

ŽELEZAR

JESENICE, DNE 22. NOVEMBRA 1984

ŠTEVILKA: 46-47 • XXXIII

Naš kovinar, svobodno glasilo delavcev KID, je kot predhodnik Železarja začel izhajati 26. januarja 1937. Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajst-dnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glasilo je ob 25-letnici predsednik Tito odlikoval z redom zasluga za narod s srebrno zvezdo. Glavni in odgovorni urednik: Joža Varl - Naslov: Uredništvo Železarja, SŽ - Železarna Jesenice. Številke internih telefonov: urednik 2618, administracija 2619 in 2621. Nsk: TK Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju stav. 421/1-72

POSLOVANJE DELOVNIH ORGANIZACIJ SOZD SLOVENSKE ŽELEZARNE V SEPTEMBRU

Iz skrajšanega informativnega Biltena, ki ga mesečno izdajajo skupne službe SOZD Slovenske železarne, predstavljamo delo in poslovne rezultate delovnih organizacij SOZD Slovenske železarne.

Z VEČJIM OPIRANJEM NA LASTNO USTVARJALNOST IN Z AVNOJSKIMI NAVDIHI IN SAMOZAVESTJO K HITREJŠEMU GOSPODARSKEMU IN KULTURNEMU NAPREDKU

Sklepi drugega zasedanja Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije, kot vrhovnega predstavništva suverenih narodov in demokratične federativne Jugoslavije, so položili trdne temelje za zgraditev demokratične nacionalne in državne oblasti v Jugoslaviji in oblikovali vrhovne državne organe, kot varuha demokratičnih in nacionalnih pravic slehernega jugoslovanskega naroda posebej in državnih koristi kot celote. S temi sklepi so bile uresničene težnje delavcev in kmetov ter naprednih ljudi vseh narodov in narodnosti Jugoslavije v narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji po zrušitvi starega družbenega reda, ki je slonel na izkoriščanju, političnem zatiranju in nacionalni neenakopravnosti. Z njimi se je začela ustvarjati družba, v kateri sta človek in njegovo delo osvobodjena izkoriščanja in samovolje, vsak narod in vsaka narodnost posebej in vsi skupaj pa so našli možnost za svoboden in vsestranski razvoj. Slovenci smo s temi sklepi dobili osnovo, da si prvič v zgodovini po tisočletnem zatiranju ustvarimo svojo lastno državo v okviru federativne Jugoslavije, kajti prvič smo se z lastnimi silami tudi pričeli boriti za svojo lastno stvar, kar pa seveda ne bi bilo mogoče, če ne bi bilo istočasno tudi skupnega narodnoosvobodilnega boja vseh jugoslovanskih narodov. Zato je bila še kako med borci in ljudstvom utrjena zavest o usodni povezanosti in skupnosti jugoslovanskih narodov.

V sedanjih oteženih pogojih gospodarjenja in kulturnega razvoja in napredka, ob skrajno zaostrenih mednarodnih političnih razmerah in ekonomskih težavah, ki pestijo svet, v sedanji bitki za ekonomsko stabilizacijo, bi morali večkrat črpati navdih in samozavest v zgodovinskih sklepih drugega zasedanja AVNOJ pred 41 leti in v narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji, ki sta pogojevala te sklepe.

V sedanji bitki za ekonomsko stabilizacijo in ob dejstvu, da ima naša socialistična samoupravna domovina kljub velikemu mednarodnemu ugledu, ki si ga je pridobila s svojo dosledno neuvrščeno politiko in upornim vztrajanjem na avnojski poti, še vedno sovražnike in klevetnike tako znotraj kot zunaj svojih meja, bi nas moral nenehno spremljati navdih narodnoosvobodilne borbe in socialistične revolucije in avnojska sporočila o usodni povezanosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Zato bi morali močno prisoten pluralizem skupniskolastniških interesov, ki se odevajo v socialno in nacionalno, podjetniško, teritorialno in funkcionalno obleko, zamenjati za pluralizem samoupravnih socialističnih interesov, kot jih je opredelil Edvard Kardelj, izhajajoč iz avnojskih sporočil in naše ustave. Tako kot je bil skupni interes jugoslovanskih narodov med narodnoosvobodilnim bojem osvoboditi domovino in zrušiti stari družbeni red ter ustvariti pogoje za svoboden in vsestranski razvoj človeka, narodov in narodnosti Jugoslavije, bi moral biti tudi danes naš skupni interes — dosledno uresničevanje nalog iz dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije, kajti le tako bomo lahko dejansko zagotovili svoboden in vsestranski razvoj posameznega naroda in narodnosti in Jugoslavije kot celote.

Prav tako bi morali iz navdihov naše revolucionarne preteklosti črpati spoznanje, da smo v bojih in revoluciji zmagovali in zmagali le s pomočjo ljudskih množic, ki so prek narodnoosvobodilnih odborov prišle do besede in s tem njihova ustvarjalna pobuda. Na sedanji stopnji razvoja pa smo jih preveč postavili v vlogo statistik. Čeprav smo z ustavo in zakonom, ki sta kontinuirano nadaljevanje pridobitve narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije ter avnojskih sporočil, jasno in konkretno opredelili človekove pravice in dolžnosti, da imamo tudi sicer vedno več samoupravljanja, delavci in občani ostajata vedno bolj nemočna pred papirjem in institucijami, ki so dejansko nadomestili človeka in ljudske množice. Zato delavec še vedno mnogokje ostaja v položaju meznega delavca, kot potrošnik, ne pa kot ustvarjalec, ki bi lahko uveljavljal svoje pridobljene in prirojene možnosti in sposobnosti in se po svojih osebnih nagnjenjih uveljavljal v družbenih dejavnostih na materialnem in duhovnem področju.

Ko v današnjem času venomer poudarjamo opiranje na lastne sile in ustvarjalnost, navadno pozabljamo, da so le-te v doslednem uresničevanju ustavnega položaja delavcev. Leta 1971, ko so bila sprejeta znanata, tako imenovana delavska ustavna dopolnila, je tovariš Tito na drugem kongresu samoupravljalcev Jugoslavije v zvezi s tem poudaril: »Naša praksa kaže, da je največja moč samoupravljanja v tem, da sprošča ustvarjalno pobudo najširših množic in odpira pota osvobajanja dela in človekove osebnosti, kar pospešuje ustvarjanje zavesti in povzdičuje častnost delovnih ljudi kot nosilcev ustvarjalnosti in napredka.« Pot k osvobajanju dela in človekove osebnosti pa pomeni premoščanje zgodovinske delitve dela na umsko in ročno delo, pomeni razvoj produktivnosti do take stopnje, ko bo sleherni človek združeval v svoji osebi ustvarjalca materialnih in duhovnih dobrin, v raznih smereh in v vsakem pogledu svobodno razvijal svojo nadarjenost in uveljavljal svoje pridobljene in prirojene sposobnosti.

Prve steeze k tem ciljem so bile uhojene že s prvimi narodnoosvobodilnimi odbori v narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji, sklepi drugega zasedanja AVNOJA in ustavna določila pa so jih razširili v široko pot, ki pa je še vedno preveč posuta z etatističnimi, birokratskimi in tehnokratskimi ovirami.

Vsa ta spoznanja in sporočila ter cilji naše socialistične revolucije nas morajo voditi pri sedanjem premagovanju težav, kajti če se hočemo opreti na lastne sile in ustvarjalnost, moramo storiti vse, da bo samoupravljanje postalo materialna moč naše družbe in dominantna zavest delavcev in vseh delovnih ljudi o njihovem položaju v družbenih razmerjih. Prav zato je v izhodiščih dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije poudarjeno, da je »boj za ekonomsko stabilizacijo v bistvu boj za krepitev dejanske družbene moči in odgovornosti delavcev v združenem delu«.

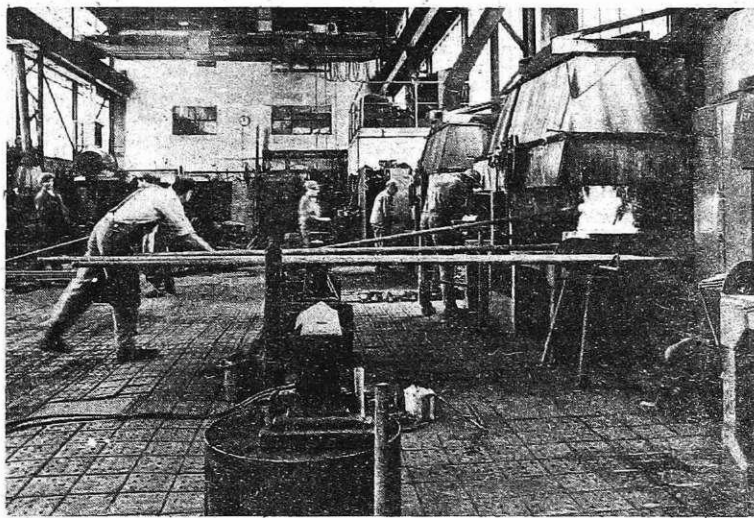
ŽELEZARNA JESENICE

V septembru je Železarna dosegla boljše proizvodne rezultate kot v avgustu. K temu je prispevala boljša delovna prisotnost delavcev in boljša dobava vložka iz tujih virov in za uslužnostno preveljanje.

Proizvodnja belega surovega železa v septembru ni dosegla sorazmernega mesečnega plana. Izdelali so 13.648 ton in zaostali za planom za 3 %. Glavni vzrok je bil v slabi kakovosti železove rude, ki jo dobavlja rudnik Ljubija. Poleg tega so imeli tudi nekaj obratovalnih zastojev, ki so negativno vplivali na potek proizvodnje.

V SM Jeklarni so izdelali 24.573 ton jekla ali 5 % manj od sorazmernega mesečnega plana. 14. septembra je jeklarna pričela obratovati s petimi SM pečmi, vendar je prišlo že 17. septembra do okvare na peči 02.

(Nadaljevanje na 8. strani)

V kovačnici naše železarne (foto I. Kučina)

OB RAZPRAVI O OSNUTKU SAMOUPRAVNEGA SPORAZUMA O SKUPNIH OSNOVAH IN MERILIH ZA DELITEV OSEBNEGA DOHODKA

V času uporabe sedaj veljavnega samoupravnega sporazuma so bile ugotovljene določene neskladnosti z osnovnimi načeli delitve po delu. Zato je bila sprejeta pobuda in dana naloga pristojnim samoupravnim organom in strokovnim delavcem, da pripravijo nov predlog samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za delitev osebnega dohodka in dela sklada skupne porabe.

Ta pobuda je vsebovala osnovna izhodišča, kako neskladja odpraviti in najti ustreznejše rešitve tega zelo občutljivega področja. Organizirana

je bila razprava o težah za nov sporazum, ki je pokazala na eni strani težnjo po ohranitvi obstoječega sistema, kar pomeni težnjo po ohrani-

tvi nekaterih pravic, ki niso vedno rezultat dela, na drugi strani pa težnjo po absolutnih spremembah celotnega sistema. Nobeno tako stališče ni moglo biti sprejeto, ampak je bilo treba poiskati najbolj kritične točke sedanjega sistema in jih odстранiti. Ne upam si trditi, da smo te naloge stoodstotno opravili, kot si tu

(Nadaljevanje na 2. strani)

ZA PRAZNIK REPUBLIKE NEKAJ VEČ O NOVI TEHNOLOGIJI V ELEKTROJEKLARNI

Za tehnologijo proizvodnje železa in jekla je posebno v letih po drugi svetovni vojni značilen skokovit napredek, še posebno veliko novega, lahko bi rekli tudi revolucionarnega, pa se je zgodilo v zadnjih letih svetovne jeklarske krize. To velja tako za konvertorske procese, v katerih na svetu izdelamo največ jekla, kakor tudi za dobivanje jekla v električnih obločnih pečeh. Po Siemens-Martinovem postopku v Zahodni Evropi nihče več ne pridobiva jekla. Ta postopek ni niti gospodaren, še bolj pa je zastarel tehnološko, saj po kvalitetni strani današnjim zahtevam ni več kos.

Prvi evropski jeklarski kongres, ki je bil septembra lani v Aachenu v Zvezni republiki Nemčiji, je bil ena sama predstava inovacij ali še bolje revolucionarnih novosti s področja elektrojeklarstva in izvenpečne ali sekundarne metalurgije.

Tudi Vzhodna Evropa vse hitreje sledi temu razvoju, kar še posebno velja za Nemško demokratično republiko in Madžarsko, Romunijo in Bolgarijo, saj so v proizvodnji jekla

(Nadaljevanje na 4. strani)

INVESTICIJSKA DEJAVNOST V ŽELEZARNI

Navada je že, da ob praznovanju dneva republike pregledamo in ocenimo tudi dosežene rezultate na različnih področjih, predvsem pa na področju investicijske dejavnosti. V počastitev praznika smo v preteklih letih na ta dan predajali nove objekte, naprave ali stroje v obratovanje in s tem prispevali k modernejši, produktivnejši in kvalitetnejši proizvodnji in boljšim poslovnim uspehom Železarne.

Ob letošnjem prazniku otvoritev novih obratov nimamo. To pa ne pomeni, da nismo ničesar gradili, da nismo ustvarjali nekaj novega, kar nam bo v prihodnje omogočalo boljše delo in poslovanje. Že samo dejstvo, da smo uspeli pričeti z gradnjo

jeklarne 2 in da smo po štirih mesecih pripravljali del v polnem teku, je uspeh, ki pomeni več kot pričetki obratovanja nekaterih naprav v zadnjih letih.

(Nadaljevanje na 3. strani)

OCENA GOSPODARJENJA V OBČINI DO KONCA LETA

Za današnjo sejo vseh treh zborov Skupščine občine Jesenice so delegati naknadno dobili še gradivo o oceni gospodarjenja v občini do konca letošnjega leta, ki je v primerjavi s polletnimi rezultati dosti optimistično, kar dejansko potrjujejo tudi že devetmesečni rezultati.

Na občini Jesenice ocenjujejo, da bo celoten prihodek gospodarstva v občini v letošnjem letu znašal 81.828 milij. dinarjev, kar je izraženo v indeksu 174 v odnosu na lansko leto. Porabljena sredstva bodo znašala 69.027 milij. din, kar za pet indeksnih točk presega rast celotnega prihodka. Na osnovi tega ocenjujejo, da

se bo lahko dohodek, v primerjavi z letom 1983, povečal za 51, družbeni proizvod pa za 47%.

Rast sredstev za bruto osebne dohodka in za skupno porabo v organizacijah združenega dela v globalu predvidoma ne bo zaostajala za načrtovanimi 20% za rastjo dohodka, (Nadaljevanje na 7. strani)

Delavkam in delavcem TOZD in delovnih skupnosti naše železarne, njihovim svojcem in vsem bralcem Železarja in občanom

čestitamo

ob 29. novembru — prazniku republike

PO DEVETNAJSTIH DNEH PRECEJ POD PLANOM

Po podatkih statistične službe smo do 19. novembra izdelali 70.538,7 tone skupne proizvodnje, kar je 89,3 % družbenega plana in 90 % operativnega programa.

V TOZD Plavž so izdelali 6.946,9 tone grodlja. Zaradi okvare plavža in zastojev so dosegli le 84,4 % operativnega programa.

V TOZD Jeklarna so imeli težave s pomanjkanjem grodlja. Vili so le 22.249 ton jekla in tako dosegli 84,1 % družbenega plana in 83 % operativnega programa.

V trinajstih odpremnih dneh smo prodali 17.651,5 tone gotovih izdelkov in storitev in tako izpolnili 82,2 % družbenega plana in 91,3 % operativnega programa. Precej pod planom sta temeljni organizaciji Valjarna žice in profilov in Vratni podboji.

PRIZADEVANJA ZA IZBOLJŠANJE KVALITETE PROIZVODNJE

V tesni povezavi s prizadevanji za izboljšanje poslovnih rezultatov v Železarni so tudi prizadevanja za izboljšanje kvalitete proizvodnje. Na tem področju bo v naši železarni potrebno začeti ukrepati bolj odločno, predvsem pa se bo morala spremeniti naša zavest. Zahteve po kvalitetnih izdelkih so vedno večje in le z visoko kvaliteto izdelki lahko dosegamo na trgu ceno, ki je ekonomsko upravičena. Kot merilo stanja na tem področju lahko vzamemo število reklamacij. Večja je ponudba, bolj zahtevni so kupci. Ob tem pa je treba upoštevati, da delamo s slabšimi surovinami kot prej zaradi manjšega uvoza in tudi zato, ker naši dobavitelji bolj kvalitetne surovine izvažajo, nas pa oskrbujejo s slabšimi. Tako pravzaprav delamo tudi mi.

Da bi tudi na tem področju začeli ukrepati, je problem kvalitete letos že dvakrat obravnaval odbor za gospodarstvo pri delavskem svetu Železarn na osnovi poročila vodja OTK Jakoba Medja. O tej problematiki je spregovoril tudi za bralce Železarnja, to je vse delavce Železarnje. Mnogi delavci v naši železarni delajo tako, kot da bi bila za kvaliteto proizvodnje zadolžena le OTK in mogoče še raziskovalni oddelek. Pa ni tako. Skoraj vsak zaposleni v Železarni lahko s svojim delom vpliva na kvaliteto izdelkov. Če svojega dela ne opravi tako, kot bi ga moral, to na kvaliteto izdelka prav gotovo negativno vpliva.

Ko so člani odbora za gospodarstvo Železarnje obravnavali kvaliteten problematiko, sem ponovno dobil potrditev, da skrb za kvaliteto ni stalno prisotna med nami. V drugem poročilu so namreč navedeni primeri odstopanj, ki so nastali v času med obema poročiloma. Posamezniki so zato razpravljali le o tistih TOZD, ki sem jih navajal. Pozabili so, da je problem kvalitete mnogo širši in da odgovornost za kvaliteto nosijo vsi od konstrukterjev, ki so največkrat ločeni od proizvodnje, nabavnega sektorja zaradi surovin za proizvodnjo, kadrovskega sektorja, ki skrbi za kadre in njihovo izobraževanje, vzdrževalcev, ker je tudi od stanja naprav odvisna kvaliteta izdelkov, uredništva Železarnja, ki lahko zaposlene vzpodbuja k bolj kvalitetnemu delu in vseh ostalih. Zavedati se moramo, da gre odgovornost za kvaliteto vedno od zgoraj navzdol.

Moj namen ni izzvati preplaha. Težave s kvaliteto obstajajo ves čas in niso sedaj nič bolj izrazite kot v preteklosti. V tem so pravzaprav naše rezerve, ki jih lahko z bolj vestnim delom tudi aktiviramo. Kot regulator stanja na tem področju lahko vzamemo število reklamacij. Te so tudi odraz stanja v gospodarstvu na sploh. Ko je gospodarstvo v rasti in je položaj na trgu ugoden, so potrebe po materialu velike. Takrat kupci kupijo vse, kar je na zalogi. Ko gospodarstvo nazaduje, kupci zahtevajo bolj kvalitetni material, saj je ponudba veliko večja od potrebe. Torej so zahteve po kvaliteti odvisne od povpraševanja.

Velikokrat smo opozarjali, da je treba slediti zahtevam časa in več investirati v nove naprave, s čimer bi dosegli boljše kvalitete. Del industrije se je moderniziral in potrebuje tudi boljše vložne materiale. Črna metalurgija temu ni sledila, zato tudi težave s kupci. To so čisto objektivni vzroki za nedoseganje kvalitete, veliko pa je tudi subjektivnih vzrokov. V preteklosti je tržišče potrebovalo veliko materiala, zato nam kupci niso bili težko prepričani, da so kupovali naše izdelke, četudi niso bili na zadostnem kvalitetnem nivoju. Morali so uporabiti vse, kar smo jim ponudili. To je bila za nas velika po-tuha. Ni nam bilo treba izdelovati ti-

ste kvalitete, ki bi jo z več vložnega truda lahko.

Za merilo naših zmognosti in sposobnosti bi lahko vzeli izvoz. Pri tem se zelo potrudimo. Material za izvoz odbiramo, torej izvozimo najboljše izdelke. Kljub temu pa imamo veliko število reklamacij. Naši kupci v tujini pravijo, da poznajo svoje stranke po zahtevnosti in dobro vedo, komu lahko kaj ponudijo.

Mi pa smo kot prodajalci konkurenčni zaradi nizkih cen in ne zaradi kvalitete. Tuji proizvajalci izdelujejo material, ki ima boljše površine, boljše ravnotežje in je bolj zapakiran, torej je že na pogled boljše, čeprav je morda kvaliteta samega jekla ista. Moderne štanice in druge naprave zahtevajo kvalitetne materiale in ozke toleran- ce. Izvoz je torej za nas koristen tudi v tem smislu, da lahko ugotovljamo, kakšen nivo dosegamo s kvaliteto naših izdelkov.

Smo v času zmanjševanja števila naročil. Temu problemu bomo morali posvečati več pozornosti. Proizvodnjo bomo morali racionalizirati. To lahko dosegemo tudi s standardizacijo izdelkov. Namen tega je poenostavljen in poenotenje proizvodnje, standardi pa so koristni tudi porabnikom naših izdelkov. Za posamezne vrste jekel so predpisane količine posameznih elementov, ki jih vsebujejo, ker vplivajo na lastnosti teh jekel. Mi se teh predpisov ne držimo vedno. S tem zavajamo predelovalce, ki imajo pri nadaljnji predelavi zaradi tega težave, saj se pri proizvodnji morajo prilagajati drugačni kvaliteti naših izdelkov. Zato od nas vedno bolj zahtevajo dobavo materialov, ki so v okviru standardov.

Pri zahtevah, naj bodo jekla v predpisanih mejah glede standardov, imamo težave z našimi jeklarji. Številnim, tudi najbolj odgovornim ljudem v naši železarni, ni jasno, da je proizvodnja v okviru standardov nujna. Prav tu bi preko Železarnja lahko veliko dosegli, če bi skušali pojasniti, da standardi služijo določene namenu in da je treba ustvariti take pogoje dela, ki bodo omogočili proizvodnjo izdelkov s predpisanimi kvaliteta. Stremeti moramo za tem, da bomo izdelovali čim manj »jekla na zalogo«, torej takega, ki ne ustreza programu proizvodnje. Tudi količino proizvodnje na zalogo lahko vzamemo kot merilo po zahodnih železarnah, za kar imamo zaradi bližnje meje dovolj možnosti. Tam se vedno držijo standardov, uporabljajo pa tudi naprave in materiale, s katerimi lahko dosegajo visoke kvalitete. Pri nas smo vedno sposobni izdelati vrhunski izdelek, ampak le, če ga izdelujemo pod kontrolo. Če naslednji izdelek, ki ni podvržen tako strogi kontroli, ni več tak, kot bi moral biti.

Tudi za izdelavo najbolj kvalitetnih izdelkov smo sposobni uporabljati materiale, ki ne ustrezajo zahtevam, pa čeprav imamo na zalogi tudi dovolj kvalitetnega materiala. Preveč radi razumemo naše dobavitelje, da so v težavah, da nimajo drugih, boljših materialov na razpolago in podobno. Naši kupci tega razumevanja pogosto nimajo.

Znamo se potruditi, če vemo, da je kupec zahteven, tiste pa, ki so slabše organizirani in manj uporni, preskrbujemo s slabšim materialom. To ni prav, saj bi tudi drugače lahko ugodili zahtevam kupcev. Vsak predelovalec ne potrebuje vrhunske kvalitete in včasih bi delali gospodarsko škodo, če bi šli predaleč v zahtevi po visoki kvaliteti. Ravno prava kvaliteta bi morala biti naš namen.

Če je proizvodnja za izvoz prvo merilo za kvaliteto, potem lahko rečemo, da je namenska proizvodnja drugo tako merilo. Zakaj? Vsi vemo, da je pri tej proizvodnji ni odstoj, ker prevzemalci ničesar ne tolerirajo. Tudi to je koristno za naše osveščanje. Ta del industrije je vedno bolj opremljen za kontrolo kvalitete materiala. Če so se nedavno tega bili vezani na rezultate naših raziskav, pa sedaj ugotavljajo napake, ki jih mi spregledamo. Ker namenska proizvodnja ni strogo ločena od ostalega dela industrije, te slabe izkušnje počasi prehajajo tudi na ostale. Zato je nujno, da pričnemo bolj skrbeti za svoj ugled. Ne bi si smeli dovoljevati slabe kvalitete in tudi ne pomanjkljive kontrole. Kupcu moramo povedati, kaj kupuje in se z njim pogovoriti tudi o morebitnih odstopanjih. Najbolj nam kupci zamerijo macka v žaklju. Kljub vsemu pa posamezniki v naši železarni tega ne-čejo razumeti.

Kontrola kvalitete je pri našem načinu dela neizbežna. Lahko je učinkovita le ob pogoju, da jo ljudje iz proizvodnje upoštevajo, oziroma da kontrolorji in proizvodni delavci drug drugega razumejo, saj imajo končno iste cilje. Najbolj neugodno je, če nekdo izdeluje samo tone in misli, da so drugi odgovorni za kvaliteto.

Delavci še vedno niso dovolj stimulirani za kvaliteto. Merila za to imamo, a jih ne upoštevamo v zadostni meri. Pri stimulaciji še vedno prevladuje tonaža. Eden od sklepov odbora za gospodarstvo je tudi ta, da je potrebno ugotoviti možnosti, kako odgovornost za kvaliteto bolj stimulirati. Prepričan sem, da, le tako lahko vplivamo na kvaliteto.

Pomemben dejavnik pri povečanju kvalitete izdelkov bi bila lahko samokontrola. Če bi namreč vsak delavec deloval kot samokontrolor, bi bilo najbrž to zelo učinkovito. Žal na tem področju nismo uspeli storiti ničesar. Začetni poskusi v TOZD Žičarna in HVB niso dali rezultatov. Samokontrola lahko učinkuje le, če je delavec stimuliran za dosegeno kvaliteto izdelka.

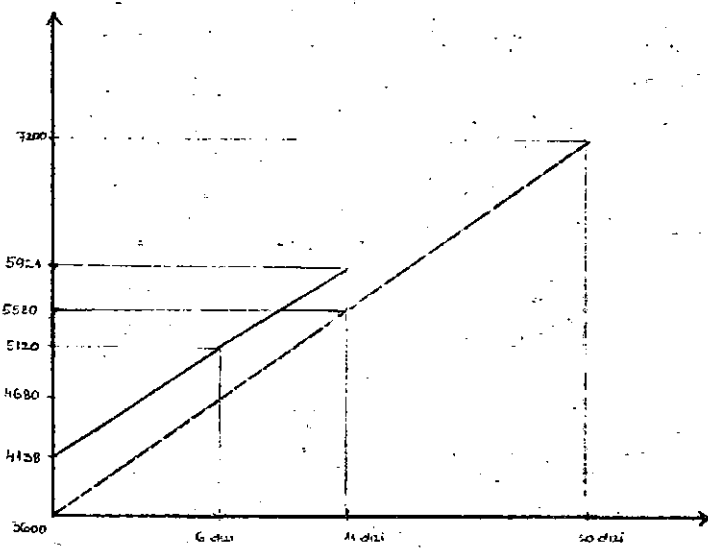
Dovolj misli za tvorbo razmišljanje o drugačnem odnosu do kvalitete izdelkov in proizvodnje, ki zadeva vsakega delavca in vse nas v Železarni, zato bomo o problemih kvalitete in o izpolnjevanju kvaliteten programov v Železarni več in pogosteje pisali.

DOSEGANJE SKUPNEGA CILJA POSLOVANJA

V enajstih delovnih dneh meseca novembra smo dosegli 1783,8 milijonov din realizacije ali povprečno 162,2 milij. din realizacije na dan. Kakor je bilo prvih šest dni novembra obetavnih, je zadnjih pet dni nekoliko zaskrbljujočih, ker je dnevna realizacija v upadanju (in sicer iz 163,7 mio din na dan na 160,2 mio din na dan) s tem se oddaljujemo od zastavljenega mesečnega cilja, ki ga sicer zaradi večje realizacije v oktobru še vedno lahko dosegemo.

V oktobru smo bili po enajstih odpremnih dneh bistveno bolj uspešni kot ta mesec, zlasti pa smo bili uspešni v drugem tednu oktobra. Zato ne bo odveč, če ponovimo opozorilo, da je november krajši mesec, zaloga realizacije iz prejšnjega meseca pa se že zdaj prehitro črpa, čeprav bi rezervo morali prihraniti za predpraznične dni.

ZBIRNA REALIZACIJA ZA OKTOBER IN NOVEMBER

5.921 milij. din dosežena realizacija za enajst dni (upoštevane presežke v oktobru); 5.589 milij. din pričakovana realizacija za enajst dni; 4.138 milij. din začetna osnova za november.

TEŽAVE PRI PREVOZIH ŽELEZARJEV NA DELO IN DOMOV

Železarna Jesenice je v naši občini edina delovna organizacija, ki ima organiziran prevoz za prihod delavcev na delo in odhod domov. Zato bi bilo zaželeno in edino pravilno, da bi k organiziranemu prevozu pristopile tudi druge delovne organizacije.

V naši železarni težave in probleme pri prevozu delavcev rešuje oddelek za družbeni standard, kjer so nam povedali, da se dnevno na delo in domov vozi več kot 3800 delavcev. Za prevoze z avtobusi in vlaki delavci uporabljajo letne vozne karte, ki za relacijo od doma do Železarnje veljajo za vse avtobuse gorenjskega prometnega združenja ne glede na dnevno število voženj. Ne glede na vrsto prevoza vsak delavec mesečno plača 300 dinarjev, razliko pa pokriva delovna organizacija.

Največ delavcev (okrog 2400) se vozi na delo in domov z avtobusi mestnega prometa in za to uporabljajo letne vozne karte. Velike težave nastanejo, ko delavci nehalo delati v naši železarni in ne oddajo vozni-kih kart. Po pogodbi nam mestni promet zaračuna polno ceno karte, dokler jih porabniki, ki jih ne potrebujejo več, ne oddajo. V takih primerih bi morale personalne delavke delavce, ki zapuščajo Železarno, opozoriti, da morajo vrniti vozno karto. V primeru, da nekdo neopravičeno izostaja z dela, pa bi mu morali zadržati izplačilo osebnega dohodka, dokler ne poravnava svojih obveznosti do delovne organizacije in vrne tudi vozno karto.

Naši delavci večkrat sprašujejo, zakaj za avtobuse rednega prevoza nimajo mesečnih kart. Čeprav se delavci oddelka za družbeni standard z Integralom že dve leti pogovarjajo o tem, ne najdejo skupnega jezika. Mesečne karte za avtobuse rednega prevoza si namreč izračunane za petdeset cnosmernih voženj mesečno. Ker pa v Železarni delamo na mesec največ 23 delovnih dni, bi morala biti karta izračunana za 46 voženj. Če bi se torej odločili za nakup mesečnih kart, bi morali prevozniku plačati več, kot je treba, oziroma več voženj, kot smo jih dejansko koristili. Kot zanimivost naj navedemo, da pri delavcih, ki se vozijo z vlaki, takih problemov ni.

Zalostno je, menijo na oddelku za družbeni standard, da nekateri delavci šele po več letih dela v železarni zvedo, da so upravičeni do povrnitve stroškov prevoza na delo in domov. Zato bi morale personalne delavke o teh pravicah delavce takoj obvestiti, oddelku za družbeni standard pa poslati prijavnico.

Veliko napak pa delajo delavci sami predvsem pri preseljevanju. Tako se zgodi, da zaradi nekaterih ugodnosti (malobojna dovolilnica) ne odjavijo stalnega bivališča,

hočejo pa imeti povrnjene stroške za vožnjo iz kraja začasnega bivanja. V takih primerih povrnemo stroške prevoza le tistim delavcem, ki se zaradi oddaljenosti kraja ne morejo dnevno voziti na delo, ostalim pa povrnemo stroške za prevoz iz kraja stalnega bivališča.

Glede zamud na oddelku menijo takole: delavci-vozači bi morali sporočiti vsako zamudo, da bi potem lahko ugotovili, ali so vzroki zanjo objektivni ali ne. V pogodbi je namreč določeno, da ob objektivnih vzrokih za zamudo (okvara, razmere na cestah) stroške krije naša železarna, ob neobjektivnih vzrokih (nespoštovanje voznega reda, nevestnost voznika) pa nam stroške zamud povrne prevoznik. Posebno pri organiziranem prevozu so izpadi zelo pogosti, vendar oddelku tega nihče ne sporoči. To je velika škoda, ker tako plačamo tudi vožnjo, ki je ni bilo.

Čeprav dobivamo veliko pritožb, da vozniki avtobusov posebno po nočni dnini radi skrajšujejo dogovorjene proge, ne moremo veliko storiti, če nam porabniki tega sproti ne sporočajo, je pojasnil Božo Pančur, vodja oddelka za družbeni standard. »Seveda takih voženj ne priznamo in jih ne plačamo, vendar ne vemo za to.« Ukrepali bi lahko, če bi administratorja v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih oddelku za družbeni standard dnevno sporočale, koliko delavcev zaradi zamude avtobusa ni prišlo pravočasno na delo in kolikšna je bila izguba časa. Tudi na skrajševanje prog ob prevozu na dom bi morali v administraciji biti bolj pozorni, saj so delavci tudi pri odhodu domov zaradi tega zelo prizadeti.

Vozni redi odhodov avtobusov z dela so načrtovani tako, da ob normalnem zaključku dneva vsak lahko pravočasno pride na avtobus in zato nikomur ni treba predčasno zapuščati obrata.

Da težave pri zagotavljanju prevoza na delo in domov niso neobičajne niti tako zelo majhne, povedo tudi podatki, da se poleg 2400 delavcev, ki se vozijo na delo z mestnimi avtobusi, na delo in domov vozi še 500 delavcev z rednimi avtobusi in 300 delavcev z rednimi vlaki, 870 se jih vozi z organiziranim prevozom naše železarnje (Železarna naroči prevoz za vse tri dneve, ker ni redne linije). 11 delavcev, ki večinoma delajo v elektrarnah v Mostah in na drugih oddaljenostih delih, pa se vozi z lastnimi avtomobili.

Lilijana Kos

OB RAZPRAVI O OSNUTKU SAMOUPRAVNEGA SPORAZUMA O SKUPNIH OSNOVAH IN MERILIH ZA DELITEV OSEBNEGA DOHODKA

(Nadaljevanje s 1. strani)

di ne upam trditi, da smo odpravili vse pridobljene pravice. Nov sistem smo izoblikovali predvsem na treh najpomembnejših izhodiščih:

1. Na novo smo uredili ugotavljanje in vrednotenje del in nalog kot bistveni sestavni deli oziroma kot prvo in najpomembnejšo osnovo za ugotavljanje akontacije osebnega dohodka;

2. Iz razmerja med gibljivim in variabilnim delom smo odstranili korektivne faktorje in s tem odstranili lažno podobo o visokem gibljivem delu osebnega dohodka, ki je bil povsem nestimulativen;

3. Poskušali smo vplesti merila kvantitete in kvalitete kot sistem, tako da eden na drugega vplivata.

Postavitve konkretnih meril za ta tri izpostavljena področja je dokončala samo v prvem primeru, kajti sprejeta metodologija ugotavljanja in vrednotenja zahtevnosti del in nalog je vključena v ta samoupravni sporazum kot njen sestavni del.

Konkretna rešitev izhaja tudi iz odstranitve korekcijskega faktorja, ostala merila pa bo potrebno še opredeliti v posameznih pravilnikih, ki jih bodo sprejemale vse TOZD in delovne skupnosti.

Te tri spremembe v globalu ne vplivajo negativno na povprečni osebni dohodek, ker se posamezni deli prenašajo v druge osnove.

Izhodišča ali stališča naj bi prispevala k uresničitvi osnovnega cilja, da z boljšim, kvalitetnejšim in gospodarnostnim delom ustvarimo več za družbo in zase. Natančno pojasnilo k osnutku je objavljeno v današnji prilogi kot predgovor k osnutku.

Odbor za uresničevanje zakona o združenem delu meni, da ni bilo mogoče rešiti vseh ugotovljenih problemov, vendar je bilo vloženo veliko napora v oblikovanje takega osnutka, ki bo prinesel kvalitativni skok v nekaj prihodnjih letih.

Podpredsednik odbora
za uresničevanje ZSD

Janez Poljšak

POPRAVEK

V 45. številki Železarnja smo prejšnji teden v članku TOZD REMONTNE DELAVNICE: NA REZULTATIH DELA GRADITI STATUS VZDRŽEVALCEV V ŽELEZARNI pod-taknili tej temeljni organizaciji izgubo, ki je v resnici nima. V odstavku, ki se glasi: »Tudi v tej TOZD, ki posluje z izgubo, so bili sprejeti obsežni sanacijski ukrepi za izboljšanje vzdrževanja in zmanjšanje zastojev v proizvodnih TOZD.« je do napake prišlo zaradi premajhne pazljivosti in se zato delavcem TOZD Remontne delavnice opravičujemo.

TOZD Remontne delavnice ima pozitivno poslovno bilan-co, čeprav ni ustvarila dovolj čistega dohodka za kritje vseh skladov, ukrepe za izboljšanje vzdrževanja pa je sprejela v okviru prizadevanj za izboljšanje poslovanja Železarnje.

Uredništvo

(Nadaljevanje s 1. strani)

Po petih letih, od kar je bil objavljen razpis za dobavo opreme za jeklarne 2, nam je po mnogih preverjanjih in dokazovanjih, da je naložba dobra in potrebna za razvoj Železarnice Jesenice, uspelo 1. avgusta prijaviti Službi družbenega knjigovodstva pričetek gradnje.

V preteklem štirimesečnem obdobju je bilo največ dela pri izbiri projektantov dobaviteljev domače opreme in izvajalcev montažnih del ter pri organiziranju in kadrovske zasedbi vodenja projekta.

Pri izbiri domačih organizacij za izvajanje del pri projektu smo našli na podobne težave, kot pri potrjevanju samega projekta. Nekateri vodilni predstavniki širše družbenopolitične skupnosti v Sloveniji so zaradi različnih bojazni zahtevali dodatno preverjanje sposobnosti organizacij, za katere se je odločila razpisna komisija za izbiro domačih izvajalcev del. To je povzročilo, da smo lahko šele dva in pol meseca po prijavi naložbe podpisali pogodbo s poslovnostjo RUDIS Trbovlje.

Tudi organiziranost in kadrovska zasedba je v preteklem obdobju povzročala nekaj težav. Tudi tu so se v širši družbenopolitični skupnosti pojavila različna stališča in mnenja glede vodenja projekta. Nekateri so bili prepričani, da Železarna v okviru svoje obstoječe organizacije ne more voditi projekta poleg svojega rednega poslovanja, še posebej, ker je bila v tistem času Železarna v precejšnji izgubi. Končno je bilo ugotovljeno, da primernega kadra za vodenje projekta izven Železarnice ni mogoče pridobiti, razen tega pa projekt ne more funkcionirati brez sodelovanja velikega dela TOZD in služb Železarnice.

Tako je bila v novembru končno postavljena organizacija in kadrovska zasedba projekta in na ta način tudi s tega vidika lahko gradnja normalno teče in dejansko je v tem času že v polnem teku.

V okviru terminskega plana tečejo zemeljska dela in priprava na gradnjo pomožnih objektov na območju Bele in Jesenic, v teku je projektiranje glavnih hal, žerjavov in nekaterih drugih naprav. Pri tem je nekaj zamude, ker tuji dobavitelj uvožene opreme iz Zvezne republike Nemčije ni dal pravočasno potrebnih podatkov.

Razen navedenih tehničnih težav, ki nas bodo verjetno spremljale skozi ves čas izvajanja del, že nastajajo tudi nekateri finančni problemi. Za naložbo s tako visoko vrednostjo je namreč zelo težko pravočasno prekriti vse garancije za zavarovanje plačil po pogodbah, čeprav so konzorcij bank in posamezne banke sprejeli že pred časom sklepe, koliko in v kakšni obliki ter dinamiki bodo naložbo financirali.

Gradnja jeklarne 2 nas bo spremljala v prihodnjih dveh in pol letih in tudi naprej, ko bo že obratovala. V tem času pa se bodo dogajale različne stvari. Ne glede na to pa je vsem odgovornim in sodelujočim jasno, da naložbo moramo realizirati na vsak način tako, kot je določeno z investicijskim programom.

Cepprav jeklarne 2 pomeni glavno naložbo in zahteva največje angažiranje za uresničitev, pa tečejo vzporedno tudi nekatere druge naložbe.

Do konca leta in delno v letu 1985 se bodo zaključevale nekatere tekoče naložbe. Tudi te so pomembne za Železarno in je o njih treba dati nekaj podatkov.

Največja naložba poleg jeklarne 2 je finalizacija debele pločevine. Njenega pomena ni potrebno posebej opisovati, saj bo z novimi napravami za obdelavo debele pločevine omogočen bistven premik v kakovosti in vrednosti sedanje proizvodnje.

V zaključevanju je prva faza. Naprave za avtogeni razrez pločevine, odbriž okujne na ogrodju, merjenje debeline, žarilna peč in stiskalnica so že v poizkusnem obratovanju. V najkrajšem času bo postavljen tudi ravnalni stroj. Druga faza z žarilno kalilno pečjo in raznimi pomožnimi napravami je v polnem teku projektiranja, delno pa se že izvajajo gradbena dela.

V gradnji je proizvodna hala, trafo postaja, bazeni hladilne vode itd. V letu 1985 bo tekla dobava in montaža glavnih tehnoloških naprav in lahko pričakujemo ob koncu leta zaključek izgradnje glavnih naprav in s tem pričetek obratovanja novega modernega dela valjarne debele pločevine.

Pomemben delež k izboljšanju kvalitete površine materialov in končnih izdelkov bo prispeval tudi nov brusilni stroj za slabe v TOZD Valjarna bluming-štel. Stroj je v končni izgradnji, zaradi prostorske utesenjenosti pa je veliko težav pri izvajanju gradbenih del. Velike napore premagujejo predvsem delavci, ki se morajo z

napredovanjem gradbenih del tudi umikati s svojim adjustirnim prostorom. Zaradi take utesenjenosti bomo v letu 1985 zgradili podaljšek hale, ki bo omogočil, da se lahko z novim strojem vzporedno z adjustiranjem doseže polni učinek.

Tudi v TOZD Hladna valjarna na Beli se za izboljšanje kvalitete in količine proizvodnje zaključuje pomembna naložba v razširitev lužilne linije. Dodatna četrta lužilna kad je montirana, pripravljajo pa postavitev peskalnega stroja za trakove, ki bo s polletno zamudo dobavljen v začetku drugega četrtletja prihodnjega leta.

S to razširitvijo linije bo možno luženje večjih količin toplo valjanih trakov tudi za hladno valjarstvo na Jesenicah, ki ima sedaj probleme s svojo lužilnico. To bo lahko tudi prvi korak k urejanju problema lužilnic v Železarni, ustavljanju nekaterih in modernizaciji preostalih.

Na področju hladne predelave je v teku tudi obnova Siemens valjavskega ogrodja. Po več desetletjih dela je električna in hidravlična oprema dotrajana in jo je treba nadomestiti. Sklenjena je pogodba za novo elektro opremo, pripravljajo pa se še za hidravliko.

Obnova bo zaključena v drugi polovici leta 1985 in bo omogočila povečanje proizvodnje hladno valjanih trakov, kar naj bi se sedanji zastoji bistveno skrajšali.

Tudi na področju hladne predelave žice je v polnem teku naložba za povečanje proizvodnje VAC žice. Po daljši časi trajajočem projektiranju vlečnih strojev z lastnim znanjem, skupaj z Inženiringom Bied in po zagotovitvi finančnih sredstev, je bila sklenjena pogodba za izdelavo strojev. Tudi ta dobava bo izvršena sredi leta 1985.

Našo ponudbo VAC žice bomo povečali za 2.500 ton letno, s tem pa tudi stopnjo predelave žice in poprečno prodajno ceno.

V Železarni smo pričeli s še enim doma projektiranim in izdelanim

strojem. Zaradi velikih težav z uvozom strojev in tudi visokih cen zaradi tečaja dinarja smo v Železarni po uspešno izdelanem stroju za brušenje gredic in omenjenih vlečnih strojih pričeli projektirati tudi vlečni stroj za vlečenje profilnega jekla. Pobudo, ki je nastala v TOZD Jeklovlek, bo projektno realizirala TOZD Vzdrževanje v oddelku TIDN. Pričakujemo, da bo izdelava stroja zaključena v letu 1985. Tako bomo pridobili še en stroj, ki bo povišal stopnjo predelave profilov.

Poleg naštetih pomembnejših naložb v proizvodnjo pa tečejo tudi nekatere naložbe, ki so pomembne za izboljšanje pogojev delavcev.

V gradnji so preproste garderobe za staro jeklarstvo in delavnice za področje talilnic, strojnih delavnic in skupnih služb. Sedanji pogoji tako v garderobah in še bolj v delilnici hrane v jeklarni so nemogoči in Železarna ima že vrsto odločb sanitarnih organov, da se sedanji prostori zaprejo. Dograditev novega objekta sredi leta 1985 bo tako omogočila normalnejše pogoje delavcem v najtežjih obratih Železarnice.

Tudi za boljše počitniško počutje delavcev bo poskrbljeno.

Do naslednje sezone bo v Crikvenici zgrajena nova restavracija in obnovljena kuhinja. Če bomo dobili potrebna soglasja in dovoljenja od občinskih organov v Crikvenici, bomo pričeli z gradnjo novega objekta počitniških sob. Predvidevamo, da bo možno ta objekt zgraditi do sezone leta 1986.

Našteli in opisali smo le nekaj pomembnejših naložb, ki tečejo v Železarni. Poleg vrste manjših, pa zato nič manj pomembnih za posamezne dele Železarnice, investicijska dejavnost Železarnice kaže, da ne stopamo na mestu ali celo nazaj, temveč da se razvijamo in predvsem z jeklarstvo 2 dobivamo novih moči in boljše pogoje za nadaljnji razvoj.

Sektor novogradenj

Visoki vojaški starešine na obisku v naši železarni (foto I. Kučina)

V TRIDESETIH DNEH 2778 PROSTOVOLJCEV

Ob pregledu poslovnih rezultatov v tretjem četrtletju smo se v naši železarni odločili, da bomo k boljšim rezultatom poslovanja prispevali tudi tako, da bo vsak delavec Železarnice prostovoljno delal osem ur v proizvodnji. Tako je od prvega oktobra do 19. novembra v proizvodnji delalo 2778 delavcev.

Na oddelku za kadre so menili, da akcija glede na težave, ki jo spremljajo, dobro poteka. Sicer so načrtovali, da bo do sedaj v akcijo zajetih več delavcev, vendar so se pri tem pojavile težave, kot so pomanjkanje vložka, okvare v proizvodnji in podobno. Število prostovoljcev se bo znatno povečalo v prazničnih dneh, saj bodo 30. novembra prostovoljno delali v Valjarni žice in profilov in Livarni, v ostalih temeljnih organizacijah pa odvisno od razpoložljivosti vložka.

V akcijo so se poleg delavcev naše železarnice vključili tudi drugi. Tako smo že pisali o tem, da je Kovinoservis odstopil celodnevni zaslužek naši železarni, v soboto, 17. novembra, pa so v proizvodnji delali tudi delavci oddelka za prodajo metalurških izdelkov Metalke iz Ljubljane.

V začetku akcije so delavci izražali pomisleke, da akcija ne bo imela učinka in da bodo zopet nekateri vodilni delavci »prikrajšani«. To začetno nezaupanje, da vodstveni kader ne bo delal, se je že razblinilo, saj so v proizvodnji delali vsi, od predsednika poslovnega odbora in njegovih članov do čistilk in tekačic. Izjem torej ni!

Seveda so med delavci tudi taki, ki ne morejo in taki, ki ne želijo delati v proizvodnji. Za tiste, ki zaradi

zdravja ali drugih opravičljivih vzrokov (varstvo otrok in podobno) ne morejo delati v neposredni proizvodnji, bodo na oddelku za kadre poskušali najti drugačen način, da bi tudi oni lahko po svojih močeh prispevali k reševanju naših skupnih problemov. Za tiste, ki nočejo delati prostovoljno v proizvodnji, sankcije sicer niso predvidene, ker je akcija zasnovana na prostovoljnem udarniškem delu. Vendar se taki delavci že sami kaznujejo, saj dovolj jasno kažejo svoj odnos do dela in pripadnost kolektivu, kar si bodo sodelavci zapomnili. In to toliko bolj, ker se v akcijo počasi vključujejo tudi zasebni avto prevozniki in delavci drugih delovnih organizacij v občini in izven nje.

Na oddelku za kadre zatrjujejo, da ima akcija tudi ekonomske učinke, vendar še niso v celoti znani. Zato bodo poročilo o ekonomskih učinkih podali ob koncu leta, ko bodo zbrani vsi podatki.

Še beseda za razmislek: v Jeklarni bodo 30. novembra normalno delali, za praznik, 29. novembra, pa ne. V jeklarni pa je precej delavcev, ki za praznike ne bodo odšli domov, zato bi bilo mogoče pametno razmisliti, da bi jim omogočili delo tudi v teh dneh, če to želijo.

Lilijana Kos

RAZPORED DEŽURNIH ŽELEZARNE OD 26. NOVEMBRA DO 9. DECEMBRA

26. novembra, Janez TUŠAR, vodja kadrovskega sektorja, Bjejska I brava 16 b, tel. št. 83-082;
27. novembra, Janez BIČEK, vodja TOZD Jeklarne, Jesenice, Udarne tel. št. 83-193;
28. novembra, SAŠO MANDELJC, vodja TOZD Valjarna bluming-štel, Jesenice, Tomšičeva 88, tel. št. 82-054;
29. novembra, Srečo MEŽNAR, vodja TOZD Jeklovlek, Mojstrana, D vje 107 a;
30. novembra, Vladimir OBLAK, vodja TOZD Strojne delavnice, Jeser ce, Titova 1 a, tel. št. 81-727;
1. decembra, Janez POLJŠAK, vodja splošnega sektorja, Hrušica 11;
2. decembra, Ernest PUŠNIK, vodja komercialne, Hrušica 138;
3. decembra, Jože OSVALD, vodja TOZD Livarna, Rateče 21, tel. : 88-010;
4. decembra, Boris PESJAK, vodja FRS, Jesenice, C. revolucije 2 a, t št. 82-726;
5. decembra, Janko PERNE, vodja inv. razvoja, Jesenice, Titova 20, t št. 81-904;
6. decembra, Lado ŠKETA, vodja TOZD Plavž, Bled, Alpska 1, tel. : 77-136;
7. decembra, Martin ŠKETA, vodja SEO, Bled, Alpska 1, tel. št. 77-131;
8. decembra, Joža KOBENTAR, vodja kadrovskega sektorja, Hrušica 1;
9. decembra, Franc VIČAR, vodja inv. razvoja, Žirovnica, Rodine 51.
Dežurstvo je vsak delovni dan od 14. do 6. ure zjutraj naslednjega dn in sicer tako, da je dežurni v tem času dosegljiv doma. Ob sobotah, nedeljah in praznikih traja dežurstvo od 6. ure do 6. ure naslednjega dne.
V času dežurstva mora dežurni opraviti en obhod po Železarni, svo opazanja vpisati v dežurno knjigo ter o tem poročati ob predaji dežurstva podpredsedniku poslovnega odbora.

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK – 26. 11.	STANE MENCINGER	PAVEL ZUPAN
TOREK – 27. 11.	IGOR MEŽEK	VLADO REPE
SREDA – 28. 11.	RADO LEGAT	BOŽIDAR ČERNE
ČETRTEK – 29. 11.	BRANE GERČAR	SAŠO DOLŽAN
PETEK – 30. 11.	MATJAŽ KELVIŠAR	DUŠAN POLAJNAR
SOBOTA – 1. 12.	IVO LEBAN	ZDENKO CUND
NEDELJA – 2. 12.	MARJAN ROBIČ	JANEZ KOVAČ
PONEDELJEK – 3. 12.	JANKO CERKOVNIK	ALOJZ VARL
TOREK – 4. 12.	MATJA URH	JANEZ FALETIČ
SREDA – 5. 12.	ALEŠ ROBIČ	DUŠAN BAK
ČETRTEK – 6. 12.	MIRKO ZUPAN	PETER SEKLOČA
PETEK – 7. 12.	JANEZ JAKŠIČ	BORUT CEGNAR
SOBOTA – 8. 12.	MARJAN PINTAR	JANEZ VEHAR
NEDELJA – 9. 12.	MITJA KERSNIK	ALOJZ LEBAR

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

Od 25. novembra do 1. decembra bodo delale naslednje obratne ambulante:

DOPOLDNE: I. obratna ambulanta – dr. Metod Rešek in II. obrat ambulanta – dr. Janez Zaletel.

POPOLDNE: III. obratna ambulanta – dr. Matej Andoljšek.

V soboto, prvega decembra, samo dopoldne: III. obratna ambulanta dr. Matej Andoljšek.

ZOBNE AMBULANTE:

DOPOLDNE: I. zobna ambulanta – v. dent. Viktor Stražišar in II. zob ambulanta – dr. Alojz Smolej.

Za borce od 11. do 12. ure.

POPOLDNE: III. zobna ambulanta – mr. dr. Bela Gazafi.

Za Vatrostalno od 15.30 do 16.30.

V soboto, prvega decembra, samo dopoldne: III. zobna ambulanta – n dr. Bela Gazafi.

Od 3. decembra do 8. decembra bodo delale naslednje obratne ambula te:

DOPOLDNE: II. obratna ambulanta – dr. Janez Zaletel in III. obrat ambulanta – dr. Matej Andoljšek.

POPOLDNE: I. obratna ambulanta – dr. Metod Rešek in IV. obrat ambulanta – dr. Ivica Vreš.

Dispanzer za borce: dr. Ivica Vreš.

V soboto, 8. decembra, samo dopoldne: I. obratna ambulanta – dr. M tod Rešek in IV. obratna ambulanta – dr. Ivica Vreš.

ZOBNE AMBULANTE:

DOPOLDNE: I. zobna ambulanta – v. dent. Viktor Stražišar in III. z na ambulanta – mr. dr. Bela Gazafi.

Za Vatrostalno od 9.30 do 10.30.

POPOLDNE: II. zobna ambulanta – dr. Alojz Smolej.

Za borce od 13.30 do 14.30.

V soboto, 8. decembra, samo dopoldne: II. zobna ambulanta – dr. Alk Smolej.

JUBILANTI 50-LETNIKI

V mesecu decembru bodo praznovali petdeset let svojega življenja naslednji sodelavci: Franciška ARHAR, KO-FI – komercialni sektor – 3. decembra; Silvo KAPUS, Vzdrževanje – 3. decembra; Ivan KLINAR, Hladna valjarna Jesenice – 9. decembra; Franc BANEZE, Energetika – 11. decembra; Silvester JUG, Strojne delavnice – 12. decembra; Brigita POTOČNIK, Žičarna – 13. decembra; Mustafa BAJRAKTAREVIČ, Valjarna žice – 13. decembra; Marija VOVK, ETN-OTK – 18. decembra; Jožef TOMAŽIN, Vzdrževanje – 19. decembra; Said MEDIC, Strojne delavnice – 20. decembra; Janko TIŠLER, Elektrode – 20. decembra; Adolf MULEJ, ETN – sektor novogradenj – 24. decembra; Janez KNEZ, Vzdrževanje – 25. decembra in Drago ARIJANI, Remontne delavnice – 27. decembra.
Vsem sodelavcem iskreno čestitamo!

DEŽURSTVO V VATROSTALNI ZENICA TOZD JESENICE

24. in 25. novembra, Branko MARKIZETI, Jesenice, Titova 4/a, št. 83-596.

29. in 30. novembra, Milenko PERIČ, Savska 1/a, Jesenice, telefon 83-944.

Dežurni Vatrostalne je v soboto od 6. do 12. ure v Vatrostalni, tele 81-743, oziroma telefon Železarnice 34-65.

V preostalem času do ponedeljka do 6. ure zjutraj je dežurni dosej na domu.

ZA PRAZNIK REPUBLIKE NEKAJ VEČ O NOVI TEHNOLOGIJI V ELEKTROJEKLARNI

(Nadaljevanje s 1. strani)

vsi krepko pred nami. Jugoslavija je že dolga leta čisto na repu te lestvice.

Na Ješenecah smo storili prvi večji korak naprej, ko smo postavili obe veliki električni obložni peči. Naslednje leto bo minilo že dvajset let, odkar smo dobili prvih 60 ton kvalitetnega elektrojekla iz ASEA peči. Od takrat pa do lani pri samem pridobivanju jekla nismo naredili nič bistveno novega, če izvajamo kontinuirno gredice in moderno odpravevanje obeh EO peči. To so bila dolga leta zastoj ali še bolj zastoj. Se se z jeklarno 2 bo poravnali dolgi do jeklarjev, ki smo zaostajali zato, da so lahko napredovali drugi.

Tudi klasični dvožilni postopek je danes že zastarel. Pri modernih UHP pečeh (taka bo peč v novi jeklarni) se tako ne dela več. Vse je podrejeno čim večji storilnosti. Moderne EO peči so le še talilni agregati. V njih vložek raztalimo, odstranimo fosfor in jeklo segrejemo na dovolj visoko temperaturo med 1700 in 1800 stopinj Celzija. Kolikor je potrebno, da jeklo v ponvi rafiniramo, da ga razogličimo, odstranimo pline, kisik in žveplo. Pri VAD napravah, kjer jeklo v ponvi tudi segrevajo (ima jo Železarna Ravne), odpade tudi močno pregrevanje v peči.

V naši elektrojeklarni od konca lanskega leta obratuje moderna vakuumsko naprava tipa VOD, v kateri lahko jeklo pri nizkem tlaku oksidiramo in razogličimo na najnižje vsebnosti ogljika. Postopek so razvili v ZRN posebej za izdelavo nerjavnih jekel z najnižjo vsebnostjo ogljika. Ta postopek je zelo univerzalen in je primeren tako za dezoksidacijo (odstranjevanje kisika), za degazacijo (odstranjevanje plinov vodika in dušika) in za odžveplanje jekla.

Ker ni ogrevanja, lahko legiramo in toliko, kolikor je odvečne toplote. Prehodne temperature morajo biti zato tem višje, čim več hočemo legirati. Pri dinamom jeklu si zato pomagamo s silicij metalom, kjer se zaradi topline toplote temperatura celo zviša.

Črpalni del naprave sestavljata dve krožni vodni črpalki in štiri parni ejektorji z dovolj visoko kapaciteto za odplinjanje 65 ton jekla.

Naprava je opremljena z desetimi bunkerji za apno, jedovec, aluminij in ferolegure in možnostjo ročnega ali avtomatskega legiranja.

Postavili smo nov 125-tonski žerjav in podaljšali livno halo, tako da napravo lahko poslužujemo z dvema žerjavoma.

Prepričani smo, da smo izbrali najboljši, predvsem pa najbolj univerzalni postopek za tako pester kvaliteten program, kot je naš, zato bomo takšno napravo postavili tudi v jeklarni 2. Večini je znano, da naredimo v elektrojeklarni največ dinamom jekla, potem nerjavnih jekel, martenitnih, feritnih in avstenitnih in celo paleto raznih malolegiranih in mikrolegiranih jekel, katerih večina je zaradi značilne kemijske sestave občutljiva na pline in jih je zato treba v vakuumu degazirati, obenem pa se ta jekla pri nizkem tlaku okrog enega milibara tudi dezoksidirajo in razžveplajo. Rafinacija jekla smo tako prenesli v vakuumsko komoro, zato je izdelava v peči lahko enostavnejša in krajša.

Po planu za naslednje leto naj bi naredili:

- dinamom jekla 66.000 ton ali 930 šarž,
- nerjavnih jekel 21.000 ton ali 150 šarž,
- malo in mikrolegiranih jekel 1.000 ton ali 140 šarž,
- kar je skupno 95.000 ton ali 1420 šarž.

To so velike količine, ki jih je mogoče napraviti na ASEA peči po dvostrukem postopku EO peč VOD naprava. Skoraj dvajset let stara ASEA peč pa je že močno iztrošena in ne dosega več storilnosti, ki jo je, ko je bila še nova. Poprečno 4,75 šarže na lan, kolikor bi jih morali narediti, bomo le s težavo dosegli.

Vseeno bomo morali narediti več, kot delamo sedaj, saj tehnologija to omogoča. Če smo v prispevku v 0. številki Železarja še tožili, da nam manjka delavcev, potem smo edaj že nekoliko na boljšem. Od prga novembra dela VOD naprava neprekinjeno v sistemu 4+1 kakor si ostali. To je že velik napredek, saj gre praktično vsaka šarža iz peči v obdelavo v VOD komoro.

Računati moramo tudi z zastojami zaradi renadnih okvar, pomanjkljivosti in zastojem zaradi rednega vzdrževanja naprave, to je čiščenja vodovodov, parnih črpalk in prostora, jer posnemamo žlindro. Seveda pa

nam še vedno manjkajo ponvičarji, žerjavovodje in nujne rezerve delavcev na sami VOD napravi za čas dopustov in bolovanja.

Zaskrbnjuječe je tudi dejstvo, da nam odhajajo mladi inženirji, ki bi se morali naučiti in nabirati izkušnje sedaj, da bodo lahko vodili delo v novi jeklarni. Kar štirje so odšli v zadnjih dveh letih. To bi moralo zanimati naš kadrovski sektor in oddelek za nagrajevanje. Isto velja za delovodski kader, ki ga še nikjer ni. Dejstvo je, da bo delo še naprej težko, umazano in hrupno in vezano na tri izmene ter nedelje in praznike.

Poglejmo še, kaj nam prinaša nova tehnologija, kje so prednosti, zaradi katerih smo zgradili VOD napravo.

O vakuumski metalurgiji smo vedeli mnogo načelnega in splošnega, saj smo ves čas temeljito sledili razvoju v svetu preko strokovne literature, z osebnimi stiki in občasnimi ogledi naprav zunaj naših meja. Toda šele po začetku obratovanja nove hladne valjarne na Béli je vsem postalo jasno, da potrebujemo boljše jeklo, bolj čisto, bolj plastično. V zadnjih letih so nas v to silile tudi razmere na trgu ferolegur in predragi klasični postopki, kot je to primer pri izdelavi nerjavnih jekel.

NERJAVNA JEKLA

Že z gradbenim projektom je bilo predvideno, da bo največ prihranka prav pri izdelavi nerjavnih jekel. Po stari tehnologiji smo jeklo lahko legirali le z najdražjim FeCr suaffine, izgube kroma v peči pa so bile tudi do 25 %. Po novi tehnologiji rabimo le najcenejše legure, to je FeCr carbure — najcenejšo kromovo leguro, FeCr suaffine pa le izjemoma v majhnih količinah.

Iz razlike v ceni legur in prihranka pri kromu sledi, da prihranimo pri vsaki toni izdelanega jekla približno 42.000 dinarjev. Pri tem niti nismo upoštevali prihranka zaradi manjše obremenitve peči in hitrejši izdelave v njej.

Dodati je treba, da sta boljši tudi površina izvaljanih slabov (manj brušenja) in notranja čistoča jekla (manj je površinskih napak na hladno valjanih trakovih).

DINAMO JEKLA

Znano je, da spada dinamom jeklo zaradi značilne kemijske sestave in makrostrukture bloka v pogledu izdelave med zelo zahtevna jekla. Izmeček je lahko pri vročem valjanju zelo velik, če je zunanja globulična plast kristalov na bloku pretanka, če jeklo ni dovolj čisto ali če razmerje med manganom in žveplom ni dovolj visoko. Pri izdelavi potrebujemo zato zelo čiste surovine, kar velja za ferossilicij in aluminij. Žal smo si nabrali že dovolj slabih izkušenj z nečistimi surovinami, da to lahko zanesljivo trdimo. Tudi v ponvi v VOD komori rafinacija jekla poteka ob intenzivnem mešanju jekla in žlindre in če za to niso dani potrebni pogoji in če je čas prekratk, potem tudi z VOD postopkom ne moremo narediti dovolj čistega jekla. Pri dinamom jeklu so potrebne visoke prehodne temperature in dobro ogrete ponve, da krijemo toplotne izgube približno enourne obdelave jekla v VOD komori.

Prihranki so predvsem v manjši porabi dragih ferolegur in večjem izkoristku. Delež silicija metala se je zmanjšal za polovico, odpadla pa je tudi uporaba še dražjega CaSi, ki ga uvažamo. Izkušnje sicer kažejo, da je za boljše livnost kalcij koristen, vendar ga dodamo le v manjši količini kot MnCaSi. Poudariti je treba, da je delo v peči izredno enostavno in hitro in da dejansko omogoča povečanje storilnosti peči.

Večji prihranki naj bi bili tudi pri hladni predelavi, saj se zaradi nizke vsebnosti ogljika, ki je v poprečju pod 0,010 %, skrajša čas razogličevanja hladno valjanih trakov oziroma povečuje storilnost te linije.

MALOLEGIRANA IN MIKROLEGIRANA JEKLA

Železarna Jesenice ima že desetletno tradicijo pri izdelavi teh zahtevnih vrst jekel, ki jih večinoma valjamo v debelo pločevino, deloma pa tudi v toplo valjane trakove. Predvsem plini (vodik) in nečistoče so bili vzroki za precejšen izmeček pri izdelavi teh jekel. Klasična izdelava je zato zelo zahtevna, ker bi morali delati z žarjenimi ferolegurami in žarjenim apnom. Tako smo delali včasih na mali BBC peči, pa tudi še na ASEA peči. Danes takšna tehnologija ni več sprejemljiva. V poštev pride le vakuumsko metalurgija, kjer pri nizkem tlaku v VOD komori odstranimo iz jekla pline, jeklo dezoksidiramo in še odžveplamo.

Najbolj zahtevna iz te skupine so jekla za posebne namene (JLA), pri katerih je bil delež izmečka izredno velik, sedaj ga pa skoraj ne poznamo več. Kljub navidezni enostavnosti je vodik trdovraten element, ki ga le s težavo odstranimo iz jekla. Za dober uspeh je potrebna precej dolga obdelava pri najnižjem možnem tlaku.

Prihranek je izključno v manjšem izmečku pri vseh na vodik občutljivih vrstah jekla in hitrejši izdelavi v peči. Po oceni strokovnih sodelavcev raziskovalnega oddelka in kvalitetne kontrole se je pri vseh VOD šaržah izboljšala kvaliteta površine blokov. Jeklarji pa ugotavljamo izredno dobro livnost v vakuumu izdelanih jekel. Temperatura livanja je za deset do dvajset stopinj nižja kot pri konvencionalni izdelavi v peči.

ZALJUČEK

Iz vsega, kar vemo o vakuumski metalurgiji in kar smo se v času obratovanja naše VOD naprave naučili, lahko povzamemo naslednje:

Za vsako uvažanje nove tehnologije je ali novih naprav je treba imeti dovolj izkušenj delavcev. Mi jih nismo imeli dovolj, zato smo šele v novembru, enajst mesecev po začetku obratovanja, lahko pričeli z neprekinjenim obratovanjem v sistemu 4+1.

ASEA peč, ki je VOD napravi najbližja, dela skoraj izključno po dvostrukem postopku EO peč — VOD, kar pomeni, da gre vsaka šarža iz te peči v VOD napravo, kjer jeklo dokončno izdelamo.

Pri vsaki šarži, ki jo izdelamo po postopku EO peč — VOD ali VD, imamo manjše ali večje kvalitete in ekonomske koristi. Ekonomski prihranki so največji pri izdelavi nerjavnih jekel, zato se na to tehnologijo opira tudi stabilizacijski program Jeklarne in Železarne.

Od julija tega leta pa do 20. novembra smo naredili 50 šarž oziroma 3080 ton nerjavnega jekla in v primerjavi s klasično tehnologijo prihranili okoli 120 milijonov dinarjev.

Iz letnega plana za leto 1985 vidimo, da je skupna količina dinamom, nerjavnih, malo in mikrolegiranih jekel 95.000 ton ali skoraj pet šarž dnevno. Vse to naj bi izdelali na ASEA peči in VOD napravi. Če bomo to zmogli že v naslednjem letu, je težko reči, vsekakor pa se bomo trudili doseči ta cilj. Delati v poprečju 4,75 šarže na dan ali 145 na mesec, pomeni za četrtino povečati storilnost. Vprašujem se, ali smo sposobni motivirati delavce za tako visoko storilnost in ali smo jih pripravljene za to tudi nagradjevati.

Če bi jeklarno 2 začeli graditi prej, VOD naprave v stari jeklarni najbrž ne bi imeli. Tako pa je začela obratovati ravno pravi čas, da izkušnje, ki si jih nabiramo, že lahko uporabimo pri projektiranju enake naprave v novi jeklarni.

VOD naprava bo najboljša šola za delavce, ki bodo prevzeli enaka dela v novi jeklarni.

Izkušnje kažejo, da je temeljito šolanje delavcev, ki opravljajo najbolj zahtevna dela, kot so ponvičarji, operaterji in delovodje, najboljša nalozba, saj je le tako možen hiter zagon naprav in hitro osvajanje tehnologije.

Prav kadrom bo treba še naprej posvečati največjo pozornost, saj je njihovo pomanjkanje poleg pomanjkljivega znanja glavni razlog za slabo opravljeno delo in za zastoj.

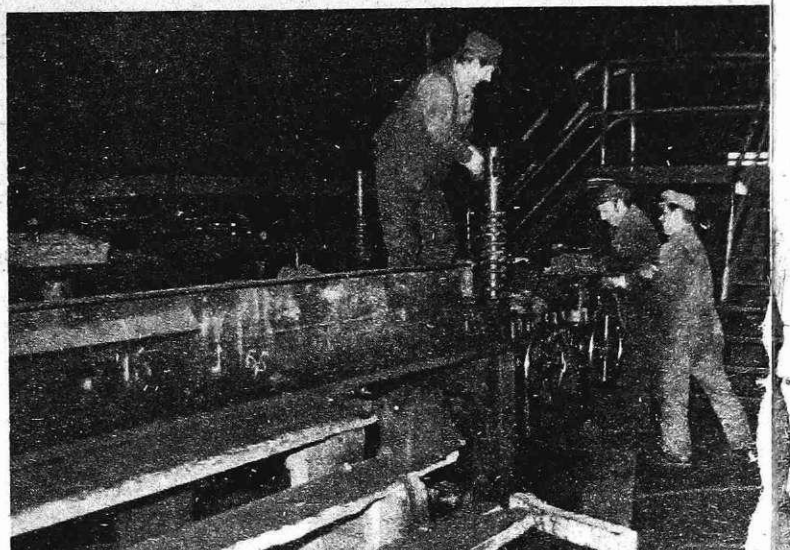
V naših specifičnih razmerah (dve peči na majhnem prostoru, ozka livna hala, premalo ogrevalnih mest za ponve, ni prostora za odlaganje) je treba tudi organizaciji dela posvetiti največjo skrb.

Poseben jugoslovanski problem so ferolegure, ki jih v potrebni granulaciji ni mogoče dobiti, kvaliteta pa lahko močno niha. Največ škode smo doslej imeli zaradi uporabe neustrezne kvalitete FeSi in aluminija. Stroga vhodna kontrola surovin in večja pozornost pri pripravi vložka sta zato nujno potrebni.

Ne smemo pozabiti tudi na kadre. Elektrojeklarno je treba zapolniti z mladimi tehnikami in inženirji. Vodenje sodobnih UHP peči, izvenpečne metalurgije in kontinuirnega vlivanja zahteva obilo znanja in organizacijskih sposobnosti. Potrebujemo kreativne in ustvarjalne ljudi. Čas je že, da začnemo šolati delavce za ta dela. Kako bomo napredovali, bo namreč odvisno od znanja in sposobnosti delavcev v jeklarni, razvoju in kontroli.

Joža Arh

Dopisujte

Večdnevni remont na liniji rezanja v valjarni štekel (foto I. Kučina)

SAMOUPRAVNI ORGANI V PRETEKLEM TEDNU

TOZD Elektrode

12. SEJA ODBORA ZA GOSPODARSTVO

Odbor za gospodarstvo pri DS TOZD ELEKTRODE je imel 6. nov 12. redno sejo, ki jo je vodil predsednik Srečko Zen. Sprejeli so poročila ja TOZD o izvrševanju sklepov zadnje seje, na katerega niso imeli pripomb.

V nadaljevanju so obravnavali devetmesečno poslovno poročilo TOZD in Železarne. Iz poročila je bilo razvidno, da je TOZD Elektrode pokrila izgubo iz prvega polletja. Če bo v zadnjem tromesečju primeren asortiment in bodo zagotovljeni vsi pogoji dela, lahko pričakujejo pozitiven rezultat tudi ob koncu leta.

Za tem so obravnavali dosežene proizvodne rezultate v mesecu oktobru. Skupna načrtovana proizvodnja je bila dosežena 111,4 %, proizvodnja varilno dodatnih materialov pa 103 %. Načrtovana proizvodnja ni bila dosežena le pri VP žici zaradi nedobavljenega vložka. Storilnost na strojno in delovno uro je bila zadovoljliva.

Odprema gotovih izdelkov je bila v oktobru večja od proizvodnje in so se zaloge zmanjšale za okrog 200 ton. Treba pa si je še nadalje prizadevati za zmanjšanje zalog. Izvozne naloge so bile v celoti izpolnjene. Odpremljene so bile tudi zaostale količine iz meseca septembra.

Potrdili so predlog plana za november v skupni količini 1.660 ton, od tega je 1.440 ton dodatnih materialov za varjenje. Predvidene izvozne naloge znašajo 500 ton elektrod. Ob težavah zaradi nedoseganja načrtovane proizvodnje bodo uvedli dodatno delo v prostih sobotah.

Obravnavali in sprejeli so poročilo o izvajanju sanacijskih ukrepov za oktober. Program ukrepov je treba izvajati še naprej, čeprav ima TOZD pozitiven rezultat. Predvsem pa je treba še nadalje spremljati cene izdelkov in jih usklajevati z drugimi proizvajalci dodatnih materialov v Jugoslaviji.

Ugotoviti je treba tudi možnosti dobave nerjavnih žic iz Železarne Ravne, ker bo domača proizvodnja nerjavnih žic v TOZD Žičarna predvidoma stekla šele v drugi polovici leta 1985, nabava v okviru kooperacije z Oerlikonom pa je omejena.

Sprejeli so analizo o izvršenih nadurah v mesecu oktobru, ki jih je bilo 844, planiranih pa 500. Predvsem so se znova povečale nadure za režijska dela. Odbor je menil, da se čiščenje in urejanje obrata ne bi smelo opravljati v nadurnem delu, ampak naj bodo to organizirane akcije prostovoljnega dela, predvsem pa naj vsak na svojem delovnem mestu skrbi za red in čistočo.

Na osnovi pravilnika o varstvu in vrednotenju izumov in tehničnih iz-

boljšav ter drugih oblik inventiv ga ustvarjanja so imenovali Fra. Terseglava v strokovno komisijo inovacije pri delavskem svetu Žel. zarne.

Društvu gojiteljev pasemskih malih živali iz Zirovnice so odobrili zavajta elektrod za izvedbo srečelova ob zaključku razstave.

S. M.

18. SEJA DELAVSKEGA SVETA

Delavski svet TOZD ELEKTRODE je imel 8. novembra 18. redno sejo, ki jo je vodil predsednik Janez Kosmač. Sprejeli so poročilo o izvrševanju sklepov zadnje seje, ki ga je posredoval vodja TOZD in nanj niso imeli pripomb.

Ugotovili so, da so devetmesečno poslovno poročilo TOZD in Železarne obravnavale vse SDS in ga sprejele brez pripomb. Na osnovi te ugotovitve je delavski svet sprejel oba poslovna poročila. Priporočil pa je vsem, da program ukrepov še nadalje dosledno izvajajo in da tudi ostale TOZD, ki so povezane v proizvodni verigi, dosledno upoštevajo programe posameznih TOZD in Železarne kot celote.

Na predlog vodstva TOZD so imenovali inventurne komisije za popis osnovnih sredstev in investicij v teku, gotovih izdelkov ter nedovršene proizvodnje in polizdelkov.

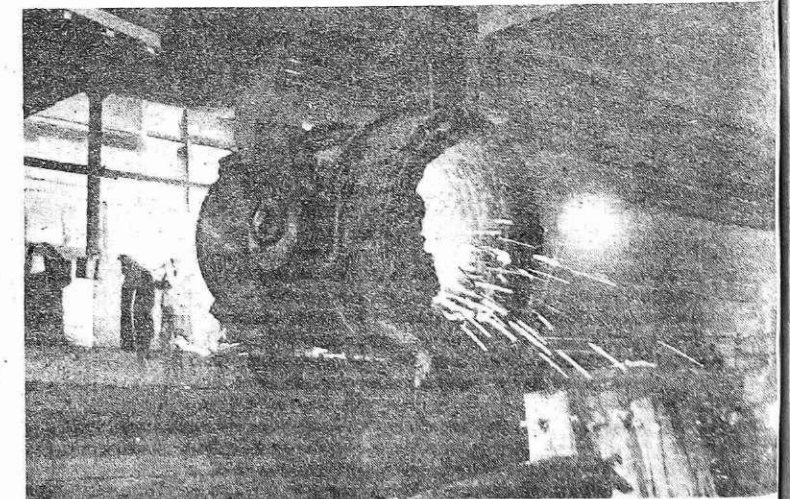
Na seji je bilo postavljenih nekaj delegatskih vprašanj, na katera bo dan odgovor na prihodnji seji.

S. M.

Železarski globus

ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

Ameriška železarska industrija se je v preteklem obdobju prepočasno usmerjala na kontinuirno vlivanje jekla in je zato danes v primerjavi z drugimi industrijsko razvitimi deželami na tem področju železarske tehnologije precej zaostala. Tako so leta 1983 v ameriških železarnah na napravah za kontinuirno vlivanje odliš samo 31,2 % celotne količine surovega jekla, medtem ko je bila v japonskih železarnah ta količina 86,2 % in v železarnah dežel evropske gospodarske skupnosti 60,7 %.

Vzdrževanje ponev v jeklarni (foto I. Kučina)

PROGRAMSKO-VOLILNA KONFERENCA KOORDINACIJSKEGA SVETA ZSMS ŽELEZARNE

V petek, 9. novembra, je bila programsko-volilna konferenca koordinacijskega sveta ZSMS Železarne Jesenice. Na konferenci so delegati iz osnovnih organizacij ZSMS ocenili dveletno delovanje mladinske organizacije v Železarni, izvolili novo vodstvo koordinacijskega sveta ZSMS in sprejeli programske usmeritve za naslednje dveletno mandatno obdobje, najbolj aktivnim v stalni MDB »Železar« in v predsedstvu pa so podelili bronaste znake ZSMS.

V svojem poročilu je predsednik koordinacijskega sveta ZSMS Železarne Zoran Kramar opozoril na probleme, ki so aktualni v sedanjem gospodarskem položaju in na težave, s katerimi se srečujemo v naši železarni. Še posebej je poudaril, da življenjski stroški iz dneva v dan rastejo, medtem ko realni osebnih dohodki padajo, vse to pa vpliva na razpoloženje delavcev in delovnih ljudi, še posebej pa na mlade, ki so pri vsem tem najbolj prizadeti.

V svojem poročilu je izpostavil vprašanje nagajevanja, kjer zaostajamo s samoupravnim sporazumom o skupnih osnovah in merilih za delitev sredstev za osebne dohodke in dela sklada skupne porabe ter katalogom. Omenil je evidentiranje in kandidiranje mladih za samoupravne organe, kjer je mladih še vedno premalo, prav tako pa so tudi pasivni. Stanovanjska problematika je še vedno eno od najbolj nerešenih vprašanj — posebej je težko pridobiti garsonjero. Pri reševanju problematike samskih domov, pri katerih reševanju je koordinacijski svet ZSMS Železarne v preteklem obdobju zelo veliko sodeloval, so se razmere vsaj deloma uredile, saj so se stanovalci stabilizirali, kar je vplivalo tudi na razmere. Še vedno pa ostaja problem prehrana.

Glavni problem glede aktivnosti mladih v Železarni je še zmeraj delovanje osnovnih organizacij ZSMS. Res je, da se osnovne organizacije ZSMS srečujejo s problemi, predvsem s pomanjkanjem sposobnega in delovnega kadra (kjer bo potrebno več narediti že v osnovnih šolah in šolah usmerjenega izobraževanja), res pa je tudi, da je med mladimi premalo zainteresiranosti, pre slab pa je tudi vključevanje mladih članov zveze komunistov v delo OO ZSMS. Prav tako bo potrebno večjo pozornost nameniti mladoletnim sodelavcem, saj se pojavljajo primeri, da zapuščajo dom in ostanejo na cesti.

Aktivnost oziroma neaktivnost osnovnih organizacij ZSMS se je občutila tudi v delu koordinacijskega sveta ZSMS Železarne. Le-ta naj bi predvsem koordiniral delo med osnovnimi organizacijami, ne pa vodil in spodbujal delo OO ZSMS.

Nadalje je predsednik koordinacijskega sveta ZSMS Železarne poudaril več nalog, ki so bile, oziroma ki bi se jih morali mladi v Železarni lotiti. Ocenil je tudi sodelovanje z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami v Železarni in poslovnim odobrom, pri čemer je omenil še posebej dobro sodelovanje s sindikatom Železarne.

V razpravi, ki je sledila, je sodelovalo veliko število razpravljalcev, kar vsekakor kaže na voljo, da bi se izboljšalo delo mladih v njihovi organizaciji.

Dragutin Gvozdič je govoril o delu osnovne organizacije ZSMS TOZD Remontne delavnice in o delu stalne MDB »Železar«. Tako so v njihovi organizaciji največ razpravljali o disciplini na delovnem mestu, o novatorstvu med mladimi, o članstvu mladih v zvezi komunistov in njihovi aktivnosti, o napredovanju mladih, o sanacijskih ukrepih in podobno.

Glede aktivnosti stalne MDB »Železar« je poudaril, da brigadirji hočejo sodelovati pri izgradnji jeklarne 2. Potrebno pa bo večje razumevanje za udeležbo mladih na zveznih in republiških MDA, saj so se mladi večkrat dokazali s prostovoljnim delom pri reševanju ozkih grl v proizvodnji, zato pa morajo biti nagajeni z udeležbo na MDA.

Bojan Dolinšek iz OTK je govoril o izgradnji jeklarne 2 in perspektivi mladih v zvezi z izgradnjo. Menil je, da je bilo premalo narejenega glede

informiranja širše slovenske javnosti o tem velikem projektu.

Drago Vuković iz TOZD Jeklovlek je predstavil delo osnovne organizacije ZSMS. Poudaril je, da bi v osnovnih organizacijah ZSMS moralo biti več idejnopolitičnega dela in boljše vključenost mladih v delo samoupravnih organov. V TOZD imajo zastarele delovne naprave, precej pa je tudi težkega fizičnega dela, zato bo potrebno narediti več za izboljšanje delovnih pogojev.

Anica Bele, delegatka iz OO ZSMS TOZD Elektrode, je povedala, da je njihova osnovna organizacija ena izmed pasivnih, vendar so na zadnji programsko-volilni konferenci o tem kritično spregovorili in bodo s pomočjo drugih stanje spremenili.

Veljko Vukolič, predsednik OO ZSMS TOZD Valjarna blumingštel, je povedal, da se je delo v njihovi osnovni organizaciji znatno izboljšalo, saj se je število mladih, ki so aktivni, zelo povečalo in to predvsem pri prostovoljnem delu in na področju športa in kulture. Redno so sicer obravnavali tudi druga vprašanja znotraj TOZD, vendar so pri tem nastale težave zaradi nizke izobrazbene strukture in slabega idejnopolitičnega znanja, vendar pa svoje naredi tudi nepoznavanje jezika. Omenil je tudi stanovanjsko problematiko, ki jo bo potrebno reševati tudi na račun samskih domov, ki so v zadnjem času slabo zasedeni in problematičnost prehrane v samskem domu na Koroški Beli.

Šaban Hodžić, predsednik OO ZSMS TOZD Livarna, je predstavil delo osnovne organizacije, ki je zelo aktivna na različnih področjih. Potrebno pa bo, če hočemo livarstvo v Železarni še razvijati, več narediti pri pridobivanju kadra za poklic livarja in modelnega mizarja, je poudaril v razpravi.

Mirsad Muratović, delegat OO ZSMS TOZD HVB, je govoril o neaktivnosti mladih v tej TOZD, glavno krivdo za to pa nosi vodstvo OO ZSMS.

Tone Čebulj, predsednik OO ZSMS delovne skupnosti KSI, je omenil nizke osebne dohodek pri tekačih in čistilkah, kjer vsi čakamo na katalog, pa je vprašanje, če bo ta problem rešil?

V razpravi so še sodelovali: Anton Miklič — predsednik sindikata Železarne, Boris Bregant — predsednik poslovnega odbora Železarne, Oto Kelih — predsednik stalne akcijske konference ZK Železarne, Srečo Kavčič — član predsedstva KS ZSMS, Mirko Bogataj — delegat OO ZSMS KO-FI in Zvonko Kovačič — sekretar KS ZSMS Železarne.

V nadaljevanju so delegati osnovnih organizacij ZSMS izvolili novo vodstvo koordinacijskega sveta ZSMS Železarne, in sicer: za novega predsednika MILETA CRNOVIČA, za sekretarja ponovno ZVONETA KOVAČIČA, za člane predsedstva pa: Igorja Arha, Bojana Dolinška, Veljko Vukoliča, Vojko Jovičiča, Mileta Kalaba, Milano Magazin, Toneta Čebulja, Vasjo Ljuta, Bojana Romanca, Mirko Bogataja, Janka Cerkovnika, Nevenko Perko in Dragutina Gvozdiča.

Na koncu je novi predsednik Mile Crnović podal programske usmeritve oziroma okvirni program za delo koordinacijskega sveta ZSMS Železarne v naslednjem obdobju, ki zajema:

1. Delovni program mladih jeseniške železarne v naslednjem mandatnem obdobju temelji na programskih dokumentih mladinske in ostalih družbenopolitičnih organizacij, na usmeritvah RK ZSMS za naslednje mandatno obdobje, zakonu o združenem delu in samoupravnih splošnih aktih in dogovorih ter dolgoročnem programu gospodarske stabilizacije.

2. Osrednja pozornost bo namenjena osnovnim organizacijam kot temeljni obliki organiziranosti ZSMS v Železarni. Z bolj dinamičnimi oblikami dela bo v posameznih okoljih treba doseči čim večjo vključenost mladih v delo mladinske organizacije, pri tem pa bo potrebna pomoč ostalih družbenopolitičnih organizacij (še posebej ZK) in vodstev TOZD.

3. Zagotoviti bo potrebno številčno in predvsem vsebinsko prisotnost mladih v delu samoupravnih organov, delegatskem sistemu in ostalih

družbenopolitičnih organizacijah ter se zavzemati za taka stališča, ki krepijo samoupravni položaj delovnih ljudi in s tem tudi mlade generacije.

4. Skupaj z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami v Železarni si bo ZSMS v Železarni prizadevala za čim doslednejše uresničevanje gospodarske stabilizacije (zmanjšanje proizvodnih stroškov, varčevanje z repromateriali, rezervnimi deli in energijo, večja delovna in tehnološka disciplina, odgovornost pri izvrševanju del in nalog) in za dosledno uresničevanje planskih usmeritev.

5. ZSMS bo nadaljevala z dobrim sodelovanjem z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami v Železarni, zaradi še večje uspešnosti pri stalnem spremljanju, obravnavanju, usklajevanju in reševanju problemov družbenoekonomskega in političnega značaja tako mladih kot vseh zaposlenih.

6. Stalna naloga bo še vnaprej ostala glede povezovanja z ostalimi OO ZSMS izven delovne organizacije, tako v združenem delu kot v krajevnih skupnostih in pobratenih občinah. Skupne akcije naj bi potekale na kulturnometniškem in športnem področju in na izmenjavi delovnih izkušenj.

7. V zadnjem času zapušča delovno organizacijo usposobljen kader različne izobrazbene strukture, med njimi tudi precej mladih, kar je vzrok, da bo še več pozornosti potrebno nameniti tudi tej problematiki.

8. Stanovanjska problematika mladih ostaja tudi v naslednjem obdobju aktualna. Na tem področju bo potrebno še več sodelovanja tako z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami kot s strokovnimi službami.

9. S formiranjem komisije za mladinsko samopomoč so narejeni prvi koraki pri uresničevanju kongresnih smernic in tako ustvarjena možnost za konkretno pomoč mladim (kršnje ali neupoštevanje samoupravnih pravic delavcev, socialna problematika ...).

10. Dobra informiranost je eden temeljnih in odločilnih pogojev za kvaliteto odločanje, tudi mladih. Še nadalje si bo potrebno prizadevati za objektivno informiranje o družbenoekonomskem in socialnem položaju mladih, o njihovem delu in njihovih problemih.

11. Mladinsko prostovoljno delo je področje, kjer so se mladi še posebej izkazali in zato ga bo potrebno še nadalje krepiti in razširjati, kar bo tudi konkreten prispevek h gospodarski stabilizaciji. Še posebej bo potrebno realizirati željo brigadirjev, da pomagajo pri izgradnji jeklarne 2.

12. Na področju idejnopolitičnega usposabljanja se bodo mladi vključevali v že ustaljene oblike izobraževanja.

13. Na področju SLO in družbene samozasčite bo pozornost veljala nadaljnjemu uresničevanju sklepov problemske konference o podružljanju varnosti in obrambe, skladno s smernicami in sklepi RK ZSMS.

14. Aktivnost bo usmerjena tudi v nadaljnji razvoj kulturnih dejavnosti v Železarni in organizaciji prireditve. Na področju telesne kulture in rekreacije bo treba doseči še večjo množičnost, tako da bo vsak našel v teh programih nekaj tudi zase.

Z. K.

VOLILNO-PROGRAMSKA SEJA OBČINSKE KONFERENCE ZSMS JESENICE

V torek, 6. novembra, je bila v restavraciji Kazina volilno-programska seja občinske konference ZSMS Jesenice. Udeležba na seji je bila zadovoljiva, žal pa je bilo premalo razpravljalcev iz osnovnih organizacij, ki bi spregovorili o svojih uspehih in neuspehih ter o težavah, s katerimi se srečujejo.

Predsednik OK ZSMS Jesenice Anton Požar je v uvodnem poročilu dejal, da smo delali in poskušali slediti našim programskim usmeritvam in ciljem, nekaj je bilo tudi narejenega, priznamo pa, da to ni vse, kar bi lahko in morali narediti v zvezi z načrtovanjem. Vzrokovi za takšno stanje pa je več: premalo zavzetega dela posameznikov od osnovnih organizacij navzgor, premajhno in preboječe nastopanje znotraj ostalih družbenopolitičnih organizacij in nepovezanost z mladimi delegati v raznih samoupravnih organih in ne nazadnje tudi splošno stanje v družbi in trenutno razmerje sil.

Mladi še vedno nimamo vpliva na kadrovsko politiko, štipendiranje in oblikovanje samoupravnih aktov, pereča je stanovanjska problematika, problemi so v zvezi s celodnevni šolanjem in usmerjenim izobraževanjem v CSUI.

Mladi smo spregovorili tudi o mladinskem prostovoljnem delu in problemih, ki so vezani nanj. Mladinskih delovnih akcij se udeležujejo v glavnem le mladi iz drugih republik,

PRIPRAVLJENOST JE VEDNO BOLJŠA KAKOR GOLO PRIČAKOVANJE

TITO

VODA V NARAVI

Ko podzemni izviri privro na površje tal, so to lahko studenci, izviri in vreli. Praviloma je voda razmeroma kvalitetna, zato jo do porabnikov pripeljemo po zakonu težnosti, kar močno poceni izkoriščanje. Moč teh virov med letom niha.

Čeprav je sodobni svet že močno onesnažil vse površinske vode, pogosto prav to vodo z velikimi napori izboljšujemo in uporabljamo, za pitje. Za nas so zanimive predvsem površinske vode, ki v svojem toku ne prihajajo v stik s civilizacijo in so ohranile naravno kakovost. To so gorski potoki, ki izvirajo v nenaseljenih predelih.

V krajih, kjer ne pridemo do vode na drug način, uporabljamo padavinsko vodo (deževnico). Ta voda je mehka, saj ne vsebuje kalcija in magnezija. Torej se deževnica zbira v zbiralnikih in od tam odvaža do porabnikov.

Kakovost pitne vode je predpisana, zato mora voda izpolnjevati veljavne pogoje. Pitna voda mora glede bakterioloških lastnosti izpolnjevati naslednje pogoje:

- prečiščena voda ne sme vsebovati koli formnih bakterij v 100 ml vode,
- naravna voda ne sme v 100 ml vsebovati več kot 10 koli formnih bakterij, določenih kot najbolj verjetno število,
- v pitni vodi ne sme biti bakterij: Escheria coli, fekalne koliformne, Proteus, Streptococcus faecalis in sulfito reduktivne klostridije,
- dopustno število vseh bakterij v 1 ml vode je: v prečiščeni do 10 v naravni vodi iz zaprtega vira do 100 in v naravni vodi iz odprtega vira do 300.

Nobena voda iz javnega vodovoda ni v naravni obliki. Tudi tedaj, ko so lastnosti v predpisanih mejah, ji dodajajo klor in klorove preparate.

Za izboljšanje fizikalnih lastnosti uporabljamo dve preprosti metodi:

- sedimentiranje (usedanje) in
 - filtriranje (precejanje)
- Obe metodi uporabljamo z dodajanjem ali brez dodajanja kemičnih elementov za koagulacijo najmanjših delcev, ki jih filter zaradi njihove majhnosti ne more zadržati. Če v kalni vodi prevladujejo drobnejši delci, mora biti sedimentacijski bazen globlji.

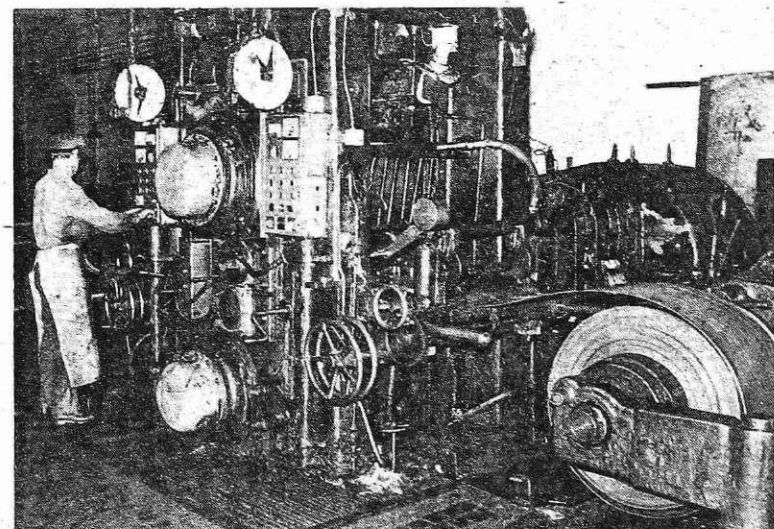
Dezinfekcijo vode opravimo na več načinov, najpogosteje s klorovimi preparati.

NALOGE KONTROLNO-ZAŠČITNE SLUŽBE PRI CIVILNI ZAŠČITI

Uporaba jedrskega, kemičnega in biološkega orožja bi povzročila ne le izgube v ljudeh, uničenje stavb, tehnike in ostalega, temveč tudi kontaminacijo zemljišča, stavb, hrane in vode.

Kontrolno-zaščitno službo (KZS) organizira občinski štab civilne zaščite z naslednjimi cilji:

- preprečevanje prebivalcem, da ne zaidejo na kontaminirano zemljišče,

V hladni valjarni na Jesenicah (foto I. Kučina)

stopili s kandidatne liste zaradi razmer, ki vladajo v Sloveniji in Jugoslaviji. »So moralni zmagovalci, priznamo napake, sprejemamo kritiko in kritiko tudi dajemo.«

Delegati so izvolili nove člane predsedstva OK ZSMS Jesenice, in sicer za predsednika ponovno ANTONA POŽARJA in za podpredsednika ALENKO REZAR. Novoizvoljeni sekretar je RADE RADINOVIČ, ostali člani predsedstva pa so: Ivan Puc, Roman Lavtar, Zvonko Kovačič, Marijana Mali, Valerija Kilar, Roman Mavsar, Dijana Drakulič, Branko Klepac, Bojan Dolinšek in Dragutin Gvozdič. Izvolili so tudi nadzorni odbor (Nevenka Juvan, Dana Ambroz, Vejsil Horozović) in komisijo za statutarna vprašanja in pritožbe (Danilo Klinar, Zdenko Mežek, Leopold Bizalj).

Zaslužnim mladincem so podelili tudi priznanje srebrni znak. Prejeli so ga: Zoran Kramar, Leopold Bizalj, Zvonko Kovačič in OO ZSMS upravni organi Skupščine občine Jesenice.

ŽELEZAR V LETU 1954

Ko prebiraš stare letnike našega tovarniškega glasila, se moraš nehoti nasmejati, kako stare so že naše današnje aktualne teme. Zdi se ti, da se ni prav nič spremenilo in te le nekoliko nenavadno, rahlo privzdignjen način izražanja spomni, da zapis ni nastal v današnjem času.

V novembrski številki Železarja so leta 1954 spregovorili o pomembnosti in potrebnosti krepitve novatorstva v članku z značilnim naslovom **Novatorji in racionalizatorji prvoborci socialistične izgradnje**. Izumitelji, novatorji in racionalizatorji, ki so v naši železarni realizirali že toliko uspešnih in potrebnih izboljšav, so v našem obratovanju preprečili veliko nepotrebnih zastojev in z njimi kvarnih izpadov produkcije, povečali so na nekaterih delovnih mestih in obratih storilnost dela in jo približali sodobni — svetovni, naredili so naše obratovanje ekonomično-konkurenčno-ceneno, povečali delovno varnost, obogatili so asortiment naših izdelkov in ga kvalitetno približali domačemu in zamejskemu trgu. Zdaj stojijo pred njimi dokončni problemi kapitalne izgradnje in uvrstitve našega delovnega kolektiva v vrsto sodobnih metalurških podjetij.

V njih je dosti ustvarjalnega polja, njih dobra volja in strokovna zmogljivost presega naša pričakovanja, zato ne izgubimo vere v našega človeka, ki je izbojeval že toliko pomembnih zmag na vseh poljih socialistične izgradnje, ustvarimo mu pogoje za nadaljnji napredek in zdravo rast. Med delovnimi ljudmi našega kolektiva je še veliko skritih in speših talentov ter neizrabljenih sil! Ustvarimo našim iniciativnim delavcem potrebne pogoje za napredek vseh nas. Odnos do naših novatorjev in racionalizatorjev moramo v bistvu spremeniti, nuditi jim moramo več pomoči. Njihovi uspehi so naš najbogatejši kapital, ki se stotero obrestuje.

Ton tej trideset let stari številki Železarja pa dajejo predvsem fotografije in članek o izgradnji javniških valjarn: **Za večjo proizvodnjo javniških valjarn**. V letu 1954 je bilo na Javorniku veliko gradbišče. Predvidena modernizacija in mehanizacija valjarne tanke pločevine je dotedanja izgled javniških valjarn zelo spremenila. Dela so bila tako obširna, da so bila dokončana šele leta 1956. »Vse hiti in se trudi, da bi bila vsa dela izvršena v določenih terminih ter s tem dosežen cilj, to je čim prej povečati proizvodnjo valjarskih produktov. Proizvodni plan valjarn za leto 1955 smo že povečali, predvsem za tanko in fino pločevino. Dosedanja zmogljivost proge valjarne 1300, ki znaša 18.000 ton letno, se mora v letu 1955 po modernizaciji povečati na 30.000 ton letno. Po dokončani izgradnji v letu 1956 mora proizvodnja znašati že 40.000 ton letno. S pločevinsko valjarno 2400 in z modernizacijo valjarne 1300 se je asortiment izdelkov zelo spremenil in to v korist pločevine. Leta 1955 bo razmerje valjanih profilov proti valjani pločevini za prodajo 1:3,3. Pred letom 1941 je to razmerje znašalo 1:1,13. Na matični progi javniških valjarn — na težki progi bodo potrebne občutne spremembe postrojenja in zgradbe, hkrati pa se bo povečala poraba platin za tanko pločevino. Zaradi modernizacije valjarne 1300 se morajo umakniti stare talne peči težke proge, kot se je morala umakniti stara pločevinska valjarna 2200 in po 50 letih dela oditi v zaslužni pokoj julija 1954.

Gradnja poteka ob rednem obratovanju valjarn, ki bodo kljub ne majhnim težavam dosegle letošnji plan. Obe stari lopi valjarne 1300 in prejšnje valjarne 2200 sta podaljšani na vzhod za 24 m, stranska lopa ob valjarni 1300 pa za 60 m. Nad 4,5-tonsko žerjavno progo je postavljena nova lopa v visoki železni konstrukciji, pod katero se je dogradila nova okrogla peč za ingote, ki bo nadomestila stare talne peči. Peč začne redno obratovati 29. novembra 1954 za dan republike. Ob koncu nove lope zgrajena nova 45 m visoka dimnika v železni konstrukciji, postavljeni pa bodo še trije taki dimniki. V decembru bomo začeli postavljati temelje za trio predogrodje s predležem in pogonom. Vzporedno s prestavitvijo starega trio ogrodja na nove temelje mora biti zgrajena tudi nova 28 m dolga platinska peč. Uspešno poteka tudi izkop za nove 40 m dolge normalizirne peči, ki naj do konca marca 1955 nadomestijo stare, nerentabilne normalizirne peči.

Stara neodgovarajoča postrojenja se morajo postopoma umakati novim, vendar morajo istočasno ob gradnjah novih še zdržati polno dosedanje kapaciteto. Leta 1956 se bo morala kot zadnja umakniti stara lužilnica in pocinkovalnica in bo s tem zaključena kompletna modernizacija valjarne 1300.

V novembrski številki Železarja iz leta 1954 je zelo zanimiva tudi pobuda, da bi zgradili predor iz Jesenice do Radovne. Prednosti naj bi bile naslednje:

- odpadlo naj bi vzdrževanje električnega daljnovoda čez Mežaklo, ker bi skozi predor lahko tekla električni kabel,
- ker železarni primanjkuje hladilne vode, bi jo lahko dobivala po ceveh skozi predor iz Radovne,
- predor bi omogočil gradnjo podzemnih skladišč, saj zanje na Jesenicah primanjkuje prostora,
- s predorom bi bila delavcem iz Zgornjih Gorij in Radovne precej skrajšana pot na delo v Železarno in v Radovni bi lahko zgradili večja naselja,
- če bi bil predor dovolj širok, bi poleg krajše cestne povezave z Ble-

dom in Bohinjem lahko zgradili tudi novo železniško progo.

Tako velikemu optimizmu se danes, po tridesetih letih, ne nasmeemo. Toda lepo je sanjati in verjeti v svoje sposobnosti in napredek.

Med kulturnimi dogodki izpred tridesetih let je omembe vredna uprizoritev Čufarjevega Poloma 28. novembra 1954 v izvedbi Mestnega gledališča. Polom je bil po osvoboditvi z uspehom enkrat odigran na letnem gledališču za Ukovo ob prvem občinskem prazniku in ob 85-letnici obstoja Železarne. Leta 1954 pa je v predelavi Bojana Čebulja po dvajsetih letih spet doživel premiero na gledališkem odru. (V letu 1934 je jeseniški delavski oder Čufarjev Polom uprizoril v režiji Alfonza Oblaka, ki je bil leta 1954 upravnik Mestnega gledališča Jesenice.) V predstavi so nastopili: Franjo Stibilj, Stanka Geršakova, France Treven, Marijan Stare, Slava Maroševića, Jernej Pogačnik, Franjo Lotrič in pevski zbor jeseniške »Svobode« v vlogi delavske množice.

PREGLED DEVETMESEČNEGA DELA INDUSTRIJSKEGA GASILSKEGA DRUŠTVA ŽELEZARNE

V četrtek, 8. novembra, je bila seja izvršnega odbora Industrijskega gasilskega društva Železarne Jesenice, ki skupaj s poklicno gasilsko in reševalno službo deluje v Železarni in na območju občine Jesenice. Na seji so kritično ocenili devetmesečno poročilo o uresničevanju programa dela.

Pri delu so največjo skrb namenili preventivnemu delovanju, vzgoji in pridobivanju članstva. Pri slednjem naj bi bil dan poseben poziv delavcem Železarne, posebno mlajšim, da bi se vključevali v Industrijsko gasilsko društvo. S tem bi prispevali k širjenju požarno varnostne kulture med delavci in k še boljši preventivi, v primeru potrebe pa bi lahko priskočili na pomoč.

Na seji so ugotovili in ocenili, da ni zadostnega interesa za vključevanje, ker so s tem povezane določene obveznosti, ki predstavljajo dodatno obremenitev delavca, občana. Sklenili so, da bodo te obveznosti oziroma obremenitve zmanjšali na minimum in da bodo na novo vključene člane le usposobili, da bodo lahko svoje naloge v društvu uspešno opravljali.

Na osnovi poročila so ugotovili, da je preventivno delo zelo uspešno, kar dokazuje upadanje števila požarov. Odraz dosedanje uspešne vzgoje je tudi dejstvo, da občani sami pogoste številne začetne požare. S tem se dejavnost IGD in PGRS spreminja. Požarne intervencije ta čas predstavljajo samo 15 do 20 % celotnega dela. Ves ostali čas odpade na

preventivno delo in druge naloge, kot so požarna in druga varnostna spremljanja, servisiranje gasilskih aparatov na območju občine, pomoč v prometnih in drugih nesrečah in drugo.

Na seji so govorili tudi o nalogah v primerih, če bi se pojavile kakšne nevarne snovi, zlasti če bi hkrati prišlo do požara. Velik poudarek so dali delovanju centra vzgoje za gasilstvo in potrebe civilne zaščite, ki deluje v okviru LO in družbene samozasčite in vzgoji v šolah, kjer uspešno delujejo društva »mladi gasilec«.

Sprejeli so programa dela za prihodnje leto in smernice za novo srednjeročno obdobje. Oba sta usklajena s programom Železarne, občinske gasilske zveze in interesno skupnostjo za varstvo pred požarom.

Govorili so tudi o vključevanju v akcijo NNNP 1984/85 in o dejavnosti v mesecu požarne varnosti.

Celotno delo so ugodno ocenili, saj društveno aktivno in neposredno uspešno deluje v vseh oblikah zahtevanega programa. Za delo v mesecu požarne varnosti so menili, da je bil v tem času dan le večji poudarek požarni varnosti, požarna varnost pa je stalna naloga ne le za poklicnih delavcev, temveč predvsem vseh odgovornih v združenem delu kot tudi v krajevnih skupnostih.

V nadaljevanju seje so sprejeli naloge in aktivnosti v okviru priprav na redno letno konferenco, ki bo v prvi polovici marca prihodnje leto. Na seji so obravnavali še nekatere druge organizacijske in druge zadeve, ki se nanašajo na uspešno delovanje IGD in PGRS.

Pri tem naj pomeni še to, da so člani PGRS vsako leto sistematično zdravniško pregledani. Da bi bilo zdravniško osebje, ki te preglede opravlja, seznanjeno s področjem in pogoji dela delavcev te službe, so pred kratkim obiskali kolektiv poklicnih gasilcev in reševalcev Železarne. Ogledali so si tudi novo napravo za reševanje ponesrečenec, ki bi bili vključeni v prometnih in drugih nesrečah.

B. B.

Železarski globus

ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA

Zahodnonemška železarska družba August Thyssen AG je pred kratkim dobila iz LR Kitajske naročilo za dobavo 20.000 ton železniških tračnic. To je prvič, da je dobila kitajsko naročilo zahodnoevropska železarna, kajti doslej so v to državo dobavljale železniški material samo japonske železarne. Kaže, da so napore zahodnonemške vlade za čim boljše trgovinsko povezavo z LR Kitajsko dosegli prvi uspeh tudi na tem področju.

ALI VESTE ...

- da v Železarni porabimo letno okoli 30.000 metrov jeklenih žičnih vrvi in
- da je glavni vzrok za tako porabo nered in nepravilna uporaba žerjavov;
- da je eden najpomembnejših strojev v jeklarni star več kot 50 let, to je tirno dvigalo, ki ima mesto samo še v Tehničnem muzeju Slovenije v Bistri;
- da je v Železarni na žerjavih v enem dnevu tudi do 20 primerov iztirjenj žičnih vrvi;
- da je to najmanj 30 ur zastojev na žerjavih in 40 ur dela ključavničarjev;
- da so glavni vzroki za to: neznanje, površnost in malomarnost žerjavovodij in njihovih nadrejenih;
- da se je poraba mazalnih sredstev v Železarni v zadnjih desetih letih celo zmanjšala;
- da polovico žerjavovnih elementov, ki jih zamenjamo, prezgodaj premene zaradi slabega mazanja s strani žerjavovodij;
- da je danes vrednost povprečnega žerjava v svetu okrog 400.000 dolarjev, pri nas pa jih upravljajo komaj kvalificirani vozniki;
- da so žerjavi v Železarni v poprečju za 10 % stalno preobremenjeni, predvsem zaradi napačnega ritma uporabe, slabe organizacije dela in lenobe posameznikov;
- da se nekaterim, na primer livarjem, ne zdi nič posebnega, če svoje žerjave 100 % preobremenjujejo;

Prizadeti sodelavec

KADROVSKO GIBANJE V OKTOBRU

	SKLENILI DELAVNO RAZMERJE				PREKINILI DELOVNO RAZMERJE				dejansko stanje 31.10.1954	planirano število zaposlenih
	iz JLA	sklenili	ostali	SKUPAJ	iz JLA	prekinili	ostali	SKUPAJ		
PLAVŽ		2	2				1	1	214	220
JEKLARNA		4	4	3		1	2	6	670	723
LIVARNA				2	1			3	78	86
VALJARNA HL.ŠT.		3	3	4	2	1	1	8	349	380
VALJARNA ŽICE		2	2		1			1	159	165
VALJ. DEB. PLOČ.		3	3	1	1	1		3	178	170
HL. VALJARNA BELA		2	2	2	1	2		5	276	279
HL. VALJARNA JES.				1		1		2	205	216
ŽIČARNA		2	2	7	4		1	12	227	250
PROFILARNA		1	1			1		1	65	70
VRTNI PODBOJI									55	48
JEKLOVLEK							1	1	142	148
ELEKTRODE		1	1	1				1	247	255
ŽEBLJARNA		2	2	1				1	82	95
STROJ. DELAVNICE		1	1	1	1			3	315	335
REMONT. DELAVNICE		2	2	8				8	505	505
VZDRŽEVANJE		1	1	2	1			3	557	556
ENERGETIKA				2			1	3	235	247
TRANSPORT		2	2		3			3	369	374
DS KO-PI		1	1		1	2		3	288	281
DS K S I		1	1			1		1	326	350
PRIPRAVNIKI S. V. VS ŠOLA				2		1		3	26	-
DS E T N		2	2	2			1	3	484	490
DRUŽBENA PREHRANA		4	4		2	1		3	172	170
SKUPAJ		35	36	39	15	11	11	78	6224	6413

PREGLED ODSOTNOSTI V OKTOBRU

	bolovanje %	reg. letni dopust %	ostala odsotnost %	skupna odsotnost %
PLAVŽ	8,10	8,11	1,45	17,66
JEKLARNA	6,76	7,40	0,99	15,15
LIVARNA	4,00	11,52	0,37	15,89
VALJ. HL.ŠT.	7,68	8,08	0,86	16,62
VALJ. ŽICE	10,04	8,59	1,96	20,59
VALJ. DEB. FL.	6,22	9,43	0,53	16,18
HL. VALJ. BELA	4,75	6,95	1,58	13,28
HL. VALJ. JES.	7,77	9,18	1,10	18,05
ŽIČARNA	8,01	7,28	1,61	16,90
PROFILARNA	9,16	6,89	0,52	16,57
VRTNI PODBOJI	8,39	8,46	0,10	16,95
JEKLOVLEK	10,54	5,90	0,68	17,12
ELEKTRODE	10,56	5,50	0,73	16,79
ŽEBLJARNA	9,50	5,99	0,87	16,36
STROJ. DELAVNICE	6,95	8,54	0,70	16,19
REMONT. DELAVNICE	7,32	8,08	0,47	15,87
VZDRŽEVANJE	6,58	7,29	0,59	14,46
ENERGETIKA	4,59	8,81	0,76	14,16
TRANSPORT	6,98	9,68	0,90	17,56
KO - PI	4,79	8,13	0,67	13,59
K S I	7,28	9,86	1,52	18,66
E T N	4,83	8,58	0,73	14,14
DRUŽ. PREHRANA	10,47	7,07	0,66	18,20
ŽELEZARNA	7,05	8,06	0,91	16,02

STAROSTNO SO BILI UPOKOJENI: Hilmo BRDAR, 1929, Jeklarna — 33 let v ŽJ; Jože FALETIC, 1930, Jeklarna — 30 let v ŽJ; Zorka GOJAN, 1929, Družbena prehrana — 25 let v ŽJ; Anton JANŠA, 1924, Energetika — 29 let v ŽJ; Marija LAKNER, 1928, Valjarna blumingštel — 19 let v ŽJ; Albin LI-PUŠČEK, 1929, Žičarna — 29 let v ŽJ; Desimir MIJAJLOVIČ, 1925, Jeklovlek — 36 let v ŽJ; Vojin NIKOLIČ, 1921, komercialni sektor — 18 let v ŽJ; Pavla POHAR, 1935, FRŠ — 35 let v ŽJ in Ivana ZUPAN, 1929, Hladna valjarna Jesenice — 33 let v ŽJ.

INVALIDSKO JE BIL UPOKOJEN: Boško MILOICA, 1956, Plavž — 8 let v ŽJ.

Upokojenim sodelavcem želimo, da bi dolgo uživali težko zaslužen pokoj.

UMRLA: Marjan BERNOT, 1936, ETN — ERC — 25 let v ŽJ in Anton FERCEJ, 1936, Strojne delavnice — 35 let v ŽJ.

Svojcem naše iskreno sožalje.

Po sklepu odbora za delovna razmerja TOZD DRUŽBENA PREHRANA

OBJAVLJAMO

prosta dela in naloge za določen čas šestih mesecev

II. NATAKAR TOČAJ šifra 9107 D-3 6. kategorija 1 oseba

POGOJI:

- triletna gostinska šola — smer natakark,
 - dvomesečno poskusno delo.
- Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v osmih dneh na kadrovski sektor Železarne Jesenice, z oznako »za TOZD Družbena prehrana«.

ONESNAŽENJE MORIJ

Vedno večje število prebivalcev na zemlji obremenjuje morje z lastnimi odpadki, kakor tudi z izdelki in odpadki hišne, poljedelske in industrijske dejavnosti. Doslej je bilo morje še sposobno takšne materiale sprejemati in jih nevtralizirati. Če bo sposobno tudi v daljši prihodnosti, danes še ni mogoče oceniti.

OCEANI KOT ODLAGALIŠČE ODPADKOV

Že od nekdaj uporablja človeštvo svetovna morja za odlagališče znatnega dela svojih odpadkov. V zadnjem času se je količina teh odpadkov znatno povečala, istočasno pa se je tudi močno spremenila njihova sestava. Tako pridejo danes v morje velike količine zaščitnih sredstev za rastline in strupenih kovin, kot sta kadmij in živo srebro. Obale ob zalivih in ustjih rek so na mnogih krajih močno onesnažene, saj odteka neочиščene odpadne vode neposredno v morje.

Medtem ko skušajo v industrijsko razvitih deželah pri skoraj stalnem številu prebivalstva nadzorovati onesnaževanje morij, je stanje v nerazvitih deželah dosti bolj kritično. Vedno večje število prebivalstva zahteva intenzivno poljedelsko proizvodnjo in istočasno hitro napredovanje industrializacije. Ne povečuje pa se skrb za okolje, saj manjka tako znanja kakor tudi finančnih sredstev. Tako postaja vloga morij kot odlagališča odpadkov vedno večja. Človeštvo na leto odvrže okoli 3 milijarde ton odpadkov.

Kot škodljive materiale je mogoče navesti strupene kovine živo srebro in kadmij, sintetične organske substance kot je DDT prašek, nafto in njene derivate, radioaktivne odpadke, umetne mase in gospodinjstke ter industrijske odpadne vode.

Morska voda ima presenetljivo sposobnost, da lahko nevtralizira odpadke vseh vrst in jih celo uniči. Poleg fizikalnih in kemičnih lastnosti morske vode so pri tem pomembni tudi valovi, tokovi, uparjanje in kondenzacija. Morska voda lahko v kemičnem smislu reagira tudi alkalno. Zato kisli dež, ki ga je vedno več, tudi dolgoročno ne predstavlja za morsko vodo problema. Morska voda je tudi radioaktivna in so zato s stališča nevarnosti popolnoma zanemarljivi do zdaj v Atlantiku potopljeni slabo aktivni odpadki mirnodobske uporabe jedrske energije.

KOVINE

Morska voda vsebuje vse elemente periodičnega sistema, čeprav v zelo različni koncentraciji. Tako je klora 18,8 g/liter, magnezija 1,3 g/l, fluora 1,3 mg/l in kositra 10 nanogramov (10⁻⁹)/l. Podobno je tudi s strupenostjo, saj so nekatere kovine, kot živo srebro, kadmij, srebro in baker, zelo strupene, medtem ko so nekatere druge, kot je na primer litij, popolnoma neškodljive.

Smrtno zastrupitev okoli sto ljudi z živim srebrom je na območju japonskega zaliva Minamata v letih 1953 in 1960 povzročila kemična tovarna, ki je spuščala v morje kovinske ostanke živega srebra. Takrat so menili, da se bo močno inertna kovina raztapljala v morju zelo počasi. Dejansko pa se je živo srebro s pomočjo mikroorganizmov oksidiralo v metilno živo srebro, ki je topljivo v masti in je lahko prek rib prišlo v človeško hrano. Do podobne zastrupitve je prišlo na Japonskem tudi s kadmijem in kromom. Zato je danes s posebno mednarodno konvencijo prepovedano v morje odvajati živo srebro in kadmij ter njihove spojine, za arzen, svinec, baker, cink in njihove spojine pa so potrebni posebni ukrepi.

Svetovna morja vsebujejo okoli 7 milijonov ton živega srebra, zaradi dežja in izliva rek je treba prišteti letno še 5.000 ton. Letna proizvodnja živega srebra dosega okoli 9.000 ton. Lahko predpostavimo, da ga pride v morje največ polovica in tisoč ton ga imobilizira s tvorjenjem usedlin. Ker je to zelo majhna količina, ne kažejo ribe, ki živijo daleč od obal, nobene povečane koncentracije živega srebra, slabše pa je v zalivih in izlivih rek v morje.

ORGANSKE KEMIKALIJE

Človek izdeluje tisoče organskih kemikalij, ki jih v naravi ni in zato jih biosfera tudi ne sprejema. Zato se povečuje njihova koncentracija v morjih. Tako so našli v planktonu, ribah in pticah Antarktike sledi kloriranih aromatskih ogljikovodikov kot sta DDT in PCB. Precej večja pa je njihova koncentracija v bližini industrijskih obratov.

Tako so spuščali v bližini San Franciska v morje več let dnevno po 200 do 500 kg stranskega proizvoda DDT, imenovane DDE. Zato so skoraj izumrli rjavi pelikani, kajti pod vplivom DDE je postala lupina njihovih jajc tako tanka, da je pri valjenju počila. Seveda niso jedli DDE neposredno, temveč je njegova koncentracija postopno naraščala v ribah, ki so bile njihova hrana. Ko so obratovanje te tovarne ustavili, se je število rjavih pelikanov v nekaj letih normaliziralo.

Poliklorbifenil (PCB) so v marsikaterem pogledu idealne substance, saj niso gorljivi, toplotno so stabilni in dobri električni izolatorji, netopni so v vodi in imajo visoko viskoznost. Zaradi teh lastnosti jih uporabljajo kot hladilno olje za transformatorje, hidravlično tekočino, mazilna in rezalna olja ter kot sestavni del premazov in tiskarskih barv. Skupna proizvodnja te kemikalije je presegla milijon ton, dokler niso ugotovili, da se podobno kot DDT nabira v morskih organizmih in je tudi izredno strupena. Na Japonskem se je leta 1968 zastrupilo s PCB preko 5.000 ljudi. Po letu 1977 ga v vseh velikih industrijsko razvitih deželah ne izdelujejo več.

NAFTA

Ko se je leta 1978 razbil pred bretonsko obalo supertanker »Amoco Cadiz«, je stekla celotna količina 200.000 ton nafte v morje. Poginilo je tisoče morskih ptic in uničene so bile vse školjke. Manj spektakularne neizgode tankerjev in stolpov za črpanje nafte z morskega dna se dogajajo občasno. Tudi iz rafinerij, rezervoarjev in motornih vozil stečejo kljub vsem varnostnim ukrepom pogosto velike ali manjše količine naftnih derivatov, ki pridejo potem prek rek in ozračja v morje. Skupna letna količina presega 6 milijonov ton.

Nafta je zelo kompleksna sestavina ogljikovodikov, ki vsebujejo delno tudi žveplo, dušik in kisik. Prišteti je treba še sledi niklja, vanadija in železa. Znano je tudi škodljivo delovanje nafte na človeško telo.

Pri nafti je pozitivno to, da je naravna substanca in prihaja že iz pradednih časov na zemeljsko površino in v vodovje. Zato je imela biosfera na razpolago dovolj časa, da je lahko razvila učinkovite obrambne mehanizme. Nafta, ki pride v morje, delno izhlapi, delno pa je topna tudi v vodi. Ostanek se spremeni v fine kapljice ali v večje kepe. V tej obliki se potopi na dno morja in jo prekrijejo usedline, ali pa se fotokemično oksidira v mikrobe. Na srečo ne nastajajo naftni madeži z veliko površino, ker jih pogosto prekinja valovanje. Prej ali slej izginijo posledice naftne katastrofe na morju same od sebe.

ODPADKI V TRDNEM STANJU

Več kot 6 milijonov ton trdnih odpadkov letno vržejo v morje z ladij in obal. Med njimi je največ papirja, umetnih mas, stekla, kovin in lesa. Velik problem so plastične mase, ki so praktično neuničljive in zato že leta poskušajo razviti takšne umetne mase, ki bi jih bilo mogoče fotokemično ali biološko uničiti. Seveda pa je to v določenem nasprotju z njihovo uporabno vrednostjo.

Ladijske morske poti, ki so v bližini pristanišč in obale, je treba stalno čistiti. Problemi nastanejo takrat, če so usedline onesnažene s hišnimi odpadnimi vodami in industrijskimi odpadki, ki jih s tem ponovno spravimo na površino. Vendar se to dogaja le pri zelo majhnem delu izkopenega materiala, katerega celotna količina dosega letno milijardo ton. Posebno so nevarne strupene težke kovine, ostanke nafte, kakor tudi klorirani ogljikovodiki, kot sta DDT in PCB. Zato je treba takšne usedline deponirati z največjo previdnostjo.

ZAKLJUČEK

Človeštvo zaenkrat še ni uspelo v večji meri onesnažiti morja. Škodljivi učinki so omejeni na zalive in bližino obal. Vendar se lahko položaj kmalu poslabša. V skoraj zaprtem Vzhodnem morju je bila vsebnost kisika na dnu že zelo nizka. Velika uporaba umetnih gnojil je v zadnjem času povzročila izredno razmnožitev alg in drugih majhnih organizmov. Po odmiranju ti organizmi na morskem dnu pri razkroju porabijo še zadnje ostanke kisika.

V takšnih primerih ima človek vlogo nezaželenega katalizatorja. Število takšnih primerov je mogoče skoraj poljubno povečati, čeprav so bile doslej posledice bolj lokalnega značaja. To pa ne pomeni, da lahko brezskrbno gledamo na prihodnost. Naša odvisnost od morja je izredno zapletena in še veliko bo treba raziskovati ter se učiti, da bomo lahko razumeli in preprečevali razne vrste škodljivih vplivov.

SVETOVNA ŽELEZARSKA PROIZVODNJA V PRIHODNIH LETIH

Na zadnjem letošnjem zasedanju Mednarodnega instituta za železo in jeklo (IISI) so obravnavali tudi položaj na svetovnem tržišču železarskih izdelkov v letošnjem in prihodnjih letih.

V letošnjem letu bo poraba predvidoma presegla 710 milijonov ton predvsem zaradi povečanja proizvodnje industrijskih dobrin, predvsem avtomobilov. V določenem obsegu se je povečala tudi investicijska dejavnost.

Močno sta povečali svojo proizvodnjo in porabo jekla ZDA in Japonska. V ZDA bo poraba dosegla okoli 114 milijonov ton, kar je v primerjavi z letom 1983 za 18,8 % več in na Japonskem 74 milijonov ton ali 12,1 % več. V državah Evropske gospodarske skupnosti bo povečanje nekoliko manjše, in sicer se bo poraba povečala na 94 milijonov ton ali za 4,4 %. V deželah v razvoju se bo poraba povečala na 100 milijonov ton ali za 3,1 % in v evropskih socialističnih državah na 212 milijonov ton ali za 0,5 %, v LR Kitajski in LR Koreji pa na 6 milijonov ton ali 5,3 %.

V obdobju prvih osmih mesecev letošnjega leta je doseglo 29 dežel, ki poročajo o svoji železarski proizvodnji Institutu, povečanje za 13,7 %. Vendar je to še vedno za 10,9 % manj kot v istem obdobju leta 1979, ko je bila dosežena doslej najvišja proizvodnja. Dežele v razvoju so tudi povečale svoj delež v svetovni proizvodnji surovega jekla z 9,5 % v letu 1979 na 13,7 % letos.

V letu 1985 je predvideno v primerjavi z letošnjim letom nekoliko manjše povečanje svetovne porabe jekla. V deželah zahodnega sveta pričakujejo povečanje porabe samo za 3 milijone ton in v svetu za 1 % na skupno 719 milijonov ton. Predvidenja za to leto je nekoliko manj optimistično predvsem zaradi znanih ekonomskih problemov v precejšnjem številu dežel. Pri tem gre za visoko nezaposlenost, velike inozemske zadolžitve, restriktivno monetarno politiko ter visoke obresti. Vse to bo vplivalo na zmanjšanje investicijske dejavnosti in porabo industrijskih dobrin.

Protekcioniistični ukrepi in državne subvencije železarski industriji v nekaterih državah negativno vplivajo na potek mednarodne trgovinske dejavnosti z železarskimi izdelki. Zato bodo določeni problemi na tem področju ostali tudi v prihodnjem letu.

Za prihodnje desetletje, in sicer leta 1990, predvideva Institut svetovno porabo jekla v višini 722 milijonov ton in leta 1995 745 milijonov ton. Glavni delež povečanja bo osredotočen na dežele v razvoju, medtem ko bo poraba v industrijsko razvitih državah ostala v glavnem stabilna.

Predvidena poraba jekla je navedena v ekvivalentih za surovo jeklo, kar ne daje popolnoma realne slike. Kljub slabemu finančnemu položaju nadaljujejo v svetu s pospešeno modernizacijo in rekonstrukcijo proizvodnih naprav in s tem tudi izboljšujejo izplene, dosežene pri proizvodnji končnih izdelkov. V japonskih železarnah so v letih 1973–1983 povečali izplen od surovega jekla do končnih izdelkov za 8 % in v ZDA ter deželah Evropske gospodarske skupnosti za 5 %.

Za možnosti razvoja in proizvodnje železarske industrije po mnenju udeležencev zasedanja kljub vsem težavam položaj ni slab. Jeklo ima še vedno takšne lastnosti in ceno, da ga na mnogih področjih ni mogoče nadomestiti z drugimi materiali. Navedli so primerjave lastnosti nekaterih materialov in njihove cene v japonskih razmerah, kar omogoča ugotavljanje določene primerjalne ekonomičnosti. Pri jeklu je ta primerjalni količnik 8 ameriških centov, pri aluminiju 29, keramiki 30, ogljikovih vlaknih 38 in titanu 1,25 dolarja.

Na Japonskem so tudi raziskovali povečanje uporabe materialov iz fine keramike in višjih polimerov, ki bi naj v prihodnosti nadomestili skoraj vse danes znane in uporabljene materiale. Podatki, ki jih je navedlo japonsko ministrstvo za industrijo, kažejo, da se bo do leta 2000 povečalo tržišče za te materiale v primerjavi z današnjim stanjem za enajstkrat. To pa bo še vedno zajelo samo 10 % današnjega tržišča za sedaj uporabljene materiale, kot so jeklo, cement in aluminij.

V bližini in tudi nekoliko daljši prihodnosti še vedno ni nevarnosti, da bi novi ali že sedaj uporabljeni materiali v večji meri izpodrinili jeklo z vseh področij uporabe, na katerih sedaj prevladuje.

TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON

OCENA GOSPODARJENJA ...

(Nadaljevanje s 1. strani)

temveč nekoliko manj. Kljub temu se bo realna vrednost bruto osebnih dohodkov, ob upoštevanju pričakovane stopnje inflacije zmanjšala, v primerjavi z letom 1983, približno za desetino. (V resoluciji za leto 1984 je bilo načrtovano 2,2 % realno zmanjšanje.)

Realna vrednost družbenega proizvoda se bo po oceni zmanjšala za 8 %, realna vrednost dohodka pa za 6 % (v resoluciji za leto 1984 je bil načrtovan 2,2 % realni porast družbenega proizvoda in 2,3 % realni porast dohodka). Na tako (predvideno) doseganje poslovnega uspeha, oziroma dohodka in njegovo razporejanje je močno vplivala inflacija, katere stopnja bo po oceni v letu 1984 približno 2,4-krat večja od načrtovane. Tudi politika cen je povzročila neusklajene rasti cen med posameznimi področji oziroma panogami in velik razkorak med rastjo vhodnih in izhodnih cen v proizvodnji oziroma poslovnih procesih. Zbrana sredstva amortizacije tako ne morejo več služiti poslovnemu namenu — enostavni reprodukciji osnovnih sredstev in le-ta iz amortizacijskih sredstev tudi ni več zagotovljena.

Za leto 1984 je bilo načrtovano 8,7-odstotno realno povečanje sredstev za reprodukcijo, po oceni pa bo prišlo do 13-odstotnega realnega zmanjšanja vrednosti teh.

Število zaposlenih v gospodarstvu in negospodarstvu (brez zvez-

nih organizacij) se bo povečalo po oceni za 0,4 % (planirano povečanje 0,3 %), industrijska proizvodnja pa od 2,0 do 2,3 % (plan 2,2 %), produktivnost dela v gospodarstvu pa se bo zmanjšala za 5,4 % (planirano je bilo povečanje za 1,8 %).

Taka ocena rezultatov gospodarjenja narekuje, da je potrebno do konca tega leta aktivirati vse mogoče potencialne in si prizadevati za čim bolj kakovostno gospodarjenje, kar bo v končni konsekvenci privedlo do bolj-ših rezultatov gospodarjenja, kot jih organi občinske skupščine predvidevajo v tem trenutku.

SKUPNA PORABA

V informaciji, ki so jo prejeli delegati, navajajo, da bo glede na boljše rezultate gospodarjenja v drugem polletju in ocene rasti dohodka do konca leta, po devetih mesecih možna valorizacija programov samoupravnih interesnih skupnosti družbenih dejavnosti, v skladu z novimi planskimi izhodišči o gibanju osebnih dohodkov in materialnih stroškov v letu 1984, v primerjavi z letom 1983.

V letu 1983 je bila rast sredstev za skupno porabo za 2,15 % pod dovoljeno rastjo, upoštevač 35 % resolucijsko zaostajanje rasti skupne porabe za rastjo dohodka v letu 1983.

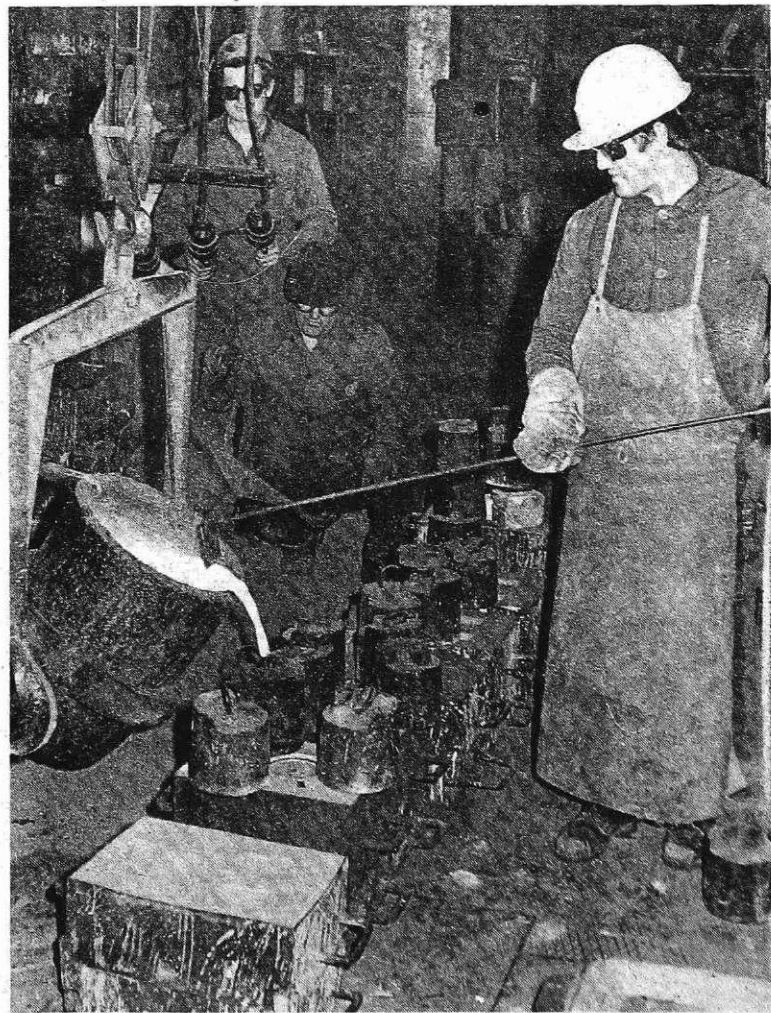
Upoštevač rast skupne porabe v letu 1983 in oceno o rasti dohodka v letu 1984, lahko znaša valorizacija vrednosti programov samoupravnih

skupnosti družbenih dejavnosti 1.190.319.000 dinarjev, kar je 41 % več, kot je znašala dovoljena poraba v letu 1983. Če se upošteva realizacija prihodkov v desetih mesecih letos in ocena gibanja osebnih dohodkov do konca leta, občinski organi ocenjujejo, da bo priliv sredstev omogočil izvedbo valorizacije programov SIS družbenih dejavnosti.

SPLOŠNA PORABA

Zaradi sprememb v dovoljeni proračunski porabi in realizaciji prihodkov je predlagan rebalans proračuna občine za leto 1984. Ocenjeni proračunski prihodki znašajo okroglo 196 milij. din, kar je 10,9 % več od prihodkov v letu 1983. Dovoljena poraba se poveča na 173 milij. dinarjev, skupaj s prenešenimi lastnimi dohodki, turistično takso in takso na promet parkljarjev in kopitarjev pa na okroglo 191 milij. din. Nova višina dovoljene porabe je ugotovljena na osnovi metodologije, ki jo predpisuje družbeni dogovor o izvajanju politike na področju splošne porabe na ravni občin v SR Sloveniji v letu 1984. Razlika med dovoljeno porabo po sprejetem proračunu in predlogu sprememb pa je predvsem namenjena pokrivanju razlike med dejansko nastalimi materialnimi stroški zaradi porasta cen in možnostjo povečanja osebnih dohodkov od predvidenih ob prejemanju odloka o proračunu.

Informacija delegatom prikazuje tudi v tabelaričnem pregledu izvrševanje planiranih naložb v občini v letu 1984. (iz informacije delegatom)

Vlivanje bronastih odlitkov v sivi livarni naše železarne (foto I. Kučina)

POSLOVANJE DELOVNIH ORGANIZACIJ SOZD SLOVENSKE ŽELEZARNE V SEPTEMBRU

(Nadaljevanje s 1. strani)

tako da so do 28. septembra ponovno obratovali le štiri peči. V elektrojeklarni so izdelali 14.886 ton jekla, kar je približno toliko kot znaša mesečni plan. Imeli so več krajših obratovnih zastojev in težave zaradi pomanjkanja ferokroma, pa tudi zaradi slabe kakovosti jeklenega odpadka.

Na napravi za kontinuirno vlivanje je bilo v septembru odlih 4.666 ton jekla. Letni remont je bil prestavljen na oktober.

Livarna je v septembru presegla planirano skupno proizvodnjo. Tujim naročnikom so odpremili 535 ton.

Valjarna bluming-štekla ni dosegla planirane skupne proizvodnje. Imeli so veliko obratovnih zastojev. Precej težav je bilo tudi v adjustaži te valjarne, kjer se vedno manjka žerjav, ki je že dalj časa v okvari.

V Valjarni žice in profilov je bil letni remont prestavljen s septembra na oktober, zato so imeli v proizvodnji več obratovnih zastojev in planirane skupne proizvodnje niso dosegli.

Valjarna debele pločevine je presegla plan skupne proizvodnje za september. Še vedno so imeli težave s prostorom v adjustaži zaradi prestativne novega stroja za ravnanje pločevine.

Hladna valjarna Bela je proizvodni načrt presegla. Dobava vložka iz tujih virov je bila dobra, težave jim je povzročal le vložek za proizvodnjo dinamov kvalitete. Izvaljali so 1.433 ton jekla dinamov kvalitete in 347 ton nerjavnih jekel.

Hladni valjarni Jesenice je povzročalo težave slabo stanje valjarskih ogrodij Siemag in Demag, kar je vzrok za številne zastoj v proizvodnji. V septembru so izdelali 454 ton dinamov jekel in 211 ton kvalitnih jekel.

V Žičarni so imeli težave s premajhnimi števili delavcev. Izdelali so 797 ton patentirane žice, 599 ton VAC žice in 113 ton EPP žice.

V Profilarni so presegli plan skupne proizvodnje. Imeli so nekaj težav zaradi prebiranja izdelkov, ki so bili namenjeni za izvoz.

V proizvodnji vratnih podbojev in v Jeklovleku niso imeli posebnih težav.

Proizvodnja elektrod je bila kljub letnemu remontu oplaševalne linije št. 4 večja od planirane.

Željalna je planirano proizvodnjo za september dosegla, čeprav so imeli precej težav zaradi mehanskih okvar željalarskih strojev.

ŽELEZARNA RAVNE

V septembru so imeli rekordno proizvodnjo surovega jekla. Mesečni plan so presegli za 12 %. Oskrba z vložnim materialom je bila v glavnem dobra, čeprav kvaliteta ni bila povsem zadovoljiva. Pojavljala so se ozka grla (prostor in žerjavi v vlivališču), ki jih zaenkrat ni moč odpraviti.

Valjarna je presegla mesečni plan skupne proizvodnje na vseh treh progah, blagovna proizvodnja pa zaostaja le pri gredicah. Domači TOZD so bili dobro oskrbljeni z vložnim materialom iz valjarne in so dosegli visoko proizvodnjo. Izvoz valjanih palic je bil večji od planiranega, čeprav so precejšnje količine še vedno na zalogi v špediciji.

Produktivnost Valjarne se je v septembru zelo povečala, večji pa je tudi izmeček. Povečali so se zastoji zaradi okvar, posebno na srednji prog. Porušil se je del oboka med pregrevno in ogrevno cono OFAG peči.

V Kovačnici v septembru niso dosegli planirane količine skupne proizvodnje in to predvsem zaradi izmečka in neuspele proizvodnje. Velik poudarek so dali eksterni odpremi, zato je bila interna odprema manjša. Kumulativni zaostanek interne odpreme je že 4.000 ton in ga bodo nadoknadili do konca leta. Remont parnih kladiv traja že več kot dva meseca in povzroča manjšo proizvodnjo orodnih jekel (tanke dimenzije).

Po daljšem obdobju je mesečni plan skupne in blagovne proizvodnje jeklovlek izvršil v celoti. Oskrba z vložkom je bila v septembru v glavnem zadovoljiva. Primanjkovalo je le luščene jekla in vlečene žice, pa tudi delavcev.

V Jeklovilarni v septembru niso dosegli mesečnega načrta skupne in blagovne proizvodnje. Izmeček je bil 91,9 ton ali 9,9 % skupne proizvodnje in je v zbiru skoraj za 50 % višji od zmečka v enakem obdobju lani. Mesečna produktivnost, še bolj pa kumulativna, je pod lanskim poprečjem.

V Orodjarni so v septembru zelo presegli mesečni proizvodni plan. K temu je prispevala dobra oskrba z vložnim in ostalim materialom, ugoden asortiment naročil in splošna prizadevnost vseh delavcev. Izmeček je za več kot polovico manjši kot v enakem obdobju preteklega leta, produktivnost pa je še vedno pod poprečjem preteklega leta.

V proizvodnji strojev in delov so imeli težave s prodajo stiskalnic v Romuniji. Ker ni bilo potrebnih akreditivov, so ostale v septembru kar tri v skladišču TOZD. Tudi v prihodnjih mesecih se bodo pojavljali podobni problemi.

Proizvodnja nožev je zaradi neugodnega asortimenta in pogostih okvar na izrabljenih strojih dosegla le 88 % sorazmernega mesečnega plana, brzoreznega orodja pa 180 %, medtem ko gredic ni bilo na programu.

Tudi v proizvodnji pnevmatičnih strojev mesečnega plana niso dosegli. Izdelali so le 89 % planirane količine, kar je posledica pomanjkanja naročil, dolgotrajnih popravil strojev, prepozno dobavljenega vložka za vrtno orodje in drugega materiala. Uspešna je bila realizacija prodaje nožev na tuji trg.

V Vzmetarni so v septembru dosegli le 86 % načrtovane proizvodnje. Vzrok je bilo pomanjkanje naročil in neugoden asortiment za listnate vzmeti.

Proizvodnja rezalnega orodja so spremljale številne težave zaradi okvar strojev. Kljub temu pa so presegli mesečni plan za 17 %. Zaradi premajhnih kapacitet v kalilnici je delo močno zaostajalo. Težave so rešili z nadurnim delom.

Kovinarstvo je imelo zelo velik padec proizvodnje zaradi okvar strojev, prezasedenosti kapacitet pri rezkanju nožev za izvoz, zamenjavanju del v kooperaciji ter zaradi neustreznega materiala za vence.

Proizvodnja in prodaja TOZD Bratstvo je bila tudi v septembru nizka.

ŽELEZARNA ŠTORE

Pri izdelavi sivega surovega jekla so dosegli le 58 % planirane mesečne proizvodnje. Razlogi za nedoseganje plana so okvara na TH peči in lomil elektrod kot posledica slabe kvalitete elektrodne mase, ki jo dobavljajo iz Šibenika. Specifična poraba električne energije je precej nad planirano zaradi pogostih okvar, ogrevanja peči in koksiranja elektrod.

Proizvodnja surovega jekla je presegla sorazmerni mesečni plan za 2 %. Imeli so težave z zastoji na agregatih in zaradi podaljšane remonta na EOP II. V septembru so imeli tudi več tehnoloških zastojev (torkiranje) zaradi izredno slabe kvalitete ognjestalnega materiala.

V Valjarni I so dosegli rekordno mesečno proizvodnjo in najvišjo efektivno dnevno proizvodnjo (250,2 ton) in osemurno proizvodnjo (87,8 ton). Imeli so le minimalne zastoj in sorazmerno ugoden stalež aktivno zaposlenih.

V Valjarni II so v septembru izdelali 9.776 ton valjanih profilov in presegli sorazmerni mesečni plan za 13 %. Programi niso potekali po operativnem planu, zato je prihajalo do tehnoloških zastojev. Zaradi spremembe kalibracije so imeli težave pri programu valjanja dimenzij profila 14–16 mm. Zaradi valjanja 40–50 mm kvadratov se je proizvodnja proti koncu meseca izboljšala, čeprav so imeli tudi pri tem programu težave zaradi eksperimentov spremembe kalibracije.

V Livarni I so presegli planirano proizvodnjo pri vseh proizvodih, razen pri nodularni litini. Zmanjšali so dnevno proizvodnjo surovih valjev zaradi neustreznega asortimenta naročil, kar pa ni vplivalo na odpremljeno količino zaradi visokih predhodnih zalog. Na indukcijski peči BBC-1 je nastala okvara, ki je povzročila enotedenski zastoj. Tudi okvara na plavžu je povzročila manjši izpad proizvodnje.

Planirano proizvodnjo so v septembru dosegli tudi v Livarni II. Težave so imeli s končno adjustažo ulikov in zaradi vdora vode v kinete priprave peska. Oskrba s surovinami je bila zadovoljiva.

V Jeklovleku so v septembru presegli planirano količino hladno valjanih profilov, za planirano količino brušenih profilov pa so zaostali, zaradi pomanjkanja materiala za brusilni stroj BRD-60 in podaljšane remonta BBE-1/IV. Pri proizvodnji vlečenih profilov so zaradi vlečenja večjih količin srednjih okroglih profilov presegli planirano količino za 20 %. Skupna proizvodnja vlečenih

profilov je bila 1.113 ton, od tega je bilo 15 % specialnih profilov.

Izvozu je bila namenjena predelava 232 ton brušenih in vlečenih profilov, kar je znašalo slabih 14 % skupne mesečne proizvodnje teh profilov. Mesečni izvoz jeklovleka je bil v septembru 3.795 ton.

Pri izdelavi valjev niso imeli večjih težav. Tudi v obdelovalnici litine so planirano proizvodnjo dosegli. Obe livarni sta obdelovalnico normalno oskrbovali s surovci.

V septembru so izdelali 478 traktorjev, kar je 15 % več, kot je sorazmerni mesečni plan. Zaradi pomanjkanja delov iz DMB Beograd (deli menjalnika) so imeli manjši izpad proizvodnje v montaži.

PLAMEN KROPA

Proizvodnja v delovni organizaciji Plamen je bila v septembru 671 ton in je zaostala za sorazmernim mesečnim planom za 5 %; kumulativna proizvodnja je za 4 % manjša od planirane. V primerjavi s proizvodnjo enakega obdobja preteklega leta je večja za 5 %. Razlogi za nedoseganje sorazmernega mesečnega plana so pomanjkanje nekaterih dimenzij materiala in delno asortiment. Prodaja izdelkov je v okviru plana.

TOVIL LJUBLJANA

V Tovilu so v septembru izdelali 271 ton izdelkov in za 44 % presegli sorazmerni mesečni plan. V kumulativni presegajo planirani obseg proizvodnje za 3 %, glede na enako obdobje preteklega leta pa je letošnja proizvodnja večja za 1 %.

Da bi izpolnili pogodbene roke do domačih in tujih partnerjev, so v septembru uvedli delo v podaljšanem delovnem času. Oskrba s surovinami je bila zadovoljiva, zato so dosegli dobre proizvodne rezultate.

Tudi prodaja na domačem in tujem trgu je bila uspešna. Količinski plan izvoza za leto 1984 je bil v septembru že presežen.

VERIGA LESCE

V tovarni Veriga so v septembru izdelali 1.045 ton izdelkov, kar je 7 % manj od sorazmernega mesečnega plana. Zaostanek za planom je v letošnjem letu 4 %, glede na enako obdobje preteklega leta pa je proizvodnja večja za 1 %.

V Vijakarni so presegli sorazmerni mesečni plan za 4 %. Plan ni bil dosežen pri kovinskih vijakih, zakovicah iz barvnih kovin, pri razcepkih in pri žičnikih, ker je primanjkovalo materiala. Zaradi večje proizvodnje lesnih vijakov je bila manjša proizvodnja iver vijakov. Težave so imeli z okvarami stiskalk za proizvodnjo lesnih vijakov in zaradi pomanjkanja delovne sile. Galvansko cinkanje je vzrok za nedoseganje plana pri krovnih vijakih, pomanjkanje naročil pa pri standardnih zakovicah.

V Verigarini so mesečni plan dosegli 91 %. Planirane proizvodnje niso dosegli pri strojno varjenih metriških verigah in pri visoko odpornih verigah zaradi težav pri termični obdelavi.

Ker so povečali proizvodnjo snežnih verig za izvoz, je bila manjša proizvodnja ročno in strojno opremljenih verig ter snežnih verig za tovarna vozila. Za snežne verige za traktorje primanjkuje naročil, tekoče okvare strojev za izdelavo zaščitnih verig in verig z grabeži pa so povzročale zastoj v proizvodnji.

Sorazmerni mesečni plan proizvodnje sidrskih verig so dosegli 91 %. Imeli so težave s tekočimi okvarami strojev za odgorevno varjene verige, pa tudi s pomanjkanjem opreme ter slabo izkoriščenimi kapacitetami.

V Kovačnici v septembru niso dosegli proizvodnega plana. Imeli so težave s pomanjkanjem verig, termično obdelavo, pomanjkanjem kapacitet in delovne sile.

V TOZD TIO so proizvodni plan za september dosegli. Primanjkovalo jim je materiala in kapacitet za proizvodnjo pnevmatskih cilindrov, razvodnikov in za stiskalnice z opremo. Za stiskalnice brez opreme primanjkuje naročil.

Spremljevalna dejavnost Orodjarne in Vzdrževanja je presegla proizvodni plan.

ŽIČNA CELJE

V Žični Celje so v septembru izdelali 1.612 ton izdelkov in za 1 % presegli sorazmerni mesečni plan. Za kumulativnim planom zaostajajo za 15 %, glede na enako obdobje preteklega leta pa so za 12 % povečali proizvodnjo.

Uspešna je bila proizvodnja okovanih sit, mrežastih armatur, vzmetenja in vlečena žice za SSSR. Za pletiva je primanjkovalo materiala, za vibro sita, pletivo Merkur, kletke za lomljeni kamen in gramoz pa primanjkuje naročil.

PROIZVODNJA SUROVEGA ŽELEZA IN SUROVEGA JEKLA

V septembru so v vseh železarnah izdelali 15.805 ton surovega železa ali 11 % manj, kot je bilo načrtovano. V letošnjem letu smo izdelali 153.179 ton surovega železa, kar je 4 % manj, kot smo načrtovali in 4 % manj kot v enakem obdobju preteklega leta. Proizvodnja belega surovega železa na Jesenicah se precej približuje načrtovanemu obsegu (v septembru zaostaja le za 3 %), proizvodnja sivega surovega železa v Storah pa je v septembru dosegla le 58 % mesečnega plana zaradi okvare TH peči in lomov elektrod, ki jih povzroča slaba kvaliteta elektrodne mase. V kumulativni je planirana proizvodnja sivega grodlja presežena za 2 %, glede na preteklo leto pa za 15 %.

Proizvodnja jekla je bila v septembru za 2 % večja od sorazmernega mesečnega plana. Izdelali smo 72.437 ton surovega jekla, od tega 24.573 ton v SM pečeh in 47.864 ton v elektropečeh. V letošnjem letu smo izdelali 625.269 ton jekla in zaostali za planirano proizvodnjo za 2 %. Proizvodnjo enakega obdobja preteklega leta smo presegli za 1 %. Proizvodnja SM jekla je bila v septembru za 5 % manjša od planirane, proizvodnja elektrojekla pa je za 6 % presegla plan. V kumulativni obe za malenkost zaostajata za letošnjim planom in sta približno na ravni enakega obdobja preteklega leta. Vse tri železarne so v septembru presegle mesečni plan proizvodnje elektrojekla, zaostala je le Železarna Jesenice s proizvodnjo SM jekla.

PROIZVODNJA KONČNIH IZDELKOV

V septembru so železarne izdelale 57.807 ton končnih izdelkov, kar je 7 % manj od sorazmernega mesečnega plana. Železarna Štore je mesečni plan presegla za 1 %, Ravne in Jesenice pa so za njim zaostale za 5 oz. 12 %. Slednji dve zaostajata tudi za kumulativnim planom. Ravne za 9 %, Jesenice pa za 11 %. Vse tri železarne imajo večjo proizvodnjo, kot so jo dosegle v enakem obdobju preteklega leta. Obseg prodaje je za 2 % večji kot obseg proizvodnje.

Predelovalne organizacije so v septembru izdelale 3.599 ton končnih izdelkov, kar je toliko kot smo planirali. Tovil je mesečni plan presegel za 44 %, Žična za 1 %, Plamen in Veriga pa sta se mu približala na 95 oz. 93 %. V letošnjem letu so predelovalci izdelali 29.673 ton končnih

izdelkov, kar je 5 % več kot lani in 9 % manj od kumulativnega plana. Žična, ki v zadnjih mesecih rezultate zelo izboljšuje, zaostaja za kumulativnim planom še 15 %. Za nekaj odstotkov zaostajata tudi Plamen in Veriga. Obseg prodaje je v letošnjem letu za 9 % presegel obseg proizvodnje.

PRODAJA KONČNIH IZDELKOV

V devetih mesecih letošnjega leta so delovne organizacije SOZD SŽ prodale 567.441 ton jekla in jeklenih izdelkov. To je za 3 % manj kot smo planirali in za 1 % več kot v enakem obdobju lani. Mesečna prodaja je bila 60.140 ton in je za planirano zaostala za 8 %.

Na domačem trgu smo septembra prodali 47.505 ton izdelkov ali 8 % manj, kot smo planirali, izvozili pa smo 7 % manj. Na konvertibilno področje smo izvozili 11.027 ton, kar je nekaj manj, kot smo planirali, izvozili pa smo 7 % manj. Na konvertibilno področje smo izvozili 11.027 ton, kar je nekaj manj, kot smo planirali, na klirinško področje pa 1.608 ton ali kar 34 % manj, kot smo planirali. Slaba je bila prodaja v DVR, kamor smo prodali le 11 % planiranih količin in SEV, kamor smo prodali 43 % planiranih količin.

Skupni kumulativni izvoz se v letošnjem letu približuje planiranemu: konvertibilni je presežen za 7 %, klirinški pa zaostaja za 38 %.

Železarne v letošnjem letu 95 % izpolnjujejo planirano prodajo na domačem trgu, izvoz pa presegajo za 1 %. Predelovalne delovne organizacije so presegle plan prodaje na domačem trgu za 12 %, v izvozu pa zaostajajo za 16 % na račun manjšega izvoza na klirinško področje.

V letošnjem letu smo v SOZD SŽ prodali za 53,2 mia din izdelkov. Za planom smo zaostali 9 %, glede na preteklo leto pa je prodaja večja za 67 %. Povečanje je v pretežni meri posledica sprememb prodajnih cen in le v manjši meri večjih količin. V septembru je bila prodaja dobra, saj smo prodali za 7,2 milij. din izdelkov ali 11 % več, kot smo planirali. Na domačem trgu smo iztržili 6,1 milij. din ali kar 20 % več, kot smo planirali. Rezultati izvoza so bili v septembru precej slabši. Čeprav smo izvozili 24 % večjo količino izdelkov, smo realizirali 8 % manjši devizni prihodek kot lani. Posebno slabi so rezultati prodaje na klirinško področje, saj smo ustvarili le 56 % lanskega letnega deviznega prihodka in 61 % tistega, ki smo ga planirali za devet mesecev letošnjega leta. Konvertibilni izvoz (v dolarjih) je 13 % večji od lanskega in 15 % manjši od planiranega. Struktura izvoza po državah se ni bistveno spremenila.

MEDSEBOJNE DOBAVE

Železarna Jesenice je v letošnjem letu dobavila drugim delovnim organizacijam v SOZD 6.808 ton jekla in jeklenih izdelkov ali 70 % planiranih količin. Dobave Verigi so izpolnjene 44 %, Tovilu 61 %, ostalim delovnim organizacijam pa okoli 80 %. Najbolj zaostajajo dobave valjane žice, vlečenega jekla in vlečene žice, ki so za okrog 30–40 % manjše, kot je bilo planirano.

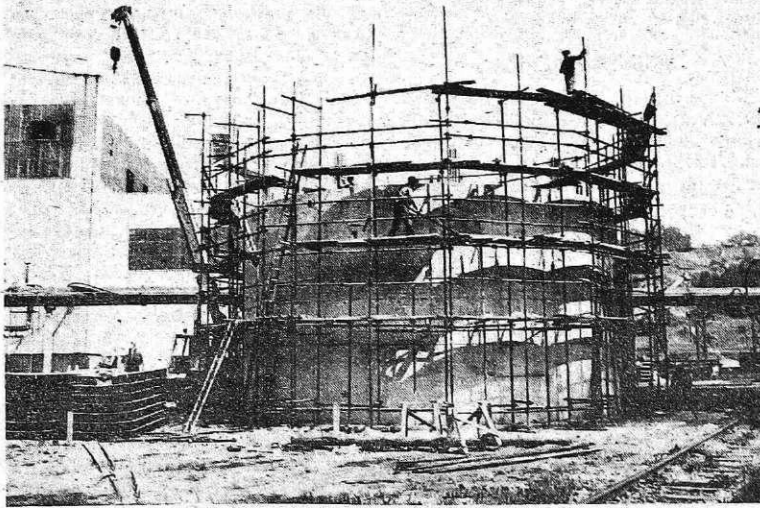
Železarna Ravne je dobavila drugim delovnim organizacijam 3.442 ton jekla in jeklenih izdelkov in s tem izpolnila 52 % plana. Zaostajajo dobave gredic, kovanih izdelkov, jeklenih odlitkov. Dobave Železarni Štore so realizirane le 35 %.

Železarna Štore je v letošnjem letu dobavila drugim delovnim organizacijam v SOZD 18.959 ton jekla in jeklenih izdelkov in s tem izpolnila plan medsebojnih dobav z 81 %. Kasnijo dobave valjanega paličastega jekla, ki ga največ potrebuje Železarna Ravne.

KADRI IN OSEBNI DOHODEK

Poprečni osebni dohodek za 182 ur dela je v septembru znašal 32.425 din. Železarne so dosegle poprečje 33.008 din, predelovalne organizacije 28.159 din, storitvene pa 45.819 din. Železarne so presegle poprečni OD SOZD za 2 %, storitvene pa 41 %, predelovalne organizacije pa so zaostale za njim za 13 %. Vse delovne organizacije so v septembru dosegle višje osebne dohodke kot v avgustu. Največje spremembe so imeli Železarna Štore (26 %), Železarna Ravne (24 %), Interna banka (23 %) in delovna skupnost SOZD SŽ (22 %).

Osebnih dohodkov SOZD SŽ so se v devetih mesecih letošnjega leta povečali za 43 % glede na enako obdobje preteklega leta in so dosegli poprečno višino 25.574 din. Železarna Jesenice za to rastjo zaostaja, Ravne jo dosegajo, Štore pa presegajo za štiri indeksne točke. Plamen in Tovil sta za poprečno rastjo OD v SOZD

Gradnja bazena za dekarboniziranje hladilne vode za novo konti napravo v Železarni Štore

Metalurški inštitut poprečno rast OD v SOZD presega za 1 točko, Interna banka in DSSS SOZD SZ pa

za njo zaostajata za 1 indeksno točko. Razen Železarnе Jesenice in Plamena Kroga so vse delovne organizacije že dosegle oziroma presegle planirane OD za letošnje leto.

je število zaposlenih v železnarnah povečalo za 90, v predelovalnih organizacijah za 24 delavcev, v storitvenih organizacijah pa je ostalo nespremenjeno.

Poprečje zaposlenih v devetih mesecih letošnjega leta znaša 18.460 delavcev, kar je približno toliko kot v preteklem letu. Delovne organizacije, razen Železarn Štore, še niso dosegle planiranega števila zaposlenih v letošnjem letu.

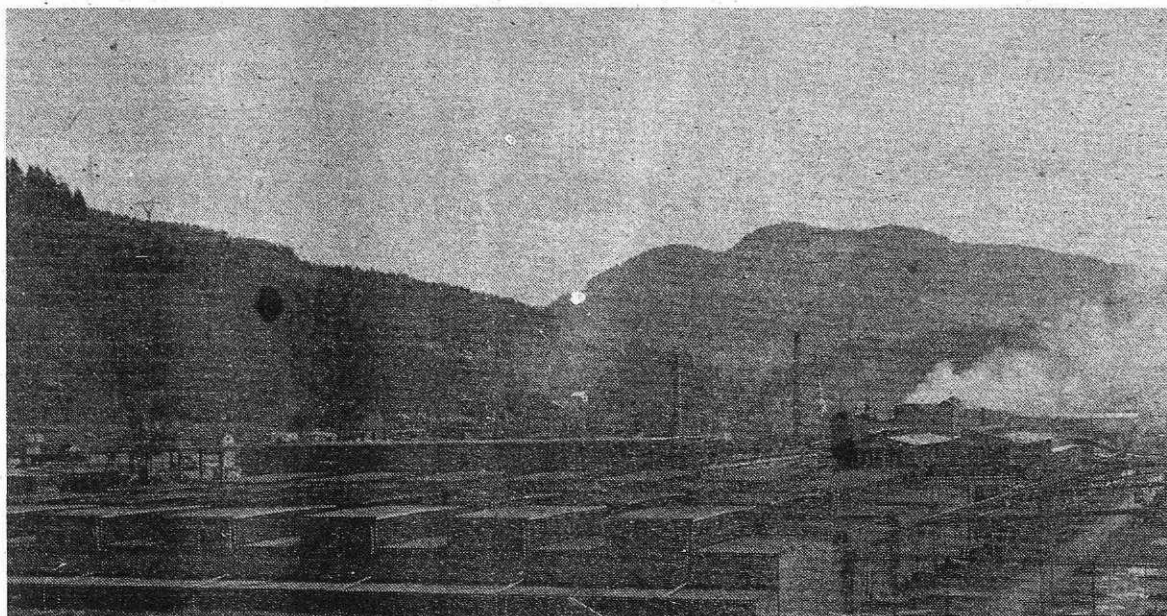
V letošnjem letu smo izvozili za 60,4 mio dolarjev izdelkov, uvozili pa za 72,9 mio dolarjev. Kritej uvoza z izvozom je 83 % in se je v primerjavi z avgustom poslabšalo. Izvoz na konvertibilno področje je znašal 46,8 mio dolarjev, uvoz pa 52,4 mio dolarjev.

Pokrivanje konvertibilnega uvoza z izvozom je 90 %. Izvoz na klirinško področje je znašal 13,6 mio dolarjev, uvoz pa 20,5 mio dolarjev. Klirinški uvoz je pokrit z izvozom 67 %.

DO	Kum. popr. 1983	Doseženi OD in prejemki iz sr. DO		Indeksi 4/2
		za mesec	za obdobje	
1	2	3	4	5
Železarna Jesenice	17.821	29.679	24.806	139
Železarna Ravne	18.110	36.005	25.913	143
Železarna Štore	18.445	33.851	27.208	147
Plamen	16.507	26.528	23.160	140
Tovil	17.617	31.947	24.557	139
Veriga	15.994	27.599	23.941	150
Žična	16.385	29.261	24.109	147
MI	24.636	46.588	35.731	145
IB SOZD	23.130	41.675	32.772	142
DSSS SŽ	24.878	44.573	35.328	142
Slovenske železarne	17.872	32.425	25.574	143

Konec septembra je bilo v SOZD SŽ zaposlenih 18.700 delavcev, od tega v železarnah 15.913, v predeloval-

nih organizacijah 2.638 in v storitvenih organizacijah in DSSS SŽ 149 delavcev. Glede na pretekli mesec se

Železarna Ravne

V tretjem tromesečju poslovanja delovne skupnosti skupnih služb SOZD Slovenske železarne je bilo delo usmerjeno pretežno v tiste aktivnosti, ki sta jih predvidela načrt skupnosti in sestavljene organizacije. Potrebne so bile tudi številne sprotne prilagoditve za reševanje pojavov, ki so ogrozili poslovanje delovnih organizacij, kot so kritična oskrba z domačimi in uvoženimi surovinami, zaostajanje v deviznem financiranju uvoza, pridobivanje podpore v republiki in sodelovanje z bankami v zvezi z razvojnim programom SOZD SZ, delovanje v okviru splošnega združenja na razvojnem programu in bodočem deviznem povezovanju skupaj z industrijo predelave jekla in podobno.

Še posebno veliko dela je zahtevalo spreminjanje in vsebinsko dopolnjevanje nekaterih zakonskih in sistemskih rešitev, ki bi trajneje vplivale na normalizacijo panoge in SOZD SŽ. Z rezultati vseh naših prizadevanj nismo zadovoljni, nedvomno pa nekaj rezultatov dovolj zgovorno priča, da se je reševanje nekaterih problemov resno začelo. Po posameznih sektorjih so bile opravljene naslednje naloge:

Služba za planiranje je v tretjem tromesečju pripravila izhodišča za letni plan 1985, ki so bila že sprejeta na delavskem svetu. Usklajen je bil preliiminarni letni plan železarn, nadaljevalo se je tudi zbiranje gradiv, zlasti še republikanih in zveznih planskih dokumentov, ki vplivajo na naše dolgoročne in srednjeročne planske dokumente. Izdelana je bila obširnejša ekonomska analiza o gibanju osebnega dohodka v SOZD SŽ. Izvedene so bile nekatere spremembe in dopolnitve informativnega biltena za obširnejšo analizo poslovanja. Na računalniškem področju je bilo težišče dela na dolgoročni usmeritvi računalniško podprtih informacijskih sistemov SOZD SŽ, ki jo pripravljamo skupaj z Intertradom. Začele so se tudi aktivnosti za razvoj teh sistemov v predelovalnih delovnih organizacijah.

Služba za razvoj in raziskave je delovala po letnem programu. Poročilo o investicijski dejavnosti v I. polletju je bilo pripravljeno sicer z zamudno, zato pa je bilo izdelano popolnejše tričetrtletno poročilo za vodstvo in samoupravne organe. Zelo intenzivno poteka priprava dokumentacijskega materiala za dolgoročne usmeritve dolgoročnega razvoja. Do konca novembra bo celoten material pripravljen za širšo obravnavo v strokovnih grupah in odborih, ki so v glavnem že oblikovani.

Na **komercialnem področju** je bilo pretežno delo usmerjeno v operativno kontaktiranje z dobavitelji in

kupci ter v priprave in izvajanje raznih oblik komercialnih poslov. Na **navabnem področju** je služba oskrbela vse potrebne uvozne surovine, ki jih sama uvaža, koordinirala pa je tudi blagovno menjavo z državami SEV, ki je vezana na izvoz izdelkov naših delovnih organizacij. V okviru SOZD SŽ je bilo v tem času združenih nekaj nad 25 milij. dolarjev s strani porabnikov jekla, kar je skupaj s pripravljenimi kreditnimi aranžmami doslej zadoščalo za najmanjše zagotavljanje uvoznih surovin.

Splošna služba je poleg opravi-
vezanih na zagotavljanje pogojev de-
la celotne delovne skupnosti, in pri-
prave gradiv za samoupravne orga-
ne v tem četrletju opravljala še na-
slednje zadeve:

— pripravljen je bil dokončen osnutek predloga samoupravnega sporazuma črne in barvne metalurgije o delitvi dohodka, čistega dohodka in sredstev za osebne dohodke in skupno porabo. Za ta sporazum je bila opravljena tudi vsa dejavnost ko-

ordiniranja dela in sodelovanja v
ustreznih telesih republiških skup-
nosti in Gospodarske zbornice Slo-
venije;

— služba je koordinirala in usklajevala postopek priprave projekta za pristop k reviziji beneficirane delovne dobe v SOZD Slovenske železarne;

— služba je opravila strokovno pripravo za izbor predlogov za podelitev medalj in plaket ter pripravila predlog za praznovanje 15-letnice SOZD SŽ:

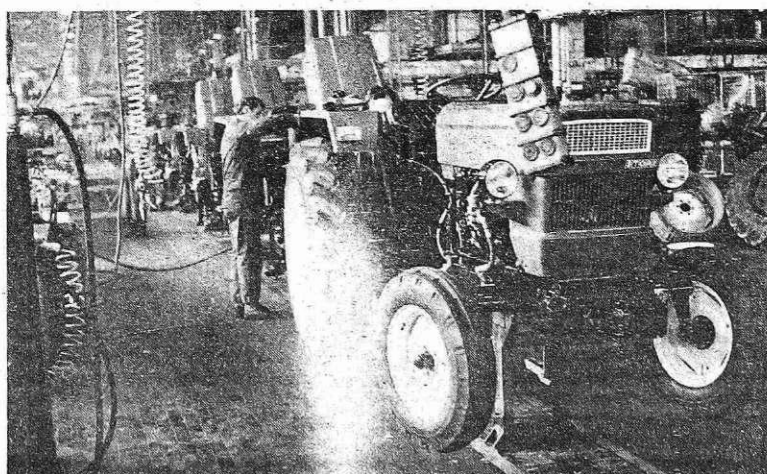
— izdelan je bil samoupravní sporazum o sovlaganju v razširitev luških kapacitet v luki Koper in opravljen postopek usklajevanja.

Iz poročila o devetmesečnem poslovanju delovne skupnosti lahko povzamemo, da je znašal skupni prihodek v tem času 26.692.669 din, kar predstavlja 90 % planiranih sredstev, porabljena sredstva pa so znašala 8.232.142 din oziroma 83 % glede na plan in je tako znašal dohodek 18.460.527 din.

V letošnjem letu je v skupnih službah zaposlenih 34 sodelavcev, med tem ko je bilo s planom predvidenih 36. Obseg opravljenega prometa pri prodaji in nakupu blaga v zunanjetrgovinskem poslovanju je znašal v devetih mesecih 3.823.097.134 din, kar je za 86 % več kot v lanskem enakem obdobju in je to deloma rezultat večjih poslov deloma pa sprememb tečaja.

Pri združenih sredstvih za skupne poslovne aktivnosti v SOZD SŽ znaša devetmesečna realizacija prihodkov 6.480.219 din (108 % glede na plan), za stroške pa je bilo porabljenih 5.298.444 din (88 % glede na plan).

(Informativni bilten
SOZD SŽ)

Montaža traktorjev v tovarni traktorjev Železarne Štore

[illegible]

ELEKTRODE	vodstvo rezalnica oploščev. linija izdel. varil. praška izdel. ognjevd. mat.	
STROJNE DELAVNICE	vodstvo priprava dela strugarna- orodjarna kovačnica - kalilnica konstr. delavnica strugarna valjev	
REMONTNE DELAVNICE	vodstvo priprava dela SRD ERD RTA GRD	
VZORŽE- VANJE	vodstvo priprava dela TIDN vzdrževanje plavž vzdrževanje eklamna vzdrževanje Relo vzdrževanje HV8 vzdrževanje jvk. vzdriž.-jes obrati vzdrževanje HV7	
ENERGETIKA	vodstvo EE TE PIV	
TRANSPORT	vodstvo železniški cestni VTS	
DRUŽBENA PREHRANA	vodstvo samski domovi samop rest in kantine restavracija železarne	

KO-FI KOMERCIALA	domaća nabava zunanja trgovina marketing domaća prodaja mat. skladišč služ. špedicija fakturni FRS finančna inspek. računovodstvo finance anal. bilance-vz.s.	
KSI kadrovski	oddelek za kadre odd. za ind. psih. odd. za varstvo pri zdrav. in soc. vars. družb. standard splošni, pravna služba SVS PGRC sploš. administr. muzej CPSI SLD CPSI	
ETKRN SEO	DEAP OOD ERC DZIL OSDCN OPP TKR RO energ. gospod. prevzemni odd. kemični odd. KK NG OID operat. izgrad. odd. osn. sreds.	

— opravljeno delo na razvidu od junija do 20.10. 84

OKUPACIJA JAVORNIKA

Danes tega kraja ni več.

Morda mi boste oponesli, zakaj neki ga potem opisujem, oziroma čemu le naj teko besede o nečem, česar več ni in morda celo nikoli ni bilo.

Ali pa, da sem si izmislil nekakšno zgodovino o slovenski Troji, ker bi bil rad njen odgrnitelj, kakor nekoč slavni Schlimann, ki je na maloazijskih obalah res našel to, o čemer je sanjal Homer v svoji Iliadi.

Mogoče je moj Javornik, boste rekli, celo pesniški izmislek kaknega našega pesnika oziroma zaselek iz časov, ko je bil ta še živ, in sem si ga najprej zbrskal iz njegovih verzov, potem pa še iz savskega proda, ki ga je pri nas več ko dovolj. Saj te poznamo, boste morda zavili svoj glas očitka, izmišljevalec si, in še Homerček in še Schlimann povrhu; na dnu devetih prodnatih plasti spi tvoj Javornik, ja, za povrh naj bo pa še Slovenski, kakor da samo Javornik kot ime kraja samo po sebi ne bi zadostovalo.

Podobnih krajev, ki so bili in ki jih na Slovenskem ni več, je kakor členkov stare zarjavele verige. Recimo Šiška ali Sentvid, pa vsi kraji gor do Medvodi; kaj ti so danes že Ljubljana. Kaj bi zdaj brskali po velikem žledu mesta, ki se je razpljusnilo kakor veliko jezero in pogoltnilo Šiško Valentina Vodnika, kakor kamen, in še stari lepi Sentvid.

Imena teh zaselkov so samo še v zavestih naših starih staršev, pa v zavesti zgodovinarjev, sem in tja jih še upoštevajo nekateri vojni redi, mi pa, boste morda že zavpili, ki v Politikinem zabavniku objavljamo že svoje ženitne ponudbe, smo se teh davnih naveličali in jih kratko in strnjeno imenujemo preprosto Ljubljana, pa čeprav so na njenem dnu potopljene Sentvid z Brezovico in s Črnučami vred.

Če bo šlo tako naprej, in na ta način, bo v Sloveniji samo še nekaj večjih mest, v le-teh bodo vsi manjši kraji izginili in jih bo negovala, če jih bo, samo še zgodovina za naš spomin, za vzorne rede, mogoče jih bo obudilo še kako staro, šepavo pisateljevo pero, ki se ukvarja z malenkostmi, kakor recimo zdaj na primer jaz.

Mogoče bodo na Slovenskem v tretjem tisočletju, ki naglo vstopa k nam skozi naše kosti in kožo, tile veliki kraji oziroma mesta; prvo med prvimi bo kajpada Ljubljana, ki bo segala do Rateč na severozapadu in Trebnjega na jugovzhodu; Koper bo požrla Nova Gorica ali pa obratno, Koper Novo Gorico tja do Vršiča, Tolmin, ki je kar veliki kraj, bo izbrisan, boj zanj bo potekal med Ljubljano in Koprom oziroma Novo Gorico; Maribor bo zbasal vase Mursko Soboto, Lendavo, Slovenjgradec in še Pohorje, ki bo v tretjem tisočletju mestni park; Celje bo po nekakšnem čudežu ostalo dalje Celje, vendar bo to le otoček, kakor je sedaj blejski sredi Blejskega jezera; sredi te pogoltnosti mest Celje ne bo dobilo niti trojanskega klanca kot lastnino: Novo mesto bo pospravilo Črnomelj, Kočevje, Litijo, Krško, na vzhodu

Kum; ta bo najvišja gora občine Novo mesto. Samo štiri do pet velikih mestnih jeder bo v naslednjem tisočletju predstavljalo Slovenijo in le redki se bodo posej spominjali svojih rodnih krajev tako, kakor se jaz zdajle svojega Slovenskega Javornika; to bodo počeli vedno isti ljudje tudi v tisočletju, ki nas loči od njega komaj petnajst pomladi: pisatelji, zgodovinarji, šoferji in vseh vrst prevodniki.

Veste, kje sem vse to tako natančno naslutil? Oziroma točneje, kdaj?

Takole narahlo se mi je kajpak ves čas blago dozdevalo, da se z našimi vasicami, pa tudi večimi kraji, trgi, mesteci, ki so imeli spredaj »sveti«, nekaj godi.

Nenadoma je od Svete Lucije pri Portorožu ostala samo še Lucija. Sveti križ nad Mariborom je postal istega leta Gaj, in še eno Sveto Lucijo ob sotočju Idrije in Soče so popraviili nočni jedci, kot žrtve se poslej imenuje Most na Soči; izginjati so začele Svete Trojice, kar po vrsti vse Svete Marijete, Svete Marije raznih vrst, Sveti Janezi, Sveto spodnjo Kungoto in Sveto zgornjo Kungoto so skrajšali za »sveto« in dobili samo Zgornjo Kungoto. Sveti Roki in Sveti Štefani so bili čez noč ukinjeni. Prav nihče nas ni vprašal, če si tega želimo; kraji, ki so se dolga stoletja tako imenovali, kakor so se, so čez noč izgubili svojo osebnost in prešli drugo. To se je dogajalo iznenada: cestarji so pripeljali s tovornjaki tablo z novim imenom, jo ukopali na meji med krajema, morda so na prekrstitev povabili ožji krog neprizadetih, za katere so prekrščevalci vedeli, da se bodo z novim poimenovanjem strinjali in da ne bodo preveč glasno ugovarjali. Samo tem so morda zaupali, da je vsem »svetim« odzvonilo.

Preden so ti kraji postali »sveti«, so se najbrž drugače imenovali, mogoče so bili Sivi potoki, Zajčji vrhovi ali Jelenovi ruki, kasneje pa so tudi ti kraji s svojimi značilnostmi utihnili in se spremenili v šemaste Svete Marijete in kar je še teh prebleženih osebnosti. Vse to je morda čista resnica, toda tako ne pokristjanis nikogar, pa najsi se imenujejo kraji po samem prvaku, svetem Petru; ime kraja še nikoli ni naredilo človeka boljšega ne naprednega; ime ga le usmerja od vsepovsod k sebi, mu tli v srcu kot lučka in mu daje tla, dokler živi. Če to ne bi bilo res, potem ne bi bilo ne krajevnih in ne drugih imen, nič takega, kar je simbol. V simbole teh besed se vračamo in iz njih prihajamo. V imenu kraja je zastrto bistvo, ki ima za vsakega globok pomen.

To sem naslutil, kakor sem že omenil, ko so tako rekoč čez noč pojedli vse »svete«, in globok pomen starega imena zamenjali z novim, ki je enim odzvel lučko življenja, kakor da bi jim v temni kleti upihnil svečo. Drugim pa jo je kajpak prižgal, toda prekinitve je bila za ene boleča in nepozabna — pa tudi nepotrebna.

Toda ko sem lani v pozni jeseni šel zamenjat staro osebo izkaznico za novo, sem v svoje veliko začude-

nje zvedel, da sem se rodil v Javorniskem rovtu in ne na Slovenskem Javorniku.

Srce mi je udarilo na tipke, črke vse abecede so se dvignile, zagledane v rebro, in besede so najprej zletele po moji notranjosti. Od slovenskih pa vse do kitajskih. In preden sem odbral dve, tri in jih tudi rekel, ta čas mi je uradnica že namočila prst v črtno, tistega, ki včasih postane tatinski, in naglo odtisnila elipsaste utise na spodnji rob kartotečnega lista z osebnimi podatki.

Rekel sem (menda): Oprostite, jaz se nisem rodil v Javorniskem rovtu, ampak na Slovenskem Javorniku. Kraju tik Jesenic; vem, da so se Jesenice pogrezile dol do Zabravnice, toda Javorniški rovt je na pobočjih Karavank, tam se nisem rodil, sicer bi mi mama to povedala, da je takrat hitela v Rovt. Povsod doslej piše: rojen na Slovenskem Javorniku.

Hotel sem ji še reči, kako neki bi bilo, če bi njej prisodil melišča Nanasa kot rojstni kraj in ne Ajdovščino.

Uradnica se mi je skrivnostno nasmešnila, kakor da je slišala to, kar sem ji mislil reči, pa nisem, rekoč, da se mnogi nočejo uživati v kraje, ki so jim jih po novem namenili kot njihove rojstne (kdo?); da nekateri skušajo z vsemi močmi dokazati to, kar skušam jaz. Ampak tu se ne da kaj pomagati, te stvari so uredili nekje (kje?) strokovno in tega ni mogoče preklcati. V velikim imeniku krajev Slovenskega Javornika ni več.

A da bi me vsaj z Javornika potisnili na Jesenice, to bi še imelo kak smisel v smislu utapljanja krajev, toda Javorniški rovt nima z mano nič skupnega. Razen da je Javorniški.

Ni bilo kaj, moral sem se vdati, pojasnilo matičarke je bilo kot pojasnilo tako fantastično, da so mi usta pod nosom zaplesala v nasmešek. Bil je nasmešek človeka, ki ga izbrskamo iz sebe takrat, ko doživimo nepreklicno krivico. Namesto da bi komu poravnal neumno pamet z rafalom ostrih in žaljivih besed ter ugotavljal do preklica take neumnosti, da sem se rodil, kjer se nisem, sem se skremžil v zadnje, kar sem še premogel — v nasmešek, ki se posmehuje neki neumnosti, ki ima vse nas za neumne, in sicer prav do takrat, ko se »sveti«, ki so bili to stoletja doma, morali zginiti brez večjega hrupa.

Matičarka ne bi bila nikoli to, če ne bi, kot carinik, slutila, kaj se v človeku dogaja, kadar pride k nji po kak dokument. Matičarji, cariniki, milicarji so vseslutni ljudje, morajo biti, ali pa ne morejo opravljati svojega poklica. Težko jih je prevarati prav zaradi te izjemne lastnosti.

Vedela je, ko sem odhajal s počrnelim prstom iz njene pisarnice, da mi ni vseeno, ker sem se rodil na pobočju Karavank, v vasi, kjer se res nisem, toda to so bile zanjo malenkosti, o katerih je treba zgubiti samo toliko besed, kolikor jo zanje plačajo.

Kar na glas sem začel premišljevat, ko sem stopil spet iz urada ven, v dvorano dneva, ki je imela lestene iz decembrskega sonca, na desni pa tla iz sinjega morskega tapisoma, rahlo vzvalovanega.

Na, zdaj sem pa ob vse, sem si rekel.

Ni bilo več plapolajoče svetlobe petrolejke in pijanost se je razkadila. Njeno telo ga je mikalo prej, ko je bilo še prepovedano in zamotano v cunj, zdaj pa, ko se mu je nastavljala naga in nezastrta in ko je videl, kako stara je za pravzaprav, kako je njeno meso uvelo in sivo v tej nepodkupljivi jutranji svetlobi, ga je navdajala z odporom.

Zenska se je, kakor da bi uganila njegove misli, sklonila nadenj in rekla:

»Poglej me! Poglej moje lase. Kakšni so?«
»Rjavi vendar. Zakaj sprašuješ?« je nejevoljno odvrnil Serž.
»Poglej od blizu,« je vztrajala zenska. »Kaj vidiš?«
»No... Nekaj sivih je tudi vmes. Pa ne dosti.«
»Ne, ni jih dosti. Vem, da jih ni dosti. A zmeraj več jih bo.« je rekla zenska resignirano.

»No, no...« je zamomljal on.
»Joj, ko bi bila vsaj deset let mlajša... Tako pa nič, nič... Ti boš šel, jaz bom pa spet cele mesece gnila v tem rovtu tukaj. Ti ne veš, kako je to, nič ne moreš vedeti. Crnila bom tukaj, prav gotovo. Hudič me bo pobral, — ali pa snops. Da bi vsaj otroka imela. Potlej bi vsaj vedela, za koga naj garam. Tako pa nič, nič... Mučim in mučim se, po cele dneve rjem po tej prekleti zemlji... In pijem... Ampak, če bi imela otroka, potem ne bi več pila. Še dotaknila se ne bi več snopsa.« Zenska je za hip umolknila, odgrnila rjuho in se z žalostjo ozrla dol po svojih uvelih prsih. »Poglej, kako so te prazne. Ko bi ti vedel, kakšne sem imela še pred desetimi leti. Brez modra so mi stale... Ali misliš, da bi še lahko dojila? Daj reci, da bom še lahko. Tako rada bi imela otroka. Fantka. Ali pa punčko, vseeno bi bilo...«

S prsti obeh rok se mu je zarila v lase in se zasedala v njegova usta. Čutil je, da so njena usta mehka, ohlapna in slinasta, kot razkuhanano meso v neslani juhi. Izmotala si je nogo izpod zmečkane rjuhe in mu jo položila čez trebuh. Stresel je odejo s sebe in se prevahil nanjo, da bi si jo vzel. Nič mu ni bilo do nje, a mislil je, da to mora storiti, — iz usmiljenja. In dokler je mislil tako, ni mogel storiti ničesar. Potem pa ga je zenska spodaj pod njim le pripravila do tega, da se mu je prebuda dila kri in da jo je lahko zares vzel — brez usmiljenja, kot žival.

»Oooh, kako si dober... kako si dober,« je šepetala zenska potem, ko sta končala.

EDO TORKAR

15

ZIMA SERŽA POLAJNARJA

»Nisem dober. Nočem biti dober. Sovražim to, da mi rečeš dober.«
»Dober si, ja. Zakaj nočeš biti tak, kakšen si?«
»Zato, ker nisem. Dober že ne.«
»Kakšen pa si potem?«
»Tak kot vsi: sebičen, slab... Če sem kdaj dober, sem samo takrat, kadar si ne upam biti slab. Kadar si ne upam gristi, božam.«
»Ne verjamem, da si tak.«
Bliskovito je šavnil po njenem bedru in ji zasadil zobe v meso, tako, da se je pokazala kri. Zenska je viknila. Iz bolečine ali iz ugodja, tega Serž ni mogel vedeti.
»No? Mi zdaj verjameš?« je vprašal zlobno.
Zenska se ga je oklenila okrog vratu, da bi se mu še enkrat vsesala v usta. Grobo jo je odrinil.
Njene oči so v hipu zvođenele in usta so se ji spremenila v kamen. Serž je vstal in si začel obuvati nogavice.
»Noben princ na belem konju nisem. Nisem te prišel rešit iz zakletega gradu. Takega princa si lahko namalaš na tale zid, če te je volja.«

»A boš šel?« je vprašala zenska s spremenjenim glasom.
»Veš, kaj sem?« je nadaljeval Serž, ne da bi odgovoril na njeno vprašanje. »Čisto navaden klatež, tat, prisiklednik. Ti misliš, da sem kakšen študent, mestni človek. Ha! Nisem ne mestni, ne vaški, ampak sem čestni. Najslabši od vseh. Cigan. Zingaro so mi rekli zadnjič v Trstu. Niman naslova, na nobeni občini nisem zapisan. Ne boš me mogla poiskati, če boš po nesreči rodila otroka... Ha, mestni človek.« Jedko se je zasmejal. Nataknil si je čevlje in navlekel pulover nase. Tudi zenska se je dvignila iz postelje in si molče začela natikati nogavice na svoje revne, s krčnimi žilami prepletene noge. Nič ni rekla. Niti pogledala ga ves čas ni. To ga je na tistem jezilo. Njegovo samoljubje je bilo prizadeto.

Zavezal si je čevlje in si oprtal boršo čez rame.
»No, zdaj pa grem. Adijo.«
Nobenega odgovora. Zenska ni niti z najmanjšim znakom pokazala, da ga je slišala. Roke je imela zvite na hrbtu in si je zapenjala modrc.

»Grem, ali me slišiš?«
»Kar pojdi, kar pojdi,« je rekla zenska in hkrati zamahnila z roko, kot da bi se hotela znebiti nadležne muhe.
Glasno je zaloputnil z vrati in stopil na dvorišče. Ko je že naredil nekaj korakov po poti navzdol, je iz hiše zaslišal, da ga zenska kliče nazaj.

»Kaj pa je že spet?«
»Pozabili ste šal. Tukaj na tleh leži.«
Zenska je bila zdaj že povsem oblečena in njeno dostojanstvo je bilo tako popolno. Zdaj je bila taka, kot da se je ne bi nikdar dotikal, kot da ne bi imel ničesar z njo to noč. Vse, kar je imela ranljivega na sebi, je pokrila z obleko. Kot školjka se je zaprla v svojo lupino.
Sklonil se je po šal in pri tem je čutil, kako zardeva do ušes. Ko je s šalom v roki šel nazaj proti vratom, je obrnil glavo proč, da mu zenska ne bi mogla videti obraza.

PETER PAVLOVEC

41

ČLOVEK IMA TAKOJ KAMEN V ROKI

Kozarca...

Popila sta tretjo rundo. Plačal je mlajši. Starejši ni ugovarjal.

»Pridi k meni v službo. Spraviš bi te v pisarno. Že večkrat sem ti hotel to predlagati, pa se tako poredko vidiva,« je rekel starejši.

»Da, poredko se vidiva. Kaj te pa moti delo v proizvodnji?«
»Dobro, dobro, saj ni važno. Moram iti na sestanek zmajarskega kluba. Sem že malo pozen.«

»Kakšnega kluba si rekel?« je vprašal mlajši.
»Zmajarskega vendar. Še nisi slišal za zmaje?«

»A zmaji, ja, ja, sem se že spomnil. Kaj tudi ti letaš? Nisi že malo prestar, a?«

»Ne letam, ne. Predsednik kluba sem, zmajarskega.«

»Zakaj pa si ti predsednik kluba, če ne letaš?«

»Madona si naiven. Pozna se ti, da delaš v proizvodnji. Denar rabijo vendar, zmajarji.«

»Kaj toliko zaslužiš, da lahko podpiraš zmajarje?«

»Ti bedak iz proizvodnje — direktor sem vendar in lahko jim nekaj sredstev preskrbim. Zato sem tudi predsednik društva.«

»Zakaj pa ni predsednik našega društva upokojencev tudi kdo izmed direktorjev? Tudi upokojenci rabijo denar, pa je predsednik društva upokojenec.«

»Zmajarji se znajdejo. Vedo kje in kako lahko dobe kakšen dinar. To so sami mladi ljudje. Navsezadnje je pa zmajarstvo zelo zanimiv in atraktiven šport. Ne gre prezreti tudi dejstva, da krepki našo obrambno sposobnost.«

Mlajšemu so šli trije vinjaki v glavo, pa je rekel, da bi za predsednika zmajarskega kluba bila boljša kakšna babnica.

»Zakaj pa babnica?« je vprašal starejši.

»Babnica je bolj atraktivna od moškega, pa bi se po tej »plati« bolj skladala z atraktivnostjo zmajarskega športa. Pa še dostikrat so babnice hujše od zmajev.«

»Pa če v naši občini ni nobene babnice?« se je zasmel starejši.

»Jo bi pa uvozili iz katere druge občine. Morda pa le sedi kje na vodilnem stolčku kakšen zmaj?«

Potem sta se brata poslovila in si obljubila, da se že naslednji dan ob istem času spet dobita v gostišču.

Ko je šel starejši na sestanek zmajarskega kluba je mislil na mlajšega.

Skoraj glasno je rekel: »Madona, kako delo v proizvodnji poneumlja človeka.«

Mlajši se je napotil proti domu in mislil na starejšega. Skoraj glasno je rekel: »Uh, kako čudni postanejo ljudje na položajih.«

Naslednji dan sta se brata našla že kar za točilno mizo. Starejši je že pil vinjak z ledom. Berta je natočila vinjak tudi mlajšemu. Ta je nenadoma opazil, da pije brat iz takšnega velikega kozarca, iz kakršnega se navadno pije viski. Njemu pa je natočila Berta v navaden majhen kozarec, iz kakršnega se pijejo navadne pijače: sadjevec, pelinkovec in podobne brozge. Spomnil se je, da je brat tudi včeraj pil vinjak iz širokega kozarca. Zakaj hudiča pa Berta še njemu ne natoči v takšen kozarec, se je vprašal mlajši.

Tudi naslednji rundo je Berta natočila starejšemu v širok kozarec, mlajšemu pa v navaden kozarec.

»Hudiča, brat, zakaj pa tebi toči Berta v »tanobel kozarec«, meni pa v »tanavadežnega?«

»Položaj bratec, položaj. Jaz vendar nekaj predstavljam v občini, nekaj pomenim, madona. Zakaj me pa potem ne bi postregli malo boljše, kaj. Vidiš, jaz nekaj sem, pa mi Berta toči v takšen kozarec. Ti pa delaš v proizvodnji in Berti se ne zdi vredno, da bi ti točila v takšen kozarec kot meni!«

»Sranje,« je rekel skozi zobe mlajši.

»Je sranje, pa ni sranje,« je rekel starejši.

»Da, je sranje, pa ni sranje. Prav imaš!« je rekel mlajši.

»Berta, še enkrat natoči! Berta, to je moj brat, veš,« je dejal starejši.

»O, kaj res, nisem vedela,« je rekla Berta in tudi mlajšemu natočila vinjak v »tanobel« kozarec. Pa še led je pridala.

VELIKA IN MALA ZAČETNICA

V tovarniškem časopisu je izšel tudi članek, v katerem je avtor pisal dosledno »rit« z veliko začetnico, ime tovarne pa z malo začetnico. Ker je bil avtor članka iz vrst vodilnega kadra, kar je malce nenavadno, članka ni nihče korigiral, kar pa ni čisto nič presenetljivo.

Toda ljudje so članek prebrali in ugotovili, da je avtor trikrat omenil rit in vselej je rit napisal z veliko začetnico. Nadalje so ugotovili, da je avtor petkrat omenil ime tovarne in vselej napisal ime tovarne z malo začetnico. Potem so še ugotovili, da se človek sicer lahko zmoti enkrat, dvakrat, ne pa osemkrat, kot se je zmotil avtor članka. Seveda so takoj sklicali sestanek, na katerega so povabili tudi avtorja spornega članka in ga vprašali, kako je pravzaprav s to veliko in malo začetnico.

Avtor članka je vstal. Bil je popolnoma miren, ko je spregovoril: »Vsi veste, da je rit eden izmed nekakšnih simbolov za karizem. Kot veste, sem eden izmed vodilnih v naši tovarni in moja rit, tovariši, globoko občuti resničnost mojih navedb. Vsem tem slinavcem, ki skušajo zlesti vanjo, je prekleto malo mar naša tovarna ali pa sploh nič! Za njih je najpomembnejše zlesti v mojo rit in tako priti do stolčka. Zato tovariši, sem pisal rit z veliko začetnico, ime tovarne pa z malo začetnico.«

Potem je zavladal nekajminutni molk, nato pa je avtor spet spregovoril:

»To je vse, tovariši. Prosil bi vas še za trpek nasmešek, saj vidite, da imam tukaj fotoaparati!«

»Dzenk,« je sklonilo in avtor članka se je zahvalil za posnetek in odšel.

Kako je bilo po tem dogodku v tovarni, ni znano.

NOVICE IZ RADOVLJIŠKE OBČINE

Izvršni svet OS Radovljica je na jubilejni 100. seji 13. novembra obravnaval in potrdil osnutek odloka o spremembah in dopolnitvah odloka o proračunu občine in osnutek odloka o časnem financiranju proračunskih potreb. Potrdil je periodični obračun občine za devet mesecev 1984 in sklepal o odpisu davčnih dolgov. Razpravljali so tudi o pravilniku o notranji organizaciji in sistematizaciji sekretariata za ljudsko obrambo in izrekli mnenje k ponovni kandidaturi direktorja KZK Kranj Kooperacija Radovljica in hotela Grad Podvin.

Po sklepu predsedstva OK SZDL in občinskega sveta ZSS Radovljica, ki sta organizatorja javne razprave oz. kandidacijskih postopkov, potekajo od 6. do 21. novembra v vseh krajevnih skupnostih in OZD temeljne kandidacijske konference. Udeleženci obravnavajo in sklepajo o predloženih možnih kandidatih za predsednika Skupščine občine Radovljica. Občinska kandidacijska konferenca, ki bo na osnovi mnenj temeljnih konferenc določila kandidate za predsednika skupščine, bo 27. novembra.

Predsedstvo občinskega odbora ZZZ NOV Radovljica je na zadnji oktobrski seji med drugim presojalo vzdušje med borci, aktivisti in našimi občani po oprostitvi vojne zločince Clemensa Druschkeja na procesu v nemškem Heidelbergu. Povsod je ta nerazumljiva odločitev močno razburila naše ljudi in izzvala veliko ogorčenje. Rzsodba in izjava tamkajšnjega sodišča, ki je povsem razvrednotilo naš osvobodilni boj in žalilo žrtve nacističnih zločincev, terja najodločnejši protest. Tega so poslali na veleposlaništvo ZRN v Beograd.

V sindikalnem izobraževalnem centru v Radovljici je občinski svet ZSS Radovljica 7. novembra sklical posvetovanje predsednikov osnovnih organizacij sindikata. Spregovorili so o pripravi in izvedbi kandidacijskih konferenc v združenem delu za volitve predsednika OS Radovljica in predsednika zbora združenega dela občinske skupščine. Beseda pa je tekla tudi o aktivnosti sindikata pri sprejemu resolucije o družbeno-gospodarskem razvoju občine za leto 1985 ter o oblikovanju drugih planskih listin.

Predsedstvo občinskega sveta ZSS Radovljica je na 25. seji 5. novembra razen obravnave delegatskih gradiv za 26. sejo zborov občinske skupščine imelo na dnevnem redu tudi razpravo o evidentiranih možnih kandidatih za predsednika občinske skupščine Radovljica in predsednika zbora združenega dela skupščine. Predlagane evidentirane kandidate bodo obravnavali na temeljnih kandidacijskih konferencah po delovnih organizacijah.

Na ponovljeni volilni seji OK ZSMS Radovljica 31. oktobra, ker na prvi zaradi nesklepčnosti niso izvedli volitev, so ob udeležbi 70 delegatov najprej poslušali informacijo o zapletih, ki so se pojavili na programsko-volilni seji republiške konference ZSMS. Podala sta jo Brane Grohar in član predsedstva RK ZSMS Ignac Koprivec. Sledile so volitve, ki so bile tokrat uspešno izvedene. Za sekretarja OK ZSMS Radovljica so izvolili Braneta Groharja z Bleda in več novih članov predsedstva OK ZSMS. Dali so tudi pobudo, da se za možna kandidata za sekretarja izvršnega sveta OS Radovljica evidentirata Srečo Kunič z Bleda in Mitja Žagar iz Radovljice.

Na osnovi sklepa skupščine gorenjskih občin je posebna delovna skupina oblikovala predloge medobčinskega sodelovanja v dolgoročnih planih vseh gorenjskih občin na skupnih izhodiščih. Izvršni svet OS Radovljica je soglašal z vsebino nalo-

ge »Prvine medobčinskega sodelovanja«, ki jo je izdelal Urbanistični inštitut SRS in odobril iz občinskega proračuna 450 tisoč din iz postavke — dolgoročni plani, za izdelavo dokumenta.

Pred dnevi so na občinskem svetu ZSS Radovljica objavili predlog programskih usmeritev dela za osnovne organizacije zveze sindikatov v letu 1985. Program vsebuje temeljne naloge osnovnih organizacij sindikata in njihovo delovanje pri uresničevanju dolgoročnega programa stabilizacije, razvijanju samoupravnih družbenogospodarskih odnosov, planiranju in spremljanju rezultatov gospodarjenja, razporejanju dohodka za OD, delitvi po delu in rezultatih dela, uresničevanju nalog na področju socialne politike, zdravstva, varstva in zaposlovanja, kadrov, izobraževanja in vzgoje, športa, kulture, informiranja, ohranjanja revolucionarnih izročil ter SLO in družbene samozaščite.

Aktiv komunistov v vzgoji in izobraževanju radovljiske občine je v razpravi o predlogu sklepov 13. seje CK ZKJ izrekel vrsto zaskrbljujočih ugotovitev, o katerih bodo morali razmisliti pri nadaljnjem delu. Gre za negotov položaj srednje šole za gostinstvo in turizem, srednje ekonomske šole in šole s prilagojenim poukom. Za prvi dve še vedno ni jasno, če bosta lahko obstali, zadnja pa se ubada z viškom strokovnega kadra. Zaskrbljeni so tudi z gmošnim položajem delavske univerze, ki nima prave opore pri izobraževalni skupnosti in bolj živetari kot posluje.

Izvršni svet občinske skupščine Radovljica je na zadnji seji v novembru sprejel program izgradnje komunalnega informacijskega sistema v občini Radovljica. Soglašal je, da se pri avtomatski obdelavi podatkov občina povezuje z ERC Železarne Jesenice, pri obdelavi podatkov s področja notranjih zadev pa z republiškim Sekretariatom za notranje zadeve. Po tem programu bodo nabavili potrebno opremo, skrb za organizacijo te službe in delovanje informacijskega sistema pa zaupali komiteju za družbene dejavnosti in občo upravo OS Radovljica.

Svoje obveznosti je z drugimi podpisniki sporazuma o sofinanciranju objezerskega t.i. »O« kanala na Bledu prevzel v imenu občine Radovljica tudi njen Izvršni svet. V 540 m dolgi kanal se bo stekala vsa blejska kanalizacija, kar bo v prid čistemu jezeru. Iz proračuna občine bodo letos namenili dva milijona din in prihodnje leto en milijon din iz postavke »komunalne takse« in sredstev, namenjenih za sanacijo jezera. Dela bodo zaključili predvidoma do konca prihodnjega leta.

16. novembra je minilo 90 let od ustanovitve prve zadruge za željarsko obrt in druge železne izdelke v Kropi. Ta dan je za kropske delavce rojstni dan današnje sodobne tovarne Plamen. Ta sodi med ugledne kovinsko predelovalne delovne organizacije na Gorenjskem in v okviru SOZD Slovenske železarne.

Javni ogled tovarne Elan Begunje, ki so ga v soboto, 3. novembra, v okviru »dneva Elana« letos priredili že šestič, je bil izredno uspešen. V pičlih dveh in pol urah si je obrate ogledalo nad 700 ljudi v 29 skupinah, ki jih je vodilo 17 strokovnih delavcev in jih seznanjalo s proizvodnjo in vsem, kar je zanimalo obiskovalce od blizu in daleč.

V začetku novembra je samoupravna stanovanjska skupnost Radovljica skupaj s komisijo za pospeševanje malega gospodarstva pri Izvršnem svetu OS Radovljica razpisala natečaj za prodajo ali najem poslovnih prostorov (lokalov) v novozgrajenem objektu v Cankarjevem naselju v Radovljici. Delavci SGP Gorenje Radovljica zaključujejo gradbena dela na 13 lokalih, ki bodo vseljivi do konca leta 1984. Cena kvadratnega metra je 60 tisočakov. Prostori so namenjeni predvsem za uslužnostne obrtne dejavnosti.

Z letošnjo turistično bero so zadovoljni tudi v TD Lesce, ki ima v lasti mednarodno znani kamp Šobec. Na nedavnem slovenskem gostinsko turističnem zboru v Rogaški Slatini je zaslužen prejel priznanje TZS kot najbolj urejen kamp v naši republiki. Od maja do oktobra je bilo v kampu za dobro petino več gostov kot lani, kar je približno toliko kot leta 1981, ki je bilo najuspešnejše. Za prav toliko je naraslo tudi letošnje število prenočitev.

Na enodnevni delovni obisk je konec prejšnjega tedna prišla v Radovljico 14-članska skupina delovne skupnosti matične knjižnice s Ptuja. Sprejeli so jih delavci knjižnice A. T. Linhart, jim razkazali matično knjižnico v Radovljici in krajevi knjižnici v Begunjah in Lescah. Razen tega so si Ptujčani z zanimanjem ogledali grobišče talcev v Begunjah ter Finžgarjevo in Prešernovo rojstno hišo v Doslovčah oziroma v Vrbi. Seznanili so se tudi s starim delom Radovljice. V razgovorih so si izmenjali delovne izkušnje na področju knjižničarstva.

V okviru programa kulturne akcije za delovne kolektive v občini Radovljica, ki ga izvajata občinski svet ZSS in Kulturna skupnost Radovljica, si je konec oktobra in v začetku novembra v dveh izmenah ogledalo predstav »Pod Prešernovo glavo« v Mestnem gledališču v Ljubljani 730 delavcev. Obakrat so organizatorji poskrbeli za avtobusni prevoz, za katerega so udeleženci prispevali po 150 din. Še večje zanimanje pa so delavci pokazali za opero Gorenjski slavček, katero si je ogledalo v prvi izmeni nad 500 prijavljencev, prav toliko pa jih utegne obiskati to operno predstavo v Ljubljani v drugi izmeni v decembru.

V Obzorniku Indok centra občine Radovljica št. 9, ki je izšel 31. oktobra v nakladi 1500 izvodov, so objavljena stališča delovnih teles skupščine občine o gradivih za novembrske seje vseh treh zborov občinske skupščine. Objavljeno je tudi dodatno gradivo za te seje, odgovori na delegatska vprašanja ter informacija o solidarnostni pomoči prebivalcem pobratene občine Brus, ki so jih prizadeli uničevalni potresi. Ob tem velja poudariti, da akcija za pomoč še vedno traja.

Zveza kulturnih organizacij Gorenjske in Zveza kulturnih organizacij Radovljica so z Združenjem gledaliških in lutkovnih skupin Gorenjske 10. novembra v sindikalnem izobraževalnem centru v Radovljici organizirali uspešen seminar umetniške besede pod naslovom »Beseda-gib-sporočilo«. Zanj se je prijavilo nad petdeset udeležencev iz vseh gorenjskih občin, razen jeseniške. Podoben seminar v isti organizaciji ZKO oktobra na Bledu, ki je bil namenjen folklorni dejavnosti, je obiskalo kar 170 udeležencev.

V galerijskih prostorih Šivčeve hiše v Radovljici je od 9. do 20. novembra na ogled razstava del akademske slikarke Stani-slave Sluga-Pudobske. Umetnica, ki je pred tem razstavljala že na Jesenicah in v Kranju, zbujajo posebno zanimanje zaradi figuralnih kompozicij v olju, ki jih doslej v tej galeriji nismo imeli priložnosti videti.

Na Blejskem otoku razstavlja svoja izjemno zanimiva dela likovnik Anton Plemelj, doma s Sela pri Bledu, ki živi in ustvarja na Brezjah. Njegove slike, ki sodijo doma in na tujem med priznane dosežke naše naivne umetnosti, zbujajo zaradi impresivnosti upodobitev izredno zanimanje ljubiteljev te zvrsti likovne umetnosti.

Članice ženskega zbora Društva upokojencev LIPA iz Radovljice so pod vodstvom dirigenta Edija Ošabnika za svoj jubilej — petletnico, konec oktobra gostovale na Slovenski obali. Z velikim uspehom so nastopile v počitniškem domu DU v Izoli, v tamkajšnjem domu upokojencev in v domu ZZZ NOV v Strunjanu, dodatno pa še v hotelu Marina v Izoli, kjer so gaudušile zlasti goste z Nizozemske.

DRUŠTVO UPOKOJENCEV JAVORNIK-KOROŠKA BELA MARLJIVO DELUJE

Večina članov Društva upokojencev Javornik-Koroška Bela je bila v svojem delovnem obdobju zaposlena v jeseniški železarni. Z organizacijo združenega dela, v kateri so dočakali upokojitve, jih veže marsikaj, pa tudi tednik Železar. Zato prek tega glasila tudi poročamo o svojem delu članom, ki redkokdaj zaidejo v društveni dom, pa tudi ostalim.

Sedanji odbor društva je prišel z delom po obnem zboru v marcu letos. Želja odbora je, da bi društvo pridobilo za svoje interesne dejavnosti čim več članov, za tiste, ki so zaradi starosti ali boleznih prisiljeni ostajati na svojih domovih, pa vsaj nekoliko poskrbeti, da bi jim bile tegobe starosti olajšane. Želimo, da bi jesen svojega življenja preživljali povezani, v prijetnih in toplih prostorih našega doma na Javorniku. Vedno smo in bomo hvaležni tisti generaciji upokojencev, ki je pred petindvajsetimi leti gradila naš dom, pa tudi onim, ki so ga pred dvajsetimi leti povečali. Naša generacija si prizadeva, da bi ohranila kar je bilo takrat zgrajeno. Pa ne samo to. Iskreno želimo to, kar smo podedovali, stalno izboljševati. Zelo veliko je bilo izboljšav v letih 1980—1984. Urejeni so bili kletni prostori. Tam, kjer je bil neprivlačen prostor, primeren le za skladišče, je sedaj lepa dvorana, kjer imata svoje tedenske vaje ženski pevski zbor in folklorna skupina društva. Ob dvorani je lepo opremljena majhna kuhinja z nekaj jedilnimi mizami za manjše pogostitve. Za moški pevski zbor je v neposredni bližini manjša pevska soba. V kleti je tudi kopalnica, ki jo uporabljajo člani.

V pritlični etaži so že bili urejeni gostinski prostori. Stene smo na novo obložili z lesom. Zato so prostori toplejši, prihranjeno je bilo nekoliko zelo drage kurjave. V gostinskem prostoru je bil nameščen točilni pult in urejeno ozvočenje.

Prvo nadstropje, kjer je bilo prej stanovanje, je zdaj prirejeno za po-

trebe krožka za ženska ročna dela. V njih bomo uredili tudi čitalnico z revijami, časopisi in knjigami, ki jih starejši radi prebirajo.

Okolica doma je redno vzdrževana. Prostrano dvorišče, lepo negovani cvetlični nasadi in majhen park vabijo upokojence, da sedijo na klopi, se odpočijejo in pokramljajo. Letošnje-poletje se je uporabljal prostor precej razširil. Pridni člani društva so ob meji s parkirnim prostorom trgovskega podjetja Rožca zgradili primerno visok oporni zid, za njim pa veliko in lepo balinišče. Med gradnjo smo porabili več kot 40 kub. m betona, veliko železa, več kot 35 kub. m žlindre, 5 kub. m peska itd. Gradnja je trajala dva meseca, vsak dan, ko ni deževalo, od 7. do 13. ure.

Vsa dela je opravilo deset, včasih petnajst pridnih članov društva. Pričakovali smo večji odziv. Prav gotovo je od tisoč članov vsaj sto sposobnih opravljati gradbena dela. Pri delu smo zlasti pogrešali balinarje. Vsaj ti, ki jim je balinišče namenjeno, bi morali sodelovati pri gradnji.

Kljub vsem težavam smo v nedeljo, 2. septembra, v lepem, sončnem vremenu slovesno odprli balinišče. Vsem, ki so kakorkoli pripomogli, da je bilo delo opravljeno, izreka odbor društva javno zahvalo. Hvala tudi Železarni Jesenice za pomoč in razumevanje.

V letu 1985 bi radi zgradili dvigalo iz kleti v točilnico, saj točaji — upokojenci, ne zmorejo nositi težkih zabojev steklenic iz kleti. Zaradi večje ekonomičnosti pri ogrevanju našega doma nameravamo urediti priklop hiše na mestni toplovod. Stroški za ogrevanje v letu 1984 so bili izredno visoki. Znesek prek 300.000 dinarjev

(starih 30 milijonov) je tako visok, da si ga društvo, katerega člani plačujejo le 50,00 din letne članarine, ne more dovoliti. To pa ni edini strošek za vzdrževanje hiše. Upoštevati moramo še strošek 100.000 din letno za elektriko (10 starih milijonov), ravno toliko za čiščenje, tekoče vzdrževanje itd. Delavni odborniki morajo opraviti veliko dela brezplačno ali le za nizke simbolične nagrade.

Dobro gospodarjenje s sredstvi društva je osnova za ostale dejavnosti. V tem letu so pridno vadili balinarji, ki so na tekmovanjih dosegli lepe uspehe. Malo manj so bili aktivni strelci in šahisti, ki imajo bolj obetavne načrte za prihodnje obdobje.

Izredno dejavna je bila folklorna skupina, ki je imela več nastopov v domačem kraju in okolici, pa tudi drugod, na primer v Kamniku in celo na srečanju folklornih skupin v Beneški Sloveniji.

Ženski pevski zbor je strokovno zelo napredoval, tako da že lahko govorimo o solidni kvaliteti. Svojo homogenost, dober posluš in kvaliteten izvajanje so žene dokazale na številnih nastopih doma, na regijskem koncertu pevskih zborov DU Gorenjske na Bledu ter na republiškem koncertu DU Slovenije v Cankarjevem domu v Ljubljani. Sodelovale so tudi na srečanju folklornih skupin v Beneški Sloveniji.

Moški pevski zbor je zelo oslabil, saj je od dobrega zbora pred leti ostal le skromen »sektet«. Iskriščamo to priložnost in v ljudno vabimo mlajše upokojence, ki radi pojejo, da bi pomladili zbor in nadaljevali tradicijo dobrega moškega petja na Javorniku.

Okoli štirideset žensk z Javornika in Koroške Bele je vključenih v krožek ženskih ročnih del. Sestajajo se

enkrat tedensko. Svoje izdelke so pokazale na razstavi v Izoli in na Javorniku.

Upokojenci imamo že tretje leto lep in udoben počitniški dom v Izoli. Vedno več je članov našega društva, ki preživijo svoj desetletni letni dopust v tem domu. Deležni so regresa SPIZ in še dotacije društva, tako da so stroški dopusta sprejemljivi za večino upokojencev. Samo za regrese v Izoli bo društvo letos dalo 80.000 din (8 milij. S din).

Izletniška dejavnost je bila v letu 1984 precej zmanjšana. Upamo, da bo v prihodnjem letu bolj. Kljub težavam so imele žene izlet v gornjo Savinjsko dolino in Dobro ter na avstrijsko Koroško. V ljubljanski operi so poslušale slovensko opero Gorenjski slavček.

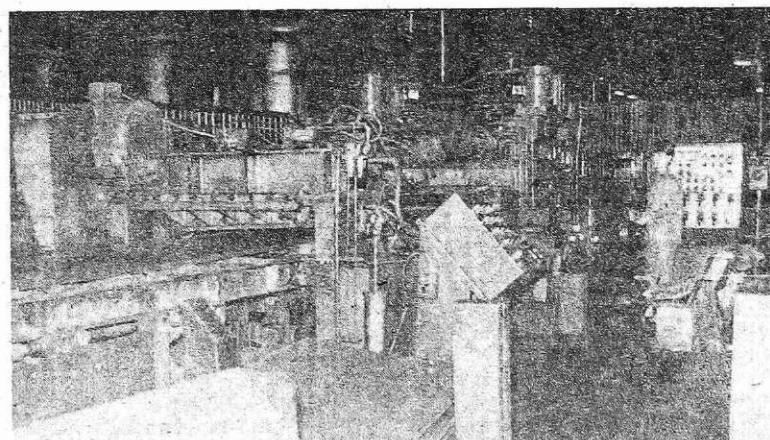
Za razvedrilo članov smo poskrbeli zlasti v nedeljo, 19. avgusta, ko smo pripravili piknik s srečelovom. Upokojenci, ki radi zaplešejo, imajo možnost vsako nedeljo od 16. do 21. ure, da se sprostiti. Vabljeni so tudi upokojenci drugih društev.

Znano nam je, da je še nekaj upokojencev v našem kraju, ki niso vključeni v društvo. Vabimo jih, da se včlanijo in želimo, da bi s svojim znanjem in sposobnostmi obogatili nadaljnje delovanje društva. Starejši ljudje se ne smemo zapirati med štiri stene. Čimbolj bomo aktivni in ustvarjalni, tem bolj se bomo počutili in kot pravijo strokovnjaki »dodajali življenje svojim letom«.

Tudi na starejše in bolne člane, ki trenutno ne morejo biti z nami, ne bomo pozabili. Obiskali jih bomo v mesecu decembru na domu.

Vsem članom in članicam našega društva upokojencev Javornik-Koroška Bela čestitamo k prazniku republike 29. novembra.

Za odbor
DU Jaka Svetina

Linija za vzdolžni razrez hladno valjane pločevine (foto I. Kučina)

KRITIČNA BESEDA O PROBLEMIH V KS HRUŠICA

V krajevni skupnosti Hrušica se je v zadnjih letih izredno povečalo število prebivalcev. Iz manjšega kraja je nastalo pravo predmestje, kjer po zadnjih podatkih živi že okoli 2.000 prebivalcev. Največ priseljenih je v stanovanjskih blokih in zasebnih hišah na Belem polju.

Spremenjena struktura prebivalstva, nova predvidena gradnja stanovanjskih blokov in karavanškega predora, problemi preskrbe in avto-busni prevoz, vse to so področja, ki bodo v prihodnje še kako razgibala delovni in življenjski utrip te krajevine skupnosti. Povsem jasno je, da vse te spremembe že sedaj prinašajo določene specifične probleme, ki se jih bodo morali lotevati z vso odgovornostjo.

Osrednja pozornost tem vprašanjem je veljala tudi na letni seji krajevine konference SZDL Hrušica. Ob pregledu enoletnega dela so zelo odkrito opozorili na vrsto težav, ki brez dvoma zavirajo delo. V uvodu je bilo slišati, da je novo, pomlajeno vodstvo SZDL uspešno opravljalo zastavljene programske naloge kljub nezkušenosti. Pri delu žal ni bilo potrebne pomoči starejših. Kot so ocenili, je krajevena konferenca SZDL dobro sodelovala s svetom in skupščino krajevine skupnosti, precejšnja pozornost so namenjali delegatskemu sistemu, obravnavi novega zadalnega načrta, poskrbeli so za dostojno in pestro praznovanje krajevnega praznika, obravnavali so tudi delovanje in probleme društev.

V razpravi so najbolj kritično izpostavili vprašanje premajhne udeležbe na sejah in nezainteresiranost posameznikov za opravljanje sprejetih nalog. Veliko jih je le formalno zapisanih na papirju, tudi v predsedstvu krajevine konference SZDL je več posameznikov neaktivnih. Postavljena je bila odgovornost članov zveze komunistov v delovanju SZDL in vprašanje, zakaj proti pasivnim članom ni izrečen noben ukrep. Tudi sicer v delegatskem sistemu v krajevni skupnosti še marsikje škripa. S težavami, zaradi nesklepnosti se srečuje tudi delegacija krajevine skupnosti, pa tudi v drugih organizacijah in društvih je upadlo zanimanje za delo.

Govorili so še o kadrovske politiki, ki je še vedno neustrezna. Leta 1986 bodo ponovno skupščinske volitve in že danes je treba razmišljati o ustreznem kadru, ki bo takrat moral prevzeti najodgovornejše naloge. Pri tem so večkrat omenjali priseljene prebivalce, ki se odločno premalo vključujejo v delo krajevine samouprave. Mimogrede naj dodamo, da so nekoliko krivi tudi predstavniki organizacij in društev, ki doslej še niso znali poiskati pravih oblik, da bi pritegnili novopriseljene k sodelovanju. Ena od možnosti je prav v učinkovitejšem delovanju hišne samouprave. Medtem ko so zbori stanovalcev in hišni sveti v prvih blokih na Belem polju že zaživeli, se v zadnjih petih še niso sestali in organizirali. Na prvem sestanku je bila udeležba porazna, saj ni prišla niti polovica stanovalcev, tako da tudi niso mogli izvoliti organov hišnega sveta in zborov stanovalcev.

MEDRAZREDNO TEKMOVANJE

Po razredu završi: »Pospravimo! Ocenjujejo!«

Že ravnamo klopi in stole, ki so razmetani po razredu. Reditelj z vneto hiti brisat tablo. Nadja teče k snažilkam po metlo, mi pa pospravljamo zveze v omarice in se trudimo, da bo razred videti urejen. Dežurni hitijo v garderobo in ravnaajo čevlje in plašče.

Na hodniku pa že stojijo učenci — ocenjevalci. Zmagoslavno stojimo in čakamo, kaj bo.

So že tu! Sprehajajo se po razredu in glej, najdejo papirček! Gredo dalje. Zdi se jim, da je razred kar urejen, zato nam dajo plus deset točk. To je lepa ocena. Všeč nam je, da smo dobro ocenjeni.

Učenci ocenjujejo tudi vedenje pri kosilu in učni uspeh.

Ob koncu meseca mentor šolske skupnosti napiše seznam, koliko točk si je pridobil posamezni razred.

Razredno tekmovanje je prijetno in upamo, da bo naš trud poplačan. Zavedamo se tudi, da je bivanje in učenje v urejenem okolju prijetnejše in da bomo le z dobrim učnim uspehom dokazovali, da bomo nekoč dobri delavci.

Darja Uršič, 6. b
COŠ Jeseniško-bohinjski
odred
Kranjska gora

rov stanovalcev. Pri krajevni konferenci SZDL bi radi ustanovili tudi komisijo za hišno samoupravo, ki bo skušala poživiti to pomembno področje krajevine samouprave.

Na seji so se dotaknili informiranja, ki je po mnenju navzočih zadovoljivo, še vedno pa ostaja več mo-

nosti, da bi bili vsi prebivalci še bolj seznanjeni z vsem, kar se v kraju dogaja.

Ob koncu poročila o zares uspešni in vsebinsko bogati seji krajevine konference SZDL Hrušica naj dodamo le še misel, ki smo jo slišali: Utrip življenja na Hrušici bo toliko bogatejši, kolikor odgovornejše se bodo posamezniki in vsi skupaj lotili dela.

J. R.

PARTIZANSKI KURIR, SEKRETAR SKOJ JOŽE ZUPAN-JEŽEK

21. novembra je minilo 40 let, odkar je v Javornškem rovtu padel partizanski kurir, sekretar SKOJ, Jože Zupan-Ježek, čigar ime nosi naš pionirski odred. V šolo smo povabili Tončko Konobelj-Milico, ki je v vojnem času delovala na našem področju skupaj z Ježkom in jo poprosili, naj nam govori o našem vzorniku. Rada se je odzvala našemu vabilu in nam povedala:

»Jože Zupan-Ježek se je rodil marca 1928. leta v zelo revni družini. Njegovo otroštvo ni bilo veselo, le malokdaj je v njegovo življenje posijal sončni žarek. S staršema in sestrico so živeli v baraki v Podmežakli. Kljub revnemu in žalostnemu življenju pa je bil Jože vedno nasmejan, vever in pripravljen na šalo. Bil pa je tudi izredno bister, delaven in priden v šoli, prav tako pa se je izven šole pridno učil jezika. Blizu njegovega doma (če skromno, na pol podrti baraki lahko imenujemo dom) so med vojno stanovali francoski in italijanski ujetniki, ki so Joža radi učili svojega jezika. Poleg francoščine in italijanščine pa se je učil tudi nemškega jezika in pisal pisma sorodnikom in prijateljem, saj so v taboriščih, kamor so bila ta pisma namenjena, sprejemali izjemoma le tista, ki so bila pisana v nemškem jeziku.

Jože je bil star komaj 13 let, ko je že spoznal, kakšna žalostna usoda čaka našo domovino, če Slovenci ne zberemo vseh svojih moči in se upremo. Takrat je prenehal hoditi v nemško šolo in ravnateljstvo šole je sporočilo njegovemu očetu, da ga bodo poslali v begunjske zapore, če Jože ne bo hodil k pouku. A Jožetu je umrla mama in tako se je zatrdno odločil, da praga nemške šole ne bo več prestopil. Vse pogostejše je hodil na zveze k partizanom in se vračal zelo pozno ponoči domov. Ko je njegov oče zvedel, da ga mislijo Nemci zapreti, je Jože odšel v partizane.

Tam se je zelo hitro vživel v delo in postal je sekretar okrajnega komiteja SKOJ. Na sestankih, ki jih je vodil in ki so trajali tudi po več ur, je znal biti zelo prepričljiv, znal je navdušiti ljudi. Z njegovih sestankov so se vsi vračali zelo zadovoljni, saj so dobili nove naloge, poleg tega pa jim je Ježek znal spodbujati in krepiti voljo do dela, ki so ga opravljali.

Ježek je deloval tudi na področju Javornškega rovtu, kjer je bila nemška postojanka in kjer je bilo delovanje zelo oteženo, ker je bilo polno zasled. Na nekem sestanku, ki ga je vodil Ježek, so nas napadli raztrganci (domači izdajalci, imenovani tudi Glazarjeva banda. Vodil jih je Andrej Glazar, domačin s Koroške Bele, ki je bil izkušen planinec in zato zelo dober poznavalec tega področja.)

Tovarišica Konobeljeva si za hip oddahne, nato pa zopet nadaljuje: »Meni je bil določen zelo velik teren: Koroška Bela, Borovlje in še nekaj vasi, pa mi je Jože poslal pomoč: Ivanko Krničar in Petra Gluharja. Kar nekaj časa smo v redu delovali, dokler ni Ivanka padla. Bilo je takole: Jože mi je sporočil, da mi bo poslal dve »novi« mladenki. Domenili smo se za čas in mesto, saj nisem imela pomislekov, ker mi je Jože zagotovil, da sta »pravi«. A na dogovorjenem mestu so nas namesto njiju

čakali Nemci. Rešila nas je previdnost, saj smo čakali nekaj metrov pod dogovorjenim mestom. Ko so se Nemci naveličali čakati, so se vrnili. Midva s Petrom sva jim ušla, Ivanko pa so ujeli in jo še na istem mestu ustrelili.

A delo ni moglo čakati, zato smo nadaljevali brez drage prijateljice in aktivistke. Čez nekaj dni se mi je Jože zopet javil, sporočil mi je, da bo prišel in se bomo dogovorili za nove naloge. Tisti 21. november 1944. leta je bil za Ježka usoden. Čakala sem na vrhu vasi, kot je bilo dogovorjeno, ko pa se le nihče ni prikazal, sem krenila v vas, da povprašam, kaj se je zgodilo. In zvedela sem. Nemci so ga ustrelili, medtem ko sta njegova tovariša zbežala v gozd. Še isto noč smo ga na mestu, kjer je padel (blizu Kogovškove hiše), tudi pokopali. Tam leži še danes.

Tovarišici Konobeljevi se ob spominih utrne solza. Ob spominih, ki niso samo spomini, temveč dogodki, ki živijo še danes, z nami, v naši sedanjosti in bodo živeli tudi v naši prihodnosti.

Mateja Sedej, 8. c
OŠ Karavanških kurirjev
NOB
Koroška Bela

PROSLAVA OB DNEVU REPUBLIKE NA JAVORNIKU IN KONCERT ZBORA IZ TRBOVELJ

Vse občane in prebivalce krajevine skupnosti Edi Giorgioni Javornik-Koroška Bela obveščamo, da bo proslava v počastitev DNEVA REPUBLIKE V SREDO, 28. NOVEMBRA, OB 17. URI V DVORANI V DELAVSKEM DOMU JULKE IN ALBINA PIBERNIK NA JAVORNIKU. Program bodo pripravili učenci osnovne šole Karavanških kurirjev NOB in člani Društva upokojencev Javornik-Koroška Bela.

V soboto, 24. novembra, bo ob 19. uri v delavskem domu Julke in Albina Pibernik KONCERT mešanega pevskega zbora DPD Svoboda II iz pobratenih Trbovelj.

SEJEM BIL JE ŽIV

Zima je že tu in s tem smučarski sejmi. Pripraviti in pregledati moramo vso opremo za zimski čas: smuči, drsalke, obleko.

V petek, 16. novembra, je bil v poldanskem času sejem rabljene smučarske opreme tudi v naši osnovni šoli Prežihov Voranc. Prodajali so vse mogoče, tudi rokavice. Okoli 16. ure so se prodajalci vse bolj množili in lahko rečeva, da je bilo več prodajalcev kot kupcev, saj nekateri tudi smučali ne bodo več, ker je to postalo predrago. Zato je taka oblika

nakupa za marsikatero družino edini način, da lahko tudi njihovi otroci uživajo na belih poljanah.

»Niso slabi ti sejmi,« sva slišali, »saj je v trgovinah predrago, za drsalke je treba odšteti že tri tisoč petsto dinarjev.« Cene so bile razmeroma nizke in kdor je imel namen kupiti, ni ostal praznih rok.

Sicer pa lahko pohvaliva obiskovalce za solidno vedenje. Da je sejem potekal v redu, je skrbela tovarišica Božena Ržen.

Katja Svetlin, Nives Lah, 7. b
Osnovna šola Prežihov Voranc

ZA PRAZNIK REPUBLIKE KONCERT KOROŠKEGA PARTIZANSKEGA PEVSKEGA ZBORA IN ŠTEVILNE PRIREDITVE

Osrednjo občinsko prireditev ob letošnjem prazniku republike, ki bo v sredo, 28. novembra ob 19.30 v gledališki dvorani na Jesenicah, bo obogatil KOROŠKI PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR iz avstrijske Koroške, ki bo pod vodstvom zborovodja Branka Četina izvajal celovečerni koncert. S krajšim recitalom bodo sodelovali tudi člani amaterskega gledališča Tone Čufar, slavnostni govornik pa bo predsednik Izvršnega odbora Skupščine občine Jesenice Srečko Mlinarič.

V okviru letošnjega praznovanja se bodo razvrstile še naslednje prireditve:

— v petek, 23. novembra bodo ob 18. uri v razstavnem salonu DO-LIK na Jesenicah s krajšim koncertom odprli skupinsko razstavo slik članov likovnega kluba DOLIK pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice,

— v nedeljo, 25. novembra se bo v športni dvorani v Podmežakli ob 7. uri zjutraj začel turnir v kegljanju na ledu za slovenski pokal,

— v torek, 27. novembra bodo ob 15. uri s kulturnim programom v prireditveni dvorani osnovne šole Tone Čufar na Plavžu odprli XXV. republiško razstavo pionirske fotografije PIONIRSKI FOTO '84.

DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE IN SKUPŠČINA OBČINE JESENICE ČESTITAJO VSEM OBČANOM OB PRAZNIKU REPUBLIKE — 29. NOVEMBRU.

POHVALE VREDNO DEJANJE

V letošnjem letu je Gozdno gospodarstvo Bled nadaljevalo z delom na gozdni cesti Prihodi—Križevci. Trasa ceste teče le dobrih sto metrov nad mojim pašnikom in gozdom. Zato sem preko Zemljiške skupnosti in Kmetijske skupnosti Jesenice zaprosil pristojne pri Gozdnem gospodarstvu Bled, da bi s ceste zorali odcep do mojega zemljišča. S tem bi mi bilo omogočeno spravilo sena s traktorjem.

Vsa potrebna soglasja in delo je bilo opravljeno v izredno kratkem času, tako da sem bil nad tem resnično presenečen. Zato sem uspel že v začetku meseca novembra spraviti s traktorjem v dolino vso krmo.

To ponovno dokazuje, da navedeni skupnosti in Gozdno gospodarstvo Bled znajo prislusniti željam lastnikov zasebnih pašnikov in s tem omogočajo ponovno oživitve živinoreje v jeseniški občini.

Upam, da bodo Zemljiška skupnost in Kmetijska skupnost Jesenice ter Gozdno gospodarstvo Bled tudi v prihodnje pokazali toliko razumevanja.

Vsem skupaj se zahvaljujem za učinkovito in dobro opravljeno delo.

Anton Gasar

KAJ BI BILO NA JESENICAH IN V OKOLICI ŠE ZANIMIVEGA ZA TURISTIČNI VODNIK SLOVENIJE

Po dolgoletnem tatišju v turistični izdajateljski dejavnosti pripravlja sedaj založba Mladinska knjiga turistični vodnik po Sloveniji. Avtor knjige je Rudi ZAMAN. Vodnik bo v obliki 100 izletov pokril celotni slovenski prostor in izletnikom oziroma popotnikom prikazal kar se da popolno sliko naravnih in kulturnih posebnosti Slovenije.

Zbiranje gradiva za tako publikacijo je obsežno delo, ki ga je mogoče uspešno opraviti le v sodelovanju s turističnimi društvi. V vsakem kraju imajo kaj posebnega, za kar vedo samo domačini, pa bi bilo vredno pokazati tudi domačemu in tujemu turistu, gostu. To je, na primer, kakšno staro drevo, še delujoča kovačija, jezerce s termalno vodo, zasebna zbirka starin itd. Turistična zveza je zato vsa turistična društva v Sloveniji prosila za sodelovanje pri odkrivanju zanimivosti v posameznih krajih, ki zaslužijo objavo v slovenskem Vodniku. S skupno pomočjo bodo lahko to knjigo popestrili in obogatili s številnimi še neodkritimi zakladi, da bo privlačna tudi za najbolj zahtevnega bralca oziroma popotnika.

Turistična društva pozdravljajo to pobudo, saj že dolgo pogrešajo nekaj, s čimer bi lahko postregli domačemu in tujemu gostu, ko se osebno ali pisno zanimajo in prosijo za takšne informacije. Društva bodo z veseljem javila vse zanimivosti.

Tudi Turistično društvo Jesenice se je takoj odzvalo temu vabilu, saj prejema številna pisma predvsem iz tujine, v katerih gostje, ki nameravajo priti k nam, sprašujejo po takšnih in podobnih publikacijah in informacijah. Za Vodnik so predlagali predstavitev naslednjih zanimivosti Jesenic in okoliše: tehničnega muzeja Železarne, Kosove graščine, poleti ogrevanega kopališča na Ukovi, razstavnega salona Dolik s stalno razstavno dejavnostjo, trim steze pod Žerjavcem, rekreacijskih naprav na Straži, umetnega jezera HC Moste, izkapanin na Ajdnu, spominskega parka, gorskih vasic Planina pod Golico, Plavški rovt, Pristava, spomenika talcem na Belem polju, gasilskega doma poklicne gasilske enote Železarne z okolico in Savskih jam.

Da ne bi česa zanimivega zgrešili, TD prosi vse, ki kaj takega poznajo, da obvestijo društvo osebno ali po telefonu 81-974, ker je še čas, da bi o tem dodatno, obvestili Turistično zvezo Slovenije.

B. B.

ŽIVINOREJSKI BAL RAZGIBAL UTRIP KRAJEVNE SKUPNOSTI ŽIROVNICA

Pred nedavnim so se v Žirovnici sestali člani organizacijskega odbora prireditve »živinorejski bal«. Ocenili so delo in potek prireditve, ki so jo v septembru organizirali člani Turističnega društva Žirovnica skupaj s kmetijskimi, živinorejskimi in drugimi organizacijami. Naj spomnimo, da jim vreme ni bilo naklonjeno, saj so najprej morali živinorejski bal zaradi močnega dežja prestaviti za teden dni, pa tudi naslednjo nedeljo je popoldne ponovno deževalo.

Kot so ocenili na sestanku, so kljub vsem težavam le uspeli prireditev spraviti pod streho. Imela je velik odmev na Gorenjskem in v Sloveniji, v primeru lepega vremena pa bi bilo obiskovalcev brez dvoma več kot deset tisoč. Kljub skromnemu obisku je bilo v dolini Završnice prav prijetno vzdušje, veliko je bilo zanimanja za razstavo plemenske živine, za prikaz kmečkih opravil in za ostali program, ki je bil skrbno pripravljen in našudiran. Ocenili so, da je ta prireditev izredno razgibala življenje članov turističnega društva in vseh ostalih krajanov, ki so v okviru priprav, predvsem najrazličnejših gradbenih in drugih del v dolini Završnice, opravili več kot deset tisoč prostovoljnih ur.

Z nadaljnjo organizacijo živinorejskega bala se odpirajo vse večje

možnosti za gradnjo bodočega rekreacijskega in turističnega centra v tej dolini pod vznožjem Karavank.

Na seji so kritično opozorili tudi na nekatere napake in pomanjkljivosti, ki jih bodo pri organizaciji naslednjih živinorejskih balov morali odpraviti. Ob tem so tudi razmišljali, da je v nekaterih pogledih tako velika prireditev že presegla meje sposobnosti amaterskih turističnih delavcev in da bodo morali delo pri organizaciji še razširiti, to velja predvsem za gostinsko ponudbo.

Naj še dodamo, da je Turistično društvo Žirovnica letos prejelo v svoji skupini plaketo za tretje mesto za aktivno delo, veliko zaslug za to pa ima prav organizacija živinorejskega bala v Završnici.

J. R.

Stefan ANDRES: Sinezijeva preiskunja. Roman. Mladinska knjiga 1984. (Zbirka Levstikov hram.)

V to zbirko uvrščajo največ romane iz »zgoranjega srednjega razreda«, se pravi solidna dela, namenjena resnim bralcem. Kaj je to resen bralec? Vsekakor bralec s stažem, z izoblikovanim okusom, ki bi rad spet kdaj ob branju doživel tisto notranjo srečo kot nekoč... In ne more več najti primernih knjig, saj danes, na primer, ne pišejo več takih zgodovinskih romanov kot nekoč. Eden zadnjih pisateljev zgodovinskih romanov, ki si je pridobil širše občinstvo, je bil Finec Mika Waltari.

Kdo se še danes zamika v preteklost s tistim pobožnim zanosom, ki je potreben, da obvladaš znanje o daljini pretekli dobi, da se v njo vživiš, tako, da lahko o njej govoriš kot o osebnih izkušnjah? V nemškem (in »katoliškem«) pisatelju Andreju je nekaj te zavzetosti, pa čeprav to ni človek, ki bi pisal same zgodovinske romane. Zdi se, da se je temeljito seznanil z dobo, v katero se tu v domišljiji podaja. Gre za čas tik pred propadom antičnega sveta, za peto stoletje našega štetja. Avtorjevo zanimanje za ta čas izvira predvsem iz želje po primerjavi s sodobnostjo (ki je tudi prelomna). Razen tega gre za avtorja, ki se šteje za zavzetega kristjana, ki pa je menda zelo kritičen do realnega zgodovinskega krščanstva, se pravi do katoliške cerkve. Očitno se tudi v pripadnikih dva tisoč let stare ideologije pojavljajo podobne dileme in »aporije«, o kakršnih tožimo danes ob pogledu na razlike med realnim in proklamiranim socializmom.

Seveda pa se je svet nekoč počasneje sukal. Je bil bizantinizem »otroška bolezen krščanstva«, ali pa so bile takrat otroške bolezni že mimo? Vsekakor Andres raziskuje čas, ko so se v verskih institucijah razbohotile slabosti, ki jih potem ni in ni hotelo biti konec.

Situacija, ki jo opisuje v tem romanu, je takale: v Libiji (bizantinski provinci) je bila pokristjanjena večina prebivalcev, vendar je bilo lojalnemu državljanu še dopuščeno, da ostane (začasno) pogan ali kaj podobnega. Cesar v Konstantinoplu je bil kristjan, enako njegov dvor. Imperij (Vzhodni) je v tem času že razpadal, bilo pa je očitno: karkoli bo prinesla prihodnost, v svetu je zagotovo vodilna vloga krščanski ideologiji in institucijam.

Žalostno ali ne, bilo pa je resnično: oblastniki in stremuhji, kdor se je za kaj dajal ali se česa bal — vsakdo je kot orožje (lahko) uporabljal krščanstvo. Pripadnost je bila sredstvo za uspeh. Kako so se ob tem: znašli iskreni privrženci nauka o kraljestvu, ki »ni od tega sveta«? (Junak romana je bil eden takih.) Očitno se je v tem času razbohotilo vse tisto, čemur pravimo (po domače) hinavščina in svetohlinstvo. Bilo je potrebno vskladiti nasprotujoče si resnice in občutke. Sinezij je bil razen tega še pogan (čeprav simpatizer izvirnega krščanstva), sicer pa privrženec novoplatonizma. Vsaj na začetku romana: kasneje se je — če je hotel pozitivno delovati — moral dati krstiti. Ne le to: kot uglednega in bogatega patricija (ki je pokazal tudi precejšnje vodstvene in vojaške sposobnosti) so ga posvetili za škofa in pokrajinskega metropolita.

Zanimivo je, da se mu zato ni bilo treba ločiti: žena in otroci so lahko prišli — ne sicer preveč očitno — z njim v nadškofovski dvorec in živeli v senci njegove kratkotrajne slave. Prav tu tiči moment, ki je odločilen za privlačnost tega romana. V njem

ni govora samo o filozofskih in religioznih, ampak tudi o čisto človeških zadevah. Še več. Pripovedovalka romana je Sinezijeva žena Prisca. Vse v romanu je prikazano tako, kot se kaže Priscinim očem. Prisca je bila kristjanka že pred Sinezijem, vendar je bila slejkoprej praktično in zelo »človeško« bitje. Vsa notranja napetost nastaja iz razlike med njenimi in njegovimi pogledi na življenje in na aktualno nujno. V tem se kaže pisateljeva pretanjenost. Sinezij je kajpak idealist v obeh pomernih besedah, razen tega filozof, ki hoče delovati v skladu s svojimi etičnimi nazori, Prisca pa je predvsem mati in žena. Bilo ji je dano preživeti, tako, da je lahko po končanih tragičnih dogodkih opisala »zgodbo« moževega življenja. To je življenje nekakega svetnika in heroja, ki ga opisuje — tako kot ga vidi — njegova lastna v

marsičem preskušana žena. Torej tudi Priscina preskušnja? Tu je obilo priložnosti za razvijanje podtona, rahle ironije, dialoga med nasprotujočimi si resnicami (sodbami o življenju).

Obe imata v romanu svoj delež: zgodovina in zasebnost, mogoče je na zasebnosti celo več poudarka, le da so bili časi taki, da je zgodovina takorekoč vsak dan kruto posegala v zasebnost.

Konec koncev bi rad povedal še tole — kar tudi ni brez pomena: tista plast romana, ki je posvečena zunanjim dogodkom, se pravi oblastniškimi spletkami ali pa bojem s puščavskimi plemeni, ki so takrat vdrala v Peteromestje, je napisana »po vseh pravilih«. Vseeno pa tega romana ne bi svetoval tistim, ki so vajeni zgolj lažjega akcijskega branja.

Marko Hudnik

STROKOVNO POSVETOVANJE O ARHIVSKO-DOKUMENTARNI DEJAVNOSTI V KULTURNIH DRUŠTVIH IN ORGANIZACIJAH

Zveza kulturnih organizacij Jesenice je pretekli četrtek povabila na strokovno posvetovanje člane, ki so v kulturnih društvih in organizacijah odgovorni za arhivsko-dokumentarno dejavnost. Štirinajst navzočih je z zanimanjem prisluhnilo besedam strokovnega delavca Zgodovinskega arhiva Ljubljane Janeza Kopača o pomenu, odpiranju in izročanju arhivskega gradiva ter Tonetu Štefancu, tehničnemu tajniku ZKO Slovenije o dokumentarni dejavnosti v kulturnih društvih in organizacijah.

Že v začetku je bilo poudarjeno, da kadar razmišljamo o kulturi, etnologiji in varstvu kulturne dediščine, bi morali izhajati iz spoznanja, da karkoli vrednega počnemo, se nam sproti spreminjajoča zgodovina. Varstvo kulturne dediščine se namreč začne v varstvu kulturnega današnjega dne in zato so potrebna trajna, organizirana in strokovna prizadevanja, da dokumentaristika in arhiviranje v društvih in vseh okoljih dobijo mesto in veljavo kot pomemben del narodnega kulturnega premoženja.

Udeležencem je bilo razloženo dokumentarno gradivo, ki ima lastnosti arhivskega gradiva, kot: registracija, statusne spremembe ali likvidacija društva ali organizacije; premožensko-pravne zadeve v zvezi z nepremičninami; investicijsko-tehnična dokumentacija (načrti); kronike; pravila, pravilniki, statuti, samoupravni sporazumi, dogovori in drugi splošni akti društev ali organizacij; zapisniki z gradivom za seje, sestanke, konference, skupščine, občne zbornice, članske sestanke, zapisniki načelstev in nadzorstev, izvršilnih odborov, itd.; evidenca članstva (ime, priimek, sezname, kartoteke); letni plani in poročila o delu in dejavnosti; dokumentacija o dejavnosti (vabila, sporedi prireditelj, letaki, plakati, katalogi, gradivo ob praznovanju obletnic, diplome, priznanja, fotografije, filmsko gradivo, magnetofonski trakovi in plošče, intervjuji, izjave, spomini, časopisni članki, govori, kritike, ocene, jubilejne in propagandne publikacije, nalepke, osnutki značk, simboli, grafiki, ilustracije, grbi); letni finančni plan in zaključni račun.

Takega dokumentarnega gradiva iz preteklosti je verjetno že precej uničenega, pa tudi sicer je najbrž raztreseno na različnih krajih, v društvenih pisarnah, pri predsednikih in tajnikih društev ali odbornikih, na podstrešjih in drugod. Pri tem je seveda predvsem pomembno, da je v suhem in pred ognjem varnem prostoru. Udeleženci so bili opozorjeni na pomen odpiranja in izročanja arhivskega gradiva arhivskim skladiščem.

čem. Odbrano gradivo bi morali razvrščati v tri skupine: finančna dokumentacija; prejeta, predvsem pa odposlana pošta in dokumenti, ki imajo pomen za zgodovino. Hranjenje in roki hranjenja nekaterih gradiva so določeni z zakonom.

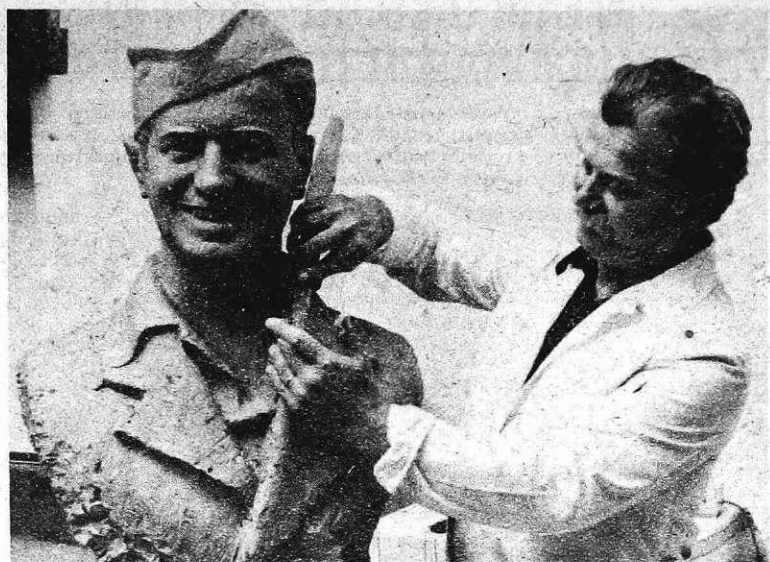
Pri odpiranju arhivskega gradiva iz registraturnega gradiva se odločamo, katere dele arhivskega gradiva kulturne organizacije bomo obdržali za trajno hranjenje in katere bo kulturna organizacija v posebnem postopku v sodelovanju pristojnega zgodovinskega arhiva izločila in uničila. Kulturna organizacija odbere za trajno hranjenje v arhivskih skladiščih vse tisto gradivo, ki ima pomen za zgodovino, kulturo, znanost, umetnost in druga področja družbenopolitičnega razvoja in delovanja kulturne organizacije. Pri odpiranju gradiva trajne vrednosti se mora upoštevati tudi njegov pomen za krajevno zgodovino, zgodovino regije, republike in federacije. Vse to delo naj bi opravile posebne komisije.

Udeležencem je bilo predstavljeno tudi delovanje Zgodovinskega arhiva Ljubljane z enoto v Kranju in arhivskim skladiščem na Jesenicah. Dogovorili so se, da bodo kulturna društva in organizacije prek Zveze kulturnih organizacij sporočale zgodovinskemu arhivu o prevzemanju arhivskega gradiva in se nanj tudi obračale po nasvete ali za pomoč.

Drugi del strokovnega posvetovanja je bil namenjen pomenu dokumentarne dejavnosti v društvih oziroma nalogam dokumentaristov v kulturnih organizacijah in društvenim kronikam. Da bi društvene kronike čim bolj poenotili, je Zveza kulturnih organizacij Slovenije izdala poseben paginiran fascikel, v katerega bodo društva pisala svoje kronike. Prednost fasciklov pred knjigami je vsekakor v tem, da se listi lahko vzamejo iz fascikla in kronika piše tudi na pisalni stroj.

Na posvetu so ugotovili, da imajo nekatere kulturne organizacije zelo vzorno urejeno kroniko, druge pa popolnoma nič, podobno pa je tudi z arhivskimi gradivi. Zato je bila na posvetu tudi dana pobuda, da bi društvena pravila dopolnili »z odgovornostjo za varstvo kulturne dediščine« oziroma odgovornostjo za dejavnosti, o katerih je tekla beseda. Dogovorili so se tudi, da bodo na naslednjem sestanku konkretno spregovorili o pisanju kronik.

To je bil dejanski prvi organiziran in strokovno poglavljen pristop Zveze kulturnih organizacij Jesenice k bolj odgovornemu in bolj strokovnemu reševanju teh vprašanj v kulturnih društvih in organizacijah. Zato je bil že pred tem eden od sklepov delovnega sestanka predsednikov in tajnikov kulturnih društev in organizacij, da v svojih odbori izvolijo ali kooptirajo odgovorne za arhivsko dokumentarno dejavnost. Sicer se je o tem večkrat priložnostno govorilo, pa tudi vrstkrat kulturne in naravne dediščine je ena od pomembnih nalog kulturnih organizacij in društev, vendar mnogokje niso vedeli, kako obširne in odgovorne naloge zajema to varstvo. Prav bi bilo, da bi temu sledila tudi druga društva in organizacije v občini, in da bi ZKO organizirano nadaljevala z začetim delom.

Akademski slikar in kipar Jaka Torkar med oblikovanjem kipa Jožeta Zupana-Ježka (foto A. Muhar)

V ATELJEJU AKAD. SLIKARJA IN KIPARJA JAKA TORKARJA

Letošnjo jesen smo se člani fotokrožka osnovne šole Karavanških kurirjev NOB na Koroški Beli odpravili na posebej zanimivo pot. Odšli smo na obisk k Jaku Torkarju. Znani slikar in kipar je namreč prevzel zahtevno nalogo, da oblikuje kip Jožeta Zupana-Ježka za pionirski odred naše osnovne šole. Učenci smo pri foto krožku naredili za slikarja več Ježkovih slik, da bi kipar po njih lahko naredil kip mladega kurirja Ježka.

Kipar nas je lepo sprejel. Povabil nas je v atelje, kjer je že stal nedokončan Ježkov kip. Pripravili smo fotoaparate, kipar pa se je lotil dela. Med delom smo ga spraševali in fotografirali. Presenečeni smo bili nad izdelkom, ki je nastal na osnovi naših fotografij. Ponosni smo bili na kiparja, malo tudi nase. Poteze na obrazu kipa so bile enake tistim s fotografij. Ježek je bil kot živ. Zazdelo se nam je, da se nam dobrohotno smehlja.

Po fotografiranju smo se s slikarjem zapletli v prijeten pogovor. Vprašali smo ga, zakaj se je lotil tudi kiparstva. Slikar nam je po kratkem pomisleku odgovoril, da je kiparjenje podobno slikarstvu. Če delaš kip, je to tako, kot če bi slikal osebo ali predmet z več strani. Vsak slikar se rad izraža na več načinov: s črto, z barvo, s skulpturo... Zanimalo nas je, koliko kipov je že naredil. Povedal nam je, da že veliko in da natančne številke ne ve. Vprašali smo ga, če bo še dolgo slikal in kdaj se je za-

čel ukvarjati s slikarstvom. Slikar nam je razložil, da je že od mladih nog rad risal. Pozneje se je vpisal najprej v šolo za oblikovanje in kasneje na akademijo in tako postal akademski slikar. Slikal bo še toliko časa, dokler ga bo roka ubogala.

Kar dolgo smo se zadržali pri njem. Ostalo mu je še veliko dela. Povabil nas je, da lahko še kdaj pridemo. Poslovili smo se, se zahvalili za gostoljubje in mu zavezeli, da bi mu delo dobro uspelo.

Obisk pri akademskem slikarju je bil zanimiv za vse, ker se nihče od nas ni mogel opazovati kiparja pri delu. Veseli smo bili in ponosni, da v našem kraju živi in ustvarja tako velik umetnik.

Hvaležni smo mu za njegovo delo, posebej pa še za našega Ježka.

Peter Muhar, 8. a
OŠ Karavanških kurirjev
NOB
Koroška Bela

JUBILEJNI »PIONIRSKI FOTO '84« NA JESENICAH

Od 27. novembra do 14. decembra bo na Jesenicah letos še en prikaz ustvarjalnosti slovenske mladine, in sicer tokrat jubilejna XXV. republiška razstava pionirske fotografije pod naslovom PIONIRSKI FOTO '84. Foto kino zveza Slovenije je organizirala jubilejne razstave zaupala jeseniškemu foto klubu Andrej Prešeren, ki bo razstavo pripravil skupaj z delavci osnovne šole Tone Čufar Jesenice in pod pokroviteljstvom Zveze kulturnih organizacij Jesenice.

Na razpis je iz 31 foto krožkov slovenskih osnovnih šol 157 mladih avtorjev poslalo žiriji 706 fotografij. Žirija, ki so jo sestavljali: kandidat mojster fotografije Janez Juvan in fotoamaterja I. razreda Vitomir Pretnar in Slavko Reneda, je za razstavo odbrala 301 fotografijo 115 avtorjev iz 27 foto krožkov. Žirija je tudi že opredelila nagrade, ki jih prejmejo:

— plakete »Janez Puhar« za kolekcijo (tri fotografije) prejmejo: zlati Aljoša Videtič, OŠ Anton Askerc Titovo Velenje, srebrni Zoran Mladenovič, OŠ Radlje ob Dravi in bronasto Naglič Damjan, OŠ Simon Jenko Kranj;

— diplome prejmejo: Gregor Suljenovič, OŠ Tone Čufar Jesenice, Zdenka Mihajlovič, OŠ Karavanških kurirjev NOB Koroška Bela, Tomaž Podberšič, OŠ Simon Jenko Kranj, Dejan Jazbec, OŠ Katja Rupena Novo mesto in Miha Sekne, OŠ Simon Jenko Kranj;

— plakete »Janez Puhar« za posamezna dela bodo prejeli: zlati Peter Muhar, OŠ Karavanških kurirjev NOB Koroška Bela, srebrni Marjan Gašperin, OŠ France Prešeren Kranj in bronaste Matej Majnik, OŠ Simon Jenko Kranj, Drago Domjančič, OŠ Prežihov Voranc Jesenice in Alenka Pezdirc, OŠ Katja Rupena Novo mesto.

Vsi prejemniki nagrad bodo prejeli tudi praktična darila, ki so jih prispevale družbenopolitične organizacije občine, Sukno Zapuže, trgovsko podjetje MURKA in ZKO Jesenice. Žirija je za najboljši krožek do naslednje razstave PIONIRSKI FOTO

'85 proglasila foto krožek osnovne šole Simon Jenko iz Kranja, ki si je s poslanimi slikami pridobil 488 točk. Na naslednja mesta so se uvrstili foto krožki iz naslednjih osnovnih šol: Karavanških kurirjev NOB Koroška Bela (390 točk), Katja Rupena Novo mesto (376), Anton Askerc Titovo Velenje (340), Tone Čufar Jesenice (270), Prežihov Voranc Jesenice (228), Janez Mencinger Bohinjska Bistrica (145), Boris Kidrič Maribor (120) itd. Najboljši krožek bo prejel od Zveze kulturnih organizacij Jesenice umetniško grafiko jeseniškega slikarja Franceta Dolinskega — Jeseniški železar.

Iz jeseniške občine na razstavi s svojimi slikami sodelujejo pionirji iz osnovnih šol Kravanških kurirjev NOB Koroška Bela, Tone Čufar in Prežihov Voranc Jesenice ter foto kluba Andrej Prešeren Jesenice, iz radovljiške pa le iz osnovne šole Janez Mencinger Bohinjska Bistrica. Pogrešamo udeležbo nekaterih šol iz obeh občin, ki so imele še pred nedavnim zelo dobre foto krožke. Leti namreč sodijo med dejavnosti osnovnih šol, ki spodbujajo in razvijajo ustvarjalnost med mladimi, ki s fotografijo lahko svobodno izražajo svoj odnos do okolja, ki jih obdaja in dogodkov, ki jih spremljajo.

Jubilejno republiško razstavo pionirske fotografije PIONIRSKI FOTO '84 bodo odprli v torek, 27. novembra, ob 15. uri v prireditvenem prostoru osnovne šole Tone Čufar na Plavžu. Kulturni program bodo izvajali učenci šole gostiteljice, podelili pa bodo tudi priznanja in nagrade najboljšim mladim fotoamaterjem. Z razstavo in kulturnim programom bodo mladi fotoamaterji in učenci šole proslavili tudi praznik republike — 29. november. Prireditelji k udeležbi vabijo tudi občane.

Razstava bo odprta do 14. decembra vsak dan, razen praznikov, od 9. do 18. ure.

DOLIKOVCI ZA PRAZNIK REPUBLIKE

Slikarji, člani likovnega kluba DOLIK pri DPD Svoboda Tone Čufar, se bodo tudi letos, tako kot že več kot četrt stoletja s skupinsko razstavo svojih del predstavili v počastitev praznika republike — 29. novembra. Krajši koncert ob otvoritvi, ki bo jutri, v petek, 23. novembra, ob 18. uri v razstavnem salonu DOLIK, bo izvajal instrumentalni kvartet Ana in Jože Bedič (violina) ter Marta in Janez Mesec (klavir, čelo).

Tri skupinske likovne razstave, kolikor jih vsako leto pripravijo člani likovnega kluba DOLIK na Jesenicah v počastitev pomembnih praznikov (ob 8. februarju — kulturnem prazniku Slovencev, 1. avgusta — občinskem prazniku in 29. novembra — prazniku republike), so nedvomno velika spodbuda slikarjem, da vse leto marljivo ustvarjajo. Kajti preprosta resnica je, da brez neprestanega slikarskega dela tudi ni kvaliteta napredka. Tega se Dolikovci zavedajo in zato se tudi zelo številčno udeležujejo skupinskih razstav. Za to razstavo sta Cene Avguštin

in Slavica Osterman-Keržan izbrala dela naslednjih slikarjev in slikark: Rudolfa Arha, Ivanke Arzenšek, Franceta Berceta, Branka Čušina, Franca Dolinskega, Antona Draba, Ljubice Intihar, Janka Korošca, Franceta Kreutzerja, Pavla Lužnika, Tineta Markeža, Ane Mlekuš-Višnarjeve, Rudija Reichmana, Drage Soklič, Milene Stoca, Toneta Tomazina, Franca Vandota, Cveta Velikajna in Marjana Židaneka.

Razstava bo odprta do vključno 5. decembra vsak dan, razen nedelj in praznikov in sobot popoldan, od 9. do 11. ure in od 16. ure do 18.30.

MLADI O KNJIŽEVNIKU IN REVOLUCIONARJU TONETU ČUFARJU

Ponosni smo, da naša šola nosi ime po Tonetu Čufarju, velikem revolucionarju in kulturnem možu, jeseniškem rojaku. V spominu ga imamo kot človeka, ki se je boril proti kapitalističnemu izkoriščanju in fašizmu, za svobodo, mir in bratsko ljubezen med narodi.

Rodil se je 14. novembra 1905 v revni delavski družini na Jesenicah. Zelo rad je hodil v šolo, vendar je moral v prvi svetovni vojni prekiniti tretji razred in oditi k stricu na Slavnice v Bohinju, nato pa h kmetu Kavaljarju v Rateče za pastirja. Na Jesenice se je vrnil ob koncu prve svetovne vojne in opravil razna priložnostna dela. Potem se je šel učiti za mizarja k mizarškemu mojstru Andreju Čufarju na Savi.

V tem času je Tone že začel pisati. Njegove pesmi so bile krivice in trpljenje, ki so se godile njemu in sovrstnikom. Razmišljanje o krivici ga je privedlo v revolucionarne delavske vrste. To je bil njegov svet. Ker mu v mladosti ni bilo dano, da bi se šolal, je ves prosti čas uporabil za branje knjig in izobraževanje. Nastajala so tudi prva literarna dela, ki so govorila o življenju delavstva. Njegove drame so bile mnogokrat igrane v Delavskem domu. Delavstvo jih je navdušeno sprejemalo. Veliko prahu je dvignila njegova drama »Polom«, ki je pokazala pravo barvo delavskih voditeljev. Bil je tudi idejni vodja jeseniške partijske organizacije. Predaval je in vzgajal druge.

OB DNEVU ŠOLE

V sredo, 14. novembra, je bil dan naše osnovne šole Tone Čufar. Na ta dan se je pred 79. leti rodil delavski pisatelj, pesnik in revolucionar Tone Čufar, po katerem nosi naša šola ime. Njegovemu spominu je bila ob dnevu šole posvečena posebna oddaja šolskega radia. V njej smo obudili spomin na njegovo življenje, delo, na njegov beg v smrt.

Tega dne je bil tudi skupni sestanek predstavnikov pionirskega odreda in osnovne organizacije ZSMS. Pregledali smo poročila o delu oddelčnih skupnosti, ob zaključku pa je delegacija odnesla venec na grob Toneta Čufarja v spominski park.

Dopisniški krožek
OŠ Tone Čufar

FRANC DOLINŠEK RAZSTAVLJA V VERIGI

V počastitev praznika republike, v dnevi od 20. do 28. novembra, v sejni dvorani tovarne verig VERIGA LESCE razstavlja 20 svojih tihotajnih član likovnega kluba DOLIK FRANC DOLINŠEK.

V KOSOV GRAŠČINI DVE RAZSTAVI

V sredo, 28. novembra, bo ob 18. uri v Kosovi graščini na Jesenicah slovesna otvoritev razstav:

- delavski gibanje in NOB na Jesenicah,
- Drago Tršar — skulpture, keramične skulpture, risbe in grafike.

RECITAL V PREŠERNOVI ROJSTNI HIŠI

V počastitev Prešernovega rojstnega dne bo v ponedeljek, 3. decembra, ob 18. uri Linhartov oder iz Radovljice izvedel recital manj znanih Prešernovih pesmi »Nova pisarija«. Na kitaro bosta igrala Boštjan Soklič in Damjan Jensterle.

Ob tej priložnosti bo akademski kipar Stane Dremelj predstavil in prodajal srebrne in bronaste kovance s podobo Franceta Prešerna. Kovanec je posvečen 140-letnici nastanka pesnitve »Zdravljica«.

GLEDALIŠČE VABI NOVE SODELAVCE

GLEDALIŠČE TONE ČUFAR NA JESENICAH vabi nove igralke in igralce, ki jih zanima gledališko delo. Vabimo vse: tiste, ki želijo igrati na odru, tiste, ki jih zanimajo lutke, pa tudi tiste, ki se ne želijo izpostaviti na odskih deskah, to so ŠEPETALCI, REKVIZITERJI, ELEKTRICARJI, ODRSKI DELAVCI.

Vsi ste dobrodošli v našem gledališču. Storitni ni treba drugega, kot zavrteti našo telefonsko številko (064) 81-260, povedati svoje ime in sporočiti svoje želje oziroma odločitve, v kateri obliki želite sodelovati v gledališču. Vaše prijave bomo zbiral do 15. decembra.

Ko je Čufar zapustil Jesenice, se je čutilo, da nam primanjkuje. Zato se je večkrat vračal k starim tovaršem. Pomagal je pri vzgoji številnih revolucionarjev, ki so leta 1941 prižgali plamen ljudske vstaje proti fašističnemu tlačitelju.

Zadnja leta pred drugo vojno je preživel v Mariboru. Ob napadu Nemčije na Jugoslavijo se je umaknil v Ljubljano, kjer je od začetka ilegalno deloval v Osvobodilni fronti vse do junijskih racij 1942. Zajeli so ga, vendar ga niso spoznali, ker so ga odpeljali v taborišče Gonars pod imenom Karl Štrukelj. Vendar ga je nekdo v taborišču izdal. Italijani so ga hoteli izročiti Nemcem. Čufar je izkohtil postanek v Št. Vidu in skušal pobegniti. Vendar so ga krogel pokosile na robu gozda.

Padel je 10. avgusta 1942, star 37 let.

Luka Tancar — krožek za ohranjanje tradicij NOB
OŠ Tone Čufar Jesenice

KONCERT V BREZNICI

DPD Svoboda France Prešeren Žirovnica — Breznica vabi V PETEK, 23. NOVEMBRA, OB 18.30 v dvorano na Breznici na vokalni koncert moškega pevskega zbora VINTGAR z Blejske Dobrave in OKTETA domače Svobode.

V odmoru bo predstavnik Turističnega društva Žirovnica podelil posebno priznanja posameznikom za najlepše urejene hiše in njihova okolja v letu 1984.

USTANAVLJANJE MEŠANEGA PEVSKEGA ZBORA

DPD Svoboda France Prešeren Žirovnica — Breznica vabi vse, ki imajo veselje do petja, na ustanovni sestanek mešanega pevskega zbora.

Sestanek bo v ponedeljek, 3. decembra, v osnovni šoli Gorenjskega odreda v Zabreznici (učilnica v pritličju).

Zbor bo vodila profesorica glasbe tovarišica Erzenova.

PREDVAJANJE DIAPOZITIVOV

V četrtek, 22. novembra, bo ob 18. uri v prostorih Planinskega društva Javornik-Koroška Bela (delavski dom Julke in Albina Pibernik na Javorniku) »DIA VEČER«.

Svoje barvne diapozitive bo pod naslovom LEPE ROŽE DOMA IN DRUGOD prikazal Branko Blenkuš.

»Pelje nas pot v daljavo...«
(foto Matej Lužnik)

d) Ko opravimo poskusno streljanje z neoperešenimi puščicami, poskusimo streljati z operešenimi. Če smo vse pravilno uravneli, bo let operešene puščice pravilen. Pri compound loku se stvar dodatno lahko zaplete zaradi žice. Ko operešena puščica zapušta compound lok, se zgodi, da s peresom udari v žico, kar povzroči neraven let puščice. Še najbolje je, da spremenimo kot plastičnega jahača na puščici, in sicer tako, da je njegova zarez horizontalno na glavno — petelinje pero.

LOKOSTRELSKE DISCIPLINE FITA KROG (FITA ROUND)

Fita krog oz. dvojni Fita krog je najbolj razširjena lokostrelska disciplina v okviru mednarodne lokostrelske zveze. Pri enojnem Fita krogu streljajo člani na razdaljah 90, 70, 50 in 30 m, članice, mladinci in mladinke na 70, 60, 50 in 30 m. Pri obeh večjih razdaljah se uporabljajo tarče premera 122 cm, pri krajših tarče premera 80 cm. Tarče sestavljajo različno obarvani koncentrični krogi. Najmanjša dva v središču tarče sta zlato rumene barve, sledijo: dva rdeča, dva modra, dva črna in dva bela koncentrična kroga. Vrednost krogov se ocenjuje od 10 do 1. Na vsaki razdalji se sproži po 36 puščic in tako imamo pri štirih razdaljah izstreljenih 144 puščic, ki skupno predstavljajo maksimalno število krogov — 1440. Lokostrelci streljajo v serijah po tri puščice v 2,30 minutah. Če ta čas presežejo, se jim razveljavi najboljši strel tiste serije. Dvojni krog FITE je dvakratna ponovitev vseh razdalj, navadno v štirih dneh. Prvi dan je na sporedu streljanje na dve večji razdalji, drugi dan na dve krajši, tretji dan zopet na dve večji in četrti dan na dve krajši razdalji. Tak način tekmovanja je običajen predvsem na svetovnih in evropskih turnirjih, na prvenstvih, ki jih prirejajo klubi in posamezne zveze, pa opravijo dvojni FITA krog ponavadi v dveh dneh.

FIELD — TERENSKO STRELJANJE (HUNTERS' ROUND IN FIELD ROUND)

V zadnjih desetih letih je ta lokostrelska disciplina vse bolj razširjena. Posebno priljubljena je v Ameriki in na Japonskem, kjer je lokostrelski šport postal ob koncu tedna del družinske aktivnosti. FIELD ali terensko streljanje omogoča poleg streljanja z lokom še prijeten sprehod po gričevnatem gozdu, kjer so postavljene tarče.

FIELD disciplino sestavljata lovski in terenski krog (HUNTER IN FIELD krog). Posamezen krog sestavlja 24 tarč, ki so razporejene na progi, ki vodi čez gozdnat in travnat gričevnat teren. FIELD disciplina se je razvila v času nelovne sezone, ker je omogočila lokostrelcu — lovcu praktično urjenje.

LOVSKI KROG (HUNTERS' ROUND) ima tarče različnih premerov (od 15 do 60 cm) z dvema koncentričnima krogoma črne barve in belo piko (spot) na sredini. V vsako tarčo se strelja štirikrat iz različnih razdalj. Razdalja je odvisna od velikosti tarče. Pri lovskem krogu so mesta, s katerih streljamo, označena, niso pa označene razdalje. Za vsako puščico je zato treba oceniti razdaljo.

RAZDALJE IN PREMIERI TARČ PRI LOVSKEM KROGU

1. Dve tarči na oddaljenosti 5—15 m s premerom 15 cm. V vsako tarčo streljamo s štirih različnih razdalj. Pri izstreljenih osem puščicah, mora biti seštevek razdalj 80 m.

2. Štiri tarče na oddaljenosti 10—30 m s premerom 30 cm. Pri izstreljenih 16 puščicah mora biti seštevek razdalj 320 m.

3. Pet tarč na oddaljenosti 20—40 m s premerom 45 cm. Pri izstreljenih 20 puščicah mora biti seštevek razdalj 600 m.

4. Tri tarče na oddaljenosti 30—50 m s premerom 60 cm. Pri izstreljenih 12 puščicah mora biti seštevek razdalj 480 m.

Po vseh 56 izstreljenih puščicah mora biti seštevek razdalj, na katere se strelja, 1480 m.

TERENSKI KROG (FIELD ROUND) ima tarče različnih premerov, koncentrični krogi pa si sledijo: črna sredina (spot), bel krog, črn krog. V vsako tarčo se strelja štirikrat iz različnih razdalj. Mesta, s katerih streljamo, so označena, znana pa je tudi natančna razdalja do tarče.

RAZDALJE IN PREMIERI TARČ PRI TERENSKEM KROGU

1. Na eno tarčo s premerom 15 cm streljamo na razdaljah 12, 10, 8 in 6 m. Iz vsake razdalje izstrelimo po eno puščico.

2. Štiri tarče s premerom 30 cm so postavljene na razdaljah 15, 20, 25 in 30 m. Na vsako izmed tarč izstrelimo po štiri puščice.

3. Tri tarče s premerom 45 cm so postavljene na 35, 40 in 45 m. Skupno število izstreljenih puščic je 12. Streljamo enako kot v točki 2.

4. Na eno tarčo s premerom 45 cm, ki je postavljena na razdalji 35 m, izstrelimo štiri puščice. Pri tem spreminjamo stojišča.

KONCERT DELAVSKE GODBE IZ TRBOVELJ

V soboto, 24. novembra, bo ob 19. uri v gledališki dvorani na Jesenicah celovečerni koncert DELAVSKE GODBE iz pokratenih Trbovelj, ki sodi v okvir rednega sodelovanja z jeseniškimi godbeniki.

Vstopnice lahko v dopoldanskih urah rezervirate v pisarni gledališča ali kupite eno uro pred pričetkom koncerta v blagajni gledališča.

OB USTANOVITVI LOKOSTRELSKEGA KLUBA NA JESENICAH NEKAJ O LOKOSTRELSTVU

5. Na eno tarčo s premerom 45 cm streljamo z razdalje 45, 40, 35 in 30 m. Z vsake razdalje izstrelimo po eno puščico. (Tako tarčo imenujemo »hodo tarča« — walking target).

6. Tri tarče s premerom 60 cm so postavljene na razdaljah 50, 55 in 60 m. Veljajo ista pravila kot pri 2. in 3. točki. Skupno število izstreljenih puščic je 12.

7. Na eno tarčo s premerom 60 cm streljamo z razdalje 60, 55, 50 in 45 m. Z vsake razdalje izstrelimo po eno puščico. (Walking target).

Na vseh večjih tekmah se strelja na 28 tarč, ki so postavljene druga za drugo, seveda ne v takem vrstnem redu, kot smo našli, ampak so med seboj v različnem zaporedju. Pri manjših tekmovanjih postavljajo zaradi stroškov in dela po 14 tarč in tekmovalci dvakrat obidejo vse tarče. V obeh primerih tekmovalci izstrelijo 224 puščic (112 v Hunters' krogu, 112 v Field krogu). Pri Hunters' in Field tekmovanjih se zadetki točkujejo takole: sredina (spot) — 5 točk, prvi krog — 4 točke, zunanji krog — 3 točke. Pri obeh tekmovalnih krogih lahko nastopijo po pravilih FITE običajno dve kategoriji lokostrelcev: lokostrelci prostega sloga, ki imajo loke opremljene z merilno napravo, stabilizatorji in še drugimi pripomočki za natančnejše zadetke ter lokostrelci instiktivnega sloga, ki morajo uporabljati popolnoma gol lok (barebow) in brez pripomočkov, ki bi omogočali dodatno preciznost. Pred začetkom tekmovanja se določijo skupine, ki jih sestavljajo največ štiri lokostrelci in vsaka skupina dobi številko tarče, na kateri začne tekmovati. Tudi vsaka tarča je označena s številko. Vsaka skupina začne tekmovati na svoji tarči.

FLIGHT — DALJINSKO STRELJANJE

V Evropi doslej ni bilo znano. Lokostrelska zveza Jugoslavije pa je pred nekaj leti prikratk organizirala tovrstno tekmovanje. V tej disciplini tarče ni, pač pa je pomembna daljava, ki jo doseže puščica. V tej disciplini uporabljamo turnir-

ske loke, »compound« loke in »flight« loke. Turnirski loki — uporabimo lahko vsak turnirski lok pod pogojem, da smo z istimi puščicami sodelovali vsaj na treh FITA ali FIELD turnirjih. »Compound« loki so razvrščeni po potisni sili na štiri kategorije. Prav s compound lokom je bil v letu 1979 dosežen nov svetovni rekord v daljinskem streljanju z odličnimi 1117 yardi. Tretja kategorija so »flight« loki. To so specialno izdelani loki za daljinsko streljanje in za druge oblike lokostrelstva niso uporabni. Prav tako so razvrščeni v kategorije po potisni sili.

ROVING se imenuje pripravljen lokostrelski disciplina, ki nima pisanih pravil. Vsak lokostrelec ali skupina si jih lahko prireja sproti. Osnova te discipline je v tem, da se prosto sprehajamo z lokostrelsko opremo po gozdu in si na svoji poti na različnih razdaljah izbiramo cilje: enkrat šop trave, drugič star štor, pa vejo na tleh in podobno. Močnost za izbiro ciljev pri sprehodu po gozdu je izredno veliko. ROVING pa ima tudi prednost pred ostalimi načini, saj izostruje našo sposobnost ocenjevanja razdalj. Tak način streljanja je odlična osnova za lov z lokom in puščico, kjer se srečujemo s pogoji, ki navadno niso enaki pogojem na strelišču.

KAKO TRENERIRATI DO POPOLNOSTI

Ne določa se, da bi začetnik, ko prične z neko novo aktivnostjo, o tej aktivnosti že vse znal in jo uporabljal na pravilen način. Cest, ki vodi do popolnosti izvajanja, je tlakovana z nešteti urami napora in samoodrekanj.

Vadba ne pomeni vsem ljudem enako. Nekaterim je vaja v zabavo, za porabo prostega časa in uživanje v zabavnih aktivnostih. Drugim, ki vzamejo stvari bolj resno, je urjenje cilj, da postanejo popolni v izvajanju aktivnosti. Prednost lokostrelstva je v tem, da zadovolji tako strelce, ki streljajo za zabavo, da se naužijejo svežega zraka in gibljejo v naravi in tiste, ki bi radi spoznali lokostrelstvo do potankosti.

SPODBUDEN ZAČETEK V ODOBJKARSKEM KLUBU JESENICE

II. SOL — ŽENSKÉ — ZAHOD
OK GORJE : OK JESENICE 2:3 (15:3, 7:15, 15:9, 13:15, 11:15)

V nedeljo, 18. novembra, je ženska ekipa odbojkarkega kluba Jesenice odigrala tekmo 6. kola z ekipo OK Gorje v telovadnici osnovne šole v Gorjah.

V prvem nizu so prepričljivo zmagale domačinke z močnim servisom in dobro igro na mreži z rezultatom 15:3.

V drugem nizu je bilo stanje obratno. Igralke Gorij, priprane v svojo zmago, so dobile hladan tuš. Taktične poteze trenerja OK Gorje in bodrenje maloštevilnih navijačev niso zmogle igralke Jesenic. Jeseničanke so odločno zaključile niz s 15:7.

V tretjem nizu so domačinke spet pokazale svoje znanje in zmagale z rezultatom 15:9. Igralke Jesenic niso našle orožja proti močnim servisom. Boj se je šele začel. Jeseničanke niso popustile. V četrtem nizu je potekal boj za vsako točko. Dobra igra izkušenih igralke na mreži, zanesljivi servisi in žoge presenečenja so bili elementi, da so Jeseničanke dobile niz s 15:13.

Tak potek tekme, posebno če vemo, da ekipa OK Gorje do sedaj ni izgubila še nobene tekme, je dal Jeseničankam polta. Igralke Jesenic so znale izpolniti navodila trenerja, serija dobrih servisov, ki jih v prejšnjih nizih ni bilo, je zbegala domačinke. Dobri udarci na mreži so dotolkli ekipo Gorij. Rezultat patega niza je bil 11:15. Številna ekipa igralke Gorij, preveč prepričanih v zmago, je klonila pred borbenostjo, izkušnostjo igralke in dobrim vodstvom trenerja ekipe OK Jesenic. Tekmo je brez napak sodil sodnik Zrinjski.

MEDOBČINSKA ODOBJKARSKA LIGA — MOŠKI

V okviru odbojkarkega kluba Jesenice tekmuje tudi moška ekipa, in sicer že štiri leta v prvi kvalitetni grupi medobčinske lige. V tej ligi nastopa sedem ekip, in sicer poleg Jesenic še ekipi Bleda, Triglava, Cerklje (Adergas), Elana iz Begunj, Plamena — Kropla in ekipa Kamne gorice.

Jeseničani so doslej odigrali štiri tekme in so z eno izgubljenom tekmo trenutno na drugem mestu.

Rezultati tekem: Jesenice : Bled 2:3, Jesenice : Triglav 3:0, Jesenice : Cerklje (Adergas) 3:2 in Jesenice : Elan 3:1.

Do konca jesenskega dela tekmovanja preostaneta Jeseničanom še dve tekmi, in sicer gostujejo pri ekipi Plamen — Kropla, z ekipo Kamne gorice pa igrajo na domačem igrišču. Če Jeseničanom uspe osvojiti prvo mesto v tej ligi, se lahko s pomlajeno ekipo uvrstijo v drugo slovensko ligo — zahod. Seveda pa bi morali odbojkarji sami, odbojkarški de-

lavci in odgovorni športni delavci na Jesenicah o tem razmišljati dovolj zgodaj.

V ekipi sodeluje 12 igralcev, večina bivših aktivnih odbojkarjev, predanih temu športu. Le-ti naj bi tudi pomagali pri vzgoji mlajših in tako del svoje ljubezni do tega, na Jesenicah sedaj zastopljivega športa, prelili v mladi rod, ki bi nadaljeval njihovo delo.

Ekipa se financira sama, ker OK Jesenice nima dovolj sredstev. Sodniške stroške tekem pa pokriva ZTKO.

Odbojkarji in odbojkarice Jesenic s svojim resnim delom zaslužio pozornost odgovornih športnih delavcev in jim je treba omogočiti pogoje za delo in uspeh. Oči športnih delavcev in ljubiteljev športa na Jesenicah naj ne bi bile uprte samo v hokej. Bolj bi morali skrbeti tudi za športnike, ki predvsem s lastnim entuziazmom ohranjajo ime Jesenic tudi v drugih, cenejših športih.

KOMMO

SMUČARSKI SEJEM V KRANJSKI GORI

Prvi sneg nas je opozoril, da se bliža zima in z njo radosti na snegu in ledu. Da bi jo dočkali pripravljani, je sedaj pravi čas, da pregledamo svojo smučarsko opremo in jo pripravimo za uporabo. Mogoče moramo kaj novega dokupiti? Kam pa z opremo, ki je ne potrebujemo več in bi komu še dobro koristila? Lahko jo prodamo na sejmu rabljene smučarske opreme.

Sejem bo v prostorih hotela Priskar v Kranjski gori in ga že tradicionalno organizira Alpski smučarski klub Kranjska gora. Rabljeno smučarsko opremo bomo sprejemali in ocenjevali v petek, 23. novembra, od 15. ure dalje. Sejem bo odprt v soboto, 24. in nedeljo, 25. novembra, od 9. do 17. ure. Pri oceni in nakupu vam bodo v pomoč učitelji in vaditelji kluba, poskrbljeno bo tudi za montažo in servis smuč.

Kdor se bo odločil za nakup nove opreme, jo bo lahko dobil na sejmu v prostorih trgovine Feromoto.

ASK KRANJSKA GORA

ZAHVALE

ZAHVALA

Ob boleči izgubi naše ljube sestre in tete
JULKE KLEMENČIČ

se iskreno zahvaljujemo vsem sosedom, sorodnikom, prijateljem in znancem, ki ste sočustvovali z nami, se poklonili njenemu spominu, ji darovali lepo cvetje in jo spremili na njeni zadnji poti.

Posebej se zahvaljujemo osebjemu doma Franceta Berglja za human odnos do nje v času njene težke bolezni in vsem, ki so jo v domu obiskovali in tolažili.

Zahvala velja tudi pevcem za vaše žalostinke.

Vsem še enkrat hvala!

Vsi njeni

ZAHVALA

Ob boleči izgubi drage mame

MILKE BURNIK

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki ste jo cenili, spoštovali in pospremili na njeni zadnji poti. Prisrčna hvala vsem, ki ste nam pisno ali ustno izrekli sožalje, pokojnici pa darovali cvetje ali denar za nakazali v korist Splošne bolnice Jesenice.

Zahvala gre tudi pevcem z Javornika za zapete žalostinke, govornikom, ki sta v imenu družbenopolitičnih organizacij krajevne skupnosti Staneta Bokala — Plavž in delovne organizacije Intereuropa Koper — enota Jesenice, izrekla tople poslovilne besede.

Posebno se zahvaljujemo osebjemu internega in kirurškega oddelka Bolnice Jesenice ter doma upokojencev dr. Franca Berglja Jesenice za vso skrb med boleznijo.

Vsem še enkrat iskrena hvala!

Žalujoci: sin Franci z družino in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Komunalnemu podjetju KOVIN Jesenice se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč, ki so mi jo zbrali. Presenečen sem bil, da sem denar prejel od delovne organizacije, v kateri ne delam. Vsem delavkam in delavcem želim zdravja in zadovoljstva ter veliko uspehov pri delu. Še posebno hvala Hasi Mulaliću, Zuhdiji Redžiću in Francu Pintariću.

Redžo Horozović

ZAHVALA

Vsem sodelavcem KK-OTK in vodstvu KK-OTK se najlepše zahvaljujem za darilo in čestitko ob mojem življenjskem prazniku.

Najlepša hvala za čestitke tudi občinskemu odboru ZZZB NOV Jesenice.

Franci Ambrožič

ZAHVALA

Občinskemu odboru ZZZB NOV Jesenice, krajevni organizaciji Podmežakla, Društvu upokojencev Jesenice, sosedom in znancem se iskreno zahvaljujem za čestitke in darila ob mojem visokem življenjskem jubileju.

Ivanka Ažman

ZAHVALA

Sodelavcem oddelka priprave ferolegur v TOZD Jeklarna se iskreno zahvaljujem za spominsko darilo ob odhodu v pokoj. Želim jim obilo uspeha pri nadaljnjem delu.

Martin Sovič

ZAHVALA

Osnovni organizaciji sindikata TOZD Profilarna se najlepše zahvaljujem za denarno pomoč v času moje bolezni.

Vera Jereb

ZAHVALA

Ob boleči izgubi našega dobrega moža, očeta, starega očeta, brata in strica

MARTINA JUNEŽA

se najiskrenejše zahvaljujemo vsem sorodnikom, prijateljem, znancem, sosedom in sodelavcem, ki ste sočustvovali z nami, se poklonili njegovega spomina, mu darovali zadnje cvetje in ga v tako velikem številu spremili na njegovi zadnji poti.

Posebno se zahvaljujemo sosedom Nežki Brajc, Mariji in Tonetu Brezovec ter Micki Reinhart za nesebično pomoč v dneh slovesa.

Hvala tov. Divjaku za lepe poslovilne besede ter pevcem in pihalnemu orkestru za žalostinke ob odprtem grobu.

Žalujoca: žena Boga, hči Luba in sinova Brane in Tina z družinami

ZAHVALA

Pevskemu zboru društva upokojencev Jesenice se iskreno zahvaljujem za prejeta darila, čestitke in šopek ob mojem rojstnem dnevu.

Zelo sem hvaležen vsem pevcem, ki so mi izkazali tako pozornost in spoštovanje. Nikdar ne bom pozabil tega in upam, da bom še nekaj časa lahko užival s pesmijo in vašo toplino, katero sem šele sedaj občutil in bil zelo ganjen.

Hvala vam dragi pevci, dobri prijatelji za vse, kar sem prejel od vas. Še posebno se zahvaljujem Ludviku Smuku, Francu Jelencu in zborovodkinji Miri Mesarič. Hvala vsakemu posebej in vsem skupaj.

Obenem želim vsem pevcem še veliko pevskih uspehov, zdravja in zadovoljstva.

Hvaležni Mirko Lasnik z družino

ZAHVALA

Osnovni organizaciji sindikata TOZD Elektrode se najlepše zahvaljujem za čestitke in darilo ob moji 60-letnici. Iskrena hvala tudi za brezplačno letovanje v Biogradu.

Polde Grelja

ZAHVALA

Osnovni organizaciji sindikata delovne skupnosti KSI se zahvaljujem za denarno pomoč za nakup ozimnice.

Senka Mehinović

ZAHVALA

Društvu upokojencev Javornik-Koroška Bela se najlepše zahvaljujem za čestitko ob mojem življenjskem prazniku.

Vsem članom društva želim zdravja in veliko uspeha pri delu.

Cecilija Berguš

DEŽURNE TRGOVINE

V soboto, 24. novembra, bosta na Jesenicah od 7. do 18. ure odprti trgovini:

DELIKATESA — poslovalnica 7, Titova 7 in
DELIKATESA — Kašta 4 na Plavžu, Tavčarjeva 6.

V sredo, 28. novembra, bosta na Jesenicah od 7. do 18. ure odprti trgovini:

ROŽCA — sam. trgovina na Plavžu, Titova 79 in
DELIKATESA — Kašta 3 na Koroški Beli, V Svetina 8/a.

Vse ostale trgovine s prehrambenim blagom so odprte od 7. do 16. ure.

V soboto, 1. decembra, bosta na Jesenicah od 7. do 18. ure odprti trgovini:

EMONA MARKET — Prešernova 1/a in
ROŽCA — sam. trgovina na Javorniku, O. Novaka 8.

'PIONIRSKI FOTO '84

V prireditveni dvorani osnovne šole Tone Čufar Jesenice (na Plavžu) bo od 27. novembra do 14. decembra odprta XXV. republiška razstava pionirske fotografije »PIONIRSKI FOTO '84«.

Razstavo si lahko ogledate vsak dan, razen praznikov, od 9. do 18. ure.

ČLANOM DU JAVORNIK-KOROŠKA BELA

Društvo upokojencev Javornik-Koroška Bela obvešča vse svoje člane, da bo članski sestanek v soboto, 1. decembra, ob 16. uri.

Po sestanku bo proslava v počastitev praznika republike — 29. novembra.

Vabljeni v čim večjem številu!

Odpor DU

REŠITEV KRIŽANKE IZ 45. ŠTEVILKE ŽELEZARJA

Skalpel, korinta, Alan, IP, telovadka, Nadia, radič, can, dlan, napor, Opole, Ilir, Gradšče, damast, pšeno, Robert, Riga, Asti, kolt, rame, Oran, otonek, srt, ravs, maneža, ritina, Tkon, ee, Alicante, samba, porast, Neni, dolet, Arda, garje, Aca, Irak, Rato, ester.

Kaj bomo gledali v kinu

KINO RADIO

23. novembra, FILMSKO GLEDALIŠČE: LETA ODLOČITVE, sloven. film. Režija: Boštjan Vrhovec. Ob 17. uri abonma mladinski in ob 19. uri abonma odrasli. Premiera amer. barv. filma DISCIPLINA BREZ MILOSTI ob 21. uri.

24. novembra, slov. barv. mlad. film NOBENO SONCE ob 17. in 19. uri.

25. novembra, amer. barv. film DISCIPLINA BREZ MILOSTI ob 17. in 19. uri.

26. novembra, fran. barv. zgod. spektakel BOJ ZA OGENJ ob 17. in 19. uri.

27. novembra, angl. barv. vojni film ŽELEZNI KRIŽ ob 17. uri in ob 19.15. Cene vstopnic so zvišane! (70 din).

28. novembra, amer. barv. glasb. film BREAKDANCE ob 17. in 19. uri. Cene vstopnic so zvišane! (100 din).

29. novembra, amer. glasb. barvni film BREAKDANCE ob 17. in 19. uri. Cene vstopnic so zvišane! (100 din).

KINO PLAVŽ

23. novembra, amer. barv. ljub. drama MEJA NA RIO GRANDE ob 18. in 20. uri.

24. novembra, franc. barv. zgod. spektakel BOJ ZA OGENJ ob 18. in 20. uri.

25. novembra, slov. barv. mlad. film NOBENO SONCE ob 16. in 18. uri. Franc. barvni zgod. spektakel BOJ ZA OGENJ ob 20. uri.

26. novembra, amer. barv. film DISCIPLINA BREZ MILOSTI ob 18. in 20. uri.

27. novembra, amer. barv. film DISCIPLINA BREZ MILOSTI ob 18. in 20. uri.

28. novembra, ZAPRTO.

29. novembra, jug. barv. mlad. film VLAK V SNEGU ob 16. uri; amer. barv. krimin. film KO ZAZVONI TELEFON ob 18. in 20. uri.

KINO DOVJE

24. novembra, FILMSKO GLEDALIŠČE: LETA ODLOČITVE, slov. film, ob 18. uri.

25. novembra, angl. barv. gang. film ČRNI PETEK ZA GANGSTERJE ob 19. uri.

29. novembra, amer. barv. film RAGTIME ob 19. uri.

KINO KRANJSKA GORA

23. novembra, amer. barv. akcijski film OKRUTNA IGRA ob 18. uri.

24. novembra, amer. barv. vojni film NOČ GENERALOV ob 20. uri.

27. novembra, amer. barv. glasb. film BREAKDANCE ob 20. uri.

GLEDALIŠČE TONE ČUFAR

V PONEDELJEK, 26. novembra, ob 19.30 ponovitev drame Antona Leskovca KRALJIČNA HARIS. Predstava je namenjena dijakom nižjih in srednjih šol ter za izven.

Vstopnice lahko rezervirate po telefonu (064) 81-260 ali kupite uro pred predstavo pri gledališki blagajni.

V SOBOTO, 1. decembra, bo gledališče z dramo Antona Leskovca KRALJIČNA HARIS nastopilo v Dolenjskih topih z otvoritveno predstavo XXVII. srečanja gledaliških skupin Slovenije.

RAZSTAVNI SALON DOLIK

V dneh od 24. novembra do 5. decembra bo odprta skupinska razstava slik članov likovnega kluba DOLIK pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice. Svoja dela razstavlja 20 slikarjev.

Razstveni salon lahko obiščete vsak dan, razen nedelj in praznikov in sobote popoldan, od 9. do 11. ure in od 16. ure do 18.30.

DEŽURNA LEKARNA

V mesecu novembru bo za občini Jesenice in Radovljica dežurna lekarna v Radovljici.

ABC POMURKA — trgovska delovna organizacija GOLICA o. o., odbor za delovno razmerja TOZD DELIKATESA o. sub. o. Jesenice, Titova 22,

objavlja prosta dela in naloge:

1. DVEH DELAVK ZA DELA V KNJIGOVODSTVU TEMELJNE ORGANIZACIJE za določen čas šestih mesecev za čas nadomeščanja

Pogoji: dokončana srednja strokovna izobrazba — ekonomske smeri (lahko pripravnik);

2. DVEH PRODAJALK ZA POTREBE PRODAJALN TOZD za določen čas za čas nadomeščanja odsotnih delavk med bolezenskim in porodniškim dopustom — predvideno za eno leto.

Pogoji:

— dokončana šola za prodajalce mešano-živilske stroke,

— eno leto delovnih izkušenj,

— dvozmensko delo,

ali VIP za trgovinsko dejavnost — smer prodajalec.

Kandidatke naj ponudbe pošljejo v osmih dneh po objavi na naslov: Trgovska delovna organizacija GOLICA Jesenice, kadrovska služba Jesenice, Titova 22.

O izbiri bodo prijavljene kandidatke obveščene v 15 dneh po opravljenem postopku.

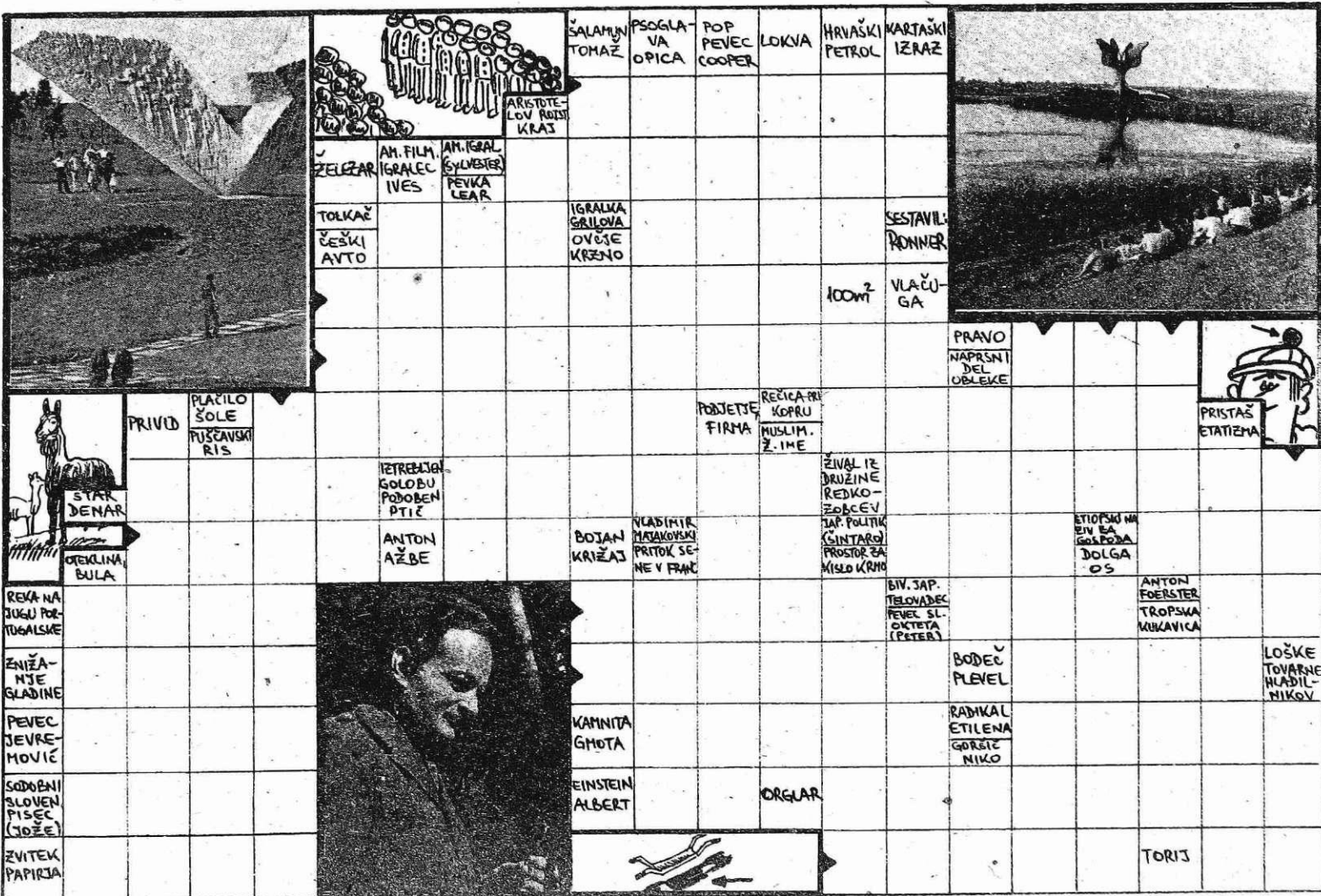
NAGRADNA KRIŽANKA

Današnja križanka je nagradna. Za reševalce s pravnimi rešitvami so pripravljene naslednje nagrade:

ena nagrada 600 din,
dve nagradi po 400 din,
tri nagrade po 300 din in štiri nagrade po 200 din.

Vsak lahko sodeluje pri zrebanju le z eno rešitvijo, ki naj jo pošlje v kuverti, na katero poleg naslova Uredništvo Železjarja napiše še »nagrada križanka«.

Rešitve vpišite v izrezan lik križanke s tiskanimi črkami in čitljivo ter nam jih pošljite do vključno torka, 4. decembra, do 12. ure.

PRVA ZVEZNA HOKEJSKA LIGA

V enajstem kolu prve zvezne hokejske lige se bosta v soboto, 24. novembra, ob 18.30 v športni dvorani v Podmežakli srečali moštvi

HK JESENICE : HK KRANJSKA GORA

v dvanajstem kolu, 1. decembra, pa moštvi

HK KRANJSKA GORA : OLIMPIJA Ljubljana.

SREČA JIH JE ZAPUSTILA

Tisto, v kar je malokdo verjel, se je zgodilo. Hokejisti Crvene zvezde so slavili tudi na Jesenicah. Sicer tesno, vendar so pokazali, da so zrelo moštvo, ki ve, kaj hoče.

Jeseniskim hokejistom nimamo kaj zameriti. Dali so vse iz sebe, pošteno so se borili, imeli več od igre in precej več priložnosti za zadetke, toda sreča jim ni bila naklonjena. Res je sicer, da so se izkazali tudi kot brezglavi in ihtavi »jurišniki«. To predvsem velja za veliko število strelav od daleč in iz različnih položajev, ki pa Jesenicom še nekaj časa ne prinašajo željenega izkupička. Naši so veliko več streljali na Tomičeva vrata, vendar so bili ti streli dokaj nenatančni. Morda zaradi precejšnje oddaljenosti, ali pa tudi zaradi različnih položajev, tudi takih, ki objektivno niso nudili nobenih možnosti za zadetek.

Poraz je vsekakor boleč, vendar se lahko tolažimo, da so Jeseničani igrali solidno, da sploh niso razočarali, da pa neuspeh ne pomeni, da so že sedaj vrgli puško v koruzo.

O tem je v ponedeljek, pred srečanjem z Olimpijo, govoril tudi novi trener Jesenic Roman Smolej, kajti Boris Svetlin zaradi težav s srcem ne more več opravljati te naloge. Roman Smolej je povedal:

»Hokej je pač takšen. Če ne izkoristiš priložnosti, ki se ti ponudijo, moraš biti kaznovan. In mi smo bili kaznovani. Seveda pa to ne pomeni, da smo se že sedaj predali. Sezona bo dolga in naporna. Mi bomo morali nekaj spremeniti, toda težko je pričakovati, da se nas bo v naslednjih srečanjih z Zvezdo držala takšna smola. Treba pa je priznati, da Beograščani znajo igrati dober hokej, da imajo solidno moštvo, ki ve, kaj hoče. Zelo pomembno je tudi, da imajo široko podporo v Beogradu. Hokej je namreč tam postal hit števila ena. Niti najmanj nimajo takšnih težav, kot jih imamo mi. Ne z denarjem, ne s podporo, ne s funkcijami, ki jih imajo na pretek, da o šestih poklikih trenerjih ne govorim. Mi se naslovu prvaka še zdaleč nismo odrekli.«

Veliko resnice je v besedah trenerja jeseniškega moštva. O tem smo se lahko prepričali tudi v pogovoru z najvidnejšimi funkcionarji HK Crvena zvezda, ki so prišli na derbi Jesenice — Crvena zvezda. Kar deset funkcionarjev, dva novinarja in enega reporterja so Beograščani pripeljali s seboj in to na svoje stroške. Pomeni, da imajo denar. V pogovorih smo izvedeli tudi nekatere druge pomembne stvari, o katerih bi morali razmišljati.

Na Jesenicah smo navajeni na marsikaj, česar v Beogradu, kjer se je hokej šele v letošnji sezoni prebil iz anonimnosti, sploh ne moremo razumeti. Pa si oglejmo nekatere primere, ki nam bodo vsaj malce osvetlili dejstvo, zakaj je Crvena zvezda kar naenkrat postala jugoslovanski hokejski kolektiv številka ena.

Beograščani so v letošnji sezoni okrepili s petimi igralci: z dvema iz Ljubljane, dvema iz ZDA in enim Kanadčanom. Jeseniški hokejisti pa so ostali brez Bešića, Šuvaka in Horvata. Beograščani so imeli denar za nakup petih hokejistov, na Jesenicah pa že mesece in mesece »skrbimo«, da bi dvema perspektivnima hokejistoma, študentu Borsetu in učencu Kopitarju, preskrbeli stipendiji. Pa tega še nismo storili.

Hokejisti Crvene zvezde so začeli s pripravi na ledu 15. avgusta, pomeni dva tedna prej kot Jeseničani. Ko so se naši šele privajali na led, so bili Zvezdaši že na turneji v Italiji, nato pa še v ZR Nemčiji.

Ko so Beograščani pridno vadili in hodili po Evropi, so se na Jesenicah ubadali s problemom, kako doseči, da bi nekatere hokejiste Jesenic omogočili odsotnost z dela, da bi lahko trenirali tudi v dopoldanskem času.

Ko smo izmenjavali informacije s človekom, ki že šestnajst let opravlja finančne posle pri HK Crvena zvezda, nam ni mogel verjeti, da imajo jeseniški hokejisti tako nizke osebne dohodka, ker pač igrajo hokej. Ni mogel verjeti, da zaposleni hokejisti dobijo refundacijo (razliko) med tistim, kar dobijo v kuverti, do povprečnega osebnega dohodka Železarne, kar je okrog 25.000 dinarjev.

SPODBUDEN ZAČETEK TEKMOVANJA RADOVLJIŠKIH KOŠARKARJEV

Po začetni zmagi v srečanju s košarkarji KK Jesenice, 3. novembra na Jesenicah, so igralci KK Radovljica v drugem kolu nove prvenstvene sezone v drugi slovenski ligi — zahod v soboto, 10. no-

INVALIDI SO SE POMERILI V KEGLJANJU NA ASFALTU

Športno društvo invalidov Radovljica je organiziralo meddruštveno tekmovanje v kegljanju na asfaltu. Nastopile so štiri moške in tri ženske ekipe invalidskih športnih društev in društev invalidov gorenjskih občin.

REZULTATI:
MOŠKI: 1. »5. avgust« Tržič 2090 kegljev, 2. Radovljica 2039, 3. Škofja Loka 1900, 4. Jesenice 1742.
ŽENSKO: Radovljica I 816, 2. Radovljica II 804, 3. Škofja Loka 732.

J. R.

Hkrati smo tudi zvedeli, da pri HK Crvena zvezda spoštujejo družbeni dogovor, po katerem hokejist Crvene zvezde poleg hranarine dobi ne tako malo denarja, ker je denimo reprezentant, ali pa štipendijo, če je študent, da o zaposlitvah, ali pa reševanju stanovanjskih problemov hokejistov ne govorimo. In to v kraju, kjer hokej še vedno ni tako priljubljen, kot je na Jesenicah.

Od istega človeka smo po tem poslušali »lekcijo«, da je potrebno za hokejista več skrbi, kot to počnemo na Jesenicah. Vanje, smo slišali, je vloženega veliko družbenega denarja. Tudi ta mlad človek je vložil veliko svojega truda, znanja, talenta in prostega časa, zato je velik greh — smo slišali — ne omogočiti mu vsaj normalne pogoje za trening in življenje. Slišali smo tudi tole misel: »Če boste na Jesenicah tako delali s hokejisti, vam jih bodo v kratkem drugi pobrali, kjer jih bodo znali bolje ceniti kot na Jesenicah. Ko se boste zavedali, da je vrhunski hokejist dragocenost, bo že prepozno.«

Z vsem, kar smo napisali, seveda ne želimo opravičevati sobotnega poraza, še zdaleč ne. Toda gre za razmišljanje, ki ga sicer sprva težko dojemamo, ker smo navajeni povsem drugačnih odnosov in miselnosti, toda ko bolje razmislimo, se res lahko zgodi, da bomo na Jesenicah ostali brez dveh, treh najboljših. Kaj bi to pomenilo, ni težko ugotoviti.

Nimamo namena kogarkoli strahovati, še manj pa smo za rožljanje z denarjem ali profesionalizacijo, toda meje amaterizma so se že davno premaknile. V drugih krajih raste interes za hokej, ki pa je podkrepjen z denarjem. Če bomo pustili stvari križem rok, bomo ostali brez najboljših hokejistov. To je tembolj mogoče, ker je v našem hokeju dovoljen prestop igralca iz kluba v klub brez izpiznice in brez kakršnihkoli denarnih nadomestil.

Toliko torej o dejstvih, zakaj je Crvena zvezda naenkrat v središču pozornosti našega hokeja. Seveda je res, da se zdaleč ne moremo Beograščanom že sedaj šteti za prve. Enako tudi velja, da se naši hokejisti niso odrekli naslovu, da je to moštvo, od katerega objektivno pričakujemo še več. Toda treba je tudi priznati, da Crvena zvezda pobira sadove dobrega in organiziranega dela, ki jih je pridobila na začetku letošnje sezone. To je njena prednost. Kdo je kriv, da naši hokejisti niso prej začeli s treningi na ledu? Kdo je kriv, da so odigrali polovico manj tekem pred začetkom državnega prvenstva kot Beograščani? Kdo je kriv, da imamo zaradi varčevanja le osemnajst igralcev v prvem jeseniškem moštvu? Kdo je kriv, da nekatere jeseniške hokejiste že septembra nismo mogli zagotoviti normalnega treninga tudi v času redne zaposlitve?

Seveda pa od sedanje generacije jeseniških hokejistov ne glede na težave, s katerimi se srečujejo v letošnjem prvenstvu, zahtevamo neizprosno juriš na naslov državnega prvaka. Velika moštva so prav zaradi tega velika, ker znajo v kriznih trenutkih preseči vse težave. Igralci v teh moštvih znajo stisniti zobe, znajo iz sebe izcediti tudi tisto, kar navaden človek ne zmore. Zaupajmo našim fantom ne glede na morebitne nove poraze in neuspehe, hkrati pa jim pomagajmo, da bi se vsaj malce približali pogojem dela, kot jih imajo denimo v Beogradu ali Novem Sadu.

JESENICE — CRVENA ZVEZDA 2:3 (0:0, 1:1, 1:2)

Dvorana v Podmežakli, gledalcev 7500, sodniki: Dvornič iz Subotice, Eržen in J. Vister z Jesenic; strelci: 1:0 I. Ščap 27, 1:1 Williams 32, 1:2 Sekelj 48, 1:3 Piperski 50, 2:3 Hafner 56.

Kazenske minute: Jesenice 2, Crvena zvezda 6.

CINKARNA — KRANJSKA GORA 2:3 (0:0, 2:1, 0:2)

Mestni park v Celju, gledalcev 300; sodniki: Gerc (Zg), Belcer in Šetina, oba iz Celja.

Strelci: 1:0 Lepša 22, 2:0 Lepša 27, 2:1 Mežnarc 35, 2:2 Kelih 50, 2:3 Mežnarc 59.

Kazenske minute: Cinkarna 12+20, Kranjska gora 8 min.

D.

PLANINSKA ŠOLA

Mladinski odsek Planinskega društva Jesenice organizira planinsko šolo, ki je namenjena vsem, ki si želijo pridobiti znanja in veščin, potrebnih za varno hojo v gore, predvsem pa mladini.

V planinski šoli so zajete naslednje teme: zgodovina planinstva, organizacija planinstva, lik planince, spoznavanje gorstev, poznavanje in varstvo gorske narave, nevarnosti v gorah, vremenslojve, orientacija, planinska pota, oprema in prehrana v gorah, gorska reševalna služba in prva pomoč.

Š planinsko šolo bomo pričeli v ponedeljek, 26. novembra, ob 18.30 v osnovni šoli Tone Čufar na Plavžu.

Šola je brezplačna in bo enkrat tedensko, to je vsak ponedeljek.

Vabimo vse, ki se želijo seznaniti z osnovnim znanjem o vsem, kar mora vedeti in obvladati planinec.

OBVESTILA ŠAHISTOM

HITROPOTEZNI TURNIR

Vse šahiste obveščamo, da bo v soboto, 24. novembra, ob 18. uri v prostorih društva hitropotezni turnir za mesec november.

NAGRADNI TURNIR

Ob dnevu republike organiziramo nagradni turnir, ki bo v nedeljo, 25. novembra, ob 9. uri. Turnir bo trajal devet kol po švicarskem sistemu, vsak igralec pa bo imel 15 minut časa za igranje ene partije. Na turnirju lahko igrajo vsi šahisti. Igralci, ki niso člani ŠD Jesenice, bodo plačali pristopnino 100 din.

Odbor ŠD Jesenice hkrati obvešča svoje člane, da bo šahovski dom zaprt od 29. novembra do 3. decembra.

Odbor ŠD Jesenice

OB DNEVU REPUBLIKE POKAL VATROSTALNI

Klub za kegljanje na ledu Jesenice je prejšnjo nedeljo na ledeni ploskvi v dvorani v Podmežakli organiziral tradicionalni turnir ob 29. novembru — dnevu republike. Nastopilo je 14 ekip z Bleda, Rateč, Kranjske gore in Jesenic. Pokal je osvojila jeseniška ekipa Vatrostalna.

REZULTATI: 1. Vatrostalna (Jesenice) 20, 2. Zadruga (Jesenice) 20, 3. Krivec (Jesenice) 20, 4. Železar (Jesenice) 18, 5. Murka (Jesenice) 16.

II. SOL MOŠKI — ZAHOD

ŽELEZAR : KAMNIK 3:2 (8, — 15, — 12, 8, 7)

Skupna ugotovitev po končanem srečanju je bila — pomembni sta točki. Moštvo Železarja iz Zirovnice je sicer to tekmo dobilo, vendar po sila poprečni in ble-di igri. Dogajanja med tekmo so bila razburljiva, vendar je bilo preveč kvalitativnih nihanj in napak. K razpoloženju je svoje prispevala tudi hladna in slabo razsvetljena telovadnica, kar pa ne more biti opravičilo za poprečen nastop.

Domačini so prvi niz začeli dobro in bili vseskozi v precejšnji prednosti. Tudi drugi niz so zaigrali dokaj borbeno in že je kazalo na gladko zmago. V tem trenutku pa je nastopila kriza in tako so drugi niz izgubili na razliko, potem pa se precej hitro tretjega. Pri stanju 2:1 v nizih za goste so se domači igralci zbrali, zaigrali nekoliko bolj prodorno in zanesljivo dobili oba niza, s tem pa tudi tekmo.

Za Železar so nastopili: Langus, Legat, Rajgelj, Avsenik, Prešeren, Marjanovič, Kovač, Mežek.

Zaradi priprave in tekmovalni slovenske mladinske reprezentance ob dnevu republike bo naslednje redno kolo šele 7. decembra. Ekipa Železarja bo gostovala na vročem terenu v Kropi pri ekipi Plamenca.

M. I.

KAM NA REKREACIJO?

PONEDELJEK: splošna rekreacijska vadba v osnovni šoli bratov Žvan v Gorjah — od 20. do 22. ure;
— interesna skupina — kegljanje na ledu v hali v Podmežakli od 18. do 22. ure;
TOREK: splošna rekreacijska vadba v telovadnici CSUI na Jesenicah — od 20. do 22. ure;
SREDA: splošna rekreacijska vadba v TVD Partizan Jesenice — moški od 20. ure do 21.30;
— interesna skupina — KOŠARKA — v telovadnici CSUI od 18. do 20. ure;
ČETRTEK: splošna rekreacijska vadba v TVD Partizan Jesenice — ženske od 20. ure do 21.30;
— splošna rekreacijska vadba v telovadnici CSUI Jesenice — od 20. do 22. ure;
— splošna rekreacijska vadba v osnovni šoli bratov Žvan v Gorjah — od 20. do 22. ure;
— splošna rekreacijska vadba v osnovni šoli 16. december v Mojstrani — od 18. ure do 19.30;
— interesna skupina kegljanje na ledu v hali v Podmežakli — od 20. do 22. ure;
PETEK: interesna skupina ODBOJKA v telovadnici CSUI — od 20. do 22. ure;
— drsanje v hali v Podmežakli od 20. do 22. ure — vstop možen samo z izkaznico za vstop v Železarno.
— splošna rekreacijska vadba v COŠ Tone Čufar na Plavžu — od 19.30 do 21.30.

CELOTEDENSKA REKREACIJA

Kegljanje na asfaltu na kegljišču v Podmežakli po razporedu, ki so ga dobili vsi športni referenti po TOZD in delovnih skupnostih in ki je bil objavljen v »Železarju«.

Komisija za športno rekreacijo pri IO, konference OOS ZJ

POSPEŠENE PRIPRAVE NA XXIV. POKAL VITRANC IN SVETOVNI POKAL

Letošnja zimska sezona bo v Gornjesavski dolini ena najbogatejših v zgodovini zimskega športa — smučanja. Otvoritev nove sezone prav gotovo pomeni tekmovalstvo za svetovni pokal v alpskem smučanju moških, ki bo 10. in 11. decembra na FIS progi, zgrajeni na podkorenski strani Vitranc. Ta prireditev je takorekoč predvrati. Tudi letos je to tekmovalstvo za svetovni pokal na začetku sezone, saj je to tretja prireditev v okviru letošnjega svetovnega pokala. Zato je že sedaj veliko zanimanja zanj, predvsem pa zato, kako bo pripravljeno smučišče. Ob lanskoletnem uspehu Kranjske gore, ki je pripravila enkratno umetno progo za slalom, tudi tokrat vsi pričakujejo, da se bodo kranjskogorski prireditelji izkazali.

Ker smo v letošnjem letu pripravili vrsto tehničnih novosti na progi, bo tekmovalstvo v slalomu in veleslalomu enkratno izživ slehernemu še tako dobremu tekmovalcu.

V Kranjski gori imajo tokrat velike možnosti tudi domači tekmovalci. Ker imamo dobre tekmovalce tako v slalomu kot tudi veleslalomu, bosta obe tekmi zanimivi tudi v borbi, kdo bo posegel po najvišjih mestih v eni ali drugi disciplini. Proga, kakršno imamo na Vitrancu, vsekakor najbolj ustreza zelo dobrim tekmovalcem. Čeprav je vsako tekmovalstvo za vsakega tekmovalca neusmiljena borba s časom, se lahko ob vsaki vožnji skozi cilj razveselimo uspeha tekmovalca. Takih uspehov bo tudi na letošnji prireditvi veliko, naš cilj pa je, da je proga tako pripravljena, da bo omogočala vsem tekmovalcem, ne glede, kdaj startajo, osvojitve tudi prvega mesta.

In kaj je še novega na progi? Ob že zgrajenih stalnih napravah za umetno zasneževanje smučišča v tem času potekajo priprave za postavitev obeh vlečnic ob progi. Z dokončanjem teh del bo projekt Podkoren III na Vitrancu uresničen. To pa je tudi uspeh, saj je takih prog v svetu malo, poleg tega pa je to progo mogoče tudi umetno zasnežiti. To je tudi velika pridobitev za turistično gospodarstvo tega kraja, saj naravni pogoji ne bodo več izključno pogojevali zasedenosti nočitvenih zmogljivosti, s katerimi Kranjska gora razpolaga.

Jože Resman

I. SKL — ŽENSKO

CIMOS : JESENICE 54:118 (24:59)

DIVAČA — telovadnica osnovne šole, gledalcev 50, sodnika Tomšič (Radenci) in Katonar (Koper).

JESENICE: Vuleta 25 (10:7), Deretič 4, Šmitran 12 (7:4), Krznarič 4 (1:0), Bartelj 2, Lah 20 (4:4), Stražišar 8 (5:2), Vrdoljak 28 (6:4), Felc 4 (1:0), Ulčar 11 (2:1), Smolej 2.

V drugem kolu slovenske košarkarske lige so jeseniške košarkarice dosegle drugo prepričljivo zmago in to proti KK Cimos v Divači.

Tekma je peterka Jesenic pričela z odločno igro v obrambi in napadih, ki so jih igralke Cimos lahko uspešno ustavljale le z osebnimi napakami. Posledica take igre je bil rezultat 29:4 v deveti minuti za Jesenice, razlika pa se je iz minute v minuto še povečevala, domače igralke pa so si nabirale osebne napake.

V drugem polčasu, ko je moralo zaradi osebnih napak na klop kar pet igralok Cimos, sta sodnika s kriterijem sojenja dopustila še bolj grobo igro mlajših domačih igralok, s čimer pa se Jeseničanke niso strinjale. Posledica takšne igre in sojenja je bila tehnična napaka Vuletovi v 34. minuti, ki jo je dobila zaradi ugovora.

SLOVENSKA KOŠARKARSKA LIGA — KADETINJE

Jesenice: Deretič 14 (2:0), Šmitran 18, Berus 4 (1:0), Felc 22 (9:4), Bešič 2, Smolej 6, Zrnič.

V nedeljo, 18. novembra, so kadekinje Jesenic z zmago nad vrstnicami, ekipo KK Cimos, v Divači potrdile uspeh članice.

Peterka Jesenic: Deretič, Šmitran, Berus, Felc in Smolej je že v prvem polčasu dokazala domačim igralkam, da je boljše. Ves prvi polčas so vodile, največja razlika je znašala 12 točk. V prvih minutah drugega polčasa pa so preveč popustile in igralke Cimos so dosegle kar 14 točk, Jeseničanke pa le štiri. Po 25. minuti so gostje zopet zaigrale bolje in v 37. minuti vodile z 62:57. V teh minutah pa sta moral iz igre zaradi petih osebnih napak Jeseničanki Felčeva in Berusova. To so

RUDAR (TRBOVLJE) : JESENICE (ČLANI) 67:71 (46:35)

Trbovlje, telovadnica osnovne šole, gledalcev 35, sodnika Zelič (Laško) in Fekonja (Ljubljana).

Po dveh slabih predstavah na domačem igrišču so jeseniški košarkarji kar malo s strahom odpotovali na gostovanje k lankoletnemu republiškemu prvotlaču Rudarju. V ekipi sta tudi manjkala najstarejša in najizkušenejša branilca Rizvanovič in Vezozzi. Vendar pa je bil strah pretiran. Jeseničani so začeli dobro in povedli z 21:12. Ob tako ugodnem rezultatu pa sta stopila v akcijo slaba in neizkušena sodnika. Domačim igralcem, ki so jima ves čas ugovarjali, sta sicer dosodila dve tehnični napaki, potem pa sta

ra, češ da sodnik ne doseja očitnih osebnih napak igralkam, ki so jo krile.

V zadnji minuti pa je sodnik Katonar iz Kopra izključil Vrdoljakovo in Poplašenovo zaradi medsebojnega ruvanja. Vrdoljakova je na žalost prav na koncu tekme dovolila, da jo je igralka Cimos s provokacijami razdražila in je skušala del udarcev, ki jih je dobila med tekmo, vrniti in zaradi tega verjetno ne bo smela igrati najmanj ene tekme.

Naslednjo tekmo igrajo košarkarice Jesenic doma z Ekipo KK Mengeš. Tekma bo v soboto, 24. novembra, ob 17. uri v telovadnici CSUI. Na tej tekmi bodo morala dekleta pokazati, koliko trenutno veljajo v ligi, saj je ekipa Mengeš eden glavnih konkurentov Jesenicam za prvo mesto.

Za uspeh pa bodo morale pokazati zares vse, kar trenutno znajo in zmorejo, še posebej, ker bodo morale verjetno nadoknaditi odsotnost Vrdoljakove.

Tekma je vsekakor vredna ogleda, zato košarkarski klub Jesenice vabi vse, ki jih zanima košarka, v soboto v telovadnico CSUI, da si ogledajo tekmo.

T.

CIMOS : JESENICE 65:66 (25:32)

domače igralke izkoristile in s hitro igro povedle s 65:62. V zadnji minuti je nato Bešičeva dosegla zelo pomemben koš in zmanjšala razliko na eno točko. Naslednjega napada igralke Cimos niso izkoristile, v napadu so celo naredile osebno napako in 15 sekund pred koncem tekme bi igralke Jesenic lahko izvajale proste mete 1+1. Trener Valič se je odločil, da začnejo s strani, kar je očitno presenetilo domače igralke, ki so neodločno postavile obrambo. To je izkoristila Smolejeva in v zadnjih sekundah tekme dosegla zmagovito koš.

Vseh sedem kadekinj velja pohvaliti za prikazano igro, še posebej pa za odnos do igre v zadnji minuti, ko so se morale vsaka po svojih močeh potruditi za zmago.

T.

podlegla pritisku pešice agresivnih gledalcev in domačemu vodstvu. Odtlej gostje niso mogli zmanjšati razlike na manj kot deset točk, saj sta jim sodnika začela »krasti« žoge. Kljub vsem naporom domačih igralcev in sodnikov pa se gostje niso dali in kljub velikemu številu osebnih napak z agresivno igro minuto pred koncem tekme zmanjšali razliko na dve točki. Toda tudi so se stvari ista bila kar tako in sta stvari izpostavila na svoje mesto. Žal v tem času tekmovalja na tekmah ni delegatov, kot so bili še v pretekli sezoni, sodijo pa tudi nekateri slabi in nepošteni sodniki, ki večkrat oskudujejo posebno gostujoča moštva.

JESENICE: Henič 6, Narobe, Nedeljkovič, Jelovčan 8, Tomšič, Železnik, Grzetič 7, Smolej 36, Bizalj, Softič, Trifkovič 8, Domevšek 6.

Naslednjo tekmo igrajo člani v soboto, 24. novembra, ob 19.15 v telovadnici CSUI.

SLOVAN (LJUBLJANA — JESENICE — KADETI 104:73 (52:29)

Mladi jeseniški kadeti, ki tekmujejo v slovenski kadetski ligi, niso imeli nobenih možnosti proti precej višji in tudi boljši ekipi Slovana, ki je resen kandidat za prvo mesto in ima v svojih vrstah tudi državnega reprezentanta. Že v prvem polčasu si je Slovan ustvaril nedosegljivo prednost, ki jo je v nadaljevanju le še povečal. Kljub temu pa so jeseničani niso igrali slabo.

JESENICE — NOVOLES (NOVO MESTO) — KADETI 88:70 (39:34)

Kadeti so v petem kolu SKL spet zmagali in so s tremi zmagami in dvema porazoma v zgornjem delu lestvice. Tokrat so dokaj zlahka v hitri tekmi, polni protinapadov, premagali ekipo Novolesa, ki je bila pred nekaj leti republiški prvak. Razveseljivo je, da so se pri domačinih vpisali med strele vsi igralci.

Igrali so: Sučur, Catak, Lavrič, Gomboc, Praskalo, Bešič, Petnel, Cafuta, Košir, Tomakič in Naumovski.

Obremenitev zaradi nesreč pri delu oz. lastne ogroženosti se stopnjuje in vrednoti:

stopnja	poškodbe pri delu	vrednost v točkah
1	so redke in praviloma lahke	2
2	se pojavljajo in so lahke	4
3	se pojavljajo in so srednje	6
4	so pogoste in so srednje	8
5	se pojavljajo in so težke	10

Za opredelitev lastne ogroženosti pri delu se uporablja preglednica pogostosti in teže poškodb po temeljnih organizacijah, kar je izraženo z indeksom bolovanja na poškodbo.

Člen 33
Pri nalogah, kjer so nosilci odgovorni za ekonomičnost in rentabilnost poslovanja in s svojim delom in ravnanjem vplivajo na poslovno uspešnost, se uporabljajo za vrednotenje nalog še dodatni kriteriji.

Te naloge so:
— naloge predsednika in članov poslovnega odbora,
— naloge vodij temeljnih organizacij, delovnih skupnosti in sektorjev v skupnih službah,
— naloge vodij proizvodnje, tehnologije in gospodarjev v temeljnih organizacijah,
— naloge vodij oddelkov v temeljnih organizacijah in skupnih službah.

Člen 34
Osnove vrednotenja nalog po dodatnih kriterijih so:
— položaj temeljne organizacije v nadaljnji predelavi in na domačem ter tujem tržišču,
— fizična produktivnost dela,
— ekonomičnost poslovanja,
— rentabilnost uporabe poslovnih sredstev.

Člen 35
Položaj temeljnih organizacij materialne proizvodnje je opredeljen:
— z normalizirano skupno proizvodnjo,
— z doseženo letno realizacijo, ki je vsota realizacije na domačem tržišču in za 1,5 povečane realizacije na tujem tržišču.

Temeljne organizacije storitvenih dejavnosti, delovne skupnosti in poslovodni odbor se obračunavajo v aritmetičnem povprečju temeljnih organizacij materialne proizvodnje.

Člen 36
Za osnovo produktivnosti dela se uporablja trend produktivnosti dela zadnjih petih let, iz katerega se izračuna odstotek povprečne rasti produktivnosti dela na leto.

V temeljnih organizacijah materialne proizvodnje se kot merilo produktivnosti dela uporabljajo porabljene ure na enoto proizvodnje.

V temeljnih organizacijah storitvenih dejavnosti se kot merilo produktivnosti dela uporablja gibanje porabljenih ur.

Za poslovodni odbor je merilo produktivnosti dela izračunano iz normalizirane skupne proizvodnje na ravni delovne organizacije.

Člen 37
Ekonomičnost poslovanja se ugotavlja s primerjanjem doseženega dohodka na delavca v temeljni organizaciji s skupnim povprečjem delovne organizacije.

Doseženega poslovnega in rezervnega sklada na delavca s skupnim povprečjem delovne organizacije.

Za delovne skupnosti in poslovodni odbor se uporablja povprečje delovne organizacije.

Člen 38
Osnova rentabilnosti uporabe sredstev je opredeljena z doseženim dohodkom na enoto povprečno uporabljenih poslovnih sredstev primerjanih v povprečju delovne organizacije (indeks rentabilnosti).

Člen 39
Podatki za vrednotenje nalog po dodatnih kriterijih se uskladijo enkrat letno po sprejemu letnega poslovnega poročila.

Člen 40
Vsota točk po dodatnih kriterijih se pomnoži z 0,075 in prišteje k točkam po izračunanih osnovnih kriterijih, pri drugih nalogah, ki so vključene v dodatne kriterije pa v razmerju vrednosti teh nalog k nalogam poslovnega delavca po osnovnih kriterijih.

Člen 41
Uporaba metodologije vrednotenja zahtevnosti del in nalog je podrobno opredeljena v priložniku, ki je enoten za Železarno Jesenice.

OSNUTEK

VSEBINA

SAMOUPRAVNI SPORAZUM O SKUPNIH OSNOVAH IN MERILIH ZA DELITEV SREDSTEV ZA OSEBNE DOHODKE IN DELA SKLADA SKUPNE PORABE V DELOVNI ORGANIZACIJI ŽELEZARNA JESENICE.

METODOLOGIJA VREDNOTENJA ZAHTEVNOSTI DEL IN NALOG

PRIPOMBE

POJASNILO K OSNUTKU SAMOUPRAVNEGA SPORAZUMA

Veljavni samoupravni sporazum o delitvi osebnega dohodka je v prvih letih uporabe zadovoljivo reševal probleme delitve osebnega dohodka v Železarni. V obdobju sedmih let pa je v delu in postopku Železarne in širše družbe nastopilo toliko sprememb, da v okviru sedanjega sistema nagrajevanja ne moremo uveljaviti potrebnih vzpodbud za boljše delo. Predlagana vsebina sporazuma izhaja iz dejanske potrebe po večji stimulativnosti delitve osebnega dohodka, istočasno pa zajema tudi družbene usmeritve s tega področja, ki so se v zadnjih letih intenzivno dopolnjevale.

Vsebinsko vseh dobronamernih pripomb na sedanji sistem nagrajevanja je možno strniti v eno samo ugotovitev, da je plačilo za dobro opravljeno delo premalo vzpodbudno. To potrjujejo tudi številne analize. Osnovni smisel in cilj sprememb sporazuma je učinkovitejša vzpodbujanje večje produktivnosti, višje kvalitete ravni izdelkov, gospodarnjšega dela in preudarnega upravljanja z družbenimi sredstvi. Vse to pa lahko bistveno prispeva k izboljšanju poslovnih rezultatov, kar je pogoj, da zaostajanje realnih osebnih dohodkov spremenimo v njihovo naraščanje. Zato je zagotovljeno, da z uveljavitvijo novega samoupravnega sporazuma nihče ne bo prejemal manjšega osebnega dohodka kot doslej, vsi pa imamo možnost, da z boljšim, kvalitetnejšim in gospodarnjšim delom zaslužimo nekaj več.

Samoupravni sporazum o delitvi osebnega dohodka je pomemben dokument za vsakega delavca Železarne. Sprejemali ga bomo na referendumu in na osnovi njegovih določil oblikovali pravilnike, v katerih bomo določali konkretne osnove in merila za delitev osebnega dohodka po temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih. Te osnove in merila morajo biti skladna z določili sporazuma, zato moramo v vseh delovnih sredinah proučiti ponujene rešitve v tem osnutku. Za lažje razumevanje bomo izluščili najpomembnejše razlike glede na sedanji sistem delitve osebnih dohodkov.

1. UGOTAVLJANJE IN VREDNOTENJE ZAHTEVNOSTI DEL IN NALOG

Metodo kategorizacije želimo zamenjati z metodo analitične ocene, po kateri so poskusno vrednotena vsa dela in naloge v Železarni. Uporabljena metoda daje v primerjavi z metodami v sorodnih delovnih organizacijah nekoliko večjo težo fizičnim naporom in vplivom okolja, kar je pogojeno s tehnološkim procesom, zlasti na področju talilnic. Metoda je sestavni del tega samoupravnega sporazuma, vendar se zaradi boljše preglednosti sporazuma objavlja kot priloga.

Delavec sodeluje v delitvi osebnega dohodka neposredno s številom točk, ki je ugotovljeno za delokrog nalog, na katere je razporejen. Točke niso grupirane v razrede, zato je zahtevnost nalog natančneje upoštevana v delitvi osebnega dohodka kot pri sedanjih kategorijah. Dosedanji sporazum je določal razmerja med kategorijami in istočasno tudi razpon v vrednotenju najzahtevnejše in najenostavnejše naloge. Predlog sporazuma določa le maksimalni dopustni razpon, ki je enak, kot se v družbenem dogovoru priporoča za največje delovne organizacije. Dejanski razpon po predlagani metodologiji je manjši.

Občasna dela, otežena zaradi vplivov okolja, se bodo vrednotila po istem postopku in isti metodi kot vsa ostala dela. S tem bo dosežena večja urejenost tega področja kot s sedanjimi oteženočnimi dodatki, istočasno pa bomo dosegli tudi enakopravno obravnavanje teh del glede na redno delo. Vplivi okolja so pri rednih delih in nalogah vključeni v zahtevnost dela in imamo enako težo ne glede na vsebino dela — pri oteženočnem dodatku pa je znesek dodatka odvisen od zahtevnosti dela. Vključitev občasnih del s povečanimi vplivi okolja v vrednotenje pa tudi pomeni, da je vrednotenje teh vplivov zajeto v osnovi za izračun učinka, dodatkov na leta itd., medtem ko so bili oteženočeni dodatki vezani na osnovno, katere vrednost se je iz leta v leto zmanjševala, s tem pa tudi vrednost oteženočnega dodatka. Isto velja za naknadno vključena vpliva okolja, to je delo na odprti višini in vpliv sevanja. Pri tem naj omenimo, da je bil doslej delavec upravičen do oteženočnega dodatka pri delu na odprti višini od šest metrov naprej, po novem osnutku pa naj bi bil upravičen do dodatnih točk vrednotenja že pri delu na odprti višini nad štiri

2. VREDNOTENJE ČASOVNE RAZPOREDITVE DEL IN NALOG

Že v nekaterih dosedanjih osnutkih smo upoštevali zahtevo delavcev, da se mora vrednost časovnih dodatkov izenačiti, kar je njihov vpliv neodvisen od zahtevnosti dela. To smo predlagali tudi v tem osnutku. Za nočno delo in delo na dan nedelje in praznika se določijo višje vsote dodatkov kot doslej, za delo v popoldanskem času pa je skladno s sprejetimi družbenimi usmeritvami dodatek nekoliko manjši, s tem da je stalno popoldansko delo vrednoteno višje, saj je manj ugodna razporeditev kot popoldansko delo v izmenah.

Vrednost točke za časovno razporeditev dela je enaka vrednosti točke za vrednotenje zahtevnosti dela. Dodatki se bodo povečevali vzporedno s povečevanjem vrednosti točke.

Pri sedanji ravni osebnega dohodka bi dodatki po predloženem številu točk znašali:

- nočni: 58,5 din na uro ali 3740 din za 64 ur mesečno
- popoldanski: 13,1 din na uro ali 840 din za 64 ur (tri izmene) ali 1200 din za 92 ur (na dve izmeni). Za enolizmensko popoldansko delo bi dodatek znašal 17,4 din na uro ali 3200 din,
- nedeljski: 72,4 din na uro ali 1737 din za 24 ur mesečno,
- praznični: 109 din na uro ali 872 din za en praznični dan.

Časovni dodatki bi za delavca, ki dela na tri izmene v mesecu brez praznika znašali 6300 din, v mesecu z enim praznikom pa 7200 din, kar je znatno več od dosedanjega poprečja. Temu se ne moremo izogniti, če hočemo slediti družbenim usmeritvam in zadostiti potrebam naše proizvodnje, ki narekuje izmenske delo.

3. MERILA UČINKOVITOSTI IZVAJANJA DEL IN NALOG

Najpomembnejše razlike glede na sedanji sporazum so:

- prenos poudarka s količine dela na kvaliteto dela in gospodarnost pri opravljanju dela,
- temeljne organizacije in delovne skupnosti bodo merila prilagajale planskim ciljem,
- odločitev, da se v celovitem faktorju uspešnosti odraža delavec prispevek k skupnim rezultatom po količini, kakovosti in gospodarnosti. Ponavljanje in prirojanje meril se odpravi, za ustrezen del pa se poveča osnova. Izračun je pokazal, da se osnova osebnega dohodka (vrednost točke) lahko poveča za 84 %, — ravni doseganja učinkovitosti ne bomo znatno povečevali (sedaj faktor 1,40), kar je doslej bistveno zmanjševalo razlike v osebnem dohodku za učinkovitost,
- nadpoprečno učinkovitost bomo progresivno nagrajevali — zlasti pri delavcih, ki se jim učinek dela meri z neposredno, osebnimi normo. To bi moralo vzpodbuditi vsakega sposobnega delavca, da izboljša svoje dosedanje rezultate,
- merila niso usmerjena v vzpodbujanje izjemnih količinskih rezultatov, ki lahko zaradi slabše kvalitete, gospodarnosti, lomov strojev in prevelike izčrpnosti delavcev prinašajo več škode kot koristi. Boljše rezultate moramo doseči z več znanja, boljše organiziranostjo in doslednostjo pri delu. Zato moramo poleg neposrednega dela v proizvodnji stimulirati uspešnost kreativnega dela, s katerim lahko dosežemo boljše poslovne rezultate kot z veliko količino izdelkov iz zastarelih naprav,
- gornja vrednost za izplačilo neglede na izjemne dosežke se giblje vzporedno z rastjo osebnega dohodka (doslej absolutni znesek 2.000 din).

4. OSNOVE IN MERILA ZA DELITEV OSEBNEGA DOHODKA NA OSNOVI MINULEGA DELA

V sistemu delitve osebnega dohodka bomo urejali tudi osnove in merila, po katerih bomo delili osebni dohodek na osnovi uspešnosti gospodarjenja in upravljanja z ustvarjenimi sredstvi v preteklosti. Koliko sredstev bomo lahko namenjali za delitev na osnovi minulega dela, bo določal sporazum o razporejanju čistega dohodka. S predlaganim sporazumom o delitvi osebnega dohodka pa se odločamo, po kakšnih merilih naj bi se ta osebni dohodek delil. Osnovni kriterij je zaslužen osebni dohodek v zadnjih desetih letih. Do tega deleža osebnega dohodka pa so po zakonu upravičeni tudi delavci, ki

Obremenitev zaradi sevanja se ugotavlja po dveh kriterijih: — razdalja od izvora sevanja s korektno temperaturo izvora sevanja,

— čas obremenitve (izpostavljenosti).

Stopnjuje se razdalja od izvora sevanja (ri)

stopnja zahtevnosti	razdalja
1	nad 16 m
2	do 16 m
3	do 8 m
4	do 4 m
5	do 2 m
6	do 1 m

Temperatura izvora sevanja do 300°C ne spremeni stopnje zahtevnosti, nad 300 do 900°C spremeni za eno; nad 900°C pa za dve stopnji zahtevnosti.

stopnja zahtevnosti	čas obremenitve delavca (od)
1	do 10 % (45 min)
2	do 20 % (20 min)
3	do 30 % (135 min)
4	do 40 % (180 min)
5	do 50 % (225 min)
6	nad 50 % (nad 225 min)

Stopnja vpliva sevanja se izračuna po obrazcu:

$S = 0,5 \cdot ri + 0,5$ od

in se zaokroži na celo število.

ri = razdalja od izvora sevanja

od = obremenitev delavca

stopnja zahtevnosti	število točk
1	2
2	5
3	8
4	12
5	16
6	20

Člen 23

Obremenitev zaradi prahu se ugotavlja in stopnjuje glede na vrsto in koncentracijo prahu v zraku. V JUS z B.O.001 so opredeljene maksimalno dovoljene koncentracije (MDK).

Stopnjuje in vrednoti se:

stopnja zahtevnosti	MDK	vrednost v točkah
1	0,25—0,5	2
2	0,51—0,75	4
3	0,76—1,0	6
4	1,01—1,25	8
5	1,26—1,50	10

Člen 24

Obremenitev zaradi plinov, par, kemičnih snovi se stopnjuje in vrednoti glede na maksimalno dovoljene koncentracije (MDK) v zraku.

stopnja zahtevnosti	MDK	vrednost v točkah
1	0,25—0,5	8
2	0,51—0,75	12
3	0,76—1,0	18
4	1,01—1,25	24
5	1,26—1,50	30

Člen 25

Obremenitev zaradi hrupa je odvisna od frekvence (Hz) in jakosti hrupa (dB). Stopnjuje in vrednoti se:

jakost hrupa dB	frekvenca Hz
32 64 120 256 512 1024 2048 4056 8192 16384	
80	
90	1. stopnja 4 točke
100	2. stopnja 8 točk
110	
120	3. stopnja 12 točk
130	4 stopnja 16 točk
140	5. stopnja 20 točk

Člen 26

Obremenitev zaradi vibracije nastaja pri uporabi mehanskih, zlasti pnevmatskih orodij in pri vožnji vozil po naravnih terenih. Obremenitve so velike, kadar se frekvenca nihanja približuje resonančni frekvenci telesnih delov.

Stopnjuje se v odvisnosti od jakosti zaznave vibracije in časa

čas afnudo

- 1 — vibracije se občutijo, če trajajo dalj časa, so neprijetne
2 — vibracije se močno občutijo
3 — vibracije so neprijetne, če trajajo več ur so neznosne.

jakost zaznave	čas izpostavljenosti v urah
	do 2 do 4 do 8
1	1 stopnja — 2 točki 2 stopnja — 4 točke 3 stopnja — 6 točk
2	2 stopnja — 4 točke 3 stopnja — 6 točk 4 stopnja — 8 točk
3	3 stopnja — 6 točk 4 stopnja — 8 točk 5 stopnja — 10 točk

Člen 27

Obremenitev zaradi umazanosti (olja, maščobe, prah, nevarnost infekcije) se stopnjuje in vrednoti:

1. Za čiščenje suhe umazanije z rok in obraza se uporablja milo 4 točke
2. Za čiščenje mokre umazanije z rok in obraza se uporabljajo posebna sredstva 8 točke
3. Za čiščenje mastne umazanije s celega telesa se uporabljajo posebna sredstva 12 točk
4. Za čiščenje lepljive umazanije s celega telesa se uporabljajo posebna sredstva 16 točk
5. Za čiščenje lepljive umazanije se uporabljajo dezinfekcijska sredstva 20 točk

Člen 28

Obremenitev zaradi dela z vodo in kislinami se stopnjuje glede na medij in čas izpostavljenosti delavca.

medij	čas izpostavljenosti vlažnosti v urah
	do 2 do 5 nad 5
voda	1 stopnja — 2 točki 2 stopnja — 4 točke 3 stopnja — 6 točk
kislina, lugij	3 stopnja — 6 točk 4 stopnja — 8 točk 5 stopnja — 10 točk

Člen 29

Obremenitev zaradi nevarnosti prehlada vključuje nagle spremembe temperature okolja, prepih in delo na prostem.

Stopnjuje se v odvisnosti od stopnje obremenitve in časa izpostavljenosti delavca.

stopnja obremenitve	čas izpostavljenosti v urah
	do 2 do 6 nad 6
prepih in delo na prostem	1 stop. — 2 točki 2 stop. — 4 točke 3 stop. — 6 točk
sprememba temp. do 30 %	2 stop. — 4 točke 3 stop. — 6 točk 4 stop. — 8 točk
sprememba temp. nad 30 %	3 stop. — 6 točk 4 stop. — 8 točk 5 stop. — 10 točk

Člen 30

Obremenitev zaradi slabe osvetlitve, bleščanja, slabega kontrasta se upošteva, če izboljšave niso mogoče.

Stopnjuje in vrednoti se:

1. Osvetlitev odstopa od normalnih pogojev, delo je naporno 2 točki
2. Delo obremenjuje bleščanje, kontrast med predmetom dela in okolico je srednji, delo je fino 4 točke
3. Kontrast med predmetom dela in okolico je majhen, delo je fino 6 točk
4. Kontrast med predmetom dela in okolico je slab, delo je precizno 8 točk
5. Kontrast med predmetom dela in okolico je slab, delo je precizno, uporabljati se morajo optični pripomočki 10 točk

Člen 31

Obremenitev zaradi uporabe posebne zaščitne opreme se stopnjuje v odvisnosti od oviranja in časa izpostavljenosti delavca.

uporaba zaščitne opreme	čas izpostavljenosti v urah
	do 5 nad 5
zaščitna obleka s čelado	1 stopnja — 2 točki 1 stopnja — 2 točki
protiprašna zaščita nosu in ust	2 stopnja — 4 točke 3 stopnja — 6 točk
plinska maska	3 stopnja — 6 točk 4 stopnja — 8 točk
azbestna (folijska)	

Stopnja se:

stopnja zahtevnosti	stopnja programiranosti delovnega postopka (pd)
1	postopek ustaljen, stalne ponovitve
2	postopek ustaljen, pogoste ponovitve
3	postopek znan
4	postopek manj znan
5	postopek neznan

navodila za delo (nd)	
1	niso potrebna
2	potrebna
3	splošna
4	smernice
5	znani cilji

kreativnost izvajalca (k i)	
1	ni potrebna
2	manjša
3	večja
4	visoka
5	visoka iz več strok

Stopnja odgovornosti za lastno delo za izvedbo delovnega postopka se izračuna po obrazcu:
 $(0 \text{ id} = 0,3 \text{ od} + 0,3 \text{ nd} + 0,4 \text{ k})$
in se zaokroži na celo število

pd = programiranost dela
nd = navodilo za delo
k = kreativnost izvajalca.

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
1	2
2	8
3	16
4	26
5	40

Člen 18
Odgovornost za lastno delo glede na ogrožanje varnosti (os) sodelavcev se ugotavlja ločeno za:
— izvajalce nalog
— neposredne vodje dela.

Za izvajalce nalog se odgovornost stopnjuje s kombinacijo kriterijev:
— ogroženost sodelavcev
— teža možnih poškodb.

stopnja zahtevnosti	ogroženost sodelavcev (o)	teža poškodb (tp)
1	nobena	ni
2	majhna	lažja
3	majhna	težja
4	večja	lažja
5	večja	težja
6	velika	lažja
7	velika	težja
8	zelo velika	težja

Za neposredne vodje dela se odgovornost stopnjuje s kombinacijo kriterijev:
— ukrepov,
— verjetnost poškodb,
— število delavcev.

ukrepi (u)	verjetnost poškodb (p)	število delavcev (d)
1	nepomembni	
2	manj pomembni	
3	rutinski	
4	zahtevni	majhna
5	zahtevni	manjša
6	obsežni	pomembna
7	obsežni	pomembna
8	obsežni	velika

Stopnja odgovornosti izvajalcev nalog za lastno delo glede na ogrožanje varnosti sodelavcev se izračuna po obrazcu:
 $Os = 0,5 \text{ o} + 0,5 \text{ tp}$
in se zaokroži na celo število.
o = ogroženost sodelavcev
tp = teža poškodb.

Stopnja odgovornosti neposrednih vodij dela za lastno delo glede na ogrožanje varnosti sodelavcev se izračuna po obrazcu:

$Os = 0,4 \text{ u} + 0,3 \text{ p} + 0,3 \text{ d}$
in se zaokroži na celo število.
u = ukrepi
p = verjetnost poškodb
d = število delavcev

stopnja zahtevnosti	število točk
1	2
2	5
3	8
4	11
5	15
6	20
7	25
8	30

Člen 19
Odgovornost za delo in vodenje sodelavcev se ugotavlja glede na:

- zahtevnost delovnih nalog, ponazorjenih z zahtevano izobrazbeno strukturo vodenih sodelavcev,
 - način odgovornosti za delo vodenih sodelavcev in vrsto nalog,
 - sodelovanje na organizacijski ravni.
- Seštevek števila vodenih delavcev pri isti strokovni usposobljenosti (N.fi) se pomnoži s faktorjem vrste delovnih nalog (rutinski fr, projektni fr) pri danem načinu odgovornosti za vodenje sodelavcev od neposrednega vodenja do drugega nižjega organizacijskega nivoja. Temu se prišteje zmnožek števila delavcev na poslovnem nivoju z odgovarjajočim faktorjem fo.

Faktorji so:		
zahtevana izobrazba sodelavcev	fr	
osnovna šola	0,1	
priučeni na delovnih nalogah	0,2	
poklici 2-letnega usmer. izobraž.	0,5	
poklici 3-letnega usmer. izobraž.	0,7	
diplomati 4-letnega usmer. izobraž.	1	
diplomati višjih šol	1,4	
diplomati visokih šol	2,0	
podiplomske stopnje	2,6	

stopnja odgovornosti	vrsta nalog rutinske fr	projektni fp
neposredno vodenje	1	1
posredno vodenje I. nivo	0,15	0,3
posredno vodenje	0,10	0,2

sodelovanje na ravni	fo
delovne skupine	0,1
oddelka, delavnice	0,2
TOZD, sektorja	0,3
poslovnodnega odbora	0,4

Člen 20
Vplive okolja sestavljajo:
— temperatura
— sevanje
— prah
— plini, pare, kemične snovi
— stalni ali občasni hrup
— vibracije
— umazanije (olja, maščobe)
— vlaga, kisline, lugi
— nevarnost prehlada
— osvetlitev
— zaščitna obleka
— lastna ogroženost

najv. vred. 20 točk
najv. vred. 20 točk
najv. vred. 10 točk
najv. vred. 30 točk
najv. vred. 20 točk
najv. vred. 10 točk
najv. vred. 20 točk
najv. vred. 10 točk
najv. vred. 10 točk
najv. vred. 10 točk
najv. vred. 10 točk
najv. vred. 10 točk

Člen 21
Obremenitev zaradi temperature se ugotavlja in stopnjuje glede na odvisnost fizične obremenitve pri normalnih pogojih dela in obremenitve zaradi povečanja efektivne temperature.

efektivna temperatura	stopnja fizičnega napora pri normalnih pogojih dela
	1-2 3-4 5-6 7-8 9-10
26, 27, 28	1. stopnja — 4 točke
29, 30	2. stopnja — 8 točk
31	3. stopnja — 12 točk
32, 33	4. stopnja — 16 točk
34	5. stopnja — 20 točk

V sistemu delitve osebnega dohodka naj bi še naprej ostali dodatki na leta službe. Predlagani dodatki so v procentih sicer manjši, vendar je zaradi večje osnove njihova vrednost večja. Naj to prikazemo na nekaj primerih za kategorijo 14:

	sedaj	predlog
nad 10 let	1.008	1.654
nad 20 let	2.017	2.757
nad 30 let	3.025	3.859

5. OSEBNI DOHODEK NA OSNOVI INOVACIJSKEGA DOHODKA

Dolgoročni načrti glede inventivne dejavnosti se še zdalec ne uresničujejo. Z njenim razmahom bi dosegli velike prihranke, zato kaže to dejavnost bolj podpirati kot doslej. Prva vzpodbuda je vgrajena z določilom, da se nadomestila inovatorjem izplačujejo iz osebnega dohodka in se všttevajo v pokojninsko osnovo ter v osnovo, ki določa višino poravnave delavca.

Druga vzpodbuda je namenjena vsem delavcem — tistim, ki z uporabo inovacije ustvarijo večji dohodek in sodelavcem tiste temeljne organizacije, od koder izbija inovator (če ni iz iste temeljne organizacije). Na ta način bi odstranili številne ovire, ki so na poti večjega razmaha inventivne dejavnosti.

6. OSTALE POMEMBNE DOLOČBE OSNUTKA SPORAZUMA

- opredeljene so osnove, po katerih se bo določala konkretna višina osebnega dohodka delavcev na izobraževanju in usposabljanju. Spremenjen je izračun osebnega dohodka pripravnikov, kar zahteva republiški dogovor.
- v členih 67 do 70 je opredeljena stopnja zagotavljanja social-

ne varnosti v primeru, da temeljna organizacija močno zaostaja za postavljenimi mesečnimi cilji poslovanja. V tem primeru si temeljna organizacija lahko sposodi del osebnega dohodka iz rezerviranih sredstev za te namene. Neizkoriščena sredstva med letom se izplačajo pri poravnavi ob koncu leta.

— izčrpno je opredeljena solidarnost do delavcev s spreminjenno delovno zmožnostjo in do delavcev, na delih, kjer obstaja nevarnost za nastanek invalidnosti. Ko gre za posledice dela v Železarni, je predlagana zgornja dopustna meja nadomestil osebnega dohodka.

— opredelitev deficitarnosti se ni bistveno spremenila. Zaradi povečanja osnove osebnega dohodka pa bodo zneski za deficitarnost lahko bistveno večji, s tem pa je tudi večja možnost za učinkovitejše zmanjševanje deficitarnosti.

— pri nadomestilih osebnega dohodka za čas bolezenske odsotnosti so upoštevana določila samoupravnega sporazuma o uresničevanju zdravstvenega varstva, da so za krajšo odsotnost nadomestila manjša kot za daljšo. Delavec, ki bo болоval dalj časa, bo v skupnem znesku lahko prejel celo večje nadomestilo, če bomo osvojili polletno revalorizacijo osnove za nadomestilo. Polletna revalorizacija osnove je nujna, sicer imajo nadomestila v drugem polletju mnogo manjšo vrednost kot v prvem polletju.

ZAKLJUČEK

Odbor za uresničevanje zakona o združenem delu pri delavskem svetu Železarne je podrobno obravnaval predloženi osnutek sporazuma in ocenil, da predstavlja primerno osnovo za vzpodbujanje boljšega dela in rezultatov dela in s tem tudi možnost povečanja realnega osebnega dohodka v prihodnjih letih. Ocenil je, da je sporazum primeren za javno razpravo. Naša skupna naloga je, da ga v razpravi še obogatimo in se po uskladitvi izrečemo za napredek na področju delitve osebnega dohodka, ki je zaradi zastarelega sporazuma dejansko močno oviran.

Delovna skupina za pripravo osnutka

PRIPOMBE

UVODNA DOLOČBA

Na podlagi 128. in 463. člena zakona o združenem delu, 105. člena zakona o delovnih razmerjih, družbenega dogovora o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo, samoupravnega sporazuma o združitvi temeljnih organizacij združenega dela v delovno organizacijo Železarnice Jesenice, samoupravnega sporazuma črne in barvaste metalurgije ter livarn SR Slovenije o skupnih osnovah in merilih razporejanja čistega dohodka in delitvi sredstev za osebno in skupno porabo smo delavci vseh temeljnih organizacij in delovnih skupnosti združeni v delovni organizaciji Železarna Jesenice z referendumom

dne _____ sprejeli:

SAMOUPRAVNI SPORAZUM O SKUPNIH OSNOVAH IN MERILIH ZA DELITEV SREDSTEV ZA OSEBNE DOHODKE IN DELA SKLADA SKUPNE PORABE V DELOVNI ORGANIZACIJI ŽELEZARNA JESENICE

1. TEMELJNA NAČELA

Člen 1.

S tem sporazumom delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti, združeni v delovno organizacijo Železarna Jesenice, določimo skupne osnove in merila za delitev sredstev za osebne dohodke in tistega dela sklada skupne porabe, ki se uporablja za osebna izplačila, z namenom:

- da zagotovimo samoupravno urejanje odnosov pri delitvi sredstev za osebne dohodke ter dela sklada skupne porabe z upoštevanjem družbenih dogovorov o skupnih osnovah samoupravnega določanja osnov o delitvi dohodka in sredstev za osebne dohodke v občini in SR Sloveniji in samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za razporejanje čistega dohodka v Železarni Jesenice,
- da zagotovimo delitev po delu in rezultatih dela ter pri tem uresničujemo načela enakopravnosti, vzajemnosti in solidarnosti ter zagotavljamo materialno in socialno varnost vseh delavcev v delovni organizaciji Železarna Jesenice.

Člen 2.

Sredstva za osebne dohodke in skupno porabo so tisti del čistega dohodka, ki ga delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti skladno z določili letnega plana in samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za razporejanje čistega dohodka namenimo za zadovoljevanje osebnih in skupnih potreb v odvisnosti od rezultatov gospodarjenja in upravljanja z družbenimi sredstvi.

Pri tem smo delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti sporazumni, da bomo v osebnem in skupnem družbenem interesu oblikovali sredstva za osebne dohodke in del sklada skupne porabe le na osnovi rezultatov dela ter zagotavljali njihovo rast predvsem s povečanjem produktivnosti svojega dela in dela delavcev drugih temeljnih organizacij, s katerimi smo združili delo in sredstva.

Člen 3.

Akontacijo osebnih dohodkov bomo oblikovali na osnovi letnih planov ter doseženih proizvodnih in prodajnih rezultatov, ob trome-sečnih in zaključnih računih pa bomo višino sredstev osebnega dohodka usklajevali s poslovno uspešnostjo temeljnih organizacij in delovnih skupnosti, upoštevajoč dosežene skupne rezultate na ravni Železarnice.

Usklajenost oblikovanih sredstev za osebne dohodke s širšimi družbenimi usmeritvami bomo zaradi uresničevanja skupnih interesov neposredno ugotavljali na ravni delovne organizacije.

Člen 4.

Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti smo sporazumni, da po enakih načelih in metodi oblikujemo in uporabljamo enotni sistem oblikovanja osebnih dohodkov na osnovi:

- živega dela,
- minulega dela,
- inovacijskega prispevka,
- dogovorjene solidarnosti,
- sistema povračil in nadomestil.

2. OSNOVE IN MERILA ZA DELITEV OSEBNEGA DOHODKA NA OSNOVI ŽIVEGA DELA

Člen 5.

Na osnovi živega dela pridobivamo osebni dohodek po naslednjih osnovah:

- vrednotena zahtevnost del in nalog,
- učinkovitost izvajanja del in nalog,
- poslovna uspešnost.

2.1. Vrednotenje zahtevnosti in časovne razporeditve del in nalog

Člen 6.

Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti bomo po enotni metodologiji ugotavljali zahtevnost vseh del in nalog, ki izhajajo iz planiranih delovnih procesov in so opredeljene z razvidom del in nalog.

Delo v izmenah in občasno prerazporeditev delovnega časa bomo spodbujali z enotnim sistemom vrednotenja časovne razporeditve del in nalog.

Člen 7.

Vrednotenje po vseh osnovah zahtevnosti se izraža v številu točk. Vrednost točke je enaka za vse elemente zahtevnosti in za vse temeljne organizacije in delovne skupnosti. Vrednost točke na uro se določa na osnovi planiranega obsega sredstev za osebne dohodke in planiranega obsega del in nalog na ravni Železarnice, ob trome-sečnih obračunih se usklajuje z gibanjem produktivnosti in poslovne uspešnosti, upoštevajoč dosežene rezultate v predhodnem obdobju in rezultate dejavnosti. Vrednost točke določajo delavski sveti temeljnih organizacij in delovnih skupnosti.

2.1.1. Ugotavljanje in vrednotenje zahtevnosti del in nalog

Člen 8.

Zahtevnost del in nalog se ugotavlja s 26 elementi, ki so razvrščeni v štiri osnovne skupine zahtevnosti:

- usposobljenost za delo,
- napor pri delu,
- odgovornost za delo,
- vplivi okolja.

Člen 9.

Vsak element zahtevnosti je opredeljen z določenim številom stopenj zahtevnosti. Vsaki stopnji zahtevnosti ustreza vrednost, izražena v točkah. Seštevek točk po vseh elementih vrednotenja zahtevnosti predstavlja vrednost dela oz. naloge.

Člen 10.

Skladno z družbenim dogovorom bomo zahtevnost del in nalog poslovnih in drugih delavcev, ki so odgovorni za izvajanje posameznih funkcij, ugotavljali tudi v odvisnosti od obsega in uspešnosti izvajanja poslovnih funkcij.

Člen 11.

Če se delo občasno izvaja pod vplivi okolja, ki niso zajeti v opisu in vrednotenju rednih del in nalog, se povečana zahtevnost del in nalog ugotavlja in vrednoti po enakem postopku kot pri rednih delih.

Stopnja povečane zahtevnosti dela se ugotavlja na osnovi meritev vplivov okolja.

Člen 12.

Za vsako občasno delo pod težjimi vplivi okolja se določi normativ trajanja.

Časovno opredeljene naloge s povečano zahtevnostjo zaradi vplivov okolja se razvrščajo v poseben del razvida del in nalog.

Višja vrednost del in nalog se obračunava za čas normativnega trajanja izpostavljenosti težjim vplivom okolja.

Člen 13.

Za opravljanje del in nalog pod vplivi okolja, ki niso zajeti v metodologiji vrednotenja del in nalog, se priznava dodatno število točk vrednotenja, in sicer:

- dela na odprti višini nad 4—15 m 20 točk
- dela na odprti višini nad 15—35 m 40 točk
- dela na odprti višini nad 35 m 100 točk
- izpostavljenost sevanju 50 točk

Člen 14.

Zahtevnost del in nalog se ugotavlja na podlagi metodologije vrednotenja zahtevnosti del in nalog, ki je sestavni del tega sporazuma.

Usklajenost vrednotenja na ravni delovne organizacije presoja komisija, ki jo imenuje delavski svet Železarnice.

Člen 15.

Zahtevnost del in nalog izražamo v relativnem razmerju do enote enostavnega dela. Enostavno delo je tisto, ki v vseh sestavinah zahtevnosti doseže najnižjo stopnjo zahtevnosti in ga izrazimo s koeficientom 1,00.

Med najenostavnejšim in najzahtevnejšim delom je največji možni razpon vrednotenja 1:8.

2.1.2. Vrednotenje časovne razporeditve del in nalog

Člen 16.

Za neugodno razporeditev delovnega časa štejemo delo v nočnem času, delo na dan nedelje in praznika, redno delo v popoldanskem času, redno delo v deljenem delovnem času in delo prek polnega delovnega časa.

Člen 17.

Dodatki za časovno razporeditev dela so določeni z naslednjim številom točk:

1. Delo v nočnem času od 22—6 ure 67 točk
2. Redno delo v popoldanskem času — večizmensko 15 točk
3. Redno delo v popoldanskem času — enoizmensko 20 točk
4. Delo na dan nedelje 83 točk
5. Delo na dan državnega in republiškega praznika 125 točk
6. Redno delo v deljenem delovnem času, če je prekinitve daljša od dveh ur 22 točk
7. Redno delo v deljenem delovnem času, če prekinitve traja 1 do 2 uri 11 točk
8. Delo prek polnega delovnega časa 50 % dodatka

kreativnost izvajalca (Ki)

1	ni potrebna, delovni postopek je ustaljen
2	majhna, delovni postopek se občasno prilagaja
3	primerna, delovni postopek se stalno prilagaja
4	primerna, delovni postopek se stalno prilagaja
5	srednja, delovni postopek se izvaja po usmerjenih navodilih
6	srednja, delovni postopek se izvaja po usmerjenih navodilih
7	visoka, delovni postopek se izvaja z znanimi cilji

Stopnja zahtevanega umskega napora pri delu s stvarmi se izračuna po obrazcu: $Un = 0,3 Zo + 0,3 Ti + 0,4 Ki$ in se zaokroži na celo število.

Zo = zahtevnost opreme, orodij

Ti = toleranca izdelka

Ki = kreativnost izvajalca

stopnja zahtevnosti umskega napora pri delu s stvarmi	vrednost v točkah
1	2
2	4
3	6
4	9
5	12
6	15
7	20

Člen 13.

Obremenitev zaradi fizičnega napora se ugotavlja s povprečnim napotom v delovnem času 450 min v izmeni. Opredeljuje se s porabo energije v enoti časa.

Stopnjuje in vrednoti se:

stopnja zahtevnosti	delovna obremenitev	vrednost v točkah
1	do 8 KJ/min	10
2	od 8,1 do 10 KJ/min	20
3	od 10,1 do 12 KJ/min	30
4	od 12,1 do 14 KJ/min	40
5	od 14,1 do 16 KJ/min	50
6	od 16,1 do 18 KJ/min	60
7	od 18,1 do 20 KJ/min	75
8	od 20,1 do 22 KJ/min	90
9	od 22,1 do 24 KJ/min	105
10	nad 24 KJ/min	120

Opomba: 4,1 KJ = 1 Kcal

Člen 14.

Napor čutil in živcev (Nž) se ugotavlja s stopnjevanjem treh kriterijev: percepcija, akcijski pritisk in konfliktnost situacij.

Stopnjuje se:

percepcija (p)	opis	delež stopnje zaht.
Pozornost	— en kontrolni element ali	2
	— več kontr. elem.	3
	— stalna pozornost	3
Odzivnost	— ni trenutna	2
	— takojšnja	4

Akcijski pritiski (a)

odločanja	— strok. ozko orientirano	2
	— kompleksno	4
	— hitrost	2
časovni pritiski (roki izvedbe)		2
družbena odgovornost		2
Konfliktnost situacij (k)		
pogostost	— majhna	2
	— velika	4
razlike v interesih (osebni)		2
razlike v stališčih (strokovno)		2
razlike v strategiji		2

Stopnja napora čutil in živcev se izračuna po obrazcu

$Nž = 0,25 p + 0,4 a + 0,35 k$

in se zaokroži na celo število.

p = delež stopnje na percepciji

a = delež stopnje na akcijskem pritisku

k = delež stopnje na konfliktnosti situacij

stopnja zahtevnosti napora čutil	vrednost v točkah
1	5
2	10
3	15
4	20
5	25
6	30
7	35
8	40
9	45
10	50

Člen 15.

Odgovornost za delo je sestavljena iz naslednjih odgovornosti:

- za lastno delo z delovnimi sredstvi naj. vred. 30 točk
- za lastno delo v delovnem postopku naj. vred. 40 točk
- za lastno delo ob varnosti sodelavcev naj. vred. 30 točk
- za delo in vodenje sodelavcev 100 točk

Člen 16.

Odgovornost za lastno delo z delovnimi sredstvi (Od) se ugotavlja glede na:

- vrednost delovnega sredstva,
- kapaciteto delovnega sredstva,
- verjetnost nastanka okvare.

Stopnjuje se:

stopnja zahtevnosti	vrednost delovnih sredstev (vd)
1	ročna orodja
2	enostavne naprave
3	enostavni stroji, viličarji
4	težka transportna mehanizacija, obdelovalni stroji
5	težki obdelovalni stroji
6	proizvodne linije
7	ogrevne in žarilne peči
8	valjarska ogrinja
9	talilniška peči
kapaciteta delovnih sredstev (kd)	
1	nima
2	do 1 t/h
3	1 do 2,4 t/h
4	2,5 do 4,9 t/h
5	5 do 9,9 t/h
6	10 do 19,9 t/h
7	20 do 39,9 t/h
8	40 do 79,9 t/h
9	nad 80 t/h
verjetnost nastanka okvar	
1	minimalna
2	majhna
3	majhna
4	majhna
5	velika
6	velika
7	velika
8	zelo velika
9	zelo velika

Stopnja odgovornosti za lastno delo z delovnimi sredstvi se izračuna po obrazcu

$Od = 0,3 vd + 0,5 kd + 0,2 vo$

in se zaokroži na celo število.

vd = vrednost delovnih sredstev

kd = kapaciteta delovnih sredstev

vo = verjetnost nastanka okvar

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
1	1
2	3
3	5
4	8
5	11
6	14
7	18
8	24
9	30

Člen 17.

Odgovornost za lastno delo za izvedbo delovnega postopka se ugotavlja glede na:

- stopnjo programiranosti delovnega postopka,
- navodila za delo,
- miselno sodelovanje izvajalca (kreativnost)

Člen 5

Čas usposabljanja je sorazmeren znanju, ki si ga mora delavec z zahtevano izobrazbo pridobiti na isti ali podobni nalogi, da jo bo lahko učinkovito izvajal.

Čas usposabljanja se stopnjuje in vrednosti:

stopnja zahtevnosti	opis	vrednost v točkah
1	kratak prikaz dela	1
2	usposabljanje do 30 dni	3
3	usposabljanje od 1 do 3 mesecev	6
4	usposabljanje nad 3 do 6 mesecev	9
5	usposabljanje nad 6 do 12 mesecev	12
6	usposabljanje nad 1 do 2 leti	18
7	usposabljanje nad 2 do 3 leta	24
8	usposabljanje nad 3 leta	30

Člen 6

Znanje tujih jezikov zahtevajo naloge, pri katerih je potreben študij tuje literature in komuniciranje s tujimi poslovnimi partnerji. Stopnjuje in vrednoti se:

stopnja zahtevnosti	opis	vrednost v točkah
1	razumevanje tujih napisov	1
2	razumevanje tujega strokovnega teksta	10
3	pisno prevajanje strokovnega teksta	15
4	tekoča uporaba pogovornega jezika	20
5	popolno obvladanje enega jezika ali pasivno dveh	25
6	popolno obvladanje dveh, ali enega aktivno in več pasivno	30

Člen 7

Dopolnilna znanja za izvajanje naloge si delavec pridobi z dopolnilnim izobraževanjem, ki ga verificira izobraževalna ustanova. Izobraževanje je namenjeno poglobljanju strokovnih znanj, ki se ne pridobijo v rednem izobraževalnem procesu.

Stopnjujejo in vrednotijo se:

stopnja zahtevnosti	opis	vrednost v točkah
1	tečaji za usposabljanje ozkega profila, varnosti pri delu	6
2	tečaji za žerjavovodje, viličarje skladiščnike, ozko special. upravna dela	12
3	tečaji za upravljanje težkega mehanizacije, preiskave materialov, strojnike črpalnih postaj, kurjače parnih in toplotovodnih kotlov	18
4	specializacije na ravni višjih šol	24
5	specializacije na ravni visokih šol	30

Člen 8

Zahtevana spretnost (S) se ugotavlja s stopnjevanjem treh kriterijev: preciznost dela, usmerjenost gibov in delovni tempo. Vsak kriterij se stopnjuje posebej.

stopnja zahtevnosti	preciznost dela (pd)
1	groba
2	razmeroma groba
3	razmeroma fina
4	fina
5	zelo fina
6	precizna
stopnja zahtevnosti	usmerjenost gibov (ug)
1	ni potrebna — ohlapna
2	bolj ohlapna
3	manj ohlapna — natančna
4	manj natančna
5	bolj natančna — zelo natančna
6	zelo natančna
stopnja zahtevnosti	delovni tempo (dt)
1	poljuben — počasen
2	počasen
3	manj počasen — umirjen
4	zelo umirjen
5	umirjen — nagel
6	nagel

Stopnja zahtevane spretnosti se izračuna po obrazcu

$S = 0,4 \text{ pd} + 0,3 \text{ ug} + 0,3 \text{ dt}$

in se zaokroži na celo število.

pd = preciznost dela

ug = usmerjenost gibov

dt = delovni tempo

stopnja zahtevane spretnosti	vrednost v točkah
1	5
2	10
3	15
4	20
5	25
6	30

Člen 9

NAPOR PRI DELU je sestavljen iz:

umskega napora pri delu s podatki	najvišja vrednost 50 točk
umskega napora pri delu z ljudmi	najvišja vrednost 30 točk
umskega napora pri delu s stvarmi	najvišja vrednost 20 točk
fizičnega napora	najvišja vrednost 120 točk
napora čutil in živcev	najvišja vrednost 50 točk

Člen 10

Umski napor pri delu s podatki se ugotavlja po prevladujoči aktivnosti glede obdelave informacij. Stopnjuje in vrednoti se:

stopnja zahtevnosti	opis	vrednost v točkah
1	sprejem informacij o nalogah	5
2	primerjava podatkov v preprostem sistemu	10
3	prenašanje podatkov v zahtevne sisteme	15
4	izračunavanje, zaključevanje informacij	20
5	sestavljanje, sistemiziranje informacij s kritično presojo in izdelava poročil	25
6	razčlenjevanje informacij in predlogi rešitev	30
7	usklajevanje z iskanjem najboljše rešitve v ožjem strokovnem področju	40
8	usklajevanje z oblikovanjem najboljših rešitev na področju več strok	50

Člen 11

Umski napor pri delu z ljudmi se ugotavlja po prevladujoči aktivnosti glede stopnje zahtevnosti komuniciranja in poslovnih odnosov.

Stopnjuje in vrednoti se:

stopnja zahtevnosti	opis	vrednost v točkah
1	sodelovanje na ravni naloga — proces	2
2	odzivnost s stališči na dane informacije	5
3	obveščanje, posredovanje navodil z izmenjavo obvestil	8
4	iskanje boljših rešitev v dialogu, soočenju, tolmačenju analiz	12
5	nadziranje, motiviranje za boljše delo	16
6	poučevanje in usposabljanje sodelavcev z razlago, demonstracijo in kontrolo uvajanja	20
7	ožje poslovno odločanje	25
8	kompleksno poslovno odločanje in svetovanje pri sintezah raznih strok	30

Člen 12

Umski napor (Un) pri delu s stvarmi se ugotavlja s stopnjevanjem treh kriterijev: zahtevnost opreme, toleranca izdelka oziroma ostrina predpisa ravnanja in kreativnost, ki jo delavec vplaga v delo. Vsak kriterij se opredeli posebej.

stopnja zahtevnosti	zahtevnost opreme, orodij (Zp)
1	uporaba enostavnih orodij
2	uporaba ročnih orodij
3	upravljanje transportnih naprav
4	delo na enostavnih strojih
5	delo na obdelovalnih strojih
6	delo na sestavljenih proizvodnih napravah
7	delo na zahtevnih proizvodnih linijah
stopnja zahtevnosti	toleranca izdelka, ostrina predpisa, ravnanja (Ti)
1	regulativa ni, toleranca ni pomembna
2	regulativa ni, toleranca ni pomembna
3	regulativa ni, toleranca ni pomembna
4	regulativ ravnanja in toleranca izdelka sta ohlapna
5	regulativ ravnanja in toleranca izdelka sta ohlapna
6	regulativ ravnanja in toleranca izdelka sta ohlapna
7	regulativ zahteven, tolerance zahtevne

Člen 18

Dodatki od 1 do 4 se obračunavajo na uro dela v takih pogojih. Nadomestilo za deljen delovni čas se obračunava za vsak dan dela v deljenem delovnem času, če prekinitev traja več kot eno oz. dve uri. Dogovorjeno število točk se ne glede na dejanski čas dela na ta dan obračunava za 8 ur.

Člen 19

Če je državni ali republiški praznik na nedeljo, se priznava samo dodatek za delo na dan praznika.

Dodatki za delo prek polnega delovnega časa, za deljen delovni čas in za delo v popoldanskem delovnem času se izključujejo.

Dodatek za delo prek polnega delovnega časa se priznava delavcem, ki presežejo število predpisanih ur v obračunskem mesecu.

2.2. Merila učinkovitosti izvajanja del in nalog

2.2.1. Skupna izhodišča ugotavljanja učinkovitosti dela

Člen 20

Merila učinkovitosti se oblikujejo za vsa dela in naloge v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih. Glede na možnost izražanja rezultatov dela ugotavljamo učinkovitost z:

- neposrednimi merili, ki so določena s količino, kvaliteto in gospodarnostjo pri izdelavi proizvodov in opravljanju storitev,
- posrednimi merili uspešnosti izvajanja programov dela po izbranih kazalcih proizvodnih in poslovnih rezultatov.

Člen 21

Učinkovitost vsakega delavca se izkazuje v celovitem faktorju uspešnosti, ki odraža njegov prispevek k skupnim rezultatom po količini, kakovosti in gospodarnosti. Temeljne organizacije in delovne skupnosti določijo težo posameznih elementov učinkovitosti na osnovi postavljenih ciljev z letnimi gospodarskimi načrti.

Člen 22

Količina dela je pomembna osnova ugotavljanja učinkovitosti za tista dela in naloge, kjer je količina možno in smotno meriti sproti in neposredno.

Člen 23

Kakovost dela je osnova ugotavljanja učinkovitosti za vsa dela in naloge. Kjer se rezultati dela merijo neposredno, se kakovost dela dopolnjuje s količinskimi merili, za ostala dela in naloge pa je kakovost dela osnovni kriterij učinkovitosti izvajanja del in nalog.

Kakovost dela se neposredno odraža v strukturi proizvodnje, izpolnjevanju programirane proizvodnje in kakovosti izdelkov, posredno pa v doseganju proizvodnih in poslovnih rezultatov temeljnih organizacij in delovnih skupnosti.

Člen 24

Gospodarnost se odraža v uspešnosti uporabe delovnih sredstev in predmetov dela, v prihrankih, doseženih pri delu in v izrabi delovnega časa. Gospodarnost vsebinsko izraža kakovost živega dela in gospodarno uporabo sredstev minulega dela. Zaradi enostavnosti ugotavljamo in obračunavamo ta del gospodarjenja s sredstvi minulega dela v okviru celovitega prispevka delavca k rezultatom živega dela skupaj s količino in kakovostjo dela.

Člen 25

Vsak delavec mora biti seznanjen z osnovami in merili, po katerih se ugotavlja učinkovitost njegovega dela.

Člen 26

Osnova za izračun učinkovitosti del in nalog je relativna vrednost, ugotovljena na osnovi metodologije vrednotenja del in nalog.

Člen 27

Učinkovitost dela se ugotavlja glede na postavljene tehnične normative in predvidene cilje ter programe dela, ki so potrebni za uspešno izpolnitev gospodarskih načrtov.

Člen 28

Izhodišče ugotavljanja učinkovitosti dela je enakovredno za vsa dela in naloge. Delavcu se pri 100 % izpolnitvi normativ (programa) dela priznava (osnovni) osebni dohodek, ki izhaja iz števila točk, ugotovljenih z metodologijo vrednotenja in vrednosti točke. Slabše izpolnjevanje normativ (programa) dela v enakem odstotku vpliva na zmanjšanje osnovnega dohodka, vsak odstotek preseganja normativ (programa) dela pa povečuje osebni dohodek za 1,2 %.

Člen 29

Če v treh zaporednih mesecih doseženi rezultat odstopa od pričakovanega za več kot $\pm 10\%$ od poprečja temeljne organizacije ali delovne skupnosti, je pristojna služba dolžna analizirati vzroke odstopanj. Odbor za gospodarstvo temeljne organizacije ali delovne skupnosti na osnovi rezultatov analize odloča o spremembah osnov izračuna učinkovitosti izvajanja del in nalog.

Če so nadpoprečni rezultati posledica izjemne sposobnosti in prizadevanja delavca, se osnova za izračun učinkovitosti ne spremeni. V kolikor je izračunana nadpoprečna učinkovitost delavca posledica pomanjkljivo oblikovanih normativov, spremenjenih pogojev dela, menjave tehnične opremljenosti in drugih objektivnih vplivov, se odbor za gospodarstvo odloči za spremembo osnov izračuna učinkovitosti.

V primeru podpoprečne učinkovitosti delavca se odbor za gospodarstvo na podlagi analize odloči za enega od ukrepov:

- potrdi veljavni normativ ali znižanje normativa,
- zahteva spremembo organizacije dela,
- da pobudo za ugotovitev strokovne usposobljenosti delavca,
- da pobudo za uvedbo disciplinskega postopka.

O spornih primerih iz prve in druge alineje prvega odstavka tega člena odloča delavski svet.

2.2.2. Neposredno ugotavljanje učinkovitosti dela

Člen 30

Pri delih in nalogah, kjer je možno meriti delovne rezultate neposredno, sproti in natančno, je uporaba časovnih normativov obvezna.

Metode določanja časovnih normativov in standardov opredeljujemo v katalogih normativov temeljnih organizacij in delovnih skupnosti.

Člen 31

V obračunu doseganja časovnega normativa se upošteva samo proizvodnja in storitve, ki ustrezajo predpisanim standardom in programu dela.

Če so odstopanja v kvaliteti posledica slabega dela predhodne temeljne organizacije in so v nadaljnji obdelavi potrebni neprogramirani postopki, se vloženo dodatno delo upošteva v izračunu časovnega normativa.

Proizvodnja, ki po kakovosti ne ustreza predpisanim standardom ali predstavlja izmeček, ki so ga povzročile predhodne temeljne organizacije, ne vpliva na obračun doseganja časovnega normativa.

V doseganju časovnega normativa pri opravljanju storitev se pristeva čas naknadnih dopolnitev in popravkov k času, ki je potreben za kvalitetno opravljeno storitev.

Odstopanja v kakovosti ugotavlja prostoja služba.

Člen 32

Za čas zastoja, ki je daljši od ene ure, se obračunava 80 % poprečnega učinka delavca ali skupine delavcev v tekočem mesecu.

Člen 33

Pri delih in nalogah, katerih učinkovitost izvajanja se meri sproti in neposredno na ravni posameznega izvajalca se nadpoprečna učinkovitost spodbuja progresivno. Progresija se uveljavlja v mejah od pričakovanega do optimalnega rezultata.

Pričakovani rezultat predstavlja 100 % doseženo normo, v kateri je vključen tudi poprečni čas krajših zastojev pri delu.

Optimalni rezultat predstavlja doseganja norme, če delovni proces poteka z normirano intenzivnostjo dela brez vseh zastojev. Izvzet je le čas za fiziološke potrebe.

Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti bomo v pravnih določilih spodbujanje dela v individualni normi tako, da bo v opredeljenih mejah priznana od 0 do 10 % višja učinkovitost dela kot izhaja iz doseganja norme.

Dosežena učinkovitost pri optimalnem rezultatu je gornja meja priznane učinkovitosti.

Pri doseženih podpoprečnih rezultatih se obračunava učinkovitost vzporedno z odstopanjem rezultata od norme.

2.2.3. Posredno ugotavljanje učinkovitosti dela

Člen 34

Za dela in naloge, katerih učinkovitost izvajanja ne moremo ugotavljati s časovnimi normativi, se ta ugotavlja s posrednimi osnovami in merili. Osnove in merila morajo temeljiti na doseganju tistih pokazateljev rezultatov, ki so odraz uspešnosti izvajanja del in nalog delavca ali skupine delavcev.

Člen 35

Osnove za ugotavljanje učinkovitosti dela s posrednimi merili so cilji, opredeljeni v letnih gospodarskih načrtih.

Če uresničevanje ciljev zasledujemo mesečno, se ugotovljena uspešnost obračunava sproti. Za cilje, ki jih ni mogoče sproti zasledovati, se učinkovitost dela obračunava s časovnim zamikom.

36. člen

V temeljnih organizacijah materialne proizvodnje ugotavljamo uspešnost dela delavca ali skupine delavcev po kazalcih uspešnosti posameznih oddelkov in celotne temeljne organizacije.

Delavci storitvenih temeljnih organizacij postavijo take posredne osnove in merila ugotavljanja učinkovitosti dela, ki bodo odražala uspešnost izvajanja storitev in rezultat tistih proizvodnih temeljnih organizacij za katere izvajajo storitve.

Uspešnost dela delavcev v delovnih skupnostih se odraža v uspešnosti poslovanja tistih temeljnih organizacij, za katere delavec ali skupina delavcev opravlja storitve. Osnove in merila morajo odražati uspešnost izvajanja poslovnih funkcij, na katere se nanaša delo delavca ali skupine.

Člen 37

Učinkovitost izvajanja projektnih nalog ugotavljamo predvsem v odvisnosti od:

- pravočasnosti izvedbe projekta,
- stroškov izvajanja projekta,
- doseženih rezultatov projekta.

Učinkovitost izvajanja projektnih nalog ugotavljamo na osnovi tistih ciljev projektov, ki jih je možno realno planirati.

Vsak projekt mora imeti planiran vsaj en cilj.

Planiranim ciljem določimo pomembnost in njihov vpliv na ugotovljeno učinkovitost izvajanja projekta.

Za uspešno izvajanje projektnih nalog se poleg učinkovitosti po posrednem merilu priznava od 0 do 10 % učinkovitosti za obdobje trajanja projektne naloge.

Izhodišče stimuliranja je vsaj 80 % izpolnjevanja ciljev projektov in sodelovanja na projektu več kot 20 % rednega delovnega časa. 20 % dodatne učinkovitosti se priznava delavcu, ki je delal na razvojni projektni nalogi več kot polovico rednega delovnega časa in so bili cilji projekta 100 % doseženi.

Organiziranje, vodenje, postavljanje ciljev in ugotavljanje uspešnosti izvajanja projektov je opredeljeno s samoupravnim aktom o organizaciji in vodenju projektov.

2.2.4. Nagrada za uspešno odpravljanje posledic izjemnih dogodkov

Člen 38

Za uspešno reševanje nepredvidenih situacij (preprečitev zastoja v proizvodnji, nastanka materialne škode, nesreče itd.), se delavcu ali skupini delavcev prizna enkratna nagrada.

Delavski svet temeljne organizacije ali delovne skupnosti lahko nagradi posameznega delavca največ do višine 50 % povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka v Železarni v predhodnih treh mesecih. Delavski svet Železarn lahko prizna delavcu nagrado do dvakratne višine povprečnega mesečnega neto osebnega dohodka v Železarni v predhodnih treh mesecih.

Člen 39

Nagrada se prizna na osnovi pisnega predloga, ki ga delavskemu svetu posreduje vodja temeljne organizacije, vodja delovne skupnosti, vodja sektorja ali predsednik poslovnega odbora.

Ponudbo za nagrado poda samoupravna delovna skupina ali pristojni organ družbenopolitične organizacije.

2.2.5. Stimulacija za zbiranje odpadnih surovin

Člen 40

Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti bomo zbiranje odpadnih surovin vključevali v redna dela in naloge ter vrednotili in ugotavljali uspešnost zbiranja z doseženimi prihranki oziroma gospodarnostjo dela.

Člen 41

Tam, kjer zbiranje odpadnih surovin organizacijsko ne spada v okvir rednih del in nalog, se zbiranje stimulira po osnovah in merilih, opredeljenih v tem poglavju sporazuma.

Odpadne surovine zbiramo, sortiramo in oddajamo tako, da ni moteno opravljanje rednih del in nalog ali oviran tehnološki proces.

Za odpadne surovine se štejejo barvne kovine, staro železo, ostružki, olja in drugi materiali.

Člen 42

Stimulacija za zbiranje je sorazmerna vloženemu delu in lahko znaša največ 20 % tržne vrednosti odpadnih surovin.

Delavci temeljne organizacije oziroma delovne skupnosti odločijo, ali se stimulacija razdeli med zbiralce ali pa se nameni za delo sindikalne organizacije.

V samoupravnem aktu o delitvi osebnega dohodka v temeljni organizaciji oziroma delovni skupnosti se določijo vrsta, način in pogoji zbiranja ter izplačila stimulacije.

3. OSNOVE IN MERILA ZA DELITEV OSEBNEGA DOHODKA IN SREDSTEV SKUPNE PORABE NA OSNOVI MINULEGA DELA

Člen 43

Delež osebnega dohodka in druge prejemke iz minulega dela pridobivamo delavci po naslednjih osnovah:

1. doba združevanja dela v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih v Železarni Jesenice in v delovnih organizacijah SOZD Slovenske železarn,

2. doba združevanja dela v katerikoli organizaciji združenega dela,

3. uspešnost upravljanja in gospodarjenja z družbenimi sredstvi,

4. nagrade ob podeljevanju jubilejnih priznanj,

5. osebni prejemki ob odhodu v pokoj,

6. izplačila svojcem kot priznanje za minulo delo pokojnega delavca.

Člen 44

Za združevanje dela pripada delavcu del osebnega dohodka iz minulega dela, ki je odvisen od skupne delovne dobe v združenem delu in povečan na neprekinjeno delovno dobo v SOZD Slovenske železarn.

Dodatek v odstotkih in vrednost del in nalog ugotavljamo po tabeli:

Delovna doba	% MD na skupno delovno dobo	% MD na delovno dobo v SOZD SZ
nad 1 do 3	1	—
nad 3 do 6	2	—
nad 6 do 10	3	1
nad 10 do 15	4	2
nad 15 do 20	5	3
nad 20 do 25	6	4
nad 25 do 30	7	5
nad 30	8	6

Čas združevanja dela ugotavljamo mesečno. Pravico do spremembe dodatka pridobi delavec naslednji mesec, ko izpolni pogoj za višji dodatek.

Člen 45

Osebni dohodek, ki izhaja iz uspešnosti upravljanja in gospodarjenja z družbenimi sredstvi (v nadaljnjem besedilu osebni dohodek na podlagi minulega dela), bomo delili ob zaključnem računu na osnovi ugotovljene uspešnosti poslovanja za celo delovno organizacijo.

Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti bomo oblikovali enotno metodologijo delitve sredstev osebnega dohodka na podlagi minulega dela, s katero bomo zagotovili, da bo višina osebnega dohodka iz minulega dela za vsakega delavca odvisna od:

- vsote, ki jo na osnovi samoupravnega akta o delitvi čistega dohodka razporedimo za osebne dohodke na podlagi minulega dela,
- usmerjenosti v akumulacijo,
- deleža osebnega dohodka delavca v vsoti osebnih dohodkov za Železarno v posameznih letih preteklega obdobja,
- časa združevanja dela delavca v Železarni Jesenice.

Člen 46

Delavčovo pravico do osebnega dohodka na podlagi minulega dela ugotavljamo za obdobje, v katerem se v poprečju amortizirajo investicijske naložbe v proizvodne naprave in znaša 10 let. Pravico do osebnega dohodka na podlagi minulega dela ugotavljamo za vsako leto posebej.

Vsak delavec prejme ob zaključnem računu obvestilo, koliko osebnega dohodka je prejel na podlagi minulega dela za preteklo poslovno leto in kakšna je njegova osnova za tekoče poslovno leto.

Člen 47

Delavec ima pravico do osebnega dohodka na podlagi minulega dela le na osnovi združevanja dela v Železarni Jesenice. Delavec, ki se v Železarni Jesenice na novo zaposli, v prvem letu ni udeležen na osebnem dohodku iz minulega dela. Udeležba novo zaposlenega delavca na sredstvih minulega dela postopoma narašča vzporedno z dobo združevanja dela v Železarni.

Pravico do osebnega dohodka na podlagi minulega dela imajo tudi delavci, ki jim je prenehalo delovno razmerje. V tem primeru upravičencu postopno upada udeležba na sredstvih osebnega dohodka za minulo delo.

Delavci, ki so prekinili delovno razmerje pred letom uveljavitve tega sporazuma, nimajo pravice do udeležbe na sredstvih osebnega dohodka iz minulega dela.

Člen 48

Jubilejna priznanja in nagrade ob odhodu v pokoj imajo značaj osebnih prejemkov za minulo delo iz sklada skupne porabe. Če sredstva skupne porabe ne zadoščajo za izplačilo dogovorjene višine nagrad, se izplačujejo nagrade iz sredstev osebnega dohodka.

Člen 49

Višina sredstev za jubilejna priznanja in nagrade ob odhodu v pokoj se ugotavlja na osnovi razporeditve čistega dohodka za namen skupne porabe v predhodnem letu in v skladu z dogovori v sestavljeni organizaciji. O razporeditvi sredstev odločamo na zborih delavcev.

Člen 50

Višina jubilejne nagrade je sorazmerna z delovno dobo delavca v Železarni in se poveča za dogovorjen osnovni znesek, ki je enak za vse upravičence.

Do jubilejnih nagrad so upravičeni:
— delavci, ki imajo na dan 31. decembra preteklega leta najmanj eno leto dela v Železarni in so v mesecu izplačila jubilejnih nagrad še v delovnem razmerju v Železarni, razen tistih, ki bodo zaradi neupravičenih izostankov disciplinsko obračunani,

— delavci, ki jim pravice iz delovnega razmerja mirujejo, za leto, ko so še v delovnem razmerju.

— delavci, ki so bili upokojeni od 1. januarja do meseca izplačila v tekočem letu.

— delavci Železarn, upokojeni v prejšnjem letu, ki so dopolnili eno leto delovne dobe v Železarni več, kot je bilo upoštevano pri izplačilu jubilejnih nagrad.

METODOLOGIJA VREDNOTENJA ZAHTEVNOSTI DEL IN NALOG

Člen 1

Vsebina dela določa zahtevnost naloge in se ugotavlja po naslednjih osnovah:

- usposobljenost za delo,
- napor pri delu,
- odgovornost za delo,
- vplivi okolja,

Te osnove so razčlenjene na posamezne sestavine.

Člen 2

Osnova vrednotenja dela je opis dela. Vrednotimo ga po posameznih sestavinah zahtevnosti dela.

V enotnih izhodiščih vrednotenja nalog lahko dosežejo osnove zahtevnosti dela najvišjo stopnjo do:

- usposobljenost za delo 35 % ali 350 točk
- napor pri delu 27 % ali 270 točk
- odgovornost za delo 20 % ali 200 točk
- vplivi okolja 18 % ali 180 točk

Člen 3

USPOSOBLJENOST ZA DELO je sestavljena iz:

- izobrazbe najvišja vrednost 230 točk
- časa usposabljanja najvišja vrednost 30 točk
- znanja tujih jezikov najvišja vrednost 30 točk
- dopolnilnega znanja najvišja vrednost 30 točk
- spretnosti najvišja vrednost 30 točk

Člen 4

Izobrazba je opredeljena v opisu zahtevnosti naloge. Pridobi se z rednim izobraževanjem ali z delovnimi izkušnjami, če zakon ne določa drugače.

Stopnjuje in vrednosti se:

- I. stopnja izobrazbe
- Enostavne naloge, za katere se ne zahteva končana osnovna šola in za usposobitev zadošča prikaz opravljanja naloge:

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
1	10
2	17
3	23

II. stopnja izobrazbe
Zahtevnejše naloge, za katere se zahteva končana osnovna šola in usposabljanje na podobnih nalogah:

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
2	17
3	23
4	30
5	37

III. stopnja izobrazbe
Naloge, za katere se zahteva dvoletni program srednjega usmerjenega izobraževanja:

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
4	30
5	37
6	43
7	50
8	57
9	63

IV. stopnja izobrazbe
Naloge, za katere se zahteva triletni program srednjega usmerjenega izobraževanja:

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
7	50
8	57
9	63
10	70
11	77
12	83
13	90
14	97

V. stopnja izobrazbe
Naloge, za katere se zahteva štiriletni program srednjega usmerjenega izobraževanja (tehniki):

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
9	63
10	70
11	77
12	83
13	90
14	97
15	103
16	110
17	117

VI. stopnja izobrazbe
Naloge, za katere se zahteva I. stopnja višješolskega izobraževanja:

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
12	83
13	90
14	97
15	103
16	110
17	117
18	123
19	130
20	137
21	143

VII. stopnja izobrazbe
Naloge, za katere se zahteva II. stopnja visokošolskega izobraževanja:

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
15	103
16	110
17	117
18	123
19	130
20	137
21	143
22	150
23	157
24	163
25	170

VIII. stopnja izobrazbe
Naloge, za katere se zahteva podiplomski študij (magisterij, doktorat):

stopnja zahtevnosti	vrednost v točkah
22	150
23	157
24	163
25	170
26	177
27	183
28	190
29	197
30	203
31	210
32	217
33	223
34	230

9. POSEBNE DOLOČBE

Člen 108.

Za razlago in izvajanje določil tega samoupravnega sporazuma je pristojen delavski svet Železarne.

Morebitne spore pri izvajanju tega sporazuma bodo temeljne organizacije in delovne skupnosti reševale prek notranje arbitraže.

Člen 109.

Sindikalna organizacija sodeluje pri oblikovanju in sprejemanju samoupravnih splošnih aktov, s katerimi se določajo osnove in merila za delitev sredstev za osebne dohodke in dela sklada skupne porabe. Ta sporazum podpisajo pooblaščen predstavniki sindikata, ki ga določi izvršni odbor konference osnovnih organizacij sindikata Železarne Jesenice.

10. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

Člen 110.

Ta sporazum sprejmejo delavci vseh temeljnih organizacij in delovnih skupnosti in je sklenjen, ko ga sprejme večina delavcev vsake temeljne organizacije in delovne skupnosti na referendumu.

Člen 111.

Pobuda za spremembe in dopolnitve lahko podajo:

- vsak delavec temeljne organizacije ali delovne skupnosti preko samoupravne delovne skupine,
- organi samoupravljanja in organi delavske kontrole v temeljni organizaciji in delovni skupnosti,
- sindikat ali druga družbenopolitična organizacija,
- družbeni pravobranilec samoupravljanja.

Pobuda za spremembo mora biti konkretna in obrazložena.

Člen 112.

Vse spremembe in dopolnitve tega sporazuma se sprejemajo na enak način in po enakem postopku kot sam sporazum.

PRIPOMBE

Člen 113.

Na osnovi tega sporazuma vsaka temeljna organizacija in delovna skupnost sprejme samoupravni akt o delitvi osebnega dohodka najpozneje v roku šestih (6) mesecev od dneva sprejetja tega sporazuma.

Člen 114.

Delavci, ki delajo v skupinski normi, imajo pravico do nadomestila za povečan napor zaradi izostanka manjkajočega delavca.

Ure za manjkajoče sodelavce se lahko pripisujejo delavcem v delovnem procesu, tako, da se prizna posameznemu delavcu največ 3 ure na izmeno, v delovni skupini pa največ 8 ur za manjkajočega delavca pri predpostavki, da so dela in naloge normirane. Priznane ure se obračunavajo v doseganju časovnih normativov.

To merilo se uporablja do uvedbe merjenja rezultatov dela po izmenah oz. do roka, ko bomo z razporejanjem in prěmeščanjem dosegli bolj enakomerno obremenitev delavcev.

Člen 115.

Osnove in merila iz 114. člena tega sporazuma se smejo uporabljati največ do 31. 12. 1986. Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti morajo do tega roka za vsa dela in naloge uskladiti način merjenja delovnega prispevka z določili drugega poglavja tega sporazuma.

Člen 116.

Z dnem uveljavitve tega sporazuma preneha veljati samoupravni sporazum o skupnih osnovah in merilih za delitev osebnih dohodkov in dela sklada skupne porabe v delovni organizaciji Železarne Jesenice z dne 31. 1. 1978.

Člen 117.

Delavski svet Železarne ugotovi s sklepom, da je bil ta sporazum sprejet z večino glasov vseh delavcev v vsaki temeljni organizaciji in delovni skupnosti.

Člen 51

Višina nagrade ob odhodu v pokoj je odvisna od priznane skupne delovne dobe in se izplačuje v naslednjih zneskih:

do 20 let	2 povprečna neto osebna dohodka na delavca v gospodarstvu SRS v devetih mesecih predhodnega leta
20 do 30 let	2,5 povprečna neto osebna dohodka na delavca v gospodarstvu SRS v devetih mesecih predhodnega leta
nad 30 let	3 povprečne neto osebne dohodke na delavca v gospodarstvu SRS v devetih mesecih predhodnega leta

Nagrada ob odhodu v pokoj se izplača enkrat.

Člen 52.

Ožjemu sorodniku delavca, ki je umrl zaradi posledice nesreče pri delu v Železarni, se izplača maksimalni znesek nagrade ob odhodu v pokoj, dogovorjen za tekoče leto, ne glede na priznano skupno delovno dobo delavca.

Ožjemu sorodniku delavca, ki je umrl zaradi drugih vzrokov, se izplača nagrada v odvisnosti od priznane skupne delovne dobe delavca.

Ožji sorodniki so po vrstnem redu: zakonec, otrok, starši.

4. OSNOVE IN MERILA UGOTAVLJANJA DELOVNEGA PRISPEVKA K DOHODKU PRIDOBLENEM Z INOVACIJO

Člen 53

Delavcu pripada posebno nadomestilo za inovacijo, racionalizacijo in druge oblike ustvarjalnosti pri delu z družbenimi sredstvi skladno z določili samoupravnega akta o inventivni dejavnosti. Posebna nadomestila se vtevajo v osnovo za odmero pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Samoupravni akt o inventivni dejavnosti določa višino nadomestil v neto zneskih.

Člen 54

Del dohodka, ustvarjenega z inovacijami, racionalizacijami in drugimi oblikami ustvarjalnosti, se razporeja na sredstva za osebne dohodke kot priznanje za uspešno gospodarjenje z družbenimi sredstvi. Višino sredstev osebnega dohodka za te namene določamo na osnovi samoupravnega akta o razporejanju čistega dohodka, delitev sredstev pa se izvaja na osnovi priznanih akontacij in periodičnih poravnav osebnega dohodka za živo delo, minulo delo in inovacije v letu, za katerega se ugotavlja poravnava.

Ta del osebnega dohodka se izplačuje enkrat letno na osnovi ugotovljenega povečanja dohodka. Do deleža osebnega dohodka na osnovi povečanega dohodka z inovacijami, racionalizacijami in drugimi oblikami ustvarjalnosti so v enakem razmerju upravičeni delavci temeljne organizacije oziroma delovne skupnosti, od koder je predlagatelj izboljšave in delavci tiste temeljne organizacije oziroma delovne skupnosti, ki je novost vključila v svoj delovni proces in s tem ustvarila večji dohodek.

Člen 55

Osebni dohodek, dosežen na osnovi povečanega dohodka zaradi uveljavljenih inovacij, racionalizacij in drugih oblik ustvarjalnosti, se v obračunu osebnega dohodka posebej izkazuje.

5. POSLOVNA USPEŠNOST

Člen 56

Poslovna uspešnost temeljnih organizacij, delovnih skupnosti in delovne organizacije se ugotavlja s tromesečnim in letnim zaključnim računom. Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti bomo višino izplačanih sredstev osebnega dohodka usklajevali z ugotovljeno poslovno uspešnostjo. Višina sredstev osebnega dohodka za te namene se usklajuje z določili samoupravnega akta o razporejanju čistega dohodka in s širšimi družbenimi usmeritvami.

Pri določanju višine tromesečne poravnave osebnega dohodka na osnovi poslovne uspešnosti moramo poleg trenutnega rezultata upoštevati tudi predvidene poslovne rezultate za celo leto.

Člen 57

Višina poravnave za živo delo delavca se ugotovi na osnovi:

- oblikovanih sredstev osebnega dohodka za živo delo za temeljno organizacijo oziroma delovno skupnost,
- delovnega prispevka delavca, ki se izkazuje v prejetih akontacijah in periodičnih poravnava osebnega dohodka za živo delo in minulo delo ter inovacije v tekočem letu oziroma letu, za katerega se ugotavlja poravnava. Nadomestilo osebnega dohodka za čas odsotnosti niso osnova za poravnavo za živo delo.

Poravnava osebnega dohodka se ugotavlja ob tromesečnih in zaključnem računu.

Člen 58

Višina poravnave, ki izhaja iz uspešnosti upravljanja in gospodarjenja z družbenimi sredstvi, se za delavca ugotovi na osnovi 45. člena tega sporazuma. Ta del poravnave se ugotavlja enkrat letno na osnovi rezultatov, izkazanih v zaključnem računu.

Člen 59

Skladno s 54. členom tega sporazuma se sočasno s poravnavo ob zaključnem računu ugotavlja tudi vzpodbuda za uspešno uvajanje inventivnih predlogov. Višina sredstev osebnega dohodka za te namene se za temeljno organizacijo oziroma delovno skupnost ugotovi na osnovi samoupravnega akta o razporejanju čistega dohodka. Udeležba delavca na oblikovanih sredstvih se ugotavlja po istih kriterijih kot za poravnavo na osnovi živega dela.

6. IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE

Člen 60

Do polovice zakonsko določene pripravniške dobe prejema delavec osebni dohodek v višini 80 % vrednotenja delovnih nalog, za katere se po programu usposablja.

Po preteku dobe iz prvega odstavka se glede na rezultate usposabljanja priznava do 10 % stimulacije.

Uspešnost dela pripravnika in višino stimulacije ugotavlja mentor na osnovi meril, opredeljenih v samoupravnem aktu o izobraževanju.

Člen 61

Učencem na proizvodnem delu in delovni praksi pripada nagrada, ki se določa po naslednjih kriterijih:

- uspešnost opravljanja delovne prakse oziroma proizvodnega dela,
 - letnik šolanja,
 - trajanje prakse oziroma proizvodnega dela.
- Konkretna merila se opredelijo v samoupravnem aktu, o izobraževanju o višini nagrade pa sklepa delavski svet Železarne.

Člen 62

Studentom, ki opravljajo prakso v skladu s šolskim programom, se določi višina nagrade po istih kriterijih kot za učence v srednje usmerjenem izobraževanju. Pri tem je izhodiščna višina za prvi letnik enaka izhodiščni višini za četrti letnik srednjega usmerjenega izobraževanja.

Člen 63

Če opravlja prakso štipendist Železarne Jesenice, izplačana nagrada ne vpliva na prejemanje odobrene štipendije.

Člen 64

Delavcu, ki uspešno usposobi novospregajetega delavca, učenca v usmerjenem izobraževanju ali pripravnika ali usposobi delavca za opravljanje drugih del in nalog, pripada nagrada, določena v samoupravnem aktu o izobraževanju. Višina nagrade se določi skladno z vrednotenjem zahtevnosti programov usposabljanja in se letno usklajuje s rastjo osebnih dohodkov.

Delavec pridobi pravico do nagrade, ko je preizkus usposobljenosti kandidata uspešno opravljen.

Člen 65

Delavcu, ki je odsoten z dela zaradi strokovnega izpopolnjevanja ali rednega šolanja in mu delovno razmerje skladno s pravilnikom o delovnih razmerjih ne preneha, pripada nadomestilo osebnega dohodka. Če gre za strokovno izpopolnjevanje, znaša nadomestilo 100 % poprečnega osebnega dohodka, ki ga je delavec prejel v zadnjih treh mesecih pred odhodom na strokovno izpopolnjevanje.

Nadomestilo za redno šolanje znaša 90 % osnove, opredeljene v prvem odstavku.

Če je odsotnost daljša, se osnova povečuje skladno s povečanjem osebnega dohodka v Železarni.

7. OSEBNI DOHODEK NADOMESTILA OSEBEGA DOHODKA IN DRUGI PREJEMKI IZ SREDSTEV SOLIDARNOSTI

Člen 66

Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti bomo solidarnostno združevali sredstva za izplačevanje naslednjih osebnih dohodkov in prejemkov:

- zjamčeni osebni dohodek
- osebni dohodek delavcev pri razporeditvi na druga dela in naloge
- solidarnostna pomoč
- deficitarnost
- dežurstvo in pripravljenost na domu
- regres za letni dopust
- dodatek borcev NOV

7.1. Zjamčeni osebni dohodek

Člen 67

Delavcu pripada za polni delovni čas in normalni oziroma pričakovani delovni učinek najmanj osebni dohodek, ki mu zagotavlja z družbenim dogovorom ali zakonom določeno minimalno materialno in socialno varnost.

Člen 68

Temeljna organizacija ali delovna skupnost, ki ne ustvari dovolj sredstev za izplačevanje zjamčenega osebnega dohodka, mora zagotoviti sredstva iz drugih virov najmanj do višine z zakonom določenega zjamčenega osebnega dohodka.

Člen 69

Sredstva zjamčenega osebnega dohodka se izplačuje skladno z delovnim prispevkom delavca po enakih osnovah in merilih kot osebni dohodek pri normalnih rezultatih poslovanja.

Člen 70

Akontacijo osebnega dohodka bomo oblikovali v taki višini, da bomo zagotavljali najmanj 3 % rezerve osebnega dohodka glede na dogovorjeno višino sredstev ob doseganju predvidenih poslovnih rezultatov.

Temeljna organizacija ali delovna skupnost je upravičena, da iz teh sredstev oblikuje višjo akontacijo osebnega dohodka, če je doseglja manj kot 90 % planiranega rezultata za tekoči mesec. Ta sredstva se uporabljajo tudi v primerih, ko izračunani osebni dohodek delavca po rednih osnovah in merilih ne dosega družbeno dogovorjene ravni zagotavljanja materialne in socialne varnosti skladno s 67. členom tega sporazuma.

Delež sredstev osebnega dohodka, opredeljenih v prvem odstavku tega člena, ki jih delavci temeljne organizacije ali delovne skupnosti niso razdelili med letom, se izplača kot poravnava na osnovi izplačanih akontacij osebnega dohodka za živo delo.

7.2. Osebni dohodek delavca pri razporeditvi na druga dela in naloge

Člen 71

Delavec, čigar zmožnost za delo je opešala zaradi povečane intenzivnosti dela, ki jo terjajo naprave, tehnologija in organizacija dela in ima najmanj 20 let dela v Železarni in če je star preko 50 let (delavka 45 let), pridobiva delež osebnega dohodka iz naslova solidarnosti. Če je delavec razporejen na druga dela in naloge, ima pravico do osebnega dohodka, ki je zanj ugodnejši.

Če delavec z ugotovljeno zmanjšano delovno sposobnostjo ostane na istih delih in nalogah, se mu priznava poprečna učinkovitost temeljne organizacije oziroma delovne skupnosti.

Člen 72

Določila predhodnega člena se uveljavljajo, če je zmanjšana delovna zmožnost ugotovljena na podlagi mnenja pristojne strokovne komisije.

Določila predhodnega člena se uveljavljajo tudi v primerih, ko zaradi reorganizacije ali uvajanja nove tehnologije ni bila mogoča ustreza razporeditev delavca.

Člen 73

O uveljavljanju solidarnosti na osnovi določil člena 71 in 72 odloča delavski svet temeljne organizacije oziroma delovne skupnosti.

Člen 74

Pri razporeditvi v drugo temeljno organizacijo ali delovno skupnost, pripada delavcu za čas usposabljanja za nova dela oziroma naloge osebni dohodek po isti osnovi kot za opravljanje njegovih prejšnjih del in nalog. Ko čas usposabljanja preneha, mu pripada osebni dohodek glede na delo, ki ga opravlja.

Člen 75

Delavcu, pri katerem nastanejo trajne spremembe v zdravstvenem stanju, pripada nadomestilo osebnega dohodka za čas čakanja na razporeditev na drugo ustrezno delo oziroma za čas čakanja na prekvalifikacijo oziroma dokvalifikacijo. Nadomestilo se ugotavlja na osnovi poprečnega osebnega dohodka delavca na uro v zadnjih treh mesecih dela pred nastankom sprememb v višini 100 % v primeru nesreče pri delu, poklicne bolezni in 80 % v primeru bolezni in poškodb izven dela.

Člen 76

Nadomestilo OD za čas prekvalifikacije oziroma dokvalifikacije delavcev, pri katerih je podana neposredna nevarnost za nastanek invalidnosti, znaša 100 % osebnega dohodka na uro, ki ga je delavec prejel v zadnjih treh mesecih pred odhodom na strokovno izpopolnjevanje.

Člen 77

Osnova za nadomestila iz prejšnjih dveh členov se vsakih šest mesecev poveča za odstotek porasta OD na delavca v Železarni.

Nadomestilo osebnega dohodka ne more biti večje od osebnega dohodka, ki bi ga delavec prejel za delo, ki ga je opravljal pred nastankom invalidnosti, spremenjene delovne zmožnosti oziroma neposredne nevarnosti za nastanek invalidnosti.

Člen 78

Delavcu, katerega delovna zmožnost je spremenjena, oziroma pri katerem je podana nevarnost za nastanek invalidnosti, pripada v primeru manjšega osebnega dohodka nadomestilo do višine 100 % osnove, če gre za poškodbo pri delu, poklicne bolezni in 90 % za bolezni oziroma poškodbo izven dela.

Osnova za določitev nadomestila je osebni dohodek delavca na uro v zadnjih treh mesecih dela na prejšnjih nalogah. Osnova se vsakega pol leta poveča za povprečno povečanje osebnega dohodka v Železarni.

Člen 79

Sredstva za izplačilo nadomestil zaradi manjšega OD na drugem delu zagotavlja TOZD, kjer je bil delavec ob nastanku spremenjene delovne zmožnosti oziroma neposredne nevarnosti za nastanek invalidnosti v delovnem razmerju.

Enako velja za nadomestilo osebnega dohodka za čas čakanja in za čas prekvalifikacije ter za čas čakanja na razporeditev na drugo ustrezno delo.

Člen 80

Če gre za začasno razporeditev delavca na nižje vrednotena dela oz. naloge, pripada delavcu osebni dohodek po isti osnovi kot za opravljanje njegovih stalnih del in nalog.

7.3. Deficitarnost

Člen 81

Dodatek za deficitarnost se priznava na osnovi analize takrat, kadar ni mogoče pridobiti za izvajanje določenih nalog ustreznih delavcev. Višina dodatka je odvisna od stopnje deficitarnosti strokovnega profila in zahtevnosti del in nalog in lahko največ znaša 20 % vrednotenja zahtevnosti del in nalog delavca, ki te naloge opravlja. Višino dodatka potrjuje delavski svet temeljne organizacije oz. delovne skupnosti.

Člen 82

Deficitarnost se ugotavlja po metodologiji, ki vrednoti stopnjo fluktuacije, pomanjkanje kadrov določenega profila in vzroke neuspelih razpisov. Zaradi spremenljivosti teh pogojev dodatek za deficitarnost ni stalen.

7.4. Dežurstvo in pripravljenost za posebne naloge

Člen 83

Delavcu, ki mu je po razporeditvi določeno dežurstvo v temeljni organizaciji ali delovni organizaciji Železarne Jesenice, pripada nadomestilo osebnega dohodka za čas dežurstva.

Višina nadomestila za dežurstvo se določa na osnovi poprečnega vrednotenja del in nalog, ki jih dežurni delavci opravljajo v rednem delovnem času, upoštevajoč povečano zahtevnost del zaradi časovne razporeditve. V osnovi za določitev višine nadomestila ni upoštevajo osebni dohodek za učinkovitost in za minulo delo.

Višina nadomestila za dežurstvo se enkrat letno usklajuje s povečanjem vrednosti točke.

Delavec sme dežurati največ 12 ur na dan. Če bi moral delavec neposredno po dežuranju začeti redno delo, ima po dežurstvu plačan prost dan.

Posebna oblika dežurstva je čakalni čas voznikov osebnih vozil. Ta čas se obračunava po istih kriterijih kot ostale oblike dežurstva.

Člen 84

Delavcu, ki mu je po razporeditvi določena pripravljenost na domu med njegovim prostim časom, pripada nadomestilo osebnega dohodka, ki se določi na osnovi poprečnega vrednotenja rednih del in nalog delavcev, ki so izmenoma v pripravljenosti.

Za vsakih 8 ur pripravljenosti na domu se prizna nadomestilo v višini osnovnega osebnega dohodka za eno uro dela. Za vsakih 8 ur pripravljenosti na domu na dan nedelje ali praznika se prizna nadomestilo v višini osnovnega osebnega dohodka za dve uri dela. V čas pripravljenosti se ne šteje čas, ko je bil delavec na delu.

Višina nadomestila za pripravljenost se enkrat letno usklajuje z vrednostjo točke.

Delavec, ki mu je določena pripravljenost na domu, je na poziv dolžan priti na delo. Za tako delo mu pripada osebni dohodek za delo v podaljšanem času po vseh merilih živega dela in minulega dela. V čas dela se mu priznava tudi prihod in odhod z dela.

Odsotnost z doma v času določene pripravljenosti se šteje kot hujša kršitev delovne obveznosti.

Člen 85

Delavcem, aktivnim udeležencem NOV in internirancem, ki pri opravljanju del in nalog v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih ne dosega poprečnih osebnih dohodkov v delovni organizaciji, solidarno priznamo razliko v osebnih dohodkih do poprečja delovne organizacije.

Osebni dohodek iz prejšnjega odstavka tega člena priznavamo tistim aktivnim udeležencem NOV, ki so vstopili v NOV do 31. 12. 1944 in internirancem, ki so bili v NOV in internaciji najmanj eno leto.

7.5. Nadomestila osebnih dohodkov za čas upravičene odsotnosti

Člen 86

Delavcem, ki združujejo delo v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih Železarne Jesenice, pripada za čas upravičene odsotnosti z dela nadomestilo osebnega dohodka za primere in v mejah, ki so določeni s samoupravnim aktom o delovnih razmerjih.

Nadomestilo v nobenem primeru ne more biti višje od osebnega dohodka, ki bi ga delavec prejel za redno delo.

Člen 87

Višina nadomestila osebnega dohodka za čas bolezenske odsotnosti znaša:

- 75 % osnove za prve tri (3) dni odsotnosti z dela,
- 80 % osnove od četrtega (4) dneva odsotnosti z dela do petnajstega (15.) dneva od pričetka odsotnosti,
- 90 % osnove od šestnajstega (16.) do tridesetega (30.) dneva odsotnosti,
- 85 % osnove od enaintridesetega (31.) dneva neprekinjene odsotnosti dalje.

Nadomestilo za bolezensko odsotnost zaradi poklicnih bolezni in nesreč pri delu znaša 100 % osnove, ne glede na trajanje odsotnosti. Isto velja za bolezensko odsotnost borcev NOV.

Člen 88

Osnova za izračun nadomestila iz predhodnega člena je poprečni osebni dohodek delavca na uro v predhodnem letu. V osnovo šteje osebni dohodek za redni delovni čas, pridobljen po vseh merilih za živo in minulo delo. Nadomestila za bolezensko odsotnost so iz osnove izločene. Zneski poravnave osebnega dohodka so enakovredno vključeni v osnovo.

Za delavce, ki jim ni mogoče izračunati lastne osnove, se upošteva osnova delavcev na enakih ali sorodnih delih. Pogoj za izračun lastne osnove je najmanj en mesec dela v Železarni v predhodnem letu.

Člen 89

Osnova nadomestila osebnega dohodka za bolezensko odsotnost se ob polletju revalorizira za poprečno povečanje osebnih dohodkov v Železarni v tem obdobju.

Člen 90

Za čas letnega dopusta, izredno plačanega dopusta in za dneve državnih in republiških praznikov pripada delavcem nadomestilo v višini poprečne akontacije osebnega dohodka na uri, ki ga je delavec prejel za opravljeno delo v rednem delovnem času v zadnjih treh mesecih pred odsotnostjo. Enako nadomestilo pripada delavcu za čas udeležbe na vojaški vzgoji oz. pouku, na vajah protipožarne zaščite in za čas udeležbe na mladinskih delovnih akcijah, če je udeležba organizirana in predhodno odobrena.

Člen 91

Delavcu pripada nadomestilo osebnega dohodka v isti višini kot za redno delo v tekočem mesecu:

- za čas dogovorjenega odmora med delom,
- za čas, ko zaradi višje sile ni možno opravljati rednega dela,
- za čas odsotnosti zaradi zamude javnih prometnih sredstev, s katerimi delavec prihaja na delo,
- za čas opravljanja samoupravnih in javnih funkcij, če sovpada odsotnost s časom rednega dela delavca,
- za čas odsotnosti na službenih potovanjih in seminarjih.

Člen 92

Delavec, ki je odstranjen iz TOZD ali delovne skupnosti, ima pravico do nadomestila OD, ki je enak polovici zneska poprečne mesečne akontacije OD v preteklih treh mesecih.

Če je odstranitev določena zaradi pripora, ima delavec pravico do nadomestila OD, ki je enako tretjini zneska akontacije, če preživlja družino pa polovici zneska akontacije OD, na račun organa, ki je pripor odredil.

Člen 93

Delavec, ki je bil odstranjen iz TOZD oziroma delovne skupnosti ima pravico, da mu TOZD oziroma organ, ki je pripor odredil, izplača razliko do polnega zneska OD, ki bi ga dobil, če bi v tem času delal, če je:

1. disciplinski postopek z dokončno odločbo ustavljen
2. delavec s pravomočno odločbo oproščen
3. kazenski postopek s pravomočno odločbo ustavljen
4. delavec s pravomočno sodno odločbo oproščen obtožbe
5. obtožba zavrnjena, vendar ne zaradi nepristojnosti sodišča.

Člen 94

Do razlike, do polnega zneska OD iz prejšnjega člena je upravičen tudi delavec, ki je bil neupravičeno začasno razporejen na druga dela oziroma naloge, če je na teh delih dosegel manjši OD kot pri svojih delih oziroma nalogah.

Člen 95

Do regresa za letni dopust so upravičeni aktivni delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti, ki izpolnjujejo pogoje za koriščenje letnega dopusta.

Pravico do regresa za letni dopust imajo tudi nezaposleni družinski člani delavca, ki izpolnjuje pogoje iz prvega odstavka. Višina regresa za otroke do 10 let znaša najmanj 25 % višine regresa aktivnega delavca temeljne organizacije ali delovne skupnosti Železarne.

Višina regresa za nezaposlenega zakonca in otroka nad 10 let starosti znaša najmanj 30 % višine regresa za aktivnega delavca temeljne organizacije ali delovne skupnosti Železarne.

Višina regresa za letni dopust se oblikuje na osnovi razpoložljivih sredstev sklada skupne porabe iz predhodnega leta, izjemoma pa se lahko sredstva oblikujejo iz pridobljenih sredstev v tekočem letu. O višini regresov odločajo delavci na zborih delavcev, vendar sredstva, namenjena za regresiranje letnega dopusta, ne smejo presegati dogovorjene ravni v sestavljeni organizaciji združenega dela.

7.6. Solidarnostna pomoč

Člen 96

Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti sporazumno določimo višino sredstev, namenjenih za izvajanje solidarnostne pomoči, ki se izplača predvsem v naslednjih primerih:

- ob smrti v ožji družini, če je s tem prizadet socialni položaj delavca,
- pomoč ob daljši ali ponavljajoči bolezni delavca, če ogroža socialni položaj družine,
- pomoč ob elementarnih nesrečah ali požarih, ki so prizadele delavca in njegovo družino,
- enkratna pomoč ob nastanku težje invalidnosti.

Člen 97

Sredstva, namenjena za izvajanje solidarnostne pomoči, se združujejo najmanj v višini 0,30 % neto osebnega dohodka.

Člen 98

Če se delavec pri delu smrtno ponesreči, se svojcem umrlega povrnejo stroški prevoza krste, stroški krste z vencem po predloženih računih in stroški uradnega spremstva pri pogrebu.

7.7. Osebna izpačila v breme materialnih stroškov

Člen 99

Delavci temeljnih organizacij in delovnih skupnosti smo sporazumni, da bomo v samoupravnem splošnem aktu določili enotna načela in merila za urejanje nadomestil za službena potovanja in drugih nadomestil, ki bremenijo materialne stroške.

Člen 100

Kadar delavec opravlja dela in naloge na podlagi pogodbe o delu v skladu s samoupravnim aktom o delovnih razmerjih, se mu določi vrednost teh del in nalog po istih osnovah in merilih, kot veljajo za redna dela in naloge.

8. OBRAČUN IN IZPLAČILO OSEBNEGA DOHODKA

Člen 101

Akontacije osebnih dohodkov, priznane po osnovah in merilih tega sporazuma in drugih samoupravnih aktov, se obračunavajo mesečno na osnovi podatkov v dninskem listu.

Sistem obračuna osebnega dohodka temelji na številu točk vrednotenja za delovno področje (delokrog) delavca.

Člen 102

Pri delitvi sredstev za osebne dohodke ter pri ugotavljanju in obračunavanju osebnih dohodkov ima delavec pravico:

- da je vnaprej seznanjen z osnovami in merili, po katerih se ugotavlja in obračunava osebni odhodek za izvajanje del in nalog na njegovem delovnem področju,
- do udeležbe na osebnem dohodku po vseh merilih, ki so za njegovo delovno področje sprejeta s samoupravnim aktom o delitvi osebnega dohodka v temeljni organizaciji oz. delovni skupnosti,
- do pisnega obračuna osebnega dohodka,
- do obrazložitve vseh okoliščin, ki so vplivale na višino osebnega dohodka, vključno s preizkusom obračuna ob njegovi navzočnosti,
- do vpogleda obračuna osebnih odhodkov vseh delavcev v temeljni organizaciji ali delovni skupnosti.

Člen 103

Akontacije osebnega dohodka po vseh merilih se obračunavajo po zaključku vsakega meseca v roku, ki omogoča, da se do 15. v mesecu akontacija osebnega dohodka za pretekli mesec tudi izplača. Če pade 15. v mesecu na dela prost dan in ni mogoče zagotoviti izplačila osebnih dohodkov dan prej, se izplačilo prenese na 16. v mesecu.

Člen 104

Obračun osebnega dohodka mora biti vsakemu delavcu izkazan pisno. V njem mora biti razvidno:

- iz česa je sestavljen obračun akontacije v tekočem mesecu z navedbo delovnega časa in časa upravičene odsotnosti z dela,
- znesek prispevkov, predpisanih z zakoni, odloki občinskih skupščin ali dogovorjenih s samoupravnimi sporazumi, ki jih delavci temeljne organizacije in delovne skupnosti namenijo za delovanje samoupravnih interesnih skupnosti,
- višina in vrsta osebnih obveznosti (posojila, terjatve, osebno zavarovanje itd.),
- znesek izplačil, kot so otroški dodatki, povračila za vožnjo, čisti znesek izplačila.

Člen 105

Če delavec meni, da mu je bila akontacija nepravilno obračunana, poda ugovor pri odgovornem delavcu v temeljni organizaciji ali na oddelku za obračun osebnega dohodka. Če je ugovor upravičen in vpliva na izplačilo z manj kot 3 % osebnega dohodka delavca, se upošteva v obračunu naslednjega meseca. Če je razlika večja, lahko delavec zahteva izplačilo izredne akontacije. V obeh primerih se poda obračun pri obračunu akontacije za naslednji mesec.

Člen 106

Če delavec ugotovi, da mu je bilo zaradi napake izplačano preveč osebnega dohodka, je to dolžan javiti oddelku za obračun osebnega dohodka, ki določi način vračila ali likvidacijo preveč izplačanega zneska. Če delavec napake ni opazil ali napake ni prijavil in jo ugotovi naknadno oddelk za obračun osebnega dohodka ali drug kontrolni organ, se preveč izplačani znesek odtegne pri prvem naslednjem obračunu. Delavec mora biti o tem predhodno obveščen.

Člen 107

Dokončen obračun osebnega dohodka se pripravi po sprejetju zaključnega računa temeljne organizacije oz. delovne skupnosti. Delavcu se mora vročiti končni obračun osebnega dohodka, ki vsebuje:

- zneske osebnega dohodka, izkazane po osnovah in merilih, po katerih so se delila sredstva za osebne dohodke,
- zneske sredstev osebnega dohodka po namenih zadovoljevanja skupnih potreb,
- zneske sredstev, ki so bila izločena za splošne družbene potrebe,
- zneske sredstev, ki jih je delavec prejel iz sklada skupne porabe,
- znesek čistega osebnega dohodka.

MIROSLAV NIKOLIĆ

NEPOCUKRANI AFORIZMI

Najboljši pesek za v oči je sestavljen iz samih zrnč resnice.

Rešimo gozdove sveta! Odpravimo odvečne časopise! Pri sedanji splošni uporabi klozetnega papirja so izgubili glavno prednost pred RTV-informatiko!

Izgradnja socializma brez socialnega čuta je nesmiselna — toda najmanj komplicirana.

Če postaviš v raziskovalne institutе vole, boš dobil kot koristen produkt vsaj hlevski gnoj, če že nobenih odkritij. Če postaviš ljudi z jalovimi možgani, ne boš dobil niti hlevskega gnoja niti odkritij!

Nehajmo v tisku nagrajevati množico besed z bore malo povedanega, temveč delajmo narobe, pa bomo rešili tako vprašanje papirja kot vid naših oči!

Krogotok življenja: »Serji, da boš živel!« je rižev poganjek šepnil kitajskemu kmetu.

Tehnika ne zanima model dojke, ki mu je všeč!
On razvija in rabi znanost kot orodje; malikovanje znanosti prepušča diletantom in primitivcem!

Tehnokracijo najbolj napadajo politokrati. Toda prav oni jo izvajajo tako v kapitalističnem kot v socialističnem svetu!

Tehniki vseh dežel, združite se!
Naj vaši dosežki omogočijo blagor in srečo vsega človeštva!

EPIGRAM MODERNI PREŠERNI

Značilno je zanje brezvezno besed sranje.

V glavah rije krt, možgane kot gliste pospravlja, iztrebke kot poezijo ostavlja. Uspešnost mu zavida Spiroheta pallida.*
(* povzročitelj sifilisa)

IZPOSJOJENA IDEJA

Ko so znanemu turškemu šaljivcu minulih časov, Nasr-el-Edin Hodži, po naše Nasradin Hodži, pokazali sultanovo blagajno, polno zlata in srebra s kupi dukatov in cekinov, je Nasr-el-Edin Hodža potegnil svoj mošnjiček, vzel iz njega bakren novčič in ga vrgel noter s pripombo: »Če bodo vsi iz nje samo jemali, bo kmalu prazna!«

(Honorar odstopam Kulturni skupnosti Jesenice)

Franci Črv: Rožca

LISTI izhajajo kot priloga tednika ŽELEZAR — glasila delovnega kolektiva SOZD SŽ Železarna Jesenice. Ureja kulturno umetniški klub DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice, glavni in odgovorni urednik Joža Varl.

V 62. številki s svojimi prispevki sodelujejo: Emil Cesar, Brana Crnčević, Valentin Cundrič, Valerija Čučnik, Marjan Čufar, Milan Dolgan, Tomaž Iskra, Ivan Jan, Miha Klinar, Andrej Kokot, Sonja kOranter, Janez Materc, Miroslav Nikolić, Mima Smaj, Ana Staze, Milan Strmec, Edo Torkar.

Slike nekdanjih Jesenic iz arhiva tehničnega muzeja Železarne preslikava foto služba Železarne.

KDO IZ MENE POJE:

LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

ŠTEV.: 62/XIV

JESENICE, 22. NOVEMBRA 1984

Viktor Gregorač: Talci — pastel; slika je nastala neposredno po streljanju talcev na Koroški Beli, 4. septembra 1941 (slika hrani tehnični muzej Železarne Jesenice)

EMIL CESAR

PISATELJ IN SLIKAR VIKTOR GREGORAČ AVTOR PRVE UPODOBITVE SLOVENSКИH TALCEV

Že dolgo se ni v slovenski zgodovini nobena generacija v toliki meri zavedala svojih dolžnosti tako do krute sedanosti kot do prihodnosti, kakor prav generacije, ki so bile nosilke našega narodnoosvobodilnega boja. Zato prav gotovo tudi nobena od generacij v preteklosti ni tako pogosto in tako zavestno omahovala v smrt kot prav ti ljudje. In če bi hoteli biti pri tem še na-

tančnejši in bi želeli ugotoviti, katera od njih je dala največ žrtev, ne bi mogli obiti generacije, ki je tik pred vojno spoznavala in odkrivala smisel življenja v aktivni in nenehni skrbi za nacionalno, kulturno in politično rast. To je bila generacija, ki se je z vso resnostjo pripravljala na čas, ko bi morala dozoreti za samostojno življenje, s tem pa tudi za opravljanje poslanstva,

dolžnega razvoju svojega ljudstva. Toda, kakor je zaradi krute sile, utelešene v ponižujoči fašistični in vojaški brezdušnosti, izhajajoči iz teorije o nadčloveku in modernem suženjstvu, žal prezgodaj dozorela, se je prav tej generaciji nudila izjemna dolžnost, da so se iz doraščajočih ljudi v zelo kratkem času izoblikovali ne le v zagovornike in ohranjevalce slovenstva, temveč tudi v ustvarjalce nove stopnje v slovenskem in jugoslovanskem družbenem razvoju.

Se bomo odkrivali rane, ki nam jih je prizadejala okupacija in z njo vojna, vendar še vedno le vidnejše, izjemnejše. V vrsto teh prav gotovo sodi tudi jeseniški dijak Viktor Gregorač, pisatelj in slikar. Mladenič, ki je menda prvi na Slovenskem v dokaj živi in pretresujoči likovni govorici upodobil motiv ustrelenih talcev.

Rodil se je 27. julija 1920 na Javorniku. Na Jesenicah je končal pet razredov tedanje osnovne ter prvi razred meščanske šole in šele nato, zaradi izrazitega zanimanja za risanje, odšel na gimnazijo. Prihodnost je gradil na svojih likovnih sposobnostih in prav zaradi nagnjenja do risanja je večkrat izrazil željo, da bi po končani gimnaziji nadaljeval študij na likovni akademiji v Pragi. Po odločitvi staršev se je šolal v Ljubljani.

Da piše, doma dolgo niso vedeli. Na to so prvič opozorili očeta sodelavci v jeseniški železarni. Od tedaj so Gregoračevi vedeli, da se sin resneje ukvarja tudi z literaturo.

Kdaj se začel Gregoračev intenzivnejši zanimanje za izvirno literarno izpoved, ne vemo. Sklepali pa bi, da se je že kaj kmalu začel zavedati svojih večstranskih izpovednih sposobnosti, saj je z enako močjo razdaljal svoje ustvarjalne sposobnosti tako literarnemu kot likovnemu izpovedovanju. Vendar se je njegov ustvarjalni nemir v tem času še najbolj sproščal v literaturi. Čeprav ne moremo natančneje odgovoriti, kdaj začel Gregorač zavestno segati po umetniški izpovedi, skušajmo odgovoriti vsaj na vprašanje, kako daleč segajo prve ohranjene sledi njegovega literarnega dela. Resnejše delo poteka iz šolskega leta 1935—36 iz tedaj nastalega razrednega rokopisnega literarnega glasila Livada. Urejal ga je Gregorač. Mimo izvirnih prispevkov so objavljali v Livadi, v skladu z njihovim znanjem tujih jezikov, prevode iz latinščine in nemščine, o intenzivnejšem individualnem učenju tujih jezikov ali o prebiranju tujih književnosti pa govorita prevoda Senoe in Krilova. Kdo vse so bili sodelavci lista, ne vemo zatrdno. Prav gotovo pa sta pri njem sodelovala ob Gregoraču še Boris Makovec in Đuro Šmicberger. Z drugim letnikom je postala Livada glasilo dijaškega literarnega kluba Triglav. Gregoračeva je bila v tem letniku edino ilustracija med tekstom — cerkvena sv. Marka v Vrbi. Primerjava ilustracije s podobnimi deli v prejšnjem letu razkriva viden napredek. Čeprav čutimo ob njej največji izrazni vpliv, razbiramo iz ilustracije, da jo je navdihnila, ob vse večji ogroženosti, določnejša želja, kar nam najzgovorneje razkrivajo tudi na platnicah natisnjena nacionalna gesla (Hočemo biti vodniki naši mladini! Hočemo vzgojiti mladino v plemenito ljudstvo!). Napredek pa čutimo tudi (Nadaljevanje na 2. strani)

v prvem Gregoračevem natisnjem pri-spevku, v kratki, lirsko pregneteni in ne samo letnemu času primerni uvodni črtici Smeh v goricah. Prepričljiva in barvita pol-nost vsiljujeta misel, da jo je navdihnili doživeti svojevrstne štajerske vinorodne pokrajine.

Prvič se srečamo tudi z dokaj številno pesniško izpovedjo. Ker pa je pesem neiz-razita, neizdelana in miselno neizčiščena, bi sodili, da je prav pod vtisom takih spo-znanj pesnenje opustil in se posvečal mno-go učinkovitejši in izvirnejši nevezani iz-povedi. V tem času mu je pod vtisom pre-brane zbirke črtic Ludvika Mrzelca Luči ob cesti bila blizu predvsem drobna, čustveno dokaj dobro pogojena črtica, ki odkriva opazovalni in izpovedni dar, odkriva pa tu-di obetajočega pripovednika, ki dokaj do-bro obvlada moč besednega slikanja. Hkrati pa je to najintimnejša podoba nje-govega tedanjega miselnega sveta. Čeprav se v črtici Tragedija skuša spopasti z dra-matičnim aktualnim in širše zastavljenim problemom, pa ostaja, zaradi premajhnih lastnih izkušenj, poznavanja socialnih pro-blemov in premalo trdne nazorske osnove na pol poti. Zatekel se je v svoj poetični svet, podobno je ravnal v redki mladostni črtici tudi Karel Destovnik-Kajuh.

V šolskem letu 1935—36 je začel sodelo-vati v dijaškem listu Mentor. Zanimivo, da je tudi tu nadaljeval s pesmimi, v katere pa je vložil mnogo več truda kot v one, ob-javljene v Livadi. Iz Pomenkov rubrike, namenjene literarnim sodelavcem glasila, razberemo, da je razen objavljenih pri-spevkov (pesmi Večer in Tulipan ter črtica Na razstavi) poslal še črtici Tragedija in Iz-kušnja. Prvo je urednik odklonil, drugo, o kateri je sodil, da »je sicer preprosta stvarca«, pa je nameraval objaviti, ker je spoznal iz nje, »da ima talent«.

Primerjava teh prispevkov s prispevki, objavljenimi v Livadi, izkazuje še nekaj časa močno stilno in vsebinsko podobnost, zlasti je vidna v vsebinski vsakdanosti, ki ji skuša vdihniti pomembnost s kakšnim splošno veljavnim življenjskim spozna-njem ali s čustveno podčrtanostjo. Trpel pa je, zaradi premajhne logične povezave zgodbe z idejnim poudarkom, končni uč-nek, česar pa Gregorač prav gotovo ni na-merno zanemarjal. Vprašanja so bila tako pereča, da ni mogel graditi lastne življenjs-ke poti mimo njih. Hkrati je ta premik prav gotovo med okupacijo pomembno vplival tudi na Gregoračevo opredelitev za Osvobodilno fronto. Pereči socialni proble-matiki se v takem proletarskem okolju, kot so bile Jesenice, ni mogel izogniti.

Kot petošolec je bil tudi sodelavec glasi-la III. državne moške gimnazije v Ljub-ljani Naša rast. List je urejal uredniški od-bor, izhajal pa je pod okriljem literarnega kulturnega krožka pri podmladku Rdečega križa na zavodu. Uredniške seje so bile v stavbi nekdanje dijaške zadruga (stala je na mestu današnjega Kluba poslancev). V prvem letu izhajanja sta bila člana uredni-škega odbora Živan Žun in Dušan Mora-vec, v drugem letu pa Janez Perovšek, Du-šan Müller in Gregorač. Zadnji prav goto-vo zaradi tega, ker je veljal med vrstniki za priznanega literarnega oblikovalca. Kljub podnaslovu, da je glasilo srednješols-ke mladine, vsaj prvo leto ni preseglo gimnazijskega okvira. Čeprav je skušalo ostati nadstrankarsko, je bilo vseskozi zve-sto ideji svobodoljubnega jugoslovanstva. Kljub temu pa se ni moglo izogniti, ob vsej previdnosti, ki je bila potrebna zaradi cen-zure šolskih oblasti, vedno bolj zaostroju-čim se družbenim nasprotjem. Mimo takih prispevkov, ki govorijo o tedanji socialni problematiki, pa je še najizraziteje izraže-na obsodba fašizma v pesmi Marjana Kli-narja-Mihe Z grobov. Klinarja je pritegnil k sodelovanju pri Naši rasti Gregorač. Pe-

sem je svojski dokument zrelosti tedanje mladine, saj so že v normalnih, mirnodob-nih razmerah občutili nacionalno ogrože-nost in nevarnost vojne. Kot bi mladi z vso bitjo čutili, da bodo s tem prikrajšani za velik del svoje življenjske vredine, ki se je ne bo dalo nikoli nadomestiti in ne vrniti v lepoto mladostnih pričakovanj in iskanj:

Z GROBOV

Pozabil rad bi naš prebriski čas.
pozabil rad bi, da grme topovi
in kličejo, da so pripravljeni za nas.
Le kličite in vpijte njim v obraz,
ki krivi so, da se krvi tokovi
prelivajo, njim vpijte, v grobovi:
Saj izkopani tudi smo za vas.

Kot sodelavec pri Novi rasti je Viktor Gregorač pesnenje povsem opustil in sode-loval samo s prispevki v prozi. Tako je za prvi letnik prispeval črtice Tiho odpu-šcanje, Konji nad durmi, Japonska vaza in Dom nad jezerom. V drugem letniku pa je priobčil novelici Gospod Vanek, v kateri moremo zaslediti rahel odmev Čapkovega Vrtičkarjevega leta, in Peter Trpotec, ki sodi med najboljše prozne tekste izpod njegovega peresa, s smislom za pripoved-no širino.

V tretjem letu izhajanja Naše rasti je Gregorač zaradi domotožja Ljubljano za-pustil in nadaljeval šolanje v Kranju, ka-mor se je vozil z vlakom.

Na kranjski gimnaziji se je po zaslugi skojevcev tik pred vojno začela krepiti le-vica. Na zavodu so imeli svoj literarni kro-žek in glasilo Mlada njiva. Vendar je izšlo le dvakrat, šolska oblast ga je zatrla z ute-meljitvijo, da je komunistično. Prenehalo je, še preden se je mogel Gregorač dodo-bra ogledati po gimnaziji ter živeti v nove razmere. Od spominov nanj je najzanimi-vejša izjava sošolca Jožeta Sifererja, ki se spominja Gregoračevih šolskih nalog, izde-lanih kot prave literarne črtice.

Sicer pa so bila ta leta pred vojno pre-polna dogodkov, ki so pritegovali Gregora-čevo pozornost. Kot pripoveduje Uroš Žu-pančič, je imel že pri prvih poskusih, da bi ustanovil mladinski odsek planinskega društva na Javorniku-Koroški Beli, izredno srečno roko, ker je med prvimi pridobil za tako delo Gregorača, ki je imel zelo velik vpliv na tamkajšnjo delavsko mladino. Ker so bili mladi planinci navezani nanj, so se pozneje navezali tudi na Župančiča in kmalu je mladinski odsek Javornik-Ko-roška Bela prekosil številno močnejše in prav tako delavne odseke na Jesenicah. Ta izredna pripravljenost za delo je že tedaj uverjala Župančiča, »da je bilo skupno delo usmerjeno v moralno ... psihično in fizi-čno krepitev mladih iz šolskih in delavskih vrst.« Tako sta jih z Gregoračem zavestno »usmerjala in pripravljala na čas in dogod-ke, ki so naglo prihajali in na katere mora-mo biti vsi čim bolj pripravljeni.«

Iz tega obdobja se nam je ohranil še nek dokument, zaradi katerega lahko trdi-mo, da je po opazovanju in razglabljanju storil v svojem prepričanju močan korak od dovoljene politične poti v levo. To je pri-spevek pod naslovom Pripombe h kultur-nemu življenju Jesenic, objavljen v Tovar-niškem vestniku 1. julija 1940, izdajala pa ga je jeseniška železarna. Gregoračevo kritičnost, ki je urednik ni prezel, je ozna-čil s piščeto subjektivno sodbo. Da so bili Gregoračevi očitki upravičeni, ni treba po-sebej dokazovati. Mlada delovna intelligen-ca je že tedaj stremela za tem, da poruši pregraje, ki so v kulturnem pogledu loče-vale glavno mesto od podeželja. Zaradi te-ga tudi ostra kritika na račun premajhne dejavnosti jeseniškega izobraženstva. Ta-ka kritičnost, ki jo vseskozi narekuje želja po napredku vsega ljudstva, pa kaže pro-gramsko naslonitev na najnaprednejše predvojne družbene sile na Slovenskem. Celovita kritična ocena kulturnih in gra-

svetnih razmer dobi tako zaradi svoje teht-nosti mnogo širši pomen, saj jih je uzako-njal obstoječi državni sistem. Zato dobi, kljub lokalni zajetosti, ostro in hkrati širšo politično ost. Taka radikalna zahteva, ki naj bi vplivala na nadaljnji razvoj sloven-skega ljudstva, pa je bila nevarna tudi na-črtom o uničenju Slovencev, ki so jih po-magali izdelati na Slovenskem živeči naci-stični pripadniki nemške manjšine. Zato so se bolj kot režim prav oni zavedali, da je mlada, iz ljudstva zrasla slovenska inteli-genca, njihov največji sovražnik. Po bese-dah Gregoračeve sestre je bil bratov na-stop vzrok, da so ga kmalu po okupaciji Nemci prvič zaprli. Po tem prispevku se je začel zanj že pred vojno zanimati poznejši nemški jeseniški župan.

Z vojno in okupacijo je tako kot za toli-ko drugih na Gorenjskem tudi za Gregora-ča bilo konec razmišljanja o nadaljnjem študiju. Ostal je doma na Jesenicah, moral pa se je zaposeliti.

5. maja 1941 je bil prvič aretiran. Ponj sta prišla gestapovec Clement Druschke in odpadnik Činkovic. Brez prave obtožbe je bil šest tednov v begunjskih zaporih in v Šentvidu nad Ljubljano v takratnih škof-ovih zavodih. V tem času so nastali Grego-račevi portreti zdravnik dr. Čeha, Avgu-sta Ravhekarija in lastni portret. Po priho-du iz zapora, ki je imel gotovo zastraševal-ni pomen, pa sta se s pesnikom Klinarjem odločila za rokopisni list Noči. Naslov gla-sila naj bi simboliziral okupacijo in nasilje, ki se je z njo uzakonjalo nad Slovenci. Po-buda zanj je bila Gregoračeva, vendar se je od zamisli ohranila le naslovna stran, neka Klinarjeva pesem in začetek neke Gregoračeve črtice.

Sicer pa je Gregorač med okupacijo malo pisal. Uteho je iskal predvsem v si-kanju. Po Klinarjevi izjavi so nastala v tem času vsaj naslednja dela: pastel, ki ga je podaril očetu Marjana Klinarja-Mihe decembra 1941, linorez Deklica z rožo in podoba Blodna pastirica. Hkrati je v tem času pisal še novelo Pomlad pod oknom, v kateri je nameraval opisati odpor in prezir do nemških okupatorjev. Obžalovati mora-mo, da se delo ni ohranilo. Najaktualnejši med vsemi omenjenimi deli pa je pastel Talci, posvečen Ludviku Stražisarju, Fran-cu Podgorniku, Albinu Šavliju, Francu Frelihu in Karlu Kraguljniku, ki so bili ustreljeni 4. septembra 1941 na Koroški Beli.

Na morišče ga je gnalo spoštovanje do padlih rodoljubov. Pogled, ki se mu je nu-dil, je bil skrajno pretresujoč, budil pa je tudi odpor ter željo po akciji in maščeva-nju: Slednje je našel v svojski obtožbi zlo-čina in njegovih povzročiteljev: v takojšnji in hipni upodobitvi grozljivega prizora. Os-nutek predstavljala izredno dopolnilo tistih fotografskih dokumentov — posneli so jih pripadniki okupatorjevih oboroženih sil — kakršne poznamo iz poznejšega časa in prikazujejo poboje v Dragi in drugod po Sloveniji.

Spomin na nastanek tega Gregoračeve-ga pastela nam je ohranil Miha Klinar (Talci, TV-15, 1. oktobra 1969). Zaradi po-membnosti je prav, da ga navedemo:

»Pridi!« me je povabil v dnevno sobo.
»Si že bil na Beli?« sem ga pogledal.
»Bil,« mi je resno odvrnil, nato pa je stopil k oknu, kjer je stalo nizko slikarsko stojalo z začetnim pastelnim tihožitjem, ki si ga nisem utegnil ogledati, pa tudi name-na nisem imel, saj so bile moje misli pri talcih, dokler Viki ni obrnil lista.
Zdrnil sem se, ko sem zagledal drugi pastel: troje postav ob kolih.
»Talci?« sem zašepetel.
»Ja,« je rekel. »Ze dopolndan sem bil tam,« je govoril šepetaje.
»Je grozno?«
»Videl boš. Ljudje prihajajo kakor kro-pit. Sam boš občutil. Kakor svetniki so. Mirni. Tihi. Velikostni. Neko čudno, ne-

VALERIJA ČUČNIK

NIKOLI NIKJER S TEBOJ

Nikoli
nikjer s teboj
sem bila srečna.
Nikoli
nikjer s teboj
sem začutila iskro
nečesa najlepšega.
Zdaj
tukaj
sem utopljena
v bolečini,
a povem ti,
bilo je vredno
doživeti
ta nikoli
s teboj.
kajti tisto najlepše
bo ostalo v meni
in s tem tudi ti
zdaj
tukaj
in vselej.

ONSTRAN MEJE

Nekje zorijo češnje
in pojejo modre ptice.
In svet se napenja
čez svoje meje,
da bi postal neskončen.
Vse v njem kipi
in hoče več, več, še dlje.
Nekje pa zorijo češnje
in nekje se tkejo nevidne
poti naših čustev.
In kipi in iščejo svojo
neskončnost.
In modre ptice pojejo
in razprostirajo krila
nad vprašanji
onstran meja.

PROZORNO

Za menoj je prazna noč,
pred menoj
prazen dan.
Jutro je zadehtelo
mimo mene.
Mrak je odšel
brez slovesa.
Odgrinjam zaveso.
Vse je prozorno.
Vse je prazno.

Kričim,
ujeta v prah tega dne,
izgubljena
med sledovi nešteti korakov,
golobi
se ne zmenijo zame.

Zakaj ljubezen
tako boli?

HIŠA OSAMLJENEGA PSA

Hiša osamljenega psa
na moji poti do neba.
Nekoč ozrla sem se nanj,
prizgal je v meni luč spoznanj.
In zdaj nič več ni tako sam.

Njegov korak je spet vesel
in spet želi, da bi živel.
Na svoji poti do neba
dotaknil se mi je srca.
In zdaj nič več nisem tako sama.

TOMAŽ ISKRA

POMLADNE SANJE

sem rekel
da bom odšel daleč stran
sem rekel
da bom odšel nekam na morje
sem rekel
da bom zaplul z veliko barko
sem rekel
da ne maram več rdečih ozkih ulic
sem rekel
da bi rad šel in videl širni svet
sem rekel
da ne maram več zelene pisalne mize
sem rekel
da ne maram več mehkega fotelja
sem rekel
da ne maram več volana
sem rekel
da bom ljubil le morje
sem rekel
da bom ljubil le oblake
sem rekel
da bom ljubil le veter in ptice
sem rekel
da bom ljubil le sonce in modro nebo
sem rekel
in zaspal
v udobnem mehkem fotelju

SMRT ZAGOTOVO PRIDE BREZ CITER

kdo sem
sem lebdeče tkivo
med nebom in zemljo
sem atom zapletenega vesolja
sem velik vprašaj v človeški obliki
sem le globok vzdih
pred izdihom

koga ljubim
mater in očeta
brata
svojo najdražjo ljubljeno
morda le listje v vetru

kdo me ljubi
vsi tisti
ki jih več ni
vsi drugi lažejo
spretno lažejo

smrt
je bila že zelo blizu
tako zelo blizu
da je sladko prišepnila
pridi
kako krčevito
sem rinil kvišku
NE
sem si ji zarežal v obraz
ne boš me
lepše je živeti v življenju
kot biti mrtev v trpljenju

ko jo boš srečal
smrt
ji boš pljunil
v tisti koščeni ksiht
in rekel imel si prav
kajti smrt zagotovo pride
brez citer

KO NAS VEČ NE BO

ko nas več ne bo
bodo ptice pele
bo drevje zelenelo
bo morje valovilo
kot prej

MIMA SMAJ

ČLOVEK

V igri vseh zgodovin,
vseh reklam in utripov,
vseh ponarejenih in izkoriščanih ljubezni
sem ostal sam.

Po ulici korakal dan na dan
misli ruval, besede kričal,
da bi sovražil — to ne.

Saj nisem znal več peti,
saj nisem znal več ljubiti.
Znal sem le ubijati, ubijati druge ljudi.

Prilodnjič bom počil sebe.

NAKLJUČJE

Preko vseh obrazov in misli sem šel.
Vse sem prizadel,
vsa žrtvovanja ponižal,
vse ljubezni lahkomišlečno pozabil.

Bilo je neko dekle. Nežno in smejoče.
Njene roke sem videl na mojem telesu.
Njeno telo ni bilo lepo, ne posebno; a bila
je mlada.

Pozabljena čez mesec.
Obupana čez tri mesece.
Zafiksana čez pol leta.

... čez čas sem držal iglo v rokah,
da si vbrižnem mamilo.
Dekle — takrat zagledam tvoje oči:
ne, ne, nočem; preveč prazen je bil
takrat tvoj pogled.

Epilog: Rešila me je zato, ker sem jo ubil.

»VTIS«

I.
V drugem bitju zautripa del mene.
Spustiva se v bogastvo vseh najinih misli
in doživeti.
In se prehitevava — v nama zori tisoče
idej!

II.
Ko začutim bližino,
ko naenkrat spoznam, da grem s teboj
v korak,
sem srečnejša.

III.
Vsakdan hitiš, trpiš, ljubiš.
In v sebi snubiš vsa lepa doživetja,
da ostanajo večna in tvoja.

IV.
Pravzaprav jih želiš deliti,
razsipati v naročja, ki jih bodo obogatila,
ki jih bodo v drugem snu rodila —
— postala drugačna: a vedno se bodo
spoznala.

»ZVESTOBA«

Biti zvest samemu sebi
je kot podati roko preroku.

Bijem in tolčem toliko časa,
da uzklujem iz njihovih globin.

In vse to je smisel življenja.

(Nadaljevanje z 21. strani)

cerkev in da so ji v obdobju gotike prizidali značilen gotski prezbitერი.

S postavitvijo nove farne cerkve na Breznici in ustanovitvijo brezniške župnije leta 1821, se je marsikaj spremenilo tudi v dotedanji cerkveni organizaciji in upravi nove župnije. Zabreznica se je s svojo podružno cerkvijo sv. Lovrenca ločila od sv. Kancijana na Selu in se direktno priključila novi župniji. Tudi oltar sv. Lovrenca je bil prenešen v posebno kapelo v novi župnijski cerkvi. Tako je postala cerkev nad Zabreznico zapuščena in vedno bolj pozabljena, dokler je niso porušili. Podobno se je zgodilo tudi z nekdanjo podružnico sv. Nikolaja nad Breznico. Iz dopisa župnika Gašperja Šokliča z dne 28. 10. 1831 zveemo, da sta cerkvi sv. Lovrenca in sv. Nikolaja podrti, oltarji prenešeni v župnijsko cerkev, premoženje obeh pa prepisano deloma na novo župnijsko cerkev, deloma pa na podružnico sv. Kancijana na Selu, kamor je bil prenešen tudi zvon. Kip sv. Lovrenca iz oltarja nekdanje cerkve so postavili v kapelo na Breznici, danes pa se nahaja v brezniški cerkvi.

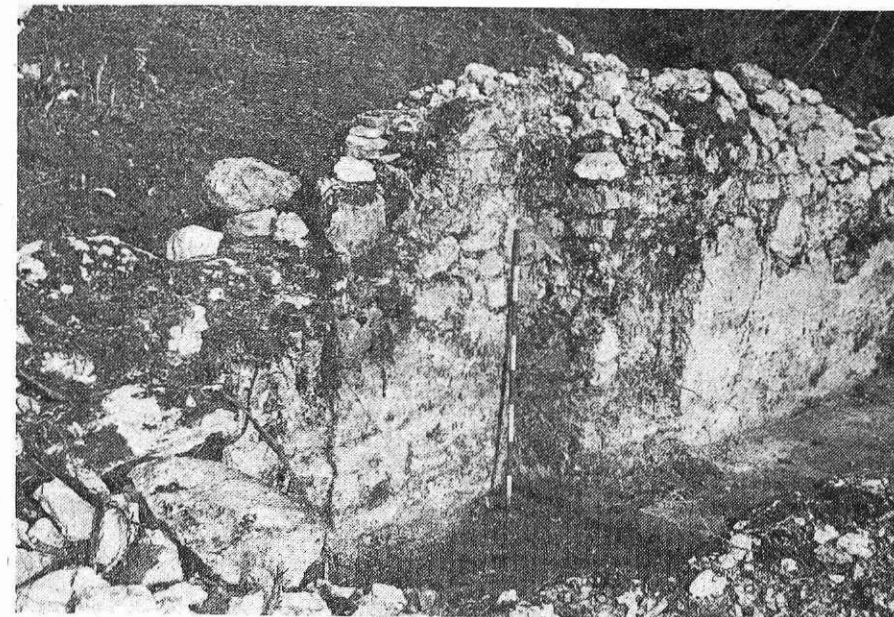
Najstarejša znana cerkev, ki je bila posvečena sv. Lovrencu, je bazilika S. Lorenzo furi le mura v Rimu. Sezidati jo je dal okoli l. 330 rimski cesar Konstantin Veliki nad grobom mučenca. V kripti (podzemni grobnici) bazilike se nahaja sarkofag z njegovimi ostanki. Cerkev je praznovala njegov spomin že pred letom 354 in to 10. avgusta. Po Rimskem martiriju je bil Lovrenc glavni diakon papeža Siksta II (257—258) in je bil skupaj z njim žrtev preganjanj cesarja Valerijana (253—260) leta 258.

Med zgodnjimi krščanskimi cerkvenimi patrocinji zelo pogosto srečamo sv. Lovrenca in njemu posvečene cerkve tako na Zahodu kot Vzhodu. Tudi v Sloveniji, na prostoru nekdanjega oglejskega patriarhata, je sv. Lovrenc skupaj s sv. Martinom, sv. Kancijanom, sv. Marjeto, sv. Magdaleno, sv. Mohorjem in drugimi znan kot eden najstarejših patronov cerkva, ki so bodisi ohranjene, ali pa se omenjajo le v ledinskih imenih in so po pravilu pomembna arheološka najdišča.

To dejstvo se je potrdilo tudi v našem primeru. Leta 1981 so pri čiščenju in konzerviranju cerkve prišle na dan pomembne arheološke najdbe. Sicer nestrokovnim posegom (kopanjem) pod tlak prezbitერიja, v globini 80 cm, so bili odkriti kosi značilne halštatske keramike, ki je sorodna onim, ki jih poznamo iz bližnjih Selc nad Zabreznico, Lipja nad Selom, Zasipa, Bleda, Njivic, pod Jamarskim vrhom nad Begunjami, Kranja in od drugod. Nedvomno gre za pomembno odkritje, ki v marsičem dopolnjuje sliko naselbine na nižje ležečih Selcah. Vsekakor je bil sv. Lovrenc s to naselbinsko aglomeracijo povezan že v železni dobi.

Pogled na prezbitერი

Pogled iz prezbitერიja na ladjo

Halštatska naselbinska keramika s sv. Lovrenca

Glede na podobne primere v bližnji in daljni okolici in glede na nedvomno kontinuiteto na tem novem najdišču, ki se kaže v obstoju sakralne — cerkvene stavbe, lahko pričakujemo, da bi poskusna arheološka raziskovanja odkrila tudi kasnoantično kulturno plast. Poleg že omenjenih značilnosti govori v prid tej domnevi tudi izredna strateška lega te lokalitete in zato s precejšno verjetnostjo lahko domnevamo, da je v nemirnih časih kasne antike in preseljevanja ljudstev (4.—6. stoletje) tu obstajal tako imenovani refugij — pribežališče, kamor so se zatekali prebivalci iz neposredne okolice.

Glede na ohranjeno ustno izročilo lahko domnevamo, da so se v drugi polovici 15. in v 16. stoletju na platoju Sv. Lovrenca kmetje iz bližnje okolice skrivali tudi v času turških vpadov. To ponovno potrjuje strateško vlogo te lokalitete.

Treba bo počakati na rezultate sistematičnih raziskav, ki bodo verjetno potrdila to, kar je še vedno le domneva, čeprav precej verjetna.

razumljivo moč dajejo človeku. Vidiš, to sem hotel naslikati. Ni še končano. Samo skiciral sem. Moral sem ...

Tako je šepetal. Oči so mu sijale v ustvarjalnem ognju. Njegov glas je izžareval posvečenost žrtev, ki jih je hotel ohraniti za tisto daljno življenje, o katerem je govoril in vanj verjel.

Potem sva šla proti pokopališču. Globoka tišina je bila ob mrtvih. Noben šepet je ni zmotil ...

Ko sem prišel domov, sem napisal pesem in pri tem mislil na Vikijev pastel. Nihče ni slutil, da bo čez dobre štiri mesece tudi Viki žrtvoval sebe v Dragi ...

Tako je nastala po vsej verjetnosti prva v likovni govorici izražena upodobitev talcev na Slovenskem v obdobju narodoosvobodilnega boja.

Po prihodu iz zapora se je Gregorač zaposlil pri gradbenem podjetju, ki je obnavljalo karavanški železniški predor, približno dva meseca pa je delal v meznem oddelku v železarni. Tu so ga tudi 27. decembra 1941 gestapovci ponovno aretirali.

To, kar je bilo še nedavno dolžnost slehernega Slovenca in je še danes dolžnost pripadnika vsakega naroda — ljubiti svojo domovino — je postalo z okupacijo zaradi uzakonjenega nasilja — zločin.

Po smrti Ferda Korena in Karla Kraguljnika sta se na Jesenicah izoblikovali dve skojevski skupini. Prva je delovala na Javorniku, vodila sta jo Kurt Ostrožnik in Mimica Zupan, drugo iz Podmežakle pa Stane Balanč. Gestapovci so obe skupini razbili in razen redkih so vsi člani obeh skupin končali v Dragi pri Begunjah. Resnica o tem, kdo je izdal jeseniške skojevce, še danes ni povsem pojasnjena, vse pa kaže, da je bilo izdajalec več. O tem, kdo je bil izdajalec in kje so bili vzroki za izdajo, so razmišljali tudi aretirani mladinci. Da so se hoteli tudi sami dokopati čim bliže resnici, razbiramo tudi iz izjave Janka Noča, ki pripoveduje, da so bili mladinci v begunskih zaporih dokaj nezaupljivi in sami zase.

Nacistični nosilci okupacije so njihov zločin — ljubezen do rodne grude, do slovenstva in svobode, kaznovali s smrtjo, z ustrelitvijo, svojo odločitev pa utemeljili z razglasom: »Radi udejstvovanja za komunistično stranko, udeležbe na prepovedanih shodih, kjer so bila sklenjena teroristična in sabotažna dejanja, radi sodelovanja in razširjanja prepovedanih, letakov komunistične stranke ter radi podpiranja morilskih tolp so bile 21. 1. 1942 (ustreljene) naslednje osebe ...» — Tistega mrzlega januarskega dne se je izteklo bogato, predvsem pa izredno plemenito, nesebično in zrelo življenje mladih ljudi. Tudi za njihovo smrt velja pesnikova iskanja primera hvaležnosti, silnega spoštovanja in občudovanja. Tudi zanje velja Kajuhova primera o smrti in ponosnih galebih nad vodo, čeprav smo se skušali enemu izmed njih človeško razumljivo približati. Tistega mrakobnega januarskega dne je bila nasilno pretrgana nit življenja: Stanku Balanču, staremu enainvajset let, in Stanku Lahu, staremu štirindvajset let, iz Podmežakle, Viktorju Gregoraču, staremu enainvajset let, osemindvajsetletnemu Karlu Kozjeku, enainvajsetletnemu Kurtu Okrožniku, dvajsetletnemu Bogomilu Ropretu, devetnajsetletnemu Jožetu Zalokarju in osemnajsetletni Mariji Zupanovi, vsi so bili doma z Javornika. Poleg tega pa še Teodorju Bombaču in Cirilu Benkoviču iz Kamnika ter Rudolfu Papežu iz Otoč, iz Kranja pa enainvajsetletnemu Tugomirju Vidmarju.

Menim, da bi pripovedi nekaj manjkalo, če ne bi v interesu zgodovinske točnosti spregovorili tudi o povzročiteljih, nasilnih oblikovalcih tragičnih usod posameznikov, skupin in celo narodov. Sistem, ki si je za dal naloge uničiti človeško zgodovino in jo v omenjeni in nerazumljivi zaverovanosti

v svojo moč ter veličino hotel oblikovati po svoje, se je skrival za imeni brezdušnih izvrševalcev takega načrta. Poznamo imena, ki so si na tako strahoten način pridobila grozljivi sloves med našim ljudstvom. Njihovi podpisi so z davečim molkom kričali z zidov in oglasnih desk v sleherni slovenski vasi. Ob omembi njihovih imen je ledenela

kri v žilah. Tudi ta zločin, izvršen pod vznožjem mogočnih planin — simbolom slovenske neupogljivosti in svobodoljublja — je podpisal, navedimo priimek in ime v originalu, kot ga je navajal razglas: »Der Höhere SS- und Polizei-führer in Wehrkreis XVIII. SS-Gruppenführer und Generalleutnant der Polizei — Erwin Rösener.«

Koroška Bela pred 50 leti

MILAN DOLGAN

VPLIV DRAMATIKE JOHNA GALSWORTHYJA NA SLOVENSKO DELAVSKO DRAMATIKO V SKLOPU GALSWORTHYJEVEGA PRODORA V SLOVENSKO POKLICNO GLEDALIŠČE

Vloga in usoda dramatika Johna Galsworthyja (1867—1933) v slovenskem gledališču doslej ni bila obdelana in ovrednotena; še veliko manj pa je v zavesti naših gledaliških ljudi prisotno dejstvo, da je eno delo tega angleškega dramatika (*Strife* — *Borba*) izrazito vplivalo na slovensko delavsko dramatik in da je zaradi svojega pionirskega oblikovnega načina pomembno tudi za delavsko dramatik na splošno, to je na ravni svetovne književnosti.

Prodor dramatike in tudi proze Johna Galsworthyja v slovensko kulturno območje je povezan s značilnostmi literarnega položaja na Slovenskem v času med dvema vojnama, ko se je razmahnilo posredovanje in prevajanje svetovne literature in v njenem okviru še posebno angleške, kar je bila sorazmerna novost glede na prejšnje prevladovanje nemškega literarnega in kulturnega vpliva in poleg tega slovenskega kot potrebne protiuteži nemškemu. S prodorom angleške in francoske literature je ozko povezano ime Otona Župančiča, odličnega prevajalca, vodilnega slovenskega pesnika in književnika v času med dvema vojnama, ki je bil hkrati dolgoletni dramaturg in organizator poklicne gledališke dejavnosti.

Oton Župančič je prevedel vsaj dve Galsworthyjevi drami (prevoda nista izšla, ampak sta ostala v gledališkem tipkopisu), kasneje pa je prevedel tudi Galsworthyjev roman *Temni cvet* (izšel leta 1930) in naj-

značilnejše Galsworthyjevo prozno delo — veliki roman *Saga o Forsythih* (izšel v letih 1933—34). Bolj kot ta dejstva je za nas pomembno, da je bil prav Oton Župančič začetnik prevajanja Galsworthyja v slovenščino in še posebej začetnik prevajanja njegove dramatike in da je prevedel ravno tisto dramsko delo, ki je povezano z razvojem slovenske delavske odrske umetnosti.

Prvi prevod Galsworthyja v slovenščino je prav drama *Strife* (*Borba*). To je drama iz delavskega in podjetniškega (industrijskega) okolja, ki ima izredno značilen naslov. Oton Župančič jo je prevedel v začetku leta 1921 ali morda že prej; v Slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani (Drama) je bila prva predstava 15. aprila 1921. Krstna uprizoritev te drame v Angliji je bila dobrih deset let prej, leta 1909.

Verjetno je v dobrih desetih letih, odkar jo je Galsworthy napisal, z uspehom šla preko mnogih evropskih in ameriških odrov, saj Britanska enciklopedija pravi, da je bil Galsworthy »tudi uspešen dramatik« in poudarja, da je bilo njegovo literarno delo posebej cenjeno v ZDA in kontinentalni Evropi, kjer da so ga sprejemali kot »vzorec angleškega življenja«.

Vseh Galsworthyjevih dram je 21 (Silvio d'Amico, Gledališka enciklopedija), po drugih virih pa okrog 25. Drama *Strife* je ena od prvih po času nastanka. Od prej napisanih se omenja samo drama *The Silver Box* (*Srebrna tobačnica*). Uprizorjena je (Nadaljevanje na 4. strani)

(Nadaljevanje s 3. strani)

bila »z velikanskim uspehom« leta 1906. Snov te drame temelji na tezi o neenakosti revnih in bogatih pred zakonom, torej o krivicah v družbenem življenju. Zanimivo je, da Otona Župančiča in slovenskega poklicnega gledališča ni pritegnilo najprej to slavno Galsworthyjevo delo, ampak je posegel po manj sentimentalnem, bolj konkretnem, aktualnem in družbenoborbenem delu. (Drama *The Silver Box* — **Srebrna tobačnica** je bila — kar je najbrž znamenje časa, to je časa revolucionarnih sprememb v jugoslovanski družbi — uprizorjena šele po drugi vojni, in sicer leta 1948 v mariboru in leta 1949 v Trstu. Prevedel jo je Branko Rudolf.)

Bolj kot Galsworthyjeva umetniška osebnost, ki je v tem času šele začela dobivati dokončni izraz, so na Župančičevo izbiro, to je na prevod drame *Strife*, gotovo vplivale družbene razmere ob začetku stoletja in posebno ob koncu prve svetovne vojne. Zmaga delavstva v Rusiji, velik moralopolitični podvig oktobrske revolucije, revolucionarno delavsko vrenje v prvih letih po svetovni vojni v Srednji Evropi in tudi pri nas v Jugoslaviji in posebej v Sloveniji. Saj se je Oton Župančič tudi v svoji poeziji že v času pred prvo svetovno vojno odzival na naraščajoči val delavskega gibanja, kar je bilo gotovo posledica močnega vpliva in doživljanja. Na primer pesmi: *Glad* (1909), *Kovaška* (1910), *Željiarska* (1912), *Dies irae* (1914).

O aktualnih vidikih pri izbiri in uprizoritvi Galsworthyjeve drame *Borba* v Slovenskem narodnem gledališču nazorno priča članek režiserja te predstave Osipa Šesta, ki je izšel v Gledališkem listu (sezona 1920/21; na razpolago je v Slovenskem gledališkem muzeju v Ljubljani). Priznani in produktivni slovenski režiser Osip Šest med drugim pravi:

»John Galsworthy je napisal *Borbo* pred toliko in toliko leti... pred vojno. In po vojni je bilo že sto socialnih borb... ves naš čas je socialna borba. S kompromisom, z žrtvami... In jih bo še mnogo, mnogo... Ideja *Borbe* velja tudi po vojni, ker je brezčasna, večna... *Borba* dveh ljudi za svoje prepričanje. *Borba* dveh elementov naše dobe, dva prekrizana rapirja. Proletariat in kapital, gospodar in hlapec, borba, ki je večna in je od vseh začetkov... Galsworthy je socialistični dramatik, vsaj imenujejo ga tako, no njegov socializem je čisto posebne vrste — je pošten in nepristranski.« Osip Šest omenja tudi Rusijo in oktobrsko revolucijo ter da je Galsworthyjev junak Roberts podoben sovjetskimi revolucionarjem.

V kakšnih razmerah je bila uprizorjena Galsworthyjeva drama *Borba* v tako rekoč akademskem gledališču v Ljubljani, dobro kaže tudi odziv na uprizoritev. Doživela je kar 17 ponovitev, kar je bilo za tedanje razmere izjemno mnogo. Uspeh prve uprizorjene Galsworthyjeve drame je postal osnova kasnejšemu nadaljnjemu odpiranju vrat dramatik Johna Galsworthyja na ljubljanski oder.

Z dramo *Borba* se je slovensko poklicno gledališče odzvalo in pridružilo družbenemu razpoloženju okrog leta 1920, tistemu razpoloženju, ki je malo kasneje spremljalo tudi predstave na novo ustanovljenega ljubljanskega amaterskega Novega odra (1925) in Delavskega odra (1928). In čeprav je omenjeni članek režiserja Osipa Šesta poleg socialistične aktualnosti poudarjal tudi Galsworthyjevo družbeno nepristranost — s tem da je boj proletariata in kapitala preimenoval v boj gospodarja in hlapca — si ni mogoče zamisliti uspeha in številnih ponovitev drame *Borba*, ne da bi domnevali in predpostavljali, da je izvedba — bodisi po navodilu režiserja ali pa po instinktu samih igralcev — poudarjala tiste Robertsove replike, ki so pomenile

ostro kritiko kapitalističnega izkoriščanja in meščanskega družbenega sistema. Hodočemo reči, da predstava *Borbe* v Ljubljani leta 1921 ni mogla biti družbeno nevtralna, čeprav bi glede na besedilo drame lahko bila. Opozoriti velja tudi na naslov Župančičevega prevoda: »borba« je bolj ostro in udarno kot možni naslov »spor« ali »spopad« ali »boj«.

V Gledališkem listu 1920/21 je poleg omenjenega Šestovega članka malo kasneje izšel še članek z naslovom Nekaj Galsworthyjevih misli o dramati. Ta objava je v zvezi z velikim uspehom drame *Borba* na našem odru.

Galsworthyjevo dramo *Borba* je naslednjega leta (20. maja 1922) uprizorila v režiji J. Koviča tudi drama Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru. Ponovitve pa so bile tukaj samo tri.

Odpira se zanimivo vprašanje, kaj je pomenila drama *Strife* za samega Otona Župančiča, to je za njegov miselni razvoj in družbeno opredeljevanje. Zdi se mi, da nisem daleč od resnice, če domnevam, da je Župančič menil, da se je s prevodom drame *Strife* tako rekoč oddolžil socialistični tematiki v literaturi. Bil je upravičeno ponosen, da je to opravil zelo zgodaj, prej kot ostali. Bil je prepričan, da je Galsworthyjeva socialistična tematika v dramatikah popolnoma izčrpal, tako da je ne bi mogel boljše, zaradi česar se mu je zdelo takratno in kasnejše ukvarjanje slovenskih dramatikov s socialistično tematiko nezrelo, neuspešno in nenadajeno. Pri tem pa mislim, da Župančič ni bil pravičen Moškričevi dramatik, če jo je seveda sploh poznal — verjetno je ni poznal. Ne glede na vse to pa je moralo biti za mlade slovenske socialiste in komuniste spodbudno in pomembno, da je Galsworthyjevo dramo prevedel naš veliki pesnik.

Leta 1921, ko je bila Galsworthyjeva *Borba* uprizorjena, je bil Jože Moškrič star 19 let, njegov prijatelj Tone Čufar 16 let, Bratko Kreft 16 let, Ferdo Delak tudi 16 let, Tone Seliškar 21 let — če omenimo samo nekaj gledališnikov, ki so se kasneje ukvarjali z delavsko dramatikom. Jože Moškrič je bil takrat daleč iz Ljubljane, v vojski. Tudi ostali, razen morda Seliškarija, najbrž niso videli Galsworthyjeve *Borbe* v ljubljanski Drami. Zdi se, da je bila kontinuiteta pretrgana. Drama *Borba* ni izšla v tisku, pa tudi v gledališču ni bila obnovljena. Ne omenja je niti Bratko Kreft, ki je bil nekaj časa idejni vodja in usmerjevalec delavskega gledališča.

Jesenice leta 1916

Edino, kar sem mogel zaslediti, kar pa vendarle ne more biti jasen dokaz, da gre za odziv na Galsworthyjevo dramo, je nek misel v članku Franka Česna Naši kulturni problemi. Ta članek je izšel v Ameriškem družinskem koledarju (letnik 1936):

»Vsi čustveni vplivi na gledalca so pa v bistvu odvisni od sestave dramskega dela, ki sloni na delovanju dveh sil, ki sta v konfliktu med seboj. Ti dve sili skušata tekom igre nadkriliti druga drugo, dokler se ne spopadeta v odločilni bitki. V delavskih igrah se krešeta delo in kapital, v narodnih igrah in tragedijah pa ljubezen, intrige in ovire.«

Čeprav ne vemo, od kod se pri Česnu pojavi tak aristotelovski pogled na dramsko zgradbo in jasen načrt za delavske igre in niti ni verjetno, da bi lahko izvirali naravnost iz poznavanja drame *Strife*, vendarle domnevamo, da je ravno Galsworthy s svojo dramo ne samo praktično, ampak tako rekoč tudi teoretično pokazal, kako je za dramatikom kompozicijsko učinkovita in hvaležna moderna snov ali motivika o spopadu med kapitalom in delom oziroma o stavki. Ne gre samo za prikazovanje družbenega in osebnega spopada, ampak tudi za možnost kontrastnega prikazovanja na eni strani bogastva, na drugi strani revščine, na eni strani salonskega ali uradniškega ambienta, na drugi strani pa zasebnih in javnih delavskih prizorišč. Vse to je povezano s pomembnimi estetskimi implikacijami.

Ne moremo vedeti, katere in kakšne predhodnike imata Galsworthy in njegova drama *Borba* kar se tiče dramskoliterarne obdelave snovi o delavskih bojih, zlasti morda med nemškimi avtorji. Kar se tiče naše slovenske dramatike, bi bilo potrebno raziskati nekatera dramska besedila Etbina Kristana. Omenjeno tematiko obravnavajo njegove drame: zelo zgodnja tridejanka *Zvestoba*, štiridejanka iz leta 1912 *Tovarna*, ki je izgubljena, nekaj let pred vojno napisana štiridejanka *Gospodar*; za naše preučevanje je tudi zanimiv ohranjeni odlomek drame *Strajk*. Kristanove drame niso bile posebno uspešne. V slovenski zgodovinski zavesti je uspešen pionir dramskega oblikovanja delavskih bojov in uspešen prikazovalec socialne tematike predvsem John Galsworthy s svojo *Borbo*.

Najbrž je k temu, da je po letu 1921 odmev na uprizoritev Galsworthyjeve *Borbe* zamrl, prispevalo tudi to, da se je izkazalo, da John Galsworthy ni »socialistični dramatik«, kakor ga, čeprav z rezervo, imenu-

Prillično žensko čustvo se je končno izmaknilo statiki. Slednjič smo v razlikovanju barve rož od vodnjaka dozdevno odkrili cvetlični skelet lepote. Pepel pa se solzi v dimnem obračanju, v namočeni zemlji. Iznášli so jo rehabilitirani mrtvorojenci.

To jutro ni večje od drugih. Jantarni odsvit večnosti se ne zrcali v njem. Nima gospodarja ali zveste dojilje. Nima valov ali pušavskega peska v svojem drobju, kajti cvetoči mah jezerskega odseva mu pokriva obrito lobanjo.

Strohneli nasmehi izparevajo iz zemlje. Rejena beseda izčrpa misel in sladke kocke svetlobe se ji zrcali na jeziku.

POLJE

V SOTESKI

Zgrbljen sem obstal pred svojo črvojedno podobo. Brez mazila je obsojena na hladno mazanje z vodo in na ježo na kmečkem konju gravitacije. Kupi suhih alg ne vzcvetijo ko jezero presahne in pušavska zelenica postane sklednik ene same odcejujoče se posode — na znotraj postrizene glave.

Moje črne čeri je zalila plima. V čudnih dneh jih je popasla slaba slutnja. Za gorskim sedlom sem nahiral volčje jagode tistega usodnega trenutka. Pritaknil sem mu besedo kot opravičilo.

Svoj voz sem zadržnil četrti pomladni dan in ga grel v dlaneh. Odžagal sem si namreč vrhove in prostor je pomodrel in vzel sem čopič in začel portretirati sence in polsence ko se svetloba prikazuje ob ogledalu in vodoravni centimeter debeli stekleni plošči in rjave zamaške (ni važno česa) preluknja v ekscentru.

Tedaj sem spoznal gobe z votlimi betiči in glavice maka, izcedke v dahu ceremonij. Kot očnice v bebi skali se razraščajo iskrenost in upi z brevirji nasvetov krožijo pod stropom med lestenci pod ometom stoletij.

Znamenja rdečijo pritisnjena s hrbtom navkreber. Med letnicami mojega časa pa je ostala plast plutovine in njen vonj po vinu naj preraste trava.

Plato in ruševine cerkve sv. Lovrenca nad Zabreznico

JANEZ METERC

SV. LOVRENC NAD ZABREZNICO PRI ŽIROVNICI

»Dežela«, kot imenujejo danes jugovzhodni del jeseniške občine prebivalci »Doline«, je bila vseskozi kmetijska. Od dolinskega dela se loči tudi po tem, da tod prevladuje ravnina ob vznožju strmega Rebra in Stolove skupine Karavank. Industrializacija v preteklosti na to področje, razen v manjši meri v današnjem zaselku Moste, ni posegala.

Odraslega stanja je tudi dejstvo, da imamo poleg desetih zasolkov — vasi ohranjenih tudi šest sakralnih objektov in sledove nadaljnjih dveh, ki sta bila uničena na začetku 19. stoletja. In enemu od teh dveh, Sv. Lovrencu nad Zabreznico, ki je za poznavanje ter razumevanje naše preteklosti precejšnjega pomena, bomo na tem mestu skušali posvetiti kar največ pozornosti.

Nekdanja podružna cerkev sv. Lovrenca oz. njeni ostanki se nahajajo dobrih sto metrov (kota 653 m) nad nivojem ravnine, v strmem pobočju Rebra. Lega tega arheološkega in umetnostnozgodovinskega najdišča, ki je znano po ledinskem imenu »Pri sv. Lovrencu«, je strateško pomembna in markantna. Gre za okrog 40 m široki in okrog 120 m dolgi iz pobočja Rebra izstopajoči plato, ki je razdeljen na dve polovici. Vzhodni del se začne v obliki 2,5 m višje terase in se nato v smeri proti vzhodnemu robu polagoma znižuje v obliki manjših teras. Na južni in jugozahodni strani pa je celotna lokaliteta zavarovana z naravno prepadno steno oz. umetno utrjeno stopnico. Nedvomno gre za izredno strateško točko, ki je zaradi poraženosti strmega okoliša iz doline skoraj nevidna. Dostop je možen od severozahodne strani po vozni poti, ki je vsekana v skalno pobočje in se navezuje na okrog 30 m nižje ležečo prazgodovinsko naselbino Selce. Nedvomno gre za povezavo teh dveh lokacij. Na zahodni polovici platoja sv. Lovrenca, ki je več ali manj raven in na katerega pripelje omenjena vozna pot, izvira tudi razmeroma močan studenec, kar daje celotni lokaciji še dodatno strateško pomembnost.

Iz ruševinskih ostankov cerkve sv. Lovrenca nad Zabreznico je razvidno, da je bila v svoji zadnji fazi zidana v poznogotškem slogu in je glede na terenske ter prostorske danosti bila orientirana v smeri JV-SZ. Prezbiterij je oktogonarne oblike (dolžina 4,60 m, širina 4,20 m) in je ločen od ladje s kamnito stopnico. Ladja je dolga 8,40 m in široka 4,60 m. Zidovi ladje so debeli 60–65 cm in zidani iz obdelanega kamna. Prezbiterij je tlakov z značilno šesterokotno svetlo rjavo opeko in je prav tako zidan iz obdelanih kamnov, le da je zid debel le 30 cm. Iz tega je razvidno, da je na tem mestu stala prvotno romanska

(Nadaljevanje na 22. strani)

ŠTIRINAJST PESMI

1 V skledi dneva kot črna metulj odhajajo sanje na kamnit oltar. Na platnu molitev besede kot prah odmenajo v obokih nebesnih zaplat. V ladji vesoljni strah včerašnjih ljudi in črepije odsejajo prazne strasti. Le jutri je dan za sanje izbran, le jutri je veter brat pustinjaštih nad — in sanje neskončne nikogaršnji svet, da oltarni so kamni pozabljen daritveni splet.

2 Bela pustinja kamnitih ljudi, črna orama angelov neskončnosti in rdeča preproga včerašnjih ljudi.

3 Obzorja medlega spomin, skelce podobne daljnih globočin, ihtave skalnate zaplate, nikogaršnji zvezdnati previs — išče popotnik včerašnjega dne pa ne ve več, za kom izbrisal čas je rjaste sledi.

4 Le zakaj so daljave sledi neprave, le zakaj so ognja belega sledi na nepravih oltarjih kamnitih praljudi, zakaj svetlobo dneva odžira temni angel demonskih strasti, da zaman so daritve rdeče na predpražniku ljudi.

5 Bila je bela kot Ismene obleka in črna, pepelnata kot sveča — Antigona. Iskala brezvetrje Polinejkovih sem dni, ko usta Ismene spletajo večnosti sledi. Bile so le sanje in truden večer, bila je jesen na obzidju štirih imen. Ismena kot luna senco in strah strasti, bojazen na vratih neskončnosti. Antigona, sonce brez žarčne beline le ruta je črna in zarja rdeča od daritvenega dima. Zakaj, Ismena, strah si noči in črte je tvoje za vedno izbrisal demon popolnosti. Polimejka si strah, Antigona gnus in zemlje razodete raztrgana slast. Le obidje je nemo, raztrgan je veter in kamenje belo, daritev blodeču popotnika v jutrišnji dan obrnjen obraz.

6 Srečala sem jutro, vzhod zahodov, pustnjo oazo na obzorju belih pelodov. Srečala sem nočne ptice let na preprogi belkastih oblakov. Srečala sem zmaja žadastih oči, peruti odrevenele v včerašnje noči. Le pomladi srečati mi več dano ni, da odgrnila bi zatemnjene tujčeve dlani.

7 In vem, da so poti črepije neizhojenih, nerojenih dni. In vem, da so oblaki včerašnje dlani in sonce blede le obzorje osteklenelih oči.

8 Po rasti rdečih oblakov sanja ladja stara odživ neskončnosti korakov.

Po sledeh perutastih ljudi odzvanja skleda zvonastih čeri. Zapeli so poletja pevci, ožgali sonca so brezvetrni gostosevci, le planjava sama kot trava. V vetru piš odnaša sence praljudi.

9 Kot so noči — sestre večnosti in zarje bele — strah včerašnjih, je senca Fausta strah ljudi in podoba angelskih čeri zemljina skleda štirih smeri. Sinje skleda božjih pasti zažarele ste neme brez poti. Črne rute jesenskih noči, zakaj zagrmile ste poletne dni?

10 Sva srečala križpotja, ledene slike severnih ljudi — sva videla obzorje jutri na skalnati daljavi izbrisanih sledi. Ker pozabiš sva daritev na pragu večnosti, dim naju peče zdaj kot prazne roke molitvenih pasti.

11 Demon večerni, krila ptic so večnosti korak. Demon neskončnosti, šotorska planjava kot objubljen božji znak.

MARJAN ČUFAR

OVITEK TRENUTKA

Nekoč morda spremenil boš svoj stil — sem rekel si. Nekoč, ko gora bo zelena. A zdaj je spet večer in pada noč — v rumenih očeh pijanca spremenjena — kdo ve, morda še ni ljubezen izgubljen.

Bila si moj okrogli Maj in nešumeči čas, svetišče daljno in počen strop v kapeli na razpotju kjer z lip namesto vonja glasba je dehtela.

Bila si mi ponižni oktopod v edini par, v osminki četrtna, dremava kakor žgana lončevina a vendar klana kot kakteje korenina.

Udarec si nečesa daljnega bila, bila si pest neulovljive zgodovine. Z obraza spran kamniti znoj je ovlažil drobčen mah blazin in tremolo pišočo okančine.

Jaz bil sem Lunin psevdozob pripet z verigo na izpljunke časa, skrivnostni muflon neresničnih dob, izpisek čustev na kožo modrasa.

AVTOPSIHOFOGAVA ČOLNARNA

Jutra so cedila s prečniki in iz njih zajema oko sočivje obešeno po vsem telesu. In zarana sedem v čoln med modrimi in črnorjavimi ponirki. To noč so se kostanji dodobra razgalili.

12 V prsni koš mi segajo, sol življenja razstrosijo na posteljo vesolj — no, mrtvaške prte razpredajo predhodniki Lotovega dneva, prazne klase žanjejo. Zaman so molitve ob rdečem siju sonca in zaman daritve pepelnatega sija — žena nesrečna tvoja bo večna skomina na predpražniku solnega objema. Le komu daritev v dni spreminja — božjega groma slika?

13 Na skali pernatih ptic, na reki beli čolnarjev klic in na mahu drevesastih ljudi oltar požgan, oltar daritvenih resnic.

14 Vem za temen les, za prazno skledo včerašnjih čudes. Vem za jutrišnje zemlje prah. In vem, da prazno telo ne vpne se na oltarni kamen samo, svetloba noči ne ublaži daritvenega ognja sledi. Vem, da moj svet je belinast pogled in tvoje roke kot zapahnjena vrata na nebesnih poteh, so vrči leseni na praznih sledeh. Ne vem pa, kdaj stare poti izbrisal je moj sopotnik neskončnosti!

Z obrežja me je opazovala lami podobna psica, jedla je koruzno pogačo in strigla z ušesi kot beseda, ki leži v nepokriti krsti. Imela pa je morda za spoznanje prehrpav jezik.

To jutro je imelo previsok ovratnik. Zakaj že dolgo drži glave z visokimi vratovi — in ozkimi požiralniki. Slednjič sem zagledal začetek zadnje veje. Dokončno sem se premislil!

JUTRO

Izrabljena dolina, razsuta in samotna, snežno žametna v svojem vrvenju. V marčni toleranci deževna, v sanjah preoblikovana. Na voljo si spominu a v plesu pozabe darovana dvomu. V sobanah evolucije je skrit namen in odmev diamantnega obdobja.

Ploščato sonce prižiga jutranje sveče in na razlisanem gričevju se služi škrlaten kajžarski vhod te doline. Mesec polzi v prepadno cev, v kristalno kužnost zvezdne globine, in zrcalni pljusk mesta iz noči zadoni v polsenčnem dihu prebujanja.

Narezani šumi se penijo v sluhu, oddaljena rast je neslišna — pozorna do svetlobe in napetosti. Zastrupljena je v hitrosti, svilen v prehodih in meditacijah — čeprav posthumnih. Plazmogeno življenje v hladnem znamenju Luninih črev.

je Osip Šest, ampak da je pravzaprav izrazil, res pa kvaliteten meščanski dramatik in literat. Leta 1932 je dobil Nobelovo nagrado za literaturo. Vsekakor si delavsko gibanje konec dvajsetih in v začetku tridesetih let Johna Galsworthyja ni moglo več prilaščati in ga »pripeljati« na svoj prapor.

Toda slovensko delavsko gibanje in njegova kultura sta v svojih najboljših sinovih, v svojih najbolj kvalitetnih predstavnikih pokazala, da hočeta tako rekoč iz zgodovinske pozabe rešiti Župančičev prevod drame **Borba** in jo ustvarjalno izkoristiti, ne da bi se ji podrejela, a vendarle spoštujejo njeno pozitivno — ne bomo rekli sporočilo, ampak obliko. Slovenska delavska odrska umetnost se je obogatila z vrednimi prvimi svetovne dramatike.

Tu moram omeniti najprej neko otipljivo dejstvo oziroma najdbo. Pozimi 1984 mi je urednik časopisa **Železar** na Jesenicah Joža Varl sporočil, da mi lahko da na razpolago del literature zapuščine proletarskega pisatelja in dramatika Toneta Čufarja. Pokazalo se je, da ta del obsega tudi tipkopis Galsworthyjeve drame **Borba** v dveh izvodih.

Tipkopis **Borbe** iz Čufarjeve zapuščine je drugačen od tipkopisov te drame, ohranjenih v slovenskem gledališkem muzeju. Čufarjev tipkopis ima namreč kurzivno pisavo. Znano je, da je imel Čufar tak pisalni stroj. Ni dvoma, da je pretipkavanje prevoda Galsworthyjeve drame **Borba** oskrbel Čufar. Čufarjev tipkopis obsega 63 listov. Vprašanje je samo, ali je Čufar dobil predlogo naravnost od Otona Župančiča ali iz arhiva Drame Slovenskega narodnega gledališča. Čufarjev tipkopis se samo v nekaterih podrobnostih razlikuje od arhivskega gledališkega tipkopisa. Ohranjene so tudi nekatere napake, na primer imena oseb: Rous (pravilno Rons), Madje (pravilno Madge), Buljin (pravilno Bulgin). Na gledališkem lepaku, ki je ohranjen, so imena pravilna.

Tako kot ni mogoče izvedeti, na kakšen način in od koga je Tone Čufar dobil v roke prevod Galsworthyjeve drame **Borba**, tako tudi ni mogoče z gotovostjo datirati, kdaj se je to zgodilo in kdaj je nastal njegov tipkopis. Morda je bilo to takrat, ko je bilo delavsko kulturno društvo na Jesenicah, ki se je najprej imenovalo Svoboda, potem pa Enakost, na kvalitetnem višku svojega delovanja; to pa je bilo v letih 1933—36. Kasneje najbrž ne, lahko pa da prej.

Čufarjev tipkopis je verjetno nastal z mislijo, da bi Galsworthyjevo **Borbo** uprizoril v amaterskem delavskem gledališču na Jesenicah. Saj je znano, da je ta oder razvijal veliko aktivnost, da je samostojno skrbel za kvaliteten in izvirni spored, da je razvijal samizobrazovanje režiserskega in igralskega kolektiva in da je imel odlične zveze s profesionalnim gledališcem v Ljubljani. Ker je bil jeseniški delavski oder zaradi političnih razprtij znotraj delavskega gibanja v določeni meri osamljen in ločen od ostalih delavskih odrov, po drugi strani pa sposoben in ambiciozen, je v svojem delovanju izkazoval nenavadno izvirnost in poglobljenost.

Ker je bil spored jeseniškega delavskega odra usmerjen akcijsko, aktualno in tendenčno, mu je ustrezal — v kolikor ni šlo za zabavo, to je komedijo — predvsem domači spored (Čufar, Moškrič, Cankar, Seiškar, Spicar, Molek, Kreft). Ko so Jeseničani verjetno tehtali, ali bi ali ne bi uprizorili Galsworthyjevo **Borbo**, so končno odstopili od tega načrta. Ta drama je sicer ustrezala kot delavska, sorazmerno socialistična in industrijska, po drugi strani pa ni ustrezala, ker je izrazito angleška. (Osip Šest pravi: »Galsworthy je vedno Anglež, Anglež v gesti, mišljenju in besedi.«) Ali ohraniti angleški ambient in poudariti proletarski internacionalizem in enotnost med slovenskim (jeseniškim) ter angle-

skim delavstvom? Ali pa bi bilo treba Galsworthyjevo besedilo prirediti, ga popolnoma prestaviti v naše, pravzaprav srednjeevropsko okolje in razmere in psihologijo, ki je deloma precej drugačna kot angleška?

Vsekakor Jeseničani Galsworthyja niso uprizorili, pa bodisi da jih je odvrnila opisana dilema ali pa da jih je odvrnil kak drug, lahko tudi idejni razlog (Galsworthy kot meščanski literat). O vsem tem dejansko ne vemo ničesar, lahko samo ugibamo. Pač pa želimo povedati, da glede na opisane dejstva Jeseničani še do danes niso izpolnili dolga, ki ga imajo do svoje zgodovine: to je dolg do Čufarja, Župančiča, Galsworthyja, dolg do angleškega proletariata in do svetovne književnosti. Ta dolg bi namreč lahko izpolnili po vojni, ko se je gledališka dejavnost na Jesenicah spet razmahnila, se delno profesionalizirala in se razvijala na širših družbenih osnovah kot v predvojni Enakosti. V današnjih razmerah si izpolnitev tega dolga lahko predstavljam v Galsworthyju zvesti historični in ambientski smeri ter v smeri izvirno Galsworthyjeve kritičnosti tako do delavstva kot do podjetništva, ne pa v tendenčni enostranski socialistični smeri, kot bi bila edino možna uprizoritev v tridesetih letih, v Čufarjevem času.

Možno je seveda domnevati, da Čufarjev tipkopis Galsworthyjeve **Borbe** ni nastal predvsem z namenom uprizoritve, ampak zaradi osebnega zanimanja. To je manj verjetno. Postavlja se vprašanje, kakšen je odnos med Čufarjevo izvirno dramatik in med Galsworthyjevo dramo **Borba**. Ne da bi se spuščali v natančne raziskave, lahko rečemo, da je ta odnos negativen. To se pravi, da ne moremo govoriti o vplivu Galsworthyja na Čufarja — ne idejno in ne oblikovno-kompozicijsko. Morda bi našli kake snovno-motivne vzporednosti, a to so lahko naključne. Čufar kot dramatik ni rasel iz Galsworthyjeve **Borbe** ali ob njej, ampak v smeri oblikovno avantgardnega gledališča.

Na drugi strani postavljamo trditev: Jože Moškrič je kot dramatik verjetno zrasel ob Galsworthyjevi **Borbi**. Za to trditev nimamo nobenega zgodovinskega (arhivskega) dokaza, ampak sloni samo na preučevanju oblike, kompozicije, snovi in motivike obeh dramatikov. Izpuščamo idejnost in stil, kajti idejnost in stil sta pri Galsworthyju in Moškriču v osnovi različna.

Kar je bilo znano Čufarju, je bilo znano Moškriču. Kar je bilo znano Moškriču, je bilo znano Čufarju. Vemo, da sta bila Moškrič in Čufar velika prijatelja in sta posebno veliko razpravljala o literarnih zadevah. Vprašanje je samo, ali je na Galsworthyjevo **Borbo** najprej naletel in opozoril Moškrič ali Čufar. Glede na navedeno najdbo v Čufarjevi zapuščini in glede na to, da v Moškričevi zapuščini ni nobene ustrezne najdbe, bi se zdelo, da ima prednost Čufar. Toda na drugi strani vemo, da je bil Moškrič tako rekoč Ljubljčan in da je mogel imeti preko Frana Lipaha, poklicnega igralca, avtorja komedije, svojega rojaka, neposredne zveze s Slovenskim narodnim gledališčem v Ljubljani. Če je navedena trditev, da je Moškrič kot dramatik zrasel ob Galsworthyjevi **Borbi**, točna, potem bi morali Moškričevo poznavanje te drame postaviti že v čas pred Moškričevim dramskim debutom, to je pred letom 1932, ko je doživel krst prva Moškričeva velika drama **Rdeče rože**.

Oblikovno kompozicijsko so vse tri Moškričeve drame (**Rdeče rože**, **Borba za kruh**, **Dani se**) tako kot Galsworthyjeva drama **Strife** zasnovane na konfliktu, na »borbi« med delavstvom in kapitalom, ozi-

roma sploh na družbenem dogajanju. Ta konflikt je pri Moškriču bolj ali manj v ospredju oziroma bolj ali manj edini dramski konflikt. Najbolj v ospredju in najbolj čist, osamljen, to je brez zasebniske vsebinsko-motivne plasti, je v drami **Dani se**, medtem ko je v ostalih dramah pridružena in sorazmerno močno prisotna tudi zasebniska vsebinsko-motivna plast.

Tudi v Galsworthyjevi **Borbi** je družbenim spopadom pridruženo zasebnisko dogajanje, vendar je bolj preprosto kot pri Moškriču (**Rdeče rože**, **Borba za kruh**) povezano z družbenimi spopadi. Vsekakor pa drama **Dani se** glede prečiščenega in osredotočenega prikazovanja družbenih spopadov presega in nadkrijuje dramo **Borba**.

Dogajanje drame **Borba** poteka v industrijskem okolju »trenarthske kositrarne«. Tako kot v Moškričevih dramah **Borba za kruh** in **Dani se** je začetno prizorišče »gospoko«, vendar ne pisarniško v tovarni, ampak gosposko stanovanje tovarniškega ravnatelja Francisja Underwooda. To omogoča, da v dejanje naravno posega tudi ravateljeva žena Enid. Enid je hči prilletnega Johna Anthonyja, ki je prednik upravnega sveta. Upravni svetniki, ki jih je skupaj z Anthonyjem pet, so danes pripotovali iz Londona, da bi na kraju samem reševali problematiko dolgotrajne delavske stavke. Med upravnimi svetniki je tudi Anthonyjev sin Edgar.

Medtem ko Moškrič ne posveča nobene pozornosti vremenu, letnemu času, trenutnemu vzdušju, zunanemu liku in obleki oseb (sploh je pri Moškriču zelo malo didaskalij), pa Galsworthy v skladu s stilom impresionizma (čehovljanska dramatika!) upodablja zimsko vzdušje, svetlobo, opisuje lik posameznih oseb in psihološke podrobnosti. Moškriča zanima predvsem realna družbena problematika, kar lahko rečemo tudi za Galsworthyja, vendar pri njem zaznavamo prehod iz tipike in družbenosti v enkratnost, individualnost in psihiko. Pri Moškriču je vsaka oseba tipizirana in ima izrazito vlogo, pri Galsworthyju pa je, na primer za Underwooda značilno, da je samo blede figura brez stvarne vloge in naloge ter značajske opredelitve; služi samo za upodobitev vzdušja, ko v 2. dejanju pride po ženo v delavsko stanovanje.

Za dramo **Borba** je značilno, da kljub omejenim sorodstvenim razmerjem (oče — sin, hči) ne obravnava lastniških ali dednih problemov, kakor Moškrič v drami **Borba za kruh**. Podobno kot pri Moškriču pa mlajši rod nasprotuje konfrontaciji z delavstvom in sočustvuje z delavskim trpljenjem. Enid gre pri tem dlje kot Edgar.

Moškričev »tovarnar« Hendel (**Borba za kruh**) je značajskega podoben Galsworthyjevemu »predsedniku« Anthonyju. Oba sta stara, na koncu telesnih moči, a trmasta, zagrizeno nepopustljiva, oblastniška (avtoritativna) in brezkompromisna v odnosu do delavskih zahtev. Anthony pa je bolj načelen, družbeno zaveden in nič zasebniski. Zaveda se, da brani svoj družbeni »razred« (te besede Moškrič ne uporablja niti za delavce). Moškričeva **Borba za kruh** prikazuje preprosto lastništvo, ne pa zapletenih upravnih struktur, kot jih prikazuje Galsworthyjeva **Borba**, pa tudi Moškričeva drama **Dani se**. V drami **Dani se** nastopajo delničarji in ravnatelji, torej vsa lastniška oziroma vladajoča struktura, v drami **Borba** pa delničarji sploh ne (ti so nekje daleč in izven, tako da občutimo zapletenost in nedoločenost sodobne industrijske uprave), pač pa »upravni svet« (upravni svetniki) in ravnatelj.

Upravni svetniki, Enid, pa tudi tajnik Henry Tench ter sluga Frost sestavljajo bolj ali manj odkrito fronto proti trmoglavni nepopustljivosti Anthonyja, ki se na koncu drame stopnjuje v upor in zamenjavo ali

(Nadaljevanje na 6. strani)

(Nadaljevanje na 5. strani)

odstop predsednika. Nekaj podobnega se dogaja v drami **Dani se**, vendar manj vezano na določeno osebnost in njen značaj, ampak bolj na določeno stališče, medtem ko se v drami **Borba za kruh** tak spopad znotraj vladajočega razreda razreši kar s Hendlovo smrtjo.

Medtem ko je Moškričev prikaz predstavnikov lastniškega (kapitalističnega) razreda v dramah **Rdeče rože** in **Borba za kruh** še dokaj naiven, poenostavljen, črno-bel in shematičen, pa je v drami **Dani se** ta prikaz zrel, moderen, poglobljen, razumevajoč in objektivni. Na takšno Moškričevo dozorevanje je lahko vplival ravno Galsworthy, ki v drami **Borba** prikazuje lastniški razred kot odlično poznavalec in razumevajoč opazovalec, čeprav je objektivnost zmanjšana, kar pri Anthonyju poleg objektivnih lastnosti podaja tudi izrazite osebne in značajske prvine.

Zastopnik strokovne organizacije (sindikata) v drami **Borba** je Simon Harness. Njegova vloga je mnogo manjša kot podobni vlogi (Zalar, Žunič) v drami **Dani se**. Podobno je to, da je sindikalna organizacija nehala podpirati delavce, tako da stavko vodijo sami (v drami **Borba** delavski odbor, ki šteje šest članov). Harness pred delodajalci popolnoma podpira delavce, pred delavci pa agitira, naj popustijo. Nastopa diplomatsko, vendar povsem brezosebno, ne da bi se kompromitiral, medtem ko se Moškričevi sindikalni profesionalci izživljajo v medsebojni konkurenci in uporabljajo nemoralna sredstva.

Delavski voditelj v drami **Borba** je David Roberts. Roberts je tudi izumitelj; za svoj izum je bil prejel nagrado, vendar veliko prenizko glede na korist, ki jo ima od njegovega izuma podjetje. Vso nagrado je dal za podporo družinam stavkajočih delavcev. Robertsova zagrizena doslednost v delavskem boju vsaj deloma izvira iz krivice, ki jo je doživel v zvezi s svojim izumom. Vzroki sedanje stavke so seveda drugačni, objektivni, vendar je značilno, da niso popolnoma jasni in upravičeni in po mnenju mnogih, ne samo delodajalcev, je Robertsovo stališče prenapeto in obremenjeno z osebno občutljivostjo. Medtem ko so torej vzroki stavke v drami **Borba** nejasni, negotovi in neprepričljivi, si česa takega Moškrič ni dovolil. Vzroki za stavke so v njegovih dramah kristalno jasni, gospodarsko konkretni, objektivni, popolnoma utemeljeni in nikoli napadalni, temveč obrambni.

Postavlja se vprašanje, ali je Roberts revolucionar, to je ali se resno zavzema, da bi delavci spremenili družbeno ureditev in uvedli novo pod svojim vodstvom. Poglejmo dva citata. Ko Anthony reče: »Samo eden je lahko gospodar!« — Roberts vzklíkne: »Torej, strela, bodimo pa mi.« To je navidez zelo ostro in revolucionarno, v resnici pa je samo retorično in ni mišljeno resnično.

Na drugem mestu pravi Roberts: »Gospod Anthony, vi niste več mlad človek; odkar pomnim, sta bili zoper vsakega samostojnega moža, ki je prišel v vašo tovarno. Ne rečem, da ste slabi ali kruti, a gorki ste bili vsakemu, ki je govoril po svoje. Štiri krat ste delavce premagali. Slišal sem iz vaših ust, da se vam hoče boja — zapomnite si moje besede — zdaj bijete svoj zadnji boj.«

Roberts hoče zmagati v dokaj osebno doživljanem nasprotovanju in obračunu z Anthonyjem. Anthonyja hoče ponižati oziroma celo uničiti. Dobro pozna revolucionarne družbene cilje, vendar mu niso prvenstveni. V tem smislu je Roberts netipičen in neidealen; ni vztrajen in realističen borec in politik, ampak impresionistično

od velikih voditeljev, ki vodijo delavski razred v boj za revolucionarno preobrazbo človeške dužbe.

Tudi Moškričeva junaka Jerič (**Rdeče rože**) in Gornik (**Borba za kruh**) sta odlična, nepogrešljiva delavca, strokovnjaka, čeprav ne ravno izumitelja. Toda Moškričeva junaka sta harmonični osebnosti in poleg tega odlična politična voditelja in revolucionarja. Nista osebno občutljiva (deloma je to Gornik) in maščevalna. Moškričevi neposredni delavski voditelji v drami **Dani se** (Skalar, Bober, Jeraj) niso sicer izrazito revolucionarni, vendar so sposobni, objektivni, stvarni, zreli, človeški, ne individualno, ampak kolektivno delujoči in izpopolnjujoči se.

Medtem ko je Roberts grob in neobčutljiv ne samo do delodajalcev, ampak tudi do delavcev (sodelavcev), so Moškričevi delavski voditelji stvarni, odločni, a obenem demokratični in človeško občutljivi. Medtem ko zna biti Roberts tudi nedemokratičen, se Moškričevi voditelji posvetujejo in so pripravljeni podrežati se sklepom sodelavcev in objektivnim okoliščinam.

Roberts je dober do žene — Ane, vendar nimata otrok prav zaradi njegove skrajne delavske pripadnosti in bojevite doslednosti (da otroci ne bi bili lačni). Kako drugačen — nežen, topel in družinski je Moškričev Jerič in drugi njegovi delavski voditelji! Robertsova žena Ana v teku usodnega dneva, v katerem poteka drama **Borba**, podleže srčni bolezni. Njena smrt pa ne zadrži Roberts, da ne bi popoldne ponovno prišel v hišo ravnatelja Underwoda, poskušajoč še v zadnjem trenutku izsiliti delavsko nepopustljivost in s tem Anthonyjev poraz.

Motiv Anine bolehnosti, skrbnosti in smrti (**Borba**) je značilno podoben motivu Cilkiine bolehnosti, skrbnosti in smrti v drami **Rdeče rože**. Toda medtem ko Anina smrt dokončno spodbudi Robertsove sodelavce, da se svojemu voditelju uprejo, pa je Cilkina smrt v Moškričevi drami rodovitna: spodbudi delavstvo, da se organizira in strne okrog svojih voditeljev in da bo v nadaljnjem boju s kapitalizmom bolj odločno kot doslej.

Značilno je, kako Roberts govori o delodajalcih — da so »londonski razbojniki«. Roberts sploh zmerja mesto (London). Njegov grob odnos do delodajalcev lahko označimo politično — to je delavski radikalizem, skrajno levičarstvo, skorajda anarhizem.

Ena od oseb iz delavskega tabora (Madge) takole označuje lastnega voditelja: »Roberts misli nase, preponosen je, zato se ne vda.« Tako kot s svojo nepopustljivostjo ne uspe Anthony in je poražen v lastnem (kapitalističnem) taboru, podobno s svojo nepopustljivostjo ne uspe Roberts in je poražen v delavskem taboru, ki mu izreče nezapnico. Podobno tudi Moškričev Jerič v drami **Rdeče rože** doživi neuspeh med svojimi ljudmi, toda ta neuspeh je zares žalosten (nepravičen, tragičen) v globokem smislu te besede, medtem ko je Robertsov neuspeh nujen, ne pa tragičen.

Med somišljeniki je Robertsu posebno zvest mladi George Rons, ki se v svojem delovanju na začetku podreja načelom, ne pa življenju. Pokaže se, da je ključ za razplet položaja v rokah ženske. V Galsworthyjevi umetnosti igra precejšnjo vlogo naturalistično poudarjanje erotike. Česa takega seveda pri Moškriču, ki je klasično uravnotežen, sploh ni. Ronsovo dekle Madge v imenu življenja, v imenu žena in otrok, vpliva na Georga, tako da se spreobrne in prične agitirati proti Robertsu.

Medtem ko so Moškričevi delavci realistično označeni in diferencirani (npr. France Majcen v drami **Rdeče rože** kupuje za prihranke hišo, pa je vseeno zvest član de-

kokaz), so delavci v Galsworthyjevi drami **Borba** diferencirani in označeni le idejno. Že sam Roberts deluje pretirano na osnovi idej. Na osnovi verskih načel in cerkvenega vpliva mu nasprotuje Madgin oče Henry Thomas. Lahko rečemo, da so Moškričeve osebe utemeljene življenjsko, medtem ko so Galsworthyjeve literarno.

Se en primer: Da Robertsova Ana skuša omajati in omehčati moža, izhaja iz njegovega značaja, medtem ko omahljivost in strah Jeričeve žene izhaja tudi iz njenega položaja kot matere. Sploh pa pri Galsworthyju ni nobene pozitivne, odločne, borbene ženske, kot jih je več pri Moškriču.

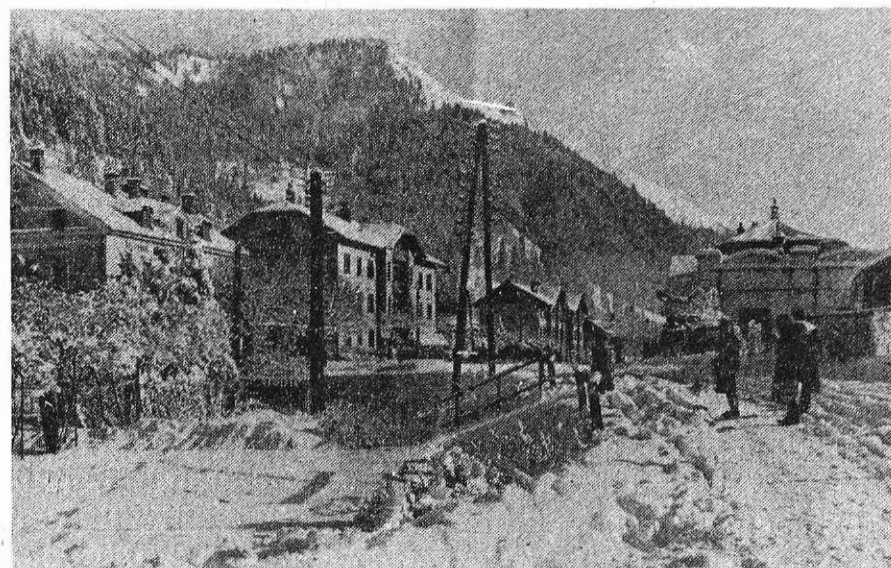
V pričujoči analizi nehoti izpostavljam Robertsove negativne lastnosti. Vendar je Roberts dejansko pozitivna dramska oseba, ki zasluži spoštovanje zaradi močate doslednosti. Veliko njegovih izjav (stališč) lahko vzbuja pritrjevanje, kakor se je na drugi strani Galsworthy potrudil, da tudi mnogo Anthonyjevih izjav in stališč lahko vzbuja pritrjevanje. Če je proti Robertsu tudi Enid, je zato, ker je izgubila upanje, da bi lahko vplivala na očeta, ki je starčevsko trmast, medtem ko bi moral biti mlajši Roberts bolj razumen in upogljiv.

Medtem ko se tako rekoč na smrt in življenje bijeta Anthony in Roberts in potem ko sta vsak pri svojih ljudeh poražena, delavci in kapitalisti na koncu brez njiu in proti njima sklenejo kompromis. Ta kompromis sta že na začetku stavke, »preden se je borba začela«, oblikovala in predlagala tajnik Tench in sindikalni funkcionar Harness. Potemtakem sta zmagovalca pravzaprav onadva, birokrata. Česa takega, namreč kompromisarstva, pri Moškriču ni. Njegove drame se končajo ali z delavskim porazom, ki pa se takoj začne spreminjati v nov, plodotvoren boj (**Rdeče rože**), ali pa se končajo s ponosno delavsko zmago, z uveljavitvijo pravičnih, ne pretirano postavljenih zahtev oziroma z uspešno obrambo že prej doseženih, a zdaj ogroženih delavskih pridobitev (**Borba za kruh, Dani se**).

Drama **Borba** na več mestih izraža misel, da pričujoči boj med kapitalom in delavstvom ni nič novega in posebnega, ampak je samo različica že mnogih podobnih bojev v prejšnjih časih in da bodo podobni boji potekali v prihodnosti, ker so nekaj naravnega in bolj ali manj nujnega. Anthony se bolj boji revolucionarnega družbenega preobrata, kot ga Roberts zares načrtuje. Iz drame **Borba** diha posebnost družbenega položaja v Angliji: že dolga industrijska tradicija, utrjena konservativnost in celo aristokratizem, radikalni družbeni boji in socialdemokratski reformni poskusi. Simon Harness pravi: »Ali ne moremo opustiti tega staromodnega bojevanja na nož?«

Drugače je pri Moškriču. Mlajša, nova industrijska družba, močan revolucionarni zagon, ki se ne zadovoljuje s kompromisnimi in začasnimi rešitvami, čeprav so taktično tudi potrebne, ampak ima strateški načrt, da bo kmalu popolnoma preobrazil družbo, da bo na mah in enkrat za vselej zelo izboljšal materialni in družbenopolitični položaj delavstva. In res — medtem ko v Angliji delavske revolucije ni bilo in je ni še do danes, smo pri nas revolucionarno vrenje zmagovito zaključili pod vodstvom Moškričevih somišljenikov in prijateljev, komunistov Kidriča, Kardelja, Tita, Mačka in drugih.

Glavna razlika med Moškričem in Galsworthyjem in med njunimi dramskimi junaki je v tem, da je bil Moškrič ne samo literat in ne samo sindikalist, ampak tudi politik in revolucionar, medtem ko je bil Galsworthy v bistvu samo literat, kar se je kmalu pokazalo v njegovem dramskem opusu, ki je sledil v nekem smislu iz-

Jesenice pred 2. svet. vojno

BRANA CRNČEVIČ

VELIKE MALENKOSTI — RAZMIŠLJANJE

Tudi če so obilni in visoki, debeli in plečati, so ljudje nekako vse manjši.

Gledaš, tolikšen človek, pa ga skoraj ni. Ne čutiš potrebe, da bi ravno z njim začel pogovor, pa ga kljub temu začneš. Pa tudi ti si njemu nepomemben. Niti on se ne bi s tabo pogovarjal, a se pogovarja. Vajin pogovor je poln velikih in praznih besed.

Govorita isto. Mislita podobno. Vajina smehljaja sta dvojčka.

V vsem se strinjata, tudi če se razlikujeta.

Utruja vas in utrjuje ga.

Ko se razideta, ne veste, kaj je on rekel vam in kaj vi njemu, vse besede so iste.

A vendar, če bi bili vi tožilec in on obsojenec, bi se potrudili, da bi dobil najstrožjo kazen.

Če bi zamenjal vloge, se mu ne bi izveklili!

Čutite, da v njem sovražite sebe, prepričani ste, da on v vas preganja samega sebe.

Lahko bi se zgodilo, da vas zaradi tega dá zapreti.

Tudi vi bi mu nataknil lišice!

Telefonira vam, da bi se dobila.

Spet vam ima nekaj povedati.

Grete, da bi se dobili z njim; s seboj.

Pride dan, ko se mu zazdi, da je vse propadlo.

Tudi vam je vse propadlo.

Če reče, da je tema kot v rogu, mu rečete, z njegovim nasmeškom na svojem obrazu, da je še temneje. On se bo pri priči strinjal z vami. In ne vesta, dokler se pogovarjata, kdo se s kom strinja.

Vidva sta več kot dvojnika, vidva sta eno!

Če opazite, da ga navdaja upanje, boste tudi vi začeli upati. Sedeli boste tako, z njegovim upanjem v svoji duši, ne da bi vedeli, čemu upanje.

Lahko se vama primeri, da bosta srečala dvojico vama podobnih prijateljev.

To bo srečanje četverice enakih.

To sta vidva, zamaskirana v neko drugo dvojico.

Vseeno je, če se vidva strinjata z njima;

Sedite tako v parih, pijete dvojno, mislite dvojno, a počutite se nelagodno.

Zdaj, ko ste skupaj, bi vas moralo biti več, a ugotavljate, da vas je manj.

To vas plaši?

Le kako vas ne bi!

Če primaknete mize, če se vam pridruži še četvero, bi vas moralo biti osem, a čutite, da ste sami!

Vi izginjate v njih, oni v vas, zares, več kot nas je, manj nas je.

Če bi nenadoma streljali v nekoga od teh ljudi, bi bil to samomor.

Za umor bi bili obsojeni samo zato, ker red mora biti tudi tam, kjer ga ni.

Zato smo tako mrtvi, ali še slabše, tako živi in ravnodušni, ker v drugih ubijamo sebe.

To so čisti samomori.

Zaplodili so nas tolikšni očetje, rodile so nas tolikšne matere, narava ni predvidela tega, kar se nam dogaja.

Mi smo nenaravni. Ali more golo življenje razvrednotiti netiko?

Živim v nekem mrtvem kolektivu.

To niti ni tako slabo življenje.

Ko omrtvijo, omrtvim. Ko oživijo, o vim. Pride dan, ko vsi upajo, in jaz upa. Z njimi delim svoj brezup.

A vendar, počutim se čudno.

Če že delim z njimi svoj brezup, bi moral biti moj brezup manjši, a je večji!

Če že množim z njimi upanje, bi bilo gično, da bi bilo moje upanje večje, a manjše.

In spet ta fenomen: več kot nas manj nas je.

Pride dan, ko bi prepeval. Navduši r kaj, pa se navdušujem.

Kako naj prepevam pred temi ravnodušnimi ljudmi?

Navduševal se bom, ko se bodo oni navduševali.

Pride dan, ko bi jokal, a prav tedaj kolektiv vesel. Kako naj zajočem pred mi veselim ljudmi?

Zdaj živim v mrtvem kolektivu, z sem mrtev v živem kolektivu, in ne morem si razložiti tega čudeža.

Prepevam, ko prepevajo, žalosten sem, ko so žalostni, živ sem, ko so živi, mr sem, ko so mrtvi, in zaman preštev ljudi.

Zmeraj isto; več kot nas je, manj nas Preseneti me kakšen lep, sončen, v dan.

Napade me grobo in izdajalsko, iz sede.

A že spet mi telefonirajo. In že s grem, da se srečam s seboj, pa ne vem, bi s sabo.

Pogovarjam se z botri, ki so pozna komu so botri. Zaljubljeni me prepričajo, da ljubezni ni. Ljudje mi z upanjem povedujejo o brezupu, a z nekima to brezupom le verujejo v upanje.

Iščem sebe v njih, sprehajam se z n v sebi.

Odvratno smo si podobni!

Ali golo življenje zares premaguje netiko?

Postalo mi je vseeno, če koga ubije sebi ali sebe v nekom.

Oboje je čisti samomor.

Sanjam, da sanjam, da se bom preb drugičen.

Mogoče nas bo življenje, ki nas je lilo, da smo si tako podobni, le izučilo se bomo razlikovali?

Prevod iz srbohrvaščine: E. Torka

Jesenice med obema vojnama

(Nadaljevanje s 17. strani)

samo zate

Živim s sencami

in ti z menoj

6

Živim s sencami

in ti z menoj

Bolečina ne joče
bolečina ne odpušča
bolečina ne sodi

Živim s sencami

in ti z menoj

bolečina prezira
pogrebce

bolečina
spleta svoje
korenine
v vsakdanji korak

bolečina

ostane

Živim s sencami

in ti z menoj

7

Živim s sencami

in ti z menoj

pred nama
nove poti
neizhrojene
poti

neznane poti

in odsev bolečine

bolečina
nima obraza
pomladnega brstenja

in mlado popje
se ne oplaja
s poljubom
vetra

in sok
mladih trav
ne veze
sreče

iz sivine

Živim s sencami

in ti z menoj

8

Živim s sencami

sence so rožnate
sence so temne
sence so neizpeto
hrepenenje

Živim

in najin korak
iz koraka
v korak

ostaja

nama bolj neznan
in tuj

do kdaj

Živim s sencami
in ti z menoj

ANDREJ KOKOT

NOVICA

Čujte otroci, pesnik je sklenil,
da bo zapustil svet žalostnih rim
in se preselil v poljano veselja,
da bo poslej vse drugače z njim.

Že jutri bo šel metulje lovit
in jih otrokom prinesel,
potem bo kot poljsko strašilo
pesmi ptičkov poslušal in jih natresel

polno košaro — tako za sprotno darilo —
vsem tistim, ki ne vedo za jok,
ki imajo na licih veselje in smeh,
da tudi njemu poslej bo vse bolj šlo od rok.

MIHA KLINAR

Svet brez svetlobe

VEČERNO OBČUTJE

Kot reka svetla dan se v noč pretaka,
globoko jezero — nebo žari...
Vse mirno je, samo odmev koraka
se v zvezdno noč gubi...

O, šel bi, šel bi s svetlim dnevom,
potopil se v globoko jezero noči,
zasanjat rad bi tam pod jasnim nebom,
pozabil vse, kar v bridki čas zori...

KAMEN

O večeru sem zapel,
ko pojema zarje plamen...

V usta so mi vrgli kamen
in sem v krvi onemel...

Usta so mi krvavela,
izgorele so besede...

Kdo izgrebe iz pepela
čustva, ki so pogorela? — — —

Zdaj je vse krvavi kamen,
kamen, ki je ranil usta...

Zarje je ugasnil plamen,
noč je v meni... gluha... pusta...

RIGOLETTO

Dal Maščeval bom svojo bolečino,
ki jo rodil je v meni vaš posmeh, —
okradli ste ljubezen mi edino,
tolažbo, srečo v mojih bridkih dneh.

Zajel me val je strašni maščevanja;
(ubiti greh nikoli ni zločin!)
gorje življenja bruha mi spomin
in strašna groza je moj sad spoznanja.

Kot noč sem slep... Le strašno
maščevanje
vrnilo luč mi bo in mehke sanje...

O norec Rigoletto!... Ni moči,
ki bi prižgala luč v bridkost noči...

IZ ČASA V ČAS

Struna sem, v molu pojoča,
nad ozko in črno dolino razpeta,
v brnenje tovarne večno ujeta,
v večnem odpevu se izgubljajoča:
Težka, o, težka črna je tlaka,
v večnost se v znoju čas nam
pretaka...

Sive so hiše in ulice krive —
sivo, o, sivo je naše življenje,
do smrti obsojeno le na trpljenje —
krive so ulice, hiše so sive:

Težka, o, težka črna je tlaka,
čas — policaj za nami koraka...

Hrepenenje po soncu, rojeno v sivini
in v suženstvu letošnje bridke pomladi,
prebij iz srca se, zasij nad prepad,
iz mola v duru zapoj domovini:
Težka, o, težka črna je tlaka,
čas kot upor pred nami koraka...

PRI SPRAŠEVANJU

Jurček majhen, velik zemljevid,
učitelj strogo, (kot bila bi že matura),
fanta vpraša: kje je Šentvid,
kje Zila teče, kje izvira Mura?

Jurček možgane si napne,
po zemljevidu mu kazalec hodi,
vedno znova spet začne,
išče kraje in pa reke vsepovsodi,

samo ne tam, kjer bi bilo prav.
Joj, Jurček je ena sama zmeda.
Zares, tako malo še nikdar ni znal.
Vsega pa je kriva Breda,
lepotičica razreda.

pančič, veliki prevajalec drame *Strife*, je bil v bistvu samo literat, umetnik, ne pa politik in revolucionar.

Medtem ko neenotnost delavstva temelji pri Galsworthyju predvsem na idejnih razhajanjih in značajskih posebnostih, Moškrič bolj realistično, stvarno, materialno in človeško prikazuje vzroke delavskih razhajanj in delavskega omahovanja pri zaščiti svojih interesov. Pač pa tako Galsworthy kot Moškrič dobro prikazujeta človeško dostojanstvo delavcev. Delavci imajo pravico, da se sprostijo in zabavajo; seveda na svoj način, ne tako kot kapitalisti. V tem smislu se v drami *Borba* zagovarja, da si delavci privoščijo pijačo, da se ukvarjajo s stavami in podobno. Tako kot imajo delavci svoje napake in slabosti, ker drugače ne vzdržijo, ima tudi lastniški razred svoje napake in slabosti. Roberts kritizira oboje, torej tudi delavce. Galsworthy ne pozna pozitivnega vpliva delavske organiziranosti in delavskega izobraževanja, medtem ko ju Moškrič poudarja, hoteč odpraviti delavske slabosti in dvigniti njihovo kulturnost.

Naša analiza kaže, da Galsworthy po eni strani izraža aktualnost svoje dobe, po drugi strani pa probleme postavlja izven časa. Galsworthy leta 1909 ni mogel stati ob strani in neprizadet ob naraščajočem valu delavskih nemirov in razrednih bojev, vendar takrat delavska zmaga ni bila tako verjetna in uresničljiva, kot je bilo po prvi svetovni vojni in po oktobrski revoluciji.

Tudi v že omenjenem članku režiserja Osipa Sesta najdemo oboje — oziroma aktualnost in sodobne razmere, kot so bile leta 1921 (na primer: »V znamenju rdečih bander govori Roberts moderno živo marseljezo... Borba dveh elementov naše dobe... ves naš čas je socialna borba.«), hkrati pa Osipu Sestu ugaja razmišljati o brezčasnosti problemov, obravnavanih v drami *Borba*, tem bolj, ker se zaveda, kdaj je drama nastala in da jo zdaj (1921) znova aktualizira (in jo je v 30-letih spet skušal aktualizirati Čufar, oziroma jo je verjetno preučil in doživel Jože Moškrič). Poglejmo nekaj citatov iz Sestovega članka, ki izražajo brezčasno relativizacijo problemov:

»Ideja Borbe velja tudi po vojni, ker je brezčasna, večna... Proletariat in kapital, gospodar in hlapec, borba, ki je večna in je od vseh začetkov... Čemu? Morda zato, da je človek okusil bedo, morda zato, da so trpeli in stradali nedolžni, žene in otroci, morda zato, da sta srta najboljša moža — kremenca — morda zato, ker človek ne zna drugega kot trpeti in roditi trpljenje.«

Tu vidimo, kam se pomika težišče drame *Borba* — v idealizacijo obeh junakov, v zanikanje, da bi bilo možno najti takšno ali drugačno krivdo in da bi bilo možno kaj spremeniti na tem svetu, ki mu je trpljenje usojeno. Kako daleč je to od konkretnega, življenjskega, političnega in revolucionarnega, a vendar zmernega, pametnega, uvidnega in pravičnega boja, ki poteka v dramah Jožeta Moškriča. Tudi Moškrič dosega nadčasovno umetniško vrednost, vendar ne defetistično, ampak pogumno in osnovano na človečnosti in demokratični doslednosti.

Tako Anthony kot Roberts iščeta možnost poraza drug pri drugem. Poznata se do obisti, njun boj presega materialne in politične okvire in sega v globine duševnosti in značaja. S tem pa seveda izgublja objektivnost. Moškričevi delavski voditelji pa temeljijo na realnem poznavanju dejstev, na upoštevanju kolektivnosti in na demokratičnem vzpostavljanju delavske enotnosti, ne pa na dramskem in značajskem precejevanju in poglobljanju svoje osebnosti in individualnosti. Moškrič je mojster mere in uravnoveženosti v pojmovanju politične osebnosti; mero je lahko jemal po sebi in po sposobnih prijateljih Komunistih.

Jesenice med obema vojnama

Drama *Strife* je časovno zgrajena enotno, klasicistično; vsa tri dejanja se iztečejo v enem dnevu. Taka časovna zgradba je bila dobro znana in jo je odlično uporabljal tudi Moškrič. Zelo izrazito v prvi drami — *Rdeče rože*. V ostalih dveh dramah (*Borba za kruh*, *Dani se*) Moškrič ne uporablja popolne, ampak delno časovno strnjene; značilno je, da jo stopnjuje proti koncu drame in odlično uporablja tudi sočasnost (*Rdeče rože* — med 3. in 4. dejanjem. *Dani se* — med slikama 2. dejanja).

Mislím, da je šibka stran drame *Strife* njena prizoriščna neizraznost, pravzaprav pretirana prizoriščna raznolikost. Dobro je izpeljano 1. dejanje, ko proti koncu večina odide v drug prostor na obed; nekaj prizorov pa se nadaljuje na prvotnem prizorišču. Drugo dejanje se prične v kuhinji Robertsovih, kar je gotovo dobro, kontrastno. Sredi dejanja pa se prizorišče spremeni, in sicer poteka delavsko zborovanje zunaj, pri kanalu blizu tovarne. V tretjem, zadnjem dejanju je prizorišče spet v stanovanju Underwoodovih, vendar ne v prvotnem prostoru, ampak v salonu.

Za Moškričeve drame pa je značilna večja prizoriščna enotnost in discipliniranost, na drugi strani pa plastična raznolikost. V nasprotju z Galsworthyjem, ki z natančnim, natrpanim in vzdušje izražajočim prizoriščem vnaša prvine modnega impresionizma, je Moškrič stvaren, preprost, značilen, umerjen, kontrasten. Zlasti odlična in izrazna so prizorišča v drami *Dani se*. Moškrič pozna zasebno delavsko stanovanje, namesto zasebnega meščanskega stanovanja raje uporablja uradne (pisarniške) tovarniške prostore.

Medtem ko je vsa moč Galsworthyjeve drame osredotočena na prvi dve dejanji in je tretje dejanje najbolj šibko, pravzaprav samo teatralno, ne pa idejno in kompozicijsko močno in novo — čemu pa se ni čuditi, saj se konča s kompromisom, s komedijo, ki pa ni komedija, ampak samo nekakšno razkazovanje — pa se Moškričovo dramsko oblikovanje od začetka proti koncu stopnjuje in intenzivira, tako da je idejno najmočnejše, čustveno najbolj pretresljivo in vplivno, snovno in motivno najbolj zanimivo in oblikovno (kompozicijsko) najbolj izrazito na koncu. Galsworthyjeva drama se izčrpa že pred koncem, Moškričeve drame pa celo težijo v nadaljevanje, v prihodnost. (Primerjaj; kako je Moškrič dopolnil dramo *Rdeče rože*, to je, dopisal 5. dejanje.)

Madge sicer nasprotuje Robertsovi načelnosti, sovraštvu in kritiki delavstva ter v imenu življenjskega nagona in urešniči-

tve ljubezni, ki je zaradi moškega fanatizma v nevarnosti, odločilno prispeva, da se tovariši Robertsu postavijo po robu, vendar pa je na primer v pogovoru z Enid sovrážna in izraža delavsko enotnost, to je enotnost in različnost svojega razreda proti lastniškemu razredu. Odloča se med dvema silama: sila ideje in popolnosti ter sila življenja in uživanja. Sila boja in sila obstoja. Madgina odločitev predstavlja žensko načelo proti moškemu. To je Galsworthy zajel bolj silovito (vsekakor naturalistično) kot Moškrič, ki je v tem oziru bolj skromen in preprost, uravnovežen in ne priznavajoč skrajnosti med moškim in ženskim bistvom. Moškričevi delavci znajo biti tudi nežni in občutljivi, njegove ženske pa odločne, tako da se pridružujejo pravičnemu boju, nikakor pa ga ne spodkopavajo. Seveda je zaradi okoliščine, da je Roberts nestvaren, razumljivo, da Galsworthyjeve delavske žene nasprotujejo konkretni »borbi«, čeprav nasprotujejo izkoriščevalskemu kapitalu.

Roberts ne veruje v množico, v delavstvo kot sposobno družbeno silo. Zato je njegova revolucionarnost brez prave vizije in se izčrpa v maščevalnem boju. Tako on kot kapitalisti mislijo, da delavci znajo samo zapravljalati, ne pa upravljati. Po Moškričevem mnenju pa so delavci oziroma vodilni delavci tudi sposobni upravljati in gospodariti, ne pa samo potrošniki dobrin. Revolucijo lahko izvedejo najboljši delavci, ki bi lahko prestopili v kapitalistični razred, pa nočejo, ali pa odlični pripadniki lastniškega razreda, ki prestopijo k delavcem. Po mnenju kapitalistov je od vekomaj in za vekomaj usojeno (tako kot trdi danes reaganizem), da naj eni upravljajo in gospodarijo z denarjem, drugi pa delajo in prejemajo, ne pa gospodarijo. Roberts je obupan, ker misli, da je sposoben samo on. On je individualist, ki ne išče opore v organizaciji, niti sindikalni. Moškričevi junaki pa črpajo moč iz organizacije in sam Moškrič črpa moč iz pripadnosti komunistični partiji in iz sindikalne organiziranosti.

Slabost stavke v drami *Strife* je, da je pravzaprav solidarnostna (v prid skupine strojnikov in kurčarjev). Pri Moškriču tega ni. Moškrič sicer pozna solidarnost in denarne podpore, ki jo pošilja delavstvo od drugod (*Dani se*), a Moškričevi delavci stavkajo zaradi sebe, svojega položaja, ne pa solidarnostno. Torej je Moškrič bolj politično stvaren, ni zanesenjaški. Za solidarnostno stavko so potrebni posebni pogoji in razmere, kakršne lahko ustvari delova-

(Nadaljevanje na 8. strani)

nje močne politične organizacije. Moškričeve drame ne poznajo te faze, ampak začetno fazo delavskih bojev, ki pa imajo vendarle perspektivo širših revolucionarnih družbenih bojev. Poleg te slabosti stavke v drami **Strife** je dodatna slabost ta, da najbrž ni obrambna, torej da niso dali povod kapitalisti s tem, da bi delavcem kake pravice in dobrine odvzeli, ampak da so boj sprožili kar delavci.

Na koncu še pogledimo, kakšna je preostala Galsworthyjeva dramatika, ki je bila doslej uprizorjena na Slovenskem, in kakšne so novejšje ocene Galsworthyjeve literarne tvornosti. Vse to naj služi kot ozadje, ki lahko pomaga odkrivati vzroke, zakaj Čufarjev tipkopis drama **Borbe** ni mogel prodreti v spored jeseniškega amaterskega delavskega odra in zakaj ga tudi Jože Moškrič ni uvrstil v spored domačega delavskega odra v Zavrču pri Ljubljani. Postalo bo jasnejše, kakšen avtor je pravzaprav Galsworthy v celoti in kako nujno je bilo, da je Moškrič njegove pobude sprejemal kritično, in sicer na idejnem in stilnem področju, medtem ko so mu bile snovno-motivne in kompozicijske pobude dobrodošle.

Omenili smo že, da je bila menda prva znana Galsworthyjeva drama **The Silver Box**, da je bila uprizorjena tri leta pred dramo **Strife**, to je leta 1906, in da je bila v dveh slovenskih gledališčih uprizorjena šele po 2. svetovni vojni.

Ista letnica prve uprizoritve kot za dramo **Strife**, to je leto 1909, se navaja za »igro« **Joy**. (Beseda »joy« je osebno ime dekleta, hkrati pa pomeni »veselje«.) Tudi to igro je prevedel Oton Zupančič. V režiji Milana Puglja jo je uprizorilo Slovensko narodno gledališče v Ljubljani leta 1926. Zvrstilo se je 7 predstav. Sploh naj poudarimo, da nobena Galsworthyjeva igra še zdaleč ni doživela na Slovenskem tolikšnega uspeha, to je tolikšnega števila ponovitev, kot leta 1921 urizorjena **Borba**.

Kako različni sta drama **Borba** in igra **Joy**! Različni po snovi in ideji. Že to je velika razlika glede na Moškriča, ki je v štirih velikih dramskih delih zvest delavski snovi, snovi o delavskih bojih. Zanj gledališče ni bilo literatura, ampak hkrati umetnost in politika, ki se ji je posvečal. Galsworthy pa je v istem času ustvaril dve idejno in snovno zelo različni deli, kar je bilo pač možno zato, ker ga ni spodbujalo družbeno delovanje, ampak igrivo literarno oblikovanje. V drami **Strife** je pokazal sposobnost, da v smislu naturalizma zbere in razčleni gradivo o družbenih bojih v industriji, medtem ko se v igri **Joy** posveča impresionističnemu upodabljanju narave in ljudi ter psihološki oziroma psihoanalitični problematiki.

Joy je dekle v puberteti, edinka iz ponesrečenega meščanskega zakona, ki bi rada obdržala mater samo zase in sebe samo za mater, ki pa se druži z nekim drugim moškim. Napetost se razreši, ko se Joy zaljubi, tako da ljubezen sprostí obe — mater in hčer. Vzporedno z glavnim zasebnim psihološkim dogajanjem, ki je meščansko prenapeto in preobčutljivo, poteka stranska gospodarska zgodba (motivika) o rudniku zlata nekje na tujem, o špekulacijah, o umestnosti ali neumestnosti vlaganja delnic v to podjetje. Igra poteka pri meščanskih sorodnikih na podeželju in v poletnem, brezdelnem vzdušju. Svežina, pristnost, iskrenost, lepota mlade Joy se vključuje v enkratno naravno okolje. Le bitje, kot je Joy, lahko lepša življenje, ki je vključeno v določene tirnice, v obstoječi družbeni in gospodarski red, brez možnosti, da bi se zares kaj spremenilo.

Leta 1912 je bila v Angliji uprizorjena Galsworthyjeva »tragikomedija« **The Pigeon**. Preko nemščine jo je prevedel režiser Ošip Šest (Golobček) in jo je Drama Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani uprizorila na začetku leta 1924, torej še pred igro **Joy**, kot drugo Galsworthyjevo gledališko delo na Slovenskem. Režiral je Boris Putjata; predstav je bilo osem.

Tragikomedija **Golobček** prikazuje na ironičen impresionističen način poleg meščanskega sveta (pastor, profesor, sodnik, slikar) še svet potepuhov ali vagabundov ali beračev. Meščanski svet si s svojimi idejami in institucijami prizadeva na ta ali druga način reševati socialno problematiko. Avtor pa simpatizira s svetom naravnih, iz moderne družbe izločenih in vanjo se vključiti nesposobnih ljudi, tako kot z njimi simpatizira nepopoljšljivi dobrotnik, dobrodelnež in naivnež slikar Wellwyn, ki ga spodobna hčerka želi odtegniti tem pogubnim vplivom, pa ji ne uspeva.

Tudi to gledališko delo je daleč od problematike drame **Strife** in ne kaže nobene kontinuitete v reševanju družbene problematike, kvečjemu kontinuiteto impresionističnega upodabljanja, ki je zelo izrazito, čeprav avtor v določeni meri uporablja tudi moraliziranje oziroma rezoniranje. Igra **Golobček** se s svojo motiviko pridružuje modni motiviki in snovi v literaturi ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja (npr. Brecht, Leskovec, Čankar, Steinbeck), ki pa se seveda še ni izčrpala (npr. sodobni slovenski avtor Rudi Seligo).

Deset let po igri **The Pigeon**, to je leta 1922 je bila v Angliji uprizorjena Galsworthyjeva drama **Loyalties**, ki jo je v slovensčino prevedel Božo Vodusek in jo je z velikimi ambicijami uprizorila pod naslovom **Družba** drama Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani v režiji Bratka Krefta spomladi leta 1934 (šest predstav), torej prav v času, ko je nastajala Moškričeva drama **Dani** se, ki je v sporedu slovenskega delavskega gledališča pravzaprav uspešno nadomestila in presegla ne samo Čufarjevo dramo **Polom**, ampak tudi Galsworthyjevo dramo **Borba**.

Drama **Loyalties** (Družba) ne prikazuje celovite družbe, to je izkoriščevalce in izkoriščane, vladajoče ljudi in neposredne delavce, ampak prikazuje omejeno družbo (društvo, klub), v kateri se zbirajo bolj ali manj aristokratski brezdelneži, oficirji, ljudje, ki stavijo na konjskih dirkah. V tako družbo se vključuje tudi uspešen poslovni človek, po rodu Žid, De Lewis, vendar naleti na odpor. Končno se mora spopasti z dejstvom, da mu mladi oficir Ronald Dancy ukrade denar, ki morda res ni pridobljen na čist način, in da skušajo prijatelji in institucije Dancija zaščititi in obvarovati pred škandalom. Ne da bi se spuščali v obnavljanje celotne zgodbe, v kateri ne manjka ljubezni, moramo reči, da skuša Galsworthy tisto, kar je črno, olepšati, da hoče vzbuditi simpatije (Dancy naredi na koncu samomor) za moralno dvomljive junake, da je v drami precej sentimentalnosti, zgolj zunanje teatarske učinkovitosti in nenaravnega objektivizma na ravni intimnih medčloveških odnosov.

To je tisto pisateljevo stališče, ki ga dokaj ostro in na splošno, ne samo v zvezi z določenim delom kritizira Encyclopaedia britannica, ko pravi, da je bil Galsworthy »passionate partisan of liberal humanitarianism« (strasten pristaša liberalnega humanizma), da so ga izven Anglije cenili zato, ker se »ne spušča v zapleteno psihologiziranje in ker v precejšnji meri poenostavlja socialno problematiko ... Neopredelnost oziroma nazorsko izkrivljenost najdemo tudi v Galsworthyjevi dramatik. Galsworthy ni posebno globoko razumel človeške narave, imel je samo oster čustveni odnos do družbenih vprašanj, ki so ga obkrožala, in je sentimentalno vrednotil ponižane in razžaljene.« Britanska enciklopedija

pravi tudi to, da Galsworthyjeva dela po svetovni vojni kažejo premajhno poznavanje dejanskih družbenih problemov.

Galsworthyjeva zasluga je, da je v drami **Strife** živo in s poznavanjem prikazal delavski boj; pri tem je s delavstvom deloma simpatiziral in sočustvoval, deloma pa je delavstvo prikazal naturalistično grobo, pretirano vulgarno.

Kdaj je nastala Galsworthyjeva kratka drama (tragedija) **The First and the Last**, na podlagi razpoložljivih virov nisem mogel ugotoviti. V slovensčino jo je prevedel Janez Menart, uprizorila pa jo je v režiji Rosande Sajkove leta 1956 Akademija za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani.

Drama **The First and the Last** (Prvi in zadnji) je dokaj akcijska. Larry, ki je bil doslej lahkoživec, ki je občutljive narave in ki rad citira verze (neoromantični stil), pride k bratu Keithu, ki je ugleden meščan in pravnik in dela na sodišču, z novico, da je ubil človeka. Ubil je nasilneža, moža svoje sedanje ljubice Wande. Z Wando se imata izjemno rada. Keith je pripravljen bratu in s tem tudi sebi (!) pomagati. Vsekakor brata ne izda. Za umor je osumeljen in kasneje obsojen človek, ki je odvrženo truplo oropal. Larry zavrne možnost, da bi se umaknil v Argentino, ampak čaka na sodbo. Ko izve, da je smrtna, izpije skupaj z Wando strup. Keith najde bratovo sporočilo, da je sam morilec, toda to sporočilo vrže v ogenj.

Tudi drama **Prvi in zadnji** je torej moralno neizčiščena. Pomagati bratu in pomagati sebi, da ne izgubiš svojega položaja v meščanski družbi — to je na eni strani. Na drugi strani je čut za pravičnost ne glede na osebne koristi ter sočustvovanje z malimi ljudmi, pa čeprav so morda zločinski. Vse to je obravnavano povsem individualno, izven kake organizacije, ki name-rava človeško družbo spremeniti. Človek — posameznik je postavljen naravnost proti družbi. Galsworthy je nekoč izjavil: »Družba stoji proti sodobnemu posamezniku tako, kot so stali bogovi in druge naravne sile proti posameznikom v stari Grčiji.«

V Galsworthyjevem dramskem opusu je drama **Strife** glede na tematiko in idejnost dokaj osamljena. Lahko rečemo, da preostala Galsworthyjeva odrska dela, uprizorjena na Slovenskem, niso podpirala možnosti uprizoritve drame **Borba** na delavskih odrih in so najbrž narekovala delavskim avtorjem, gledališčnikom in politikom previdnost do tega moralno pravzaprav dvomljivega avtorja.

Pred vojno (leta 1936) je bila v Drami v Ljubljani v režiji Bratka Krefta uprizorjena še Galsworthyjeva komedija **Družinski oče** (**Family Man**); delo je prevedla O. Grahorjeva; po vojni (leta 1955) pa v prevodu Janka Modra in režiji Viktorja Molke komedija **Okna** (**Windows**).

S tem smo izčrpali pregled Galsworthyjevih dramskih del, uprizorjenih v slovenskih gledališčih. Skupaj je kar devet del, od tega dve deli v dveh režijskih postavitev. Slovensko gledališče je torej Galsworthyju dokaj na široko odprlo vrata, v nemajhni meri po zaslugi velikega uspeha prvega uprizorjenega dela, to je Zupančičevega prevoda drame **Borba**.

Ne da bi naštevati še vsa Galsworthyjeva dramska dela, ki pri nas niso bila uprizorjena, naj izrazimo začudenje samo nad tem, da slovenska gledališča niso posegla po zelo odmevnem delu **Justice** (1910), ki obravnava razmere v zaporih in je v Angliji vzbudila tolikšen odmev, da je vlada uvedla reformo, ter po drami **The Skin Game** (1920), ki obravnava spopad med kmeti, ki ljubijo zemljo, in med novodobnimi industrijskimi pridobitneži.

John Galsworthy je izhajal iz pomeščanjene, pridobitniške plemiške rodbine.

ge, torride in senorite že komaj čakajo, da jih vključim v svoj program. Eviva el vivre! Trgatev se bo tudi letos začela brez mene. Naj se kar krivijo pod brentami, cepci, če ne znajo nič boljšega!

»Buenas noches, senor!«
Neprijetno me je streslo: mladi konduktar je uporabljal natanko tako kolonjsko vodo kakor Claude. Ubogi Claude! Verjetno se je že vrnil domov in poklical policijo. Ali pa se sploh še ni vrnil in si v parku išče novega ljubimca.

Naj bo karkoli: zdaj sem dovolj daleč, da se me, to ne tiče več.

Milan Strmec

SVETLOBA

Na mojih razglašanih poteh
se nič rojeva
in slepec v meni
iz nič v nič
svetlobe ne spregleda

da drevesa zelene
da jablane cveto
da češnja v puh beline
oblači svojo krošnjo
in radost rojstva
vetru v usta
slednjo pomlad položi

da reka svojo bol izjoče
v peščena nedra
da vrtinec na pot pozabe
vsrka žalost
včerajšnjega dne

Na mojih razglašanih poteh
se nič rojeva
in slepec v meni
iz nič v nič
svetlobe ne spregleda

V MENI

V meni se razrašča duša brez obraza
v meni se razrašča tuje hrepenenje
v meni se razrašča tuja bit
v meni se razrašča bol bivanja

V meni se razrašča nepopisan list
v meni se razrašča dih neizgovorjene
besede

v meni se razrašča laviha kletve
v meni se razrašča porojeno sovraštvo

V meni se razrašča o prekleto kako te
soužim

TORZO SEDANJOSTI

Na zadnjo struno vaše vesti
igram ljudje

igram na zadnjo besedo
katero ustne spočno

igram na zadnjo rožo
ki vam v vrtu razcveta

igram na zadnji odsev
vaših oči

igram na zadnjo bilko
vašega razuma

razuma

predno poklekne osivelih lic
pred atomskim hudičem

in prekolnemo vsak svojega
boga

Na zadnjo struno vaše vesti
igram ljudje

ŽIVIM S SENCAMI

1
Živim s sencami

sence so roznate
sence so temne
sence so neizpeto
hrepenenje
od včeraj
od danes
za jutri

Živim s sencami

in ti z menoj

2
Živim s sencami

senca pred menoj
senca za menoj
in nikogaršnja senca
izklesala
je svoj obraz
in postala

NEKDO

Živim s sencami

3
Živim s sencami

in spomini

razigrani otroci
s trate

skozi čas rišejo
sive
sive
sive
pramene
v lase
v lase
v lase

Živim s sencami

in ti z menoj

4
Živim s sencami

v pozabo
poniknil
je čas
ko'žar
tvojih oči
napolnil

je

posodo moje biti

in prižgal
hrepenenje
in slast

položeno
med nedra

slednji večer

Živim s sencami

in ti z menoj

5
Živim s sencami

in vem

tvoje oči
se spogledujejo
s senco pred menoj

tvoje oči
ljubkujejo
senco za menoj

in nikogaršnja senca
izklesala
je svoj
obraz
in postala

NEKDO

kjer se nasitijo
tvoja nedra
kjer obleži
strast

kjer ostane
nemir

(Nadaljevanje na 18. strani)

Jesenice med obema vojnama

Francozek je izpolnil moja pričakovanja. Kakor je bil po vsem videzu od sile skromen in spodoben v vsakdanjem življenju, tako je ohranil spodobnost tudi v svoji seksualni izprevrženosti. Zadovoljil se je z ročnim delom in s tem mi res ni bilo težko ustreči, saj si po prisilni štirinajstdnevni abstinenci tudi jaz nisem belil glave s tem, ali naj si ga vržem na roko sam, ali naj mi ga kdo drug.

Da pa bi se ubranil morebitnega neljubega presenečenja, sem vso noč ležal strogo na hrbtu. Vsakdo se pač boji za svojo rit in previdnost ni nikoli odveč. Za spanje sem se seveda obrisal pod nosom. V spalnici je ogabno zaudarjalo po briljantini, kolonjski vodi in drugih dišavah, s katerimi se je zvečer izdatno natrl moj Francozek, da bi prikril vonj po svojem gnijočem starčevskem mesu. Na bruhanje mi je šlo. Previdno sem vstal, da bi odprl vrata na verando in se nadihal svežega zraka. Claude se je v bojazni, da mu ne bi pobegnil, seveda takoj zdrnil iz rahlega nosa.

»Nič, nič, samo zračim«, sem ga brž pomiril.

Ker me ni nič kaj mikalo nazaj pod rjuho k staremu, sem skočil še na stranišče, nazaj grede pa sem se ustavil v salonu, kjer me je še zmeraj čakala steklenica z likerjem. Nisem se trudil z nalivanjem v kozarec, kar iz steklenke sem potegnil nekaj kravjih požirkov sladko opojne pijače. Mimogrede sem stlačil v usta še nekaj čokoladiranih keksov, pa v hladilnik tudi nisem pozabil pogledati, kar s prstom sem nesel v usta lep zalogaj točene sladke smetane ...

»Viktor!«
»Kaj pa je?«

»Pridite v posteljo, daleč je še do jutra.«
»Tako,« sem rekel. Odsunil sem vrata in stopil na verando. Tam pa sodni dan! Slepeči bliski so parali nebo, treskalo je in scalo, kot da so se odprle nebeške rampe. In že sem v slepeči luči božje bliskavice zagledal svojega zapeljivca, kako je ves zgrbljen in tresoč se od mraza pricapljal za mano, se mi pritisnil s trebuhom ob rit in mi naslonil glavo na ramo.

»Viktor, vrnite se v posteljo«, me je rotil. »Ne morem spati, če vas ni poleg.« Viktor!

»Tako, Claude, takoj! Samo da si še malo prezračim pljuca.«

Claude je majaje z glavo nad mojo trmoglavostjo odcapljal nazaj v sobo. Zapahnil sem polkna, zaklenil vrata, zagnil zaveso in že sem kanil ugasniti luč v salonu in se vrniti v spalnico, ko je moja pozornost pritegnil ključ v ključavnici enega izmed predalov v knjižni omari. Odklenil sem predal in imel sem kaj videti: v njem je bila že na prvi pogled zelo dragocena zapetna ura, šatulja z družinskimi nakitom, zlata tobačnica z vdolanimi biseri, pa šop bankovcev po tisoč frankov, ki jih je gospod Claude očitno dvignil iz svoje hranilne knjižice za kritje tekočih mesečnih izdatkov. Predal sem skrbno zaklenil, ne da bi se česar koli v njem dotaknil, in zlezal h Claudu pod rjuho. Prijel sem ga za mošnjo in že mu je stal. Medtem ko sem mu ga ožemal z roko, so mi pred očmi ves čas plešale dragocenosti, ki sem jih bil maloprej odkril in mrzlično sem se spraševal, kako bi se dokopal do njih, ne da bi po nepotrebnem tvegaj. V takšnem premišljevanju sem dokončal svoje rokodelstvo in utonil v sen.

»Dobro jutro, Viktor, zbudite se!« me je zjutraj Claude zaupljivo plosnil po zadnji plati, s katere mi je med spanjem neprevidno zdrsnila rjuha.

»Dobro jutro, Claude, kako ste spali?«

»Hvala, dobro. Pa vi?«

»Tudi dobro.«

»Me veseli. Boste kavo z mlekom ali brez?«

»Z mlekom,« sem zamrmral in spet utonil v dremavico.

Ni minilo pet minut, ko je v sobi spet zasmrdelo po kolonjski vodi.

»Kava je že na mizi, Viktor. Vstanite, da se ne ohladi.«

Medtem, ko sem iskal cunje, da bi se oblekel, si je gospod Claude ves svež in mladostno poskočen požvižgal in se pripravljaj za odhod na delo.

»Ali imate mogoče kakšne sveže spodnjice?« sem ga pobaral. »Moje so že tako umazane, da jih niti prati ni več vredno. Pa tudi nogavice sem vrgel v smeti.«

Claude mi je ljubeznivo odstopil par spodnjic in nogavic iz svoje bogate zaloge spodnjega perila.

V kuhinji me je že čakala pogrnjena miza s kavo, kruhom, medom, maslom in marmelado, celo papirnatih prtičkov ni manjkalo.

»Vidim, da imate obilo veselja z gospodinjstvom,« sem ga pohvalil.

»Za prijatelje se zmeraj potrudim.«

»Gotovo imate veliko prijateljev,« sem zaigral ljubosumje.

»Ne, zelo sem osamljen. Dandanes je težko najti dobrega prijatelja.«

Pritrdil sem mu, da je to res težko in da imam tudi sam podobne težave.

»Tukaj imate vizitko. Spomnite se kdaj name in mi pišite. Vesel bom vsakega glasu od vas.«

»Da, da,« sem brž obljubil in stlačil vizitko v denarnico.

»Zdaj pa se bojim, da bova morala iti,« je pogledal na uro. »Ob tem času je v mestu zelo gost promet.«

»Samo še na stranišče stopim,« sem se spomnil v veži.

»Prav. Počakal vas bom.«

Medtem, ko je Claude z dežnikom v roki čakal pred vrati (še zmeraj je namreč deževalo), sem smuknil v salon. Ključa ni bilo več v predalu. To sem sicer pričakoval, saj je bil Claude pedanten človek in ni ničesar prepuščal naključju — še najmanj pa svojih dragocenosti. A imel sem še rezervno varianto! Previdno, brez vsakršnega šuma sem dvignil roletno in odklenil verandna vrata, tako da bi jih bilo po potrebi mogoče brez težav odprati tudi z zunanje strani. Iz smetnjaka v kopalnici sem potegnil svoje umazane gate in nogavice, in jih stlačil v žep. Čeprav stranišča nisem uporabil, sem spustil vodo.

Stari je pred vrati že nestrpno pogledoval na uro in zvonil s ključmi, da bi zaklenil hišo.

»Odložili me boste na železniški postaji. Ob devetih odpotujem v Pariz,« sem rekel, ko sva sedla v avto.

»V Pariz?«

»Da. Veliko sem že slišal o tem mestu in rad bi si ga vsaj bežno ogledal, preden se vrnem domov.«

»Žal mi je, da ne morem z vami. Poznam Pariz. V veliko veselje bi mi bilo, če bi vam mogel razkazati njegove znamenitosti.«

»Tudi meni je žal.«

Radio je predvajal živahno jutranjo glasbo. Levo in desno od ceste so se razprostirali vinogradi in koruzna polja. Claude je imel prav: bolj ko sva se bližala Perpignanu, gostejši je bil promet na cesti, tako da so se že delali zamaški.

»Kdaj začnete z delom?«

»Ob osmih.«

»In kdaj končate?«

»Ob šestih zvečer. Vmes pa imam dve uri časa za kosilo. To je v Franciji običajni delovni čas.«

»Ali kosite doma?«

»Ne, v mestu. Po kosilu si vzamem čas za časopis in kratek sprehod po parku, da se nadiham zraka in nabere moči.«

»In če dežuje, tako kot danes?«

»Verjetno bom šel v klub na partijo bridge.«

Pred kolodvorom me je odložil.

»Ste spravili mojo vizitko? Pišite mi! In ne pozabite — vrata moje hiše so vam vedno odprta!«

»Ne bom pozabil. Nasvidenje in srečno!«

»Srečno, Viktor!«

Srebrna smiča se je v elegantnem loku spet vključila v cestni vrvež ...

... jaz pa sem še v tistem hipu začel uredničevati svoj načrt. Nerodno je bilo le to, da nisem imel denarja za avtobus do Bompasa. Na srečo je dež prav tedaj ponehal in sem jo mahnil kar peš: eno uro po asfaltu in potem še pol ure po bližnji skoki vinograde. Slabo vreme mi je prav prišlo, saj v vinogradih ni bilo žive duše. Ko sem se že na sto metrov približal Claudovi hiši, sem iz vinograda zavlil v koruzno polje in se skozenj neopažen prebil do vrta za hišo. Ročno sem preskočil ograjo, odsunil verandna vrata in že sem bil v salonu. Pograbil sem težki kovani svečnik izpred kamina in v hrpu tovarnjaka, ki je prav tedaj pripeljal mimo, z enim samim udarcem razbil zaklenjeni predal. Nakita se nisem dotaknil, vzel sem samo denar. Ko sem se skozi zaveso prepiral, da zunaj ni nikogar, sem mirno odkorakal iz hiše, le da nisem več pešačil poldrugo uro do Perpignana, pač pa sem poklical prvi taksi na cesti in mu ukazal peljati naravnost na kolodvor. Dobro uro, ki mi je še ostala do odhoda ekspresnega vlaka Marseille—Barcelona, sem izkoristil za britje in striženje v kolodvorski brivnici, poleg tega pa sem se v bližnji blagovnici na novo oblekel od glave do pete, stare cunje in čevlje pa vrgel v smeti. Vse to sem počel v nekakšnem transu, poln divjega veselja in divjega strahu obenem, čeprav sem skušal na zunaj ohraniti vtis popolne mirnosti in neprizadetosti.

Na mejno postajo v Cerberru sem se pripeljal natanko ob 13.21. Obmejna žandarmerija in carina nista pokazali zame nikakršnega zanimanja, še potnega lista se jim ni zdelo vredno ogledati. Na španski strani v Port Bouju so mi sicer pritisnili žig v pasoš, po denarju pa me niso spraševali, pa tudi po prtljagi mi niso brskali. V Figuerasu sem izstopil in v petih menjalnicah zamenjal skupaj 17.650 frankov, za katere sem dobil natanko 338.512 pezeta — kar lep denar, glede na to, da stane liter boljšega španskega vina 100 pezeta, kilogram kruha pa 80 pezeta.

Potem ko sem se z menjavo ukradenih frankov znebil še zadnjega bremena, ki mi je ležalo na duši, sem se zdel sam sebi zares popolnoma nov in drugačen človek. Nov in drugačen se mi je zdel tudi svet okoli mene; ves v svežih živih barvah je zažarel pred mojimi očmi, kot bi nevidna božja roka postrgala z njega patino rje in obrabljenosti. In ko sem zvečer nadaljeval potovanje vzdolž španske obale in sem skozi okno kupeja opazoval umiranje še enega toplega poznopoletnega dneva nad Sredozemskim morjem, se mi je taista Španija, o kateri sem še pred enim tednom čemerno razmišljal, da je preveč hrupna in vesela zame, zdaj zazdela kot obljubljena dežela, v kateri se mi odpirajo neslutene možnosti za vsakršno uživanje.

Pa tudi to me ni prav nič skrbelo, kje bom v Barceloni shranil prtljago, saj je bila vsa moja zdajšnja prtljaga spravljena v elegantni, ne več kot tri kilograme težki usnjeni torbi z mnogimi žepi, ki mi pri potepanju po mestu pač ne bo krivila hrbta in težila koraka. Kdor ima denar, mu pač ni potrebno veliko prtljage, saj si sproti lahko kupi vse, kar mu je potrebno za lagodno življenje.

Še pred dnevi sem pisal ženi, naj me kar v najkrajšem času pričakuje doma. Kakor zdaj stvari stojijo se bo ta »najkrajši čas« prav lahko utegnil raztegniti, na kakšen mesec ali več. Španske plaže, bode-

Oče je bil odvetnik. Tudi sam je poskusil z odvetniško kariero, kasneje pa se popolnoma posvetil pisateljstvu, očitno prepričan, da bo na ta način lahko poglobljeno in pošteno obravnaval družbeno in človeško problematiko ter izživel svoje sposobnosti in dar za umetniško komponiranje in estetsko oblikovanje. Potoval je po svetu, med drugim v Rusijo, potem pa postal velik ljubitelj rodne pokrajine. Pozno se je poročil, in sicer z ločeno ženo svojega bratranca, a otrok ni imel. Leta 1932 je prejel Nobelovo nagrado za knjižnost.

John Galsworthy je vzbudil pozornost med delavstvom in delavskimi voditelji in kulturniki z nenavadno prepričljivim prikazom delavskih razmer in z umetniško oblikovanostjo tega prikaza, tako da je drama *Strife* ocenjena kot »klasičen primer gospodarne izrabe snovi in spretnih dramskih učinkov« (Enciclopedia dello spettacolo) in kot »študija industrijskih odnosov« (Encyclopaedia britannica), vendar je s svojim siceršnjim in kasnejšim literarnim in posebej dramskim opusom tako rekoč izneveril velike upe revolucionarnega delavstva, kajti pokazalo se je, da »je prepričan, da stvari ne morejo biti drugačne, kot so, drugačen more biti samo človek« (Gledališki list Narodnega gledališča v Ljubljani, 1933/34), ali kot je rekel sam: »I am not a reformer, only a painter of pictures, a maker of things imagined out of what I have seen and felt.« Natančnejša razčlenitev njegove drame *Borba*, kakor jo je verjetno svoj čas opravil tudi Jože Moškrič, kaže, da v njej prevladujejo prvine literarne objektivnosti in impersionistične enkratnosti, ne pa prvine revolucionarne doslednosti in vztrajnosti ter revolucionarne volje.

Viri:

Repertoar slovenskih gledališč 1867—1967. Popis premier in obnovitev. Slovenski gledališki muzej v Ljubljani 1967.

Arhiv v Slovenskem gledališkem muzeju v Ljubljani (besedila nekaterih prevedenih Galsworthyjevih dramskih del in gledališki listi)

Zapuščina Toneta Čufarja iz zasebne zbirke na Jesenicah

Plays by John Galsworthy. New York 1948. Charles Scribner's Sons.

Rdeče cvetje slovenske dramatik. Jože Moškrič.

Uredil Milan Dolgan.

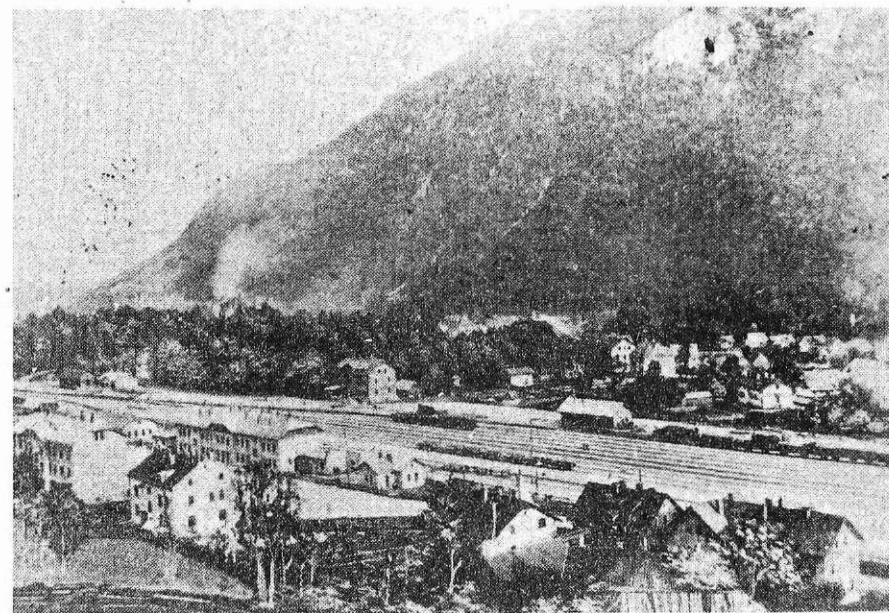
Založba Borec. Ljubljana 1984.

Osip Sest, Galsworthy: Borba. Gledališki list 1920/21.

Enciclopedia dello spettacolo (Silvio d'Amico). Roma 1958.

Encyclopaedia britannica 1964.

Dušan Moravec: Slovensko gledališče od vojne do vojne (1918—1941). Cankarjeva založba, Ljubljana 1980.

Jesenice med 1. svet. vojno

VALENTIN CUNDRIČ

OKTOIH PRILIK

V priliki o dežju
se nagibam prek roba
in čakam pismo
ali vejico goloba.

V dež izpostavljen
bom odplavljen.

Dež, bo, dež
na začetku in na koncu sveta.
Vsak v njegovi priliki razpravljen
do sneženega moža.

V priliki o svetu
sem blisk in grom.
V priliki o vetru
upočasnjem, hrom.

S svetom in vetrom pretkan
bom strast in stan.

Veter bo, veter
na začetku in na koncu sveta.
Vsak v njegovi priliki gran
iz senc, iz snetja.

V priliki o nebu
sem v kamen zapahnjena pot.
Na poroki ali pogrebu
ženinov, ranjkega god.

Na nebo preseljen
bom štirikratov zaceljen.

Nebo bo, nebo
na začetku in na koncu sveta.
Vsak v njegovi priliki prebeljen
do nohta, do srca.

V priliki o poljubu
sem žara jezika
in molk, ki sam sebe v neznano
piše in slika.

V postelji bom njiva
stokrat ponovljiva.

Poljub bo, poljub
na začetku in na koncu sveta.
Vsak v njegovi priliki obraz umiva;
sebe in oba.

V priliki o hudi uri
sem pepel in saja.
Trmata pesem
iz mene vstaja.

Vid in sluh
drobtinita kruh.

Nevihita bo, nevihta
na začetku in na koncu sveta.
Vsak v njeni priliki nasladen vzduh
temote in duha.

V priliki o jati
z največjo ptico sem podprt.
Ptica pevka plete zame
belo-črni prt.

Ptica vodnica
je za druge stopnica.

Ptice bojo, ptice
na začetku in na koncu sveta.
Vsak v priliki o njih porodnica
večera spreminjastega.

V priliki o prestolu
sem globina, prepjad.
Navzdol se vzpenjam.
Navzdol grem krono iskat.

Četudi ustoličen —
bom praznik premičen.

Prestol bo, prestol
na začetku in na koncu sveta.
Vsak v njegovi priliki pritličen
brata in boga izda.

V priliki o oltarju
sem njegova pustinja.
Ljudska vera
v drevo me spreminja.

Večna luč naj le gori
v skalnati temi.

Oltarji bojo, oltarji
na začetku in na koncu sveta.
Vsak v priliki o njih je črna kri,
ki se pozna, pozna.

GOFROVE RUŠEVINE

VSI, KI IHTIJO
v naših očeh in nevestah,
poročni pild drobnijo
kot mak po prestah.

In so mahagonij in tik,
grlena kretinja v tišini.
In bojo žrtvenik
v porodni glini.

Če živi so, z menoj
iz doživljajske ječe
se odpravljajo nocoj.
Vsak za sabo kopno vleče.

V VOSKU VETRNA NIT.
V kruhu kvas nagnit.
Lestev skozme postavljena.
Mati v meni obglavljena.

Miznica plesniva.
Hrib je para, šiva.
Oče, mati
trohnita za vrati.

V sli
kot v rji.
Ti ogenj, jaz les.
Oba kres.

KO SI OD MENE ŠEL,
si si krono iz ptic nadel.
Nič drugega mi nisi storil,
le v pentagramu premostitvenem
si dvoril.

V prsmrti si dogorel,
pa si bil moj večni orel.
Evridika roževinasta
je beseda pajčevinasta.

Slinasta.
(Nadaljevanje na 10. strani)

(Nadaljevanje z 9. strani)

Dobrotnik naključni!
Verigar lučni!
Spodtaknila se bova, ubila
v ribi iz ila!

NIHAJNA DOMOVINA,
Kopneče pratele.
Uboga, uboga bližina,
ki te pojo.

Skoz angelski tok
bo s trmkoso zamahnil
v hudi uri jelenbog,
potlej bo svet usahnil.
Skozme bo dež rosil.
Skozme na ves svet.
Skoz šajnasti šiv
v kostnico besed.

SKOZME SE BO VNUK ZAVIHTEL,
ko bo moja zima prišla.
Vnuk, mojkonj, ki ne bo mislil,
kako je v meni doma.
Izlizal bo žarko ime
z vseh kosti in muževni sok
iz prahu — v katerega se vrača.
Simultani angel, zadolženi bog!

ČLOVEKA JĚ KRUH.
Človeka nož reže.
Človek izgublja razore.
Peresaste preže.

Duša je vagana.
Veja odžagana.
Iznana iz obreda
žgana skleda.
Vendar milina biva v vsem. Ob grozi,
njena desna roka.
In ko med levim, desnim boj utiša se,
je kot otrok otroka
slednja stvar, ki se je polastim,
kot trn in osat neznanih rim.
Kot za srajco srajco bi odpenjal
na telesu, ki ga ni,
vse svoje bi zamenjal
z nekom, ki spi...

SE PREBUDILJO NAMESTO V JAMI
med človeškimi ženami.
Na rjuhah in na pernících.
S srajco pri nogah.
Namesto med mrtvaškimi kostmi
se prebudijo med možmi.
Kot njihov moški spol.
Ves svet je gol.
Kot ujma pridejo na vrt
in kakor velikanski krt
k mrličem v vas. Umret
polagajo brleči Bohinjbled.

TI ČASI ME NISO RODILI.
Ko se prebujam skozi mutca,
ob obeh bokih krvavim.
Bil sem podzemni človek.
Pa nobenih govorečih ni na obisk,
kot so se v spanju in sanjah najavljali.
Ali skoz pild.

TI ČASI ME NISO KRMILI.
Ko se prebujam iz groba,
sem proti jugu še vedno s peskom zasut.
Iz vetra in luči žlico dolbem.
Usta, nad katerimi bom imel veselje,
so med dvema hudima svetovoma.
Najbrž bom v bogkóvem kotu prečut.

TI ČASI ME NISO POJILI.
Ko se prebujam iz prve ljubezni,
v popolnoma prazni temni sobi trepetam.
Zbudil sem se z mrtvimi pod glavo.
Ljubili so me, kakor kdor ima posest in
oblast.
Ljubili so me, lastnino ob svoji lastnini.
Bil sem njihov sram.

TI ČASI SO MI PO ŽIVLJENJU
IN PESMI STREGLI.
Ko se prebujam iz travnatega glajota,
smrtonosne sence bežijo od mene.

Prst bom, ki piše in briše,
živi naj žive živijo,
naj jih očistijo duhov, rje in zelišč.
Mene očistijo naj tišine zdvojene!

PESMI ZA SONJO

SPOMENIK je ledenik
razuma in srca.
Njegova korenina
seže do pekla.

V njem ne pozvanja
za na tlako in upor.
Iz njega se izganja
zelen dvor.

V obred objem obokaš
in ti življenje mine
v dnevih primščine
in posmrtnine.
Ko cvet livad prostranstvo
slutiti neha,
je ptica moje življenje
posmrtno. Uteha.

VETRA serpentina —
pitna senca rok in nog.
Strnina in strohlina
rosi v obredni jok.

Nagiba proti ustom
spet se svet.
Ebenovina prednikov
postaja spet.
Trenutek kakor žbica
gol in vitek
apnarju sle in volje
bo užitek.

Razdalje se umaknejo
v spomin.
Jezičaste so oče,
zet in sin.
Enakosmrtni padamo
v prepad
vogalne lune,
v večni led in hlad.

V KLJUČU ptice pevke
kot njo in njega jok in smeh
prestrežeš. V ognju, v dimu.
Oba v obeh.

Sij dvojnih
in spremenjastih podob
spehal te bo do roba,
ki je Job.
Zveličarji so skriti
otroku, možu v ženi.
In ženi v možu
presojni, posušeni.

SLAPOVI časa, curki kraja
v varuhih plevela in pepela.
Angelska megla nas baja.
In smo stela.

Iz strnine in strohlina
se dvigne dvoje rešnjih perutnic.
Kurent-Ikar iz pojoče razvaline
dviga svet do solznih lic.
Zibelka stoletja čaka
porodnico, ki z otrokom pride
s pleniciami iz luninega maka
čez hrib, kot senčna sestra Hesperide.

LUNA KOT zaliv.
Je komaj pitna senca rok in nog.
Somračniški kobuli smrtoglavcev
držijo naših src se in kazalcev
in spanja našega in sanj kot stok.
Luna kot zaliv.
V blodnjah hodimo, odmaknjeni
od ognja in prsti, skozi pečine
do rojev, ki se zbirajo v spomine,
in bomo kakor milodar podtahnjeni.
Luna kot zaliv.

V jeziku vseh in enega,
ki okrasil nam bo cvetlične tedne
in ga nosili bomo med poslednje
mareličnega, zimzelenega.

IKONE JEZERNE, pribite v ilo,
so cvetje kronanih in križanih.
Povišanih v vid, sluh. Ponižanih
v bogove zgrbljene, kar se rešilo,
jih bo v obiskovanja, v izročilo,
ki je svetost in zrelost. Kmečka skrinja,
v kateri vse na vse kot srh spominja.
A glej: po njih se bo hodilo.
Demoni s parklji, angeli s kopiti.
Pozlata, ki se v blatu bo sledila,
bo — ne častila, temveč sramotila.
Tako bogovi so drugam preliti.
V čaščenje. V kladiiva in srpe.
In svet je bridek, trpek.

GROB duha
v stekleni buči zemlje
skoz kis in smolo
nas odjemlje.

Kamor popelje nas za roko
v stenje
razuma in srca,

ki sta postala
srobotni grob in skalni hlev,
obala
za Hesperido.
ki zlati imenje

pristanov:
kakor razlog, izročilo
ikone jezerne,
pribite v ilo.

RAZSODBA, stvarnik
moje roke spi.
Če molku zvon bom,
mi bo tekla kri.
Da preživim
to zimo,
ki morala bi biti
zdavnaj mimo,
poganjam veje,
liste, cvet.
To zimo, ki prišel sem
ji pomotoma odpret.

BOG MOJH ČRK se je poslovil.
Vse bo neznano
v somračniškem lišaju.

Pajek smrti
postal bo pajek
posteljni in vrtni
in v zibelkah bo našel
hrano.

Jezikov se drži obljub sladkost:
stara Veronika srca, razuma
nekoč premogla je dovolj poguma
in smo na njenem prtu

kot mladost,
kot letnica in mah.
Kot to poletje.
Kot sinovi, zetje.
Cvetimo strahu
na rokah.

PTICO JE TREBA osvoboditi gnezda.
Jo nesti v resnico.
Cvet je treba osvoboditi rože.
Mu izročiti svet.
Srce je treba osvoboditi okostja.
Do zadnjega dne.
Samoto je treba osvoboditi Lepote.
Jo razpreti v gluhoto.

KDO VSTAJA od mrtvih,
v kruh in sol?
Kdo lomi mojo podobo,
kot da prihaja domov?

Požrl sem slino in s konico čevlja zavr-
tal v pesek.

»Velja,« sem slednjič dahnil in zraven
zardel kot šolarica, ki prvič okuša greha
gnus in slast. Položil sem svojo roko na
njegovo in s tem pritisnil še zadnji pečat
na najino pogodbo.

Mračilo se je. Dež je že močnejše padal.
Park se je povsem spraznil.

»Pojdiva, tamle imam avto. Stanujem v
vasi Bompas, nedaleč od mesta. Takoj bo-
va tam.«

Med vožnjo skozi mesto si je veselo zvi-
žgal in si mel roke. Vsakič, ko je ustavil
pred rdečim semaforom, je izpustil volan
in se ljubeče stisnil k meni. Očala so se mu
orosila od ganotja nad srečno igro naključ-
ja, ki naju je združila. Bil je srečen — in tu-
di jaz sem bil srečen. Deset dni sem se
sam sebi in drugim v napoto klatil po Špa-
niji in Franciji, izgubil sem denarnico,
ostal sem brez cvenka daleč od doma —
zdaj pa se peljem v elegantni limuzini v le-
po novo hišo, in kar je najvažnejše: osrečil
sem človeka!

Hiša je stala na robu vasi, do kamor ja-
vna razsvetljava ni več segala. Bila je
nizka, a udobna podeželska hiša, s prostra-
nim vrtom, ki ga je krasilo negovano cve-
tje in skrbno prstrižena angleška travica.
Na notranjem dvorišču je bila velika ve-
randa in majhen odprt bazen.

»Ime mi je Claude,« se mi je predstavil,
potem ko sva v salonu nazdravila z liker-
jem. »Pa vam?«

»Viktor,« sem dejal.
»Lepo ime. Iz katere dežele ste?«

»Iz Češkoslovaške.«
»O! Vi ste prvi Madžar, ki sem ga imel
čast spoznati. Boste še likerja?«

»Z veseljem, odlični je.«
»Da, prvovrsten liker. Že dve leti ga
imam, hranim ga samo za dobre prijatelje.
— Naj vklopim televizor?«

»Kakor hočete. — Zares, čudovita pija-
ča!«

»Boste še en kozarček?«
»Z veseljem.«

Kot bi mignil sem ga zvrnil. Nisem pri-
jatelj žganih pijač, likerje pa kratkomalo
obožujem.

Na televiziji je bil ljubezenski film:
mlad par, mladenič in mladenka na plaži,
pri jahanju, pri kriketu, pri popoldanskem
čaju, v postelji, v postelji in še kar v poste-
lji...

»Naj ugasnem?« je rekel Claude.
»Kakor hočete. — Moram reči, da v ži-
vljenju še nisem okusil tako izborne pija-
če.«

In že sem imel spet poln kozarček pred
seboj na mizi. Nisem alkoholik, daleč od
tega, a so stvari v življenju, ki se jih trezen
nikoli ne lotevam. In za to, česar sem se lo-
teval ta večer, sem nujno potreboval alko-
holno podlago. Na dušek sem ga zvrnil.

»Naj vam razkažem hišo,« je rekel
Claude. »To je spomin iz Španije,« je poka-
zal na ogromno bikovo rogovje, ki je krasilo
vhod v spalnico, »in to iz Maroka,« je ne-
žno pogladil ročno sttkano preprogo razgr-
njeno čez celo steno od začetka do konca
hodnika. »Pa tale šahovska garnitura: na
pogled ni nič posebnega, če ne veste, da so
figure ročno izrezljane iz ebenovine in slo-
novne kosti. Kupil sem jo v Las Palmasu na
Kanarskih otokih.«

»Vidim, da veliko potujete.«
»Če mi le čas dopušča. Letos, na pri-
mer, sem bil v Maroku. — Tu je kopalnica.
Če se želite okopati, kar izvolite.«

»Prav rad. Že štirinajst dni sem na poti,
kopal bi mi dobro dela.«

»Verjamem. Tu so copati, tu milo, tu
brisača. Samo še po sušilec za lase sto-
pim.«

Medtem, ko je stari v omari iskal suši-
lec, sem se slekel in stopil pod tuš. Smrde-
če nogavice sem zamotal v časopis in vrgel

»Smetnjak,« čevlje pa postavil na okensko
polico, da bi se prezračili.

Jesenice leta 1916

Claude se je vrnil s sušilecem. Samogib-
no sem stopil za zaveso, da bi skril svojo
goloto.

»Ne dajte se motiti. Zelo lepo ste rašče-
ni. Domnevam, da se ukvarjate s špor-
tom.«

»Ne, z delom. Sezonski delavec sem.«
»Pridite za menoj v spalnico, vam bom
pokazal fotografije, ki sem jih posnel v
Maroku. Ste že bili v Maroku?«

»Ne še.«
»Lahko vam je žal, to je zelo slikovita
dežela. Velikokrat se spominjam prijetnih
trenutkov, ki sem jih preživel tam.«

Gol, samo z brisačo okoli ledij sem sto-
pil v spalnico. Claude je že ležal pod rjuho
in v naročju je držal album s fotografijami.

»Ležite poleg mene,« je rekel prijazno
in odgnil rjuho, da bi mi naredil prostor.
Ubogal sem ga.

Na album je kar pozabil, nemudoma je
primaknil rit in me prijel za tica. Priprl je
oči in zagrulil od zadovoljstva, kakor lahko
zagruli le star, izžet peder, ki je po dolgem
času spet začutil ob sebi mlado in čvrsto
moško meso.

Počutil sem se neprijetno, saj nisem še
nikoli spal z moškim, pa tudi želel si ni-
sem, da bi. Nor sem na riti, ampak le na
babje.

Nisem buzi, čeprav moram priznati, da
je bila moja prva seksualna izkušnja buze-
rantska.

Takole je bilo: dvanaest let in pol sem
bil star, ko sva s prijateljem Marjančkom
šla k reki kozo zbijati in je k nama pristopil
dolg, suh, do pasu gol moški, ki mu je okoli
vratu visel fotoaparati z velikanskim tele-
objektivom. Moški nama je bil na videz
znan, saj smo ga otroci v poletnih dneh ve-
likokrat videvali pri reki.

»Ali vidita tisto hišo?« je pokazal s pr-
stom na neko oddaljeno hišo v bregu on-
kraj reke. »Daleč je, kaj? Zdaj pa poglejta
tu skozi.« — Podržal nama je teleobjektiv
— »in nenadoma bo tako blizu, da bi se
lahko poscala nanjo. Nata, poglejta!«

Seveda sva oba z Marjančkom kar za-
gorela od nestrpnosti, da bi si lahko ogle-
dala to čudo. Možakar je vsakemu posebej
naravnal teleobjektiv, namá pokazal kako
ga morava prijati, kako se izostri slika itd.
Vendar to še ni bilo vse, kar nama je imel
pokazati.

»Jaz imam pa še nekaj v hlačah, kar ni
nič manjše od tega, kadar zraste,« je po-
menljivo potezkal teleobjektiv. »Pojdita z

mano tja zad v grmovje, vama bom poka-
zal, če hočeta videti.«

Zdaj nisva bila več tako navdušena kot
prej, a po vztrajnem prigovarjanju sva se
le dala prepričati.

Najprej je šel Marjanček.
»Ali ima res takega?« sem ga pobaral,
ko se je čez deset minut vrnil izza grmov-
ja.

»Skoraj,« je rekel. »Pa špricne iz njega
kot iz pištole.«

»Kaj pa?« sem zazijal.
»Pojdi, pa boš videl.«

In sem šel. In sem videl. In je rekel naj
ga primem. In sem ga prijel z obema roka-
ma, tako je bil velik. In je tudi on meni od-
pel hlače in izvlekel na beli dan mojega
neobogljenešca ščinkavčka. In je rekel kaj
moram narediti. In sem naredil. In je špri-
cnilo in me je zmocilo po srajci in po rokah
do komolcev. Bilo je belo in lepljivo in go-
sto in imelo je močan, nenavaden vonj. On
pa me je še kar naprej stiskal za malega in
mi ga mencial med prsti, neobogljenešca, da
me je žgečkalo in na koncu že kar bolelo,
ampak mi ni nič špricnilo, še celo poldrugo
leto zatem ne, ko sem to počenjal že sam
zvečer v postelji, kadar nisem mogel za-
spati.

Moški nama je zabičal, da ne smeva ni-
komur niti besedice črhiniti o tem, kar se je
zgodilo in naročil nama je tudi, naj prideva
naslednji dan spet ob tej uri k reki, da na-
ma bo pokazal slike nagih žensk, ki jih je
sam slikal, pa nagih žensk in moških sku-
paj, ki delajo tiste reči.

Z Marjančkom sva vse zatrdno obljubi-
la in če bi poslušal njega, bi naslednji dan
res spet šla k reki, saj ga je neizmerno mi-
kalo, da bi videl, kaj vse je na tistih slikah,
in mene tudi, a vseeno ne toliko, da bi bil
potem spet ves pošprican z močefitom. (Od
Marjančka sem zvedel, da se tisti beli, le-
pljivi stvari reče močefit, saj je bil celih
osem mesecev starejši od mene in je vedel
veliko stvari, o katerih jaz nisem imel poj-
ma.)

Naslednjega dne nisva prišla več k reki
— vsaj jaz ne, res pa je tudi, da sva držala
obljubo in o tem nisva nikoli nikomur črh-
nila besede — vsaj jaz ne.

Minilo je dvajset let in glej — tiste sli-
ke, ki mi jih je kot dvanajestletnemu fantku
obljubljal dolgin s fotoaparatom ob reki v
rodnem mestu, mi zdaj ponujajo priletni
bančni uslužbenec v francoskem Perpigna-
nu — in tudi zdaj vem, da ne bodo zastojni.

(Nadaljevanje na 16. strani)

Navsezadnje pa je prišlo na dan tudi to, da je Vladka, punca, ki jo je Jože vzel s seboj, zanašajoč se na tržno vrednost svojih ženskih čarov, vzela s seboj le pudrino in šminko, denarja pa nič, tako da sva od vse klape, ki naj bi si delila potovalne stroške, ostala samo dva. Res je Citroenov spatek majhen avto, ki ne popije dosti bencina, res pa je tudi to, da je Jože dolival še na pol poln tank, meni pa ga je vedno spraznil do zadnje kapljice, pa tudi denar za cestnino je šel večidel iz mojega žepa. Ker nisem hotel biti malenkosten in stiskaški, se nisem pritoževal, tolažil pa sem se tudi z mislijo, da bom za pot hitro odslužil že z dvema ali tremi dninami na trgatvi.

Ko smo prišli v Provanso, smo izvedeli, da so ranino že potrgali, trgatev v Kataloniji se pa še ni začela. Poleti je bilo dosti dežja, trto je napadla bolezen in obeta se slab pridelek, so nam povedali v Perpignanu, središču vinorodne francoske Katalonije.

Pridite v drugi polovici septembra, so nas odslavljali kmetje v okolici Narbonneja, 60 km severno od Perpignana, kjer trte sicer ni napadla bolezen, obilica dežja pa je tudi tam zavrla dozorevanje grozdja.

Kaj pa zdaj?
»Desetega septembra mi poteče dopust,« nama je dala vedeti Vladka.
»Mislim, da je najbolje, če se vrnemo domov,« je rekel Jože.
»Vidva kar pojdita, jaz ostane tu,« sem rekel.

»Prav,« se je brž strinjal Jože. »Kaj naj sporočim tvoji ženi?«
»Reci ji, da sem šel v Španijo počakat, da bo v Franciji dozorelo grozdje.«
»Prav, stari,« me je lopnil po hrbtu. »Drži se, stari!«

Vladka mi je še pomahala skozi okno in že sta zdrvela po avtocesti proti Azurni obali, kjer bosta še isti večer trgala bohotno rdeče cvetje z vrhov boga Erosa.

Štiri dni sem preživel na španski Costa Bravi, in sicer v mestecu Port Bou, dvojkku francoskega Cerbera na oni strani hriba. Pravzaprav sem se utaboril v nekem skritem zalivku zunaj mesta: v mesto sem hodil samo po hrano in pijačo, sicer pa sem se od jutra do večera sončil, plaval, metal žabice, stikal za ribami v skalovju in spal v spalni vreči na pesku pod milim nebom. Morje me je zvečer zazibalo v sen, morje me je zjutraj prebujalo. Ob vreščanju galebov in pljuskanju valov v čeri nisem pogrešal druge glasbe. Star ribič in deček sta v krhkem lesenem čolniku vsak večer nastavila mreže v zalivku in jih zjutraj pobirala, ulov pa prodajala turistom na tržnici. Ribič je bil podoben starcu iz Hemingwayevega »Starca in morja«, le da ni precenjeval svojih moči in ni veslal daleč na odprto morje. Nikoli ne bo ujel velike ribe, sicer pa so tudi Hemingwayevemu starcu njegovo veliko ribo požrli morski psi.

Poleg starega ribiča in dečka mi je delalo družbo v zalivku tudi z vseh vetrov zbrano krdelo mladih popotnikov, ki so nastavljali svojo kožo zadnjemu poletnemu soncu, preden se bodo vrnili v svoje megle in deževne domače pokrajine na severu. Vsi so bili goli kot iz mame rojeni, le jaz sem si zavezoval brisačo okoli ledij, ko sem si preoblačil kopalke. Vsi so bili dolgolasi in bradat, le jaz sem se vsako jutro že navsezgodaj odpravljal s plastično kanto v roki en kilometer daleč po vodo za britje. Zvečer so se zbirali pri ognjih, brenkali na kitare in si zvijali travo, jaz pa sem čemel sam zase na kakšni skali, s steklenico težkega španskega vina pred seboj v pesku, ne meneč se za nič in nikogar — deblo se vernega bora, ki ga je morje zaneslo na južne obale. Naj je bilo sonce še tako toplo, naj je bilo morje še tako modro, naj so bila dekleta še tako vabljiva — nič me ni moglo

premakniti s plitvine, v kateri sem običal. Počutil sem se starega in utrujenega in želel sem si domov k ženi in otrokom in k starim prijateljem v gostilni čez cesto na partijo biljarda.

Iz Port Bouja sem odpotoval v Barcelono. V tem velikem in živahnem mestu, polnem veselih in priljudnih ljudi, sta moja mrkosti in odljudnost še bolj izstopali. Garderoba na železniški postaji je bila zaprta in to me je do kraja potrla. Si predstavljate to: tisoči pohajkujejo naokrog brez prtljage, tako lahki in neobremenjeni, svobodni v svobodni deželi, ti pa se potiš in kriviš pod pezo polne potovalke in nahrbtnika.

Ne, v Španiji ne bi mogel živeti, tu bi zbolel od zavisti do ljudi, ki znajo, česar se jaz nisem naučil: plesati, smejati se in se zabavati, sproščeno uživati ob porcijah sladoleda ali čaši piva, ne meneč se za to, kaj bo jutri. Tu bi me preveč razjedalo pozele, ne po ženskah, ki jih ne morem dobiti. Kajti nobena ni sama, vsaka je nekomu žena, ljubica ali hčerka. A tudi če bi bila katera na voljo, tudi če bi bile same in proste, če ne bi bilo v vsej Španiji niti enega moškega, ki bi mi utegnil biti tekmeč, ne bi bil na boljšem. Kako naj bi našel pot do ljudi, do žensk, če pa sem bil še sam sebi zoprni in odveč!

Devetega septembra sem se vrnil v Parpignan. Trgatev se še ni začela, pa tudi nikjer drugje nisem našel dela, četudi sem ga prizadevno iskal. Z Borze dela na trgu Rigaud so me napotili v agencijo ANPE na eveniji Grande Bretagne, od tam pa na posredovalnico začasnih zaposlitev v ulici Charlesa de Gaulla.

»Žal nam je, ker vam ne moremo pomagati. Na trgatev čaka že več kot tri tisoč ljudi, če štejemo samo tiste, ki živijo v Perpignanu in okolici in so prijavljeni pri nas. Treba pa je računati še na stalne obiralce iz Španije, Maroka in Alžirije. Poskusite še po vaseh, pri kmetih, to je edino, kar vam še lahko svetujemo,« so mi rekli v ulici Ch. de Gaulla.

In sem poskusil še to. V garderobi na železniški postaji sem shranil potovalko in vzel s seboj le najnujnejše: vetrovko, štruco kruha in steklenico oranžade. Na zadnji postaji mestnega avtobusa sem izstopil in se napotil v najbližjo vas.

»Bonžur misje, bonžur madam, travaj sezonje reze vandanž?« Te edine francoske besede, ki sem jih bil naučil, so se mi sprva valjale kot cmok v ustih, nazadnje pa so se mi že tako ugledale in obrusile, da sem jih stresel kot iz rokava. Pa mi tudi to ni pomagalo! Mimoidoči, ki sem jih spraševal, so me pošiljali od Poncija do Pilata, največkrat zgolj in samo zaradi preklete francoske vljudnosti, ki jim ni dovoljevala, da bi me pustili na cedilu. Neka fina starejša dama me je celo posadila k sebi v avto in me peljala v neko graščino sredi vinogradov, kjer me je osebno priporočila graščaku, da bi me sprejel na delo, pa me je ta na kratko in nejevoljno zavrnil, da ima že dovolj Špancev in da mu Jugoslovani niso potrebni. In res — v barakah pred grajskimi zidovi je kar mrgolelo temnopoltih razčapancev, graščakovih podložnikov vseh spolov in starosti, na katere so izza visoke železne ograje lajali krvočolno grajski psi.

Naprej potem sploh nisem več spraševal. Poslovil sem se od stare madam in se po najkrajši poti vrnil v Parpignan, trdno odločen, da se kolikor mogoče hitro odpeljem domov. V bistroju na ulici sem naročil hamburger in malo pivo. Plačal sem s svojim zadnjim bankovcem za 500 frankov in ko sem preštel ostanek, sem ugotovil da 100 frankov manjka. Poklical sem natakarkarja in ga opozoril na pomoto. Niti toliko se ni potrudil, da bi zaigral presenečenje ali se mi opravičil; brez besed je potegnil manjkajoči bankovec iz listnice in mi ga z arogantnim nasmeškom vrgel na mizo, češ, mi bo pa koga drugega uspelo ogoljufati, če mi ni tebe.

Ko sem deset minut pozneje pri blagajni železniške postaje segel v žep po denarnico, da bi kupil karto do Ljubljane, mi je bilo, kot da me je oplazil bič: denarnice ni bilo nikjer! Stelkel sem čez cesto v bistro, natakarkar pa se tudi tokrat ni dal zvesti. Odločno je zanikal, da bi kaj vedel o moji denarnici in mi svetoval, naj prijavim njeno izgubo na žandarmerijo. »Francoska policija je najboljša na svetu, zagotovo vam jo bodo našli,« mi je zagotovil s slabo prikritim nasmehom v glasu. Najraje bi ga pogolcul!

Koj prvi hip sem res pomislil, da bi šel na žandarmerijo. Če si v stiski, se okleneš vsake, še tako majave bilke. Pa sem si še pravi čas premislil. Mi je francoskim kifelcem Jugoslovani, ki so mu ukradli denarnico.

Moja naslednja misel je bila namenjena jugoslovanskemu konzulatu v 250 km oddaljenemu Marseillu, vendar sem jo tudi že naslednji hip opustil, saj sem imel še v predobrem spominu pripovedovanja prijateljev in znancev, ki jim je na raznih koncih sveta zmanjkalo denarja in so se obračali na jugoslovanska predstavništva po pomoč: prenekateri je dobil brco v rit.

Kot kup nesreče sem obsedel na klopi v mestnem parku. Mimo so hodili objeti zaljubljeni, mlade družinice, stare dame s kužki na vrvcih, uslužbenci s poslovnimi aktovkami, mladi popotniki z nahrbtniki in kitarami.

»Smem prisesti?« me je vprašal uglajen gospod poznih srednjih let, ki me je že prej opazoval s sosednje klopi.

Rekel sem mu, da sme.

»Vreme se bo spremenilo,« se je ozrl proti bolj in bolj oblačnemu nebu.

»Najbrež res.«

»Malo dežja bi se prav prileglo. Zadnjih nekaj dni je bilo neznožno vroče.«

»Tudi jaz mislim tako.«

»Samo da ga ne bi bilo preveč. To bi škodovalo grozdju.«

»Verjetno res,« sem se strinjal.

»Grozde potrebuje sonce, da postane sladko. Še posebej zdaj, tik pred trgatvijo.«

»Slišal sem, da je bilo poleti dosti dežja v teh krajih in da se bo to poznalo na pridelku.«

»Pa še kako se bo poznalo,« je rekel.

»Vidite, jaz nisem vinogradnik, v banki delam, pa mi kljub temu ni vseeno, kaj bo letos s trgatvijo. Vsa francoska Katalonija živi z vinom in od vina. Tudi mi v bankah.«

»Vsekakor,« sem se strinjal.

»Ste prišli na trgatve?«

»Da, In mu povem vso štorijo o mojih zgodah in nezdah na poti v Francijo in iskanju dela. Le pripetljaj z denarnico sem mu zamolčal.

Nekje daleč je zagrmelo. Padle so prve dežne kaplje. Park se je spraznil. Vstal sem da bi šel, čeprav nisem prav nič vedel, kam.

»Kam pa greste? Kje boste nočjo spali?« je možakar zaklical za menoj.

»Spalno vrečo imam. Spim, kjer nane- se.«

»Se ne bojite, da bi vas zmočil dež?«

»Košček strehe se zmeraj najde.«

»O tem ne dvomim. A zakaj bi ležali na trdem, če bi lahko na mehku?«

»Res? Kje pa?« sem se naredil neumnega.

»Pri meni, v moji hiši.«

»Zelo ste prijazni, a verjetno se bom še nočjo vrnil domov.«

»Ne boste ostali na trgatvi?«

»Štirinajst dni že čakam na to prekleto trgatev, denarja mi že zmanjkuje in sit sem že vsega skupaj.«

»Ostanite nočjo pri meni. Moja družina je na počitnicah v Bordeauxu, hiša je prazna, v veliko veselje bi mi bilo, če bi hoteli biti moj gost.« Primaknil se je k meni, mi položil roko na koleno in se mi zazrl globoko v oči. »Velja?«

IVAN JAN

»JUDEŽEVI GROŠI«

Kuhalo se je dolgo. Več let. Prekipelo pa je, ko so pregledali, premerili, ovrgli in spet osvojili že triindvajseto varianto trase, kje naj bi potekala nova široka cesta. Za zemljo je šlo, za najlepšo, najrodovitnejšo, ravno kot miza sredi Gorenjske. Prst je bila sama črnica. Debela, več stoletij gnojena, do zadnjega centimetra obdelana. Pod njo pa je bilo nepregledno veliko peska, kar so vedeli še iz časov gradenj hiš in velikega vodovoda.

Taka zemlja je bila redka, še posebno na Gorenjskem kjer je vsaj dve tretjini površja poraščena z gozdovi, da o skalovju in strminah ne govorimo.

Resnik je to zemljo, to polje ljubil morda najbolj izmed tistih enajstih kmetov v naselju, ki so še ostali. Preživel je huda leta, otroci so dorasli, med prvimi se je presmeril v modernizacijo. V hlevu je stalo dvaintrideset repov, vse je bilo mehanizirano, traktorskih priključkov je imel toliko, da jih je komaj naštel. Tudi gnoj iz hleva se je vozil na tekočem traku. Postal je vzor drugim, ki so mu — razen dveh, treh sledili. Tudi zavist je odigravala svoje. A vsi so zlahka prodali vse, kajti mesta so bila blizu. V nekaj letih so ob ekstra rentah — lahko bi se reklo — obogateli. Če že ne to, krepki pa so postali.

Iz občine in velikih trgovskih podjetij pa so jim prek njihove kmetijske zadruge naenkrat sporočili: potrebe in napredek zahtevata gradnjo velikih skladišč. Vse smo pregledali, vse pretehtali, a graditi bi jih mogli edini na vaših poljih južno od vasi!

Kmetje so vzdignili vihar. Najprej sami v zadrugi! A so jih občinski preglasili: »Na ravnini je, cesta je tam, še važnejša pa je že obstoječa železnica. Če bi hoteli graditi tam, kjer predlagate vi, bi bilo treba zgraditi več kilometrov ceste in železnice. To bi bilo dražje, kar smo že preračunali, kot izgradnja samih skladišč in bi izgradnjo preveč zavleklo!

Družba pa hoče skladišča takoj, čimprej!

»Razumemo! A zakaj na najlepših poljih, zakaj prav tam? S pozidavo bo polje, ki ga je že tako malo, za vselej uničeno! Sicer pa, saj govorite vendar tudi o zelenem planu? Kako naj potem?«

Nič ni zaleglo. Kmetje so potegnili kratkega. Ni jim bilo za tak napredek, niti za milijone, ki so jim jih ponujali za odškodnino. Vse dokazovanje, da so že na vzhodni plati mesta pozidali nedopustno velike poljske površine, ni pomagalo nič. Predstavnikom občine in tistim, ki so tam odločali, se polje ni smililo. Neprestano so govorili o »napredku, njihovem zaostalem gledanju, o tem, koliko bo pridobila družba...«

Kmetje so poklicali na pomoč znane in po njihovem vplivne člane društva varstvenikov okolja. Spet so se zbrali. Z obeh strani so padali dokazi, a zmagala je »občina«. Ne, tisti nekateri posamezniki z občine in trgovci, bodoči graditelji. Razšli so se kot prvi in nihče še ni hotel podpisati soglasja za razlastitev, oziroma odkup, ne, nihče!

Pa so »občinski« in trgovski znali poiskati slaboten člen v trdni verigi kmetov, ki so glede zemlje imeli prav. Kmalu je po vasi završalo, da sta Pikon in Klemenc podpisala in dobila po blizu dvesto milijonov! Na prvi pogled velika vsota!

Kmalu je vodja zadruge, ki je bil zdaj tudi že na strani občinskih in trgovcev, sklical nov sestanek. Enotnost kmetov je bila načeta in ta dan je podpisalo soglasje še pet gospodarjev. Tisti, ki so tako kot Pikon in Klemenc imeli v industriji in po pisarnah zaposlenih že po nekaj članov družine. Skoraj vsi!

Resnika, pa niso mogli pregovoriti. Dotlej je nastopal in robantil z otipljivimi dokazi in bil med tistimi, ki so se najbolj potovali za zemljo. Zdaj, ta dan je utihnil. Domov se je privlekel kot osemdesetletni starec, čeravno je nosil šele pet in pol desetletij. Obmolnil je in se zaklenil v kamro ter topo obležal na razmetani postelji!

Resnik je zbolel!

Potem ga je pregovarjala žena, pa oba sinova, a niso ga spravili iz hiše. Neugnani garač je več dni poležaval ali izgubljeno strmel skozi okno na polje. Dva tedna ga je držalo.

Sele poležana pšenica ga je spet spravila ven...

Naslednja prebujajoča se pomlad ga je vsaj polovično spet postavila na noge. Spet

je oral, gnojil in sejal... toda prihrumeli so buldožerji. Začeli so odstranjevati prst z bližnjih polj nekako tako, kot bi žival dajal iz kože!

Resnik je spet pobegnil v hišo, čeprav po njegovih njivah še niso začeli riti. Cakali so ga, da se bo omečal, saj so skladišča gradili v nekaj fazah.

Resnik se je že vdajal, vendar načrtoval:

»Dobro, če bodo nekaj vzeli tod. Pristal bom, če mi dajo v zameno zemljo iz skupne imovine na drugi strani vasi. Navsezadnje jo bom tam lepo zaokrožil s preostalim delom!«

Tako je sporočil prek zadruge.

Ni bilo težav in obljubili so mu, da bo po njegovem.

Toda — samo obljubili!

»Takole je. Meni je oče pustil celo kmetijo in take hočem sinu tudi jaz! Sinu, ki ima tudi rad zemljo! Saj ga poznate!«

A na prav to zemljo, zemljo skupne lastnine, je vrgel oko Bobnar, vodja zadruge. Spretno je uredil tako, da jo je prevzel že pred Resnikovim pristankom, čeprav nikoli ni bil kmet. Eden izmed trgovskih predstavnikov mu je prej prišepnil:

»Bobnar, zdaj si lahko opomoreš, saj si v zadrugi vendar nekdo! Primi in pomagali ti bomo. Hvaležnega se bomo pokazali — in za vse bo dobro!«

Resnik pa je prihajal spraševati, kdaj bodo uredili, premerili, zapisali, a je bilo vedno »odloženo«.

Še vedno pogodba ni bila sklenjena, ko so tam, na zahodni strani vasi, odmerili nove široke pasove in jih zaznamovali s količiki. Nekaj časa Resnik ni mogel zvedeti nič natančnega, potem pa je zarohnel, kdo si upa hoditi po njegovih njivah in nekaj meriti?

Tedaj je zvedel:

»Ali živite na luni? Tod bomo zgradili novo cesto!«

Resnika je vrglo v zadrugo in na občino. Zvedel je resnico: Cesta bo! In velik kos bo speljane čez njegove najlepše njive!

Jaz pa sem jih že videl, kako bodo lepo zaokrožene s tistimi iz skupne lastnine, ki ste mi jih obljubili!

Vendar, saj so prišli časi, ko za kaj takega ni in ne bo, še dolgo ne bo denarja. Tako se je tolažil sam, tako so ga tolažili tudi drugi. Nekateri pa so se posmehovali in ga narejeno resno prepričevali:

»Resnik, saj delajo šele načrte, denarja pa tako ne bo. Že tvoj sin bo stari oče, ko bo tod cesta. Če bo?«

Pa je res minilo eno, pa dve pa tri leta in obdelava kmetije je neovirano tekla dalje. Toda naslednjo zimo se je spet začelo: vsi po vrsti morate pristati na razlastitev! To pa ne bo težko, saj vam bomo zemljo dobro plačali ali zamenjali z drugo!

In spet so različni predstavniki obdelovali posamezne kmete, ki so se upirali odkupu. Toda ne vsi. Nekaterim so ponudili tudi po več kot dvesto starih milijonov, pa jih je premamilo. Vzroki so bili različni.

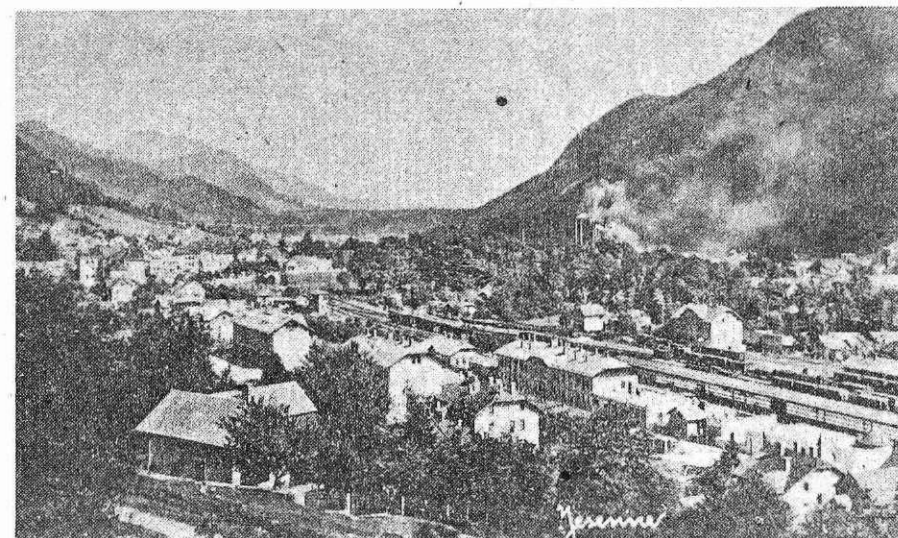
Med ljudmi je krožilo vse več govoric o čudnih podkupninah, o posameznih računih, ki so barantali z zemljo na različnih koncih. Največ slabega pa je bilo slišati o vodji zadruge, ki je tudi sicer postal viden mož v občini. Pa še nekaj je krožilo med ljudmi.

»Nekdo je izračunal, da vsi kmetje v občini, ki sicer sodi med večje, letno plačajo manj davka, kakor obrtnik ta in ta! Posameznik toliko, kolikor je vreden spitan prašič!«

To je bilo tembolj čudno, ker se kmetje ne bi pritoževali nad višjimi davki. Zlahka bi jih zmogli, saj niso bili revni hribovci.

Sami se pa res ne bomo ponujali in jih dvigali, če je država tako bogata!«

(Nadaljevanje na 12. strani)

Jesenice med obema vojnama

(Nadaljevanje z 11. strani)

A vedeli so, saj vsak dan piše časopisje in poročata radio in televizija, v kakšne neznanstveno hude dolgove je zabredla! Pa zanje tako dobra!

»S tem nekaj ne more biti v redu? Kdo je še videl državo, da lahko živi z nizkimi davki!«

Vedeli in zvedeli so tudi, da jih drugje še kako čutijo v svojih žepih. In zanimivo: več ko so imeli, bolj kot so bili modernizirani, manj kot so imeli dayka, bolj so na vsakem koraku kritizirali. Čez to čudno dobro državo!

»Vsekakor s tem nekaj ne more biti v redu,« je bil njihov sklep, a so še naprej mirno delali in tudi živeli.

Z Resnikom pa je šlo vsak dan bolj navzdol. Vedno večkrat se je zapiral v hišo in nobenemu ni pustil blizu. Pa so ga oni z občine in s podjetja, ki se je ukvarjalo s pravnim urejanjem lastništva, pogosto iskali.

»Podpiši, Resnik in vse bo v redu. Drugo zemljo ti bomo odmerili in še kup denarja boš dobil!«

Resnik pa je boljše predse in ponavljal:

»Ne, nikoli! Kmetijo sem dobil od očeta, tako mora dobiti sin. Ne podpišem! Nočem denarja! To bi bili Judeževi groši! Zemlja mora ostati, ne izdam je!«

Poiskal ga je sin, prigovarjala mu je žena:

»Saj vidiš, da so priprave v teku, da se tem novostim ne moreš upirati! Pojdi pogledat!«

In Resnik, ki je bil poprej na poljih po cele dneve, je vedno temneje odgovarjal:

»Ne morem gledati, kaj delajo s poljem in s travniki! Ali to res nobenega ne boli? Kaj bo pa ljudstvo jedlo? Raje bi videl, da vrtajo po meni, kot da pokončujejo polje!«

Vsak dan huje je bilo z Resnikom, ki zdaj tudi solza ni mogel več nadzorovati. Ni spal, ne jedel, zapustil se je. On pa vedno tako urejen in ob nedeljah ter praznikih v najboljše obleke oblečen možak. Če pa ga je sen le premagal, je sanjal tako hudo, da se je njegovo vpitje slišalo daleč po vasi.

»Zemlja, moja draga zemljica! Polje, ubijajo te!«

In nekega dne je bilo tako hudo, da je moral priti ponj rešilec. Ko so ga spravljali v avto, je neprestano govoril o izdani in uničeni zemlji, o koncu življenja, o koncu vsega!

»In zakaj mi povrh še lažejo, lažejo, lažejo! Vse bodo uničili tile trgovci in računari! Judežve groše ponujajo!«

Resniku so odpovedali možgani!

»Resniku se je zmešalo zaradi zemlje!« je šlo po okolici. In to je zdaj seglo do srca tudi tistim, ki so se poprej norčevali iz njegovih težav!

Po svoje pa je Resnikova nesreča in vedno več razkopenega polja vzdramilo tudi druge sile. Glas o »Judeževih groših«, ki je tako obtožujoče prihajal iz Resnikovih ust, je odjeknil tudi pri pravih možeh. Na občini, med komunisti.

»Vse to posega v osnovo našega življenja! Potrebna je komisija, Zveza komunistov naj razišče, kaj je v bistvu vsega!«

Zadeva je postala stvar vseh, vsi so spremljali odkrivanje tega, kar so nekateri hoteli prikriti in odlagati ter odložiti! Tako lepo jim je že vse teklo!

Prihajale so novice, ugotovitve, osuplost, a tudi nekakšni občutki zadoščenja.

»Kako naj bi šlo dobro, ko pa sta v zadruhi gospodarila le dva in se okoriščala z zemljo! Kako naj bi bila skladišča in trasa ceste postavljena tam, kjer bi najmanj ranili polja? Kako, ko pa je vodilni v Ustanovi prejemal milijonske podkupnine, da je

vplival na načrtovalce! In kako naj bi tamkajšnja organizacija zveze komunistov že od vsega začetka pomagala pri pravilnem izvajanju teh velikih načrtov, za katere so bile potrebne milijonske in celo milijardne vsote denarja? Kako? Zlahka, če se zdaj ne bi odkrilo, da je bil partijski sekretar še mlad član, ki so ga drugi zrinili tja, ker so lahko pometali z njim, ker se je zvedelo, da se je potihoma oženil tudi cerkveno, ker se je zvedelo, da je oba otroka sam peljal h krstu, da sta oba hodila v cerkev k verouku itd.«

»Vse so vzeli v roke preiskovalci, konec pa bo izrečen na sodišču!« je bilo sporočeno. »Zajedalci bodo dobili svoje. Tudi drugi.«

Resnik se je čez nekaj tednov vrnil domov. Sicer ves otožen in siv, vendar neka-

ANA STAZE

PROSTOR I. (RANJENO)

In ranjeno popkovino
zaceliva v pesem
razpeto
iz jutra v večer v neskončno

v trenutke:
Prostor, prostor
s pajčevinastimi sanjami
do središča zemlje
odprt
do dna,

os in vesolje,
temnim, se vrtim,

umrem. (V neulovljivem drevesu
pajek razpet.)

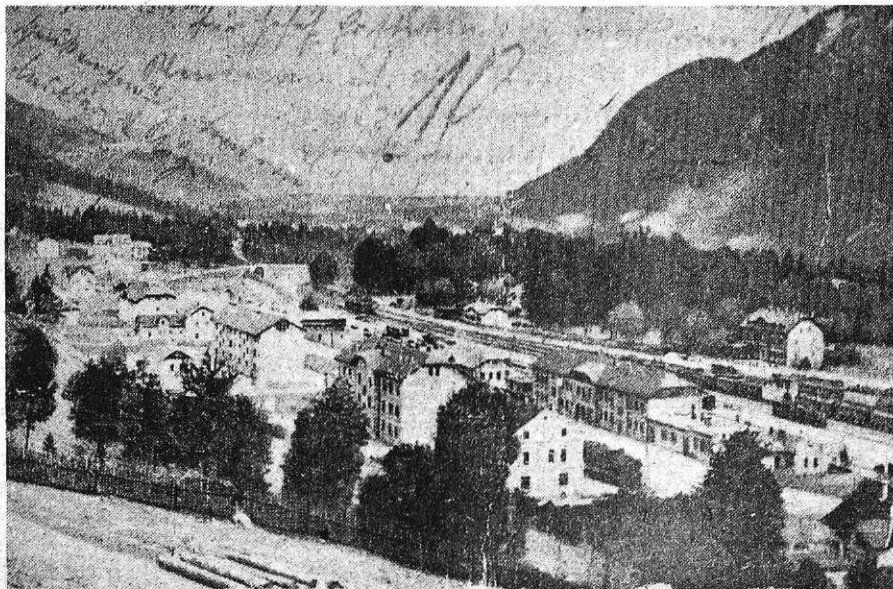
Umrem
ti pa stisneš pesem,
zid zgradiš iz sanj,

da prostor zapre
zemljino skrivnost,

potem prerežeš,
v rojstvo me pahneš —

o, kaj ne vidiš, kaj ne vidiš,
kako krvavi?

krvavi

Jesenice okrog leta 1917

ko omehčan. Spet so ga obiskali, da bi podpisal izjavo soglasja o razlastitvi zemlje, kajti gradnja ceste ni mogla čakati. A je spet gnal svojo:

»Ne, nočem Judeževih grošev! Nikoli ne bom šel ponje!«

A teh »grošev« bi bilo čez dvesto starih milijonov! Za Resnika pa številka ni bila pomembna, čeprav ni pljuval na denar. Zanj je bilo bogastvo zemlja!

Zdaj je z njegovim privoljenjem na kmetiji že poprijel sin, a kako se bo izteklo, se bo kmalu videlo!

P. S. Vsaka morebitna podobnost z osebam in dogajanjem v tej zgodbi je stvar čistega naključja!

PROSTOR II. (ŽRTVENIK)

odhajava
z gibi laboda,

(uročeni
z dostojanstveno
počasnostjo najinih vratov
obstojijo.)

Razgrneš me čez zemljo,
da žejna srknem ocean,
utrjena se na gorovje naslonim,

potem ti iz mene piješ,
počiješ v meni,

oba lahka
loviva se igrata do lune,
o, do lune,
razigrana otroka,

tam je žrtvenik.

PROSTOR III.

Konice dreves me poljubljajo
spuščeno iz tvojih dlani v nebo,
da ne bi me tema prsti oslepila.
(Ničesar ti ne dajem,
se opravičuješ.)

jaz pa jadram,
vetre,

v orošenem travniku
pristanem,
metulj,
sežem v cvet,
nad kačo se dvignem,

s krilami velikanovo
senco osvetlim,
velikan zahrope, vstane —
saj ne more, saj ne more uloviti vetra?

SLUTNJA

Hitri koraki. Še malo. Samo malo. Rumeni koraki. Še malo. Obrnem se, da bi pohitela. Ustavi me kretnja rok v belih rokavicah.

Prišli ste prepozno.
Slišim besede. prepozno, prepozno. Zaznavam.

Bela svetloba. Poln zrak vonja. Rumen hodnik. Samo oko sem, samo uho. Bitje. V negibni kepi beline brez utripa časa.

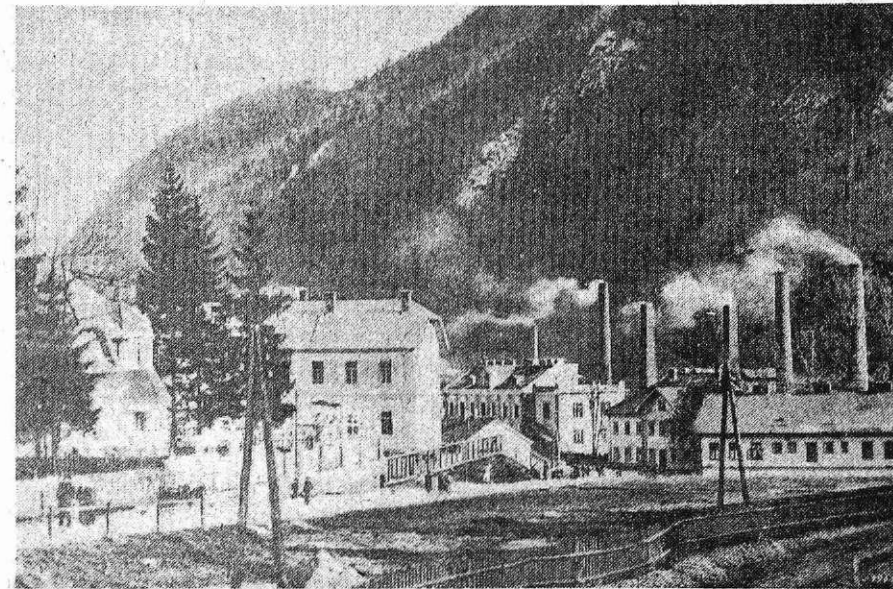
Naslonjena na vrata vanj strmim. Strmim. Samo oko. OKO. Miren je. Odmaknjen. V nedoživete sanje, slutim. Samo oko. In slutnja. Mama glasno joka. Hočem razumeti

ALI JE POLDAN ALI VEČER
SO NA NEBU PTICE ALI OBLAKI
nerazumljivo. Razumno bitje. Iz nedelje v torek se pomikam negibna ob beli postelji. Da bi nekaj dejal, se je trudil s prsti, s telesom.

Ura. Koliko je ura.
Strah in mraz. Čas za žive. Čas za umirajoče. Utrujene. Izčrpane zraka in krvi. In besed. Tesno mi je bilo

ALI NEKDO UMIRA ALI SANJA
S SPOMINI ŽEPNE URE
IZSUŠENO BESEDO
BREZ POSLEDNIH ŽELJA

Grabil je moč, že onemoglo. Hlastal je za njo z vsem telesom, ki je hitelo utripati. Prijel me je za roko in telo se mu je zadovoljno umiralo. Zganila se je svetloba. Zadrhtela je v mojem naročju, ga zbolela razboljenega. Do zadušenega krika otrple žalosti iz davnine,

Jesenice med obema vojnama

IZ PRASTARIH PRAVLJIC
(OŽIVELE SO V STISKU DLANI)
STOPAJO KRALJEVIČI IZ ŽAB
ROJENI S POLJUBI
ZA SREČNO ŽIVLJENJE
ZA ... SMRT.

SMRT. Beseda. Oko, uho in beseda. In slutnja. Kaj je v besedi? Kaj je ZA besedo? Kaj je tisto, napolnjeno v votlosti, kar slutim, a ne moram prijati, izreči, dojeti?

Tudi takrat ne, ko je ležal sredi cvetja, na oni strani stekla. Daleč, zelo daleč., Zelo tuj. Brezbrizen.

Rekli so, da je lep. Bolj kot prej. Kot KDAJ?

in ti izrekajo sožalja pripovedujejo svoje zgodbe

the end: dobro te razumejo mnogo vedo o smrti in o žalosti vse so že doživeli nadaljujejo s klepetom zadovoljni

da se smehljáš

Prepuščen si pesmi. Prišla je od nekje. Prebrana mimogrede. Morda iz daljne matere. Prepevali so mu in zelo je deževalo. Veli-

kokrat dežuje. In ponedeljek bo v ponedeljek. Jeseni bo odpadlo listje. Zelo lepo bo. Takrat je bila nedelja. Ura je bila enajst. Koliko je ura? Zadovoljno je pokimal. Enajst. Čas za? Dopoldan, veš. Pokimal je. Imela sem, rožasto krilo in belo čipkasto bluzo. Gledal me je. Samo oko. Ženska v belem je imela mokre oči in bele roke, dvignjene k steni. Hodnik je bil strm in rumen od starosti. V nedeljo. Včasih pa je četrtek. Ko sem bila mlajša, sem govorila četrtek in so se mi smejali. Rada sem prižigala sveče. Vosek je toplo kapljal na novembrske dlani. Mislila sem, da umirajo samo tujci in daljni sorodniki, ki jih nisem nikoli poznala.

Potem pa je bila nedelja. V nekem ciklamskem poletju se je prithotapila. Raztrgala je še eno laž iz četrkov. Ovila jo je z neko slutnjo. Ni mi še vzela vsega. Ne vem, ali sem tako močna ali tako šibka,

SE SEM IZ PRAVLJIC,
NEMOJIH SPOMINOV,
IZ POJOČEGA JUTRA SEM,
KI NEKJE SE SPOČENJA,
SLUTIM.

EDO TORKAR

TRGATEV V KATALONIJI

Sovražim potovanja. Kakor sem kot najstnik sanjaril o njih in te sanje kot mladenič uresničeval, tako me zdaj zvije v želodcu, samo če pomislim, da bo treba spet kam na pot. Moji mladi prijatelji, ki se vračajo iz Turčije, Maroka, Indije, ali še iz kakšnih bolj eksotičnih dežel, ne morejo skriti navdušenja, ko mi pripovedujejo o svojih popotnih vtisih — jaz pa si z roko zakrivam usta, da bi prikril zehanje.

To se kajpada lahko dogaja le nekdanjim navdušenim popotnikom, ki jih je minilo navdušenje. Tisti, ki me poznajo, namreč vedo, da sem veliko potoval. Z vlakom in ladjo, s kolesom in peš sem obšel doberšen kos sveta. Lahko bi rekel, da sem vzornik mnogim mladim popotnikom in lagali bi, če bi trdil, da to ne laska mojemu samoljubju — čeprav ne v tolikšni meri, kot bi si utegnil kdo misliti.

Vsi iščemo ljubezen, denar, zabave, pustolovščine in česar ne najdemo doma, si obetamo najti drugje. Glede na to, koliko

časa, truda in denarja sem investiral v svoja potovanja, lahko mirno rečem, da se mi investicije niso obrestovale. Najbrž zato, ker sem v svojem bistvu zavrt, odljučen, vase pogreznjen človek in se svetu in življenju ne znam prepustiti, kakor bi rad. Ljubezen, denar in zabave so se me zmeraj na daleč izogibale, na potovanjih pa sploh. Dosti let in dosti slabih izkušenj se mi je moralo nabrati, da sem se dokopal do spoznanja, da mi je pravzaprav najprijetnejše doma v fotelju, z nogami v lavorju in v gostilni čez cesto v družbi prijateljev, ki jih poznam še iz otroških let. In odkar to vem, ne hodim drugam kot v bližnji gozd po kostanj in gobе in v prvo trgovino čez mejo po kavo, čokolado in južno sadje.

Zato naj se vam ne zdi čudno, da sem se v zadregu popraskal po glavi, ko me je konec avgusta prijatelj Jože pobaral, če bi šel z njegovo klapo v Francijo na trgatve.

Mar mi je Francija in trgatve, sem si mislil — in bi to tudi rekel, če ne bi Jože pohitel s prepričevanjem, da se mi obeta lep zaslužek in dobra hrana, pa še vina da bom lahko spil, kolikor bom hotel.

Ker si z denarjem nisva ravno dobra in zvečer dostikrat ne vem, kaj bom dal zjutraj v usta, mi je možnost hitrega in izdatnega zaslužka v Franciji pregnala vse pomisleke in sem prijateljevo povabilo sprejel.

Lahko bi sicer že vnaprej vedel, da se 26. avgust, ki smo ga določili za odhod, ne ujema z običajnim začetkom trgatve sredi septembra, a Jože je vztrajno govoril o nekakšni ravnini v Provansi, katere trgatve naj bi bila v polnem teku in da se konec trgatve v Provansi ujema z začetkom trgatve v Kataloniji, konec te pa z začetkom v Normandiji in Bretanji.

Pa tudi to bi lahko že vnaprej vedel, da bodo potovalni stroški višji od predvidenih, saj smo se odpravili na pot le trije in ne štirje, kakor je bilo predvideno, poleg tega pa smo upoštevali samo izdatke za bencin, ne pa tudi stroškov za obvezno cestnino na avtocestah, ki so, kot je znano, ravno v Italiji in Franciji najdražje v Evropi.

(Nadaljevanje na 14. strani)